VLADIMIR VOLKOFF

Dezinformarea

ARMĂ DE RĂZBOI

Un jurnalist este şi un inginer de suflete”, el trebuie să cunoască perfect instrumentul la care cântă – întreaga claviatură a pulsiunilor şi instinctelor umane; ci trebuie să provoace îi momentul opatun reflexele condiţionate ale cititorului.

Cuvânt către cititori.

Merită să subliniem de la început iniţiativele şi preocupările mai mult decât lăudabile ale editurii Inrâtnhia de a pune la dispoziţia cititorilor şi publicului larg o serie de lucrări de cert interes şi care abordează problematica informaţiei, în fapt puterea dar şi drama ei, acum, la sfârşitul unui secol şi mileniu, când se conturează deja un nou tip de comunitate umană – societatea informaţională.

Argumente? Această colecţie se deschide cu o carte extraordinar de interesantă şi de incitantă, «*Dezinformarea, armă de război*» de Vladimir Volkoff, autor cunoscut deja publicului românesc prin «*Tratabil de dezinformare*».

Cum rostul acestor rânduri nu este de a-l lipsi pe cititor de plăcerea lecturii individuale a cărţii prin rezumarea conţinutul ei, cu îngăduinţa dumneavoastră vom face câteva consideraţii de principiu.

1. Chiar dacă aţi citit «*Tratatul de dezinformare*», scris în anii de după prăbuşirea comunismului, după încheierea Războiului rece (dar oare s-a încheiat cu

adevărat, sau numai şi-a schimbat obiectivele, ţintele şi modalităţile de desfăşurare?), iar cartea de faţă este gândita şi redactată înainte de aceste evenimente istorice, efortul de a o parcurge oferă nu numai posibilitatea de a căpăta şi alte informaţii, multe inedite, dar şi pe aceea de a sesiza, compara şi evalua judecăţile şi punctele de vedere ale profesorului Volkoff şi a altor reputaţi specialişti, înainte şi după cutremurul social ce a zguduit planeta noastră. Se pare că nu numai oamenii politici de prima mărime, dar nici mulţi analişti politici cu vechi state în domeniu nu au sesizat agonia şi apropierea sfârşitului unui experiment social, născut şi dezvoltat pe nişte premise ce nu puteau duce prea departe – comunismul în acest sens, într-o carte la care se face trimitere, «*Homo Sovietkus*» (Julliard/ L'âge d'homme, 1983) a lui Alexandre Zinoviev, se găseşte un pasaj în care se relatează că, paradoxal, пЫ aşa? un student sovietic ar fi spus odată ca «URSS urma să se prăbuşească în curând», o chestiune absolut incredibilă, «o predicţie considerată o inepţie» în condiţiile în care Europa Occidentală se temea ca anul care, conform previziunii, ar fi fost cel al dispariţiei URSS, să nu fie de fapt cel al propriului său declin! Ce a urmat se ştie. Cert este un lucru: «Vestul» a fost surprins nepregătit de fulgerătoarea cădere a comunismului şi cea mai bună dovadă o constituie faptul că, după zece ani, continua buimăceala, degringolada şi lipsa de soluţii constructive care să refacă echilibrul planetei, să vindece partea vătămată şi să armonizeze existenţa tuturor ţărilor în coordonatele prosperităţii şi bunei convieţuiri-Este mai mult decât semnificativă, în acest sens, declaraţia lui James Woolsey, fost director al Agenţiei Centrale de Investigaţii: «Da, noi am ucis acest dragon uriaş (comunismul, n.n.), dar acum trăim într-o junglă în care mişună în dezordine o varietate de şerpi veninoşi» Or o asemenea stare se resimte şi în conţinutul şi modul în care

evoluează fabuloasa lume a informaţiilor.

2. Şi această carte ne întăreşte convingerea că, la nivel individual şi colectiv, viaţa cotidiană se dovedeşte tot mai dependentă de informaţie, iar prin consumul curent nu se satisface această necesitate; dimpotrivă, pe măsură ce se utilizează în cantităţi uriaşe acest produs, trebuinţa se menţine la fel de acută. Tocmai pe o asemenea realitate, pe fenomenul dependenţei fiecăruia dintre noi de tot ceea ce ne oferă mijloacele de informare în masă se bazează cei care apelează la manipularea oamenilor şi a comunităţilor prin dezinformare. Presa, radioul, televiziunea şi relativ mai nou internetul sunt vectori informaţionali omnipotenţi şi permanent prezenţi prin care suntem conectaţi nonstop la reţeaua globală a mass-media şi prin care se influenţează conştiinţele oamenilor, atitudinile şi convingerile lor, opinia publică. Iar aceasta din urmă constituie obiectivul strategic al oricărei operaţii de dezinformare. – 3. În această lume hipermediatică în care trăim, în această perioadă istorică numită de H.P. Cathala «*Epoca dezinformării*», este firească preocuparea de a înţelege, în toate dimensiunile lor, geneza, mecanismele evoluţiei dezinformării, consecinţele sale dezorganizatoare, paralizante, creatoare de confuzii şi derută, şi de a concepe strategiile, tactica şi procedeele de contracarare a acestui fenomen extrem de nociv acum şi în viitor, în fapt este vorba despre ce trebuie să facem pentru a respecta dreptul cetăţeanului de a fi informat corect, de a nu-l transforma într-o victimă a dezinformării. Dintr-o asemenea perspectivă se dovedeşte instructiv excursul istoric al autorului asupra dezinformării, a modului cum a apărut şi a evoluat acest concept, de jsebirile şi interferenţele dintre dezinformare şi alte fenomene precum viclenia de război, intoxicarea, propaganda albă, propaganda neagră, traficul de influenţă Profesorul V. Volkoff ne atrage atenţia asupra necesităţii de a

conştientiza caracterul sistematic şi nociv al dezinformării, dar şi de a evita mania dezinformării şi consecinţele ei: panica, neîncrederea, suspiciunea, refuzul oricărei informaţii pe motiv că ar putea fi falsă, bănuiala că toţi profesioniştii din mass-media ar fi agenţi de influenţă Deşi este o problemă extrem de delicată, autorul merge până acolo încât cere a se recunoaşte de către puterea judecătorească şi înscrierea în Codul penal a delictului de dezinformare şi a celui de influenţă Deviza dezinformării, spune; Volkoff, nu este «Minţiţi, Minţiţi, întotdeauna va rămâne ceva», ci «Peroraţi, Peroraţi veţi sfârşi prin a acţiona în consecinţă», atrăgându-ne astfel atenţia că scopul final al dezinformării este acţiunea, conduita, fapta.

4. Pentru a ilustra fenomenul dezinformării, evoluţia sa istorică şi mai ales ideea că acesta a fost în realitate o problemă a tuturor timpurilor, dar astăzi date fiind posibilităţile impresionante de comunicare mai rapidă decât oricând, este o chestiune extrem de actuală Volkoff foloseşte o manieră inedită: la fiecare problemă importantă face trimitere la lucrările şi studiile celor mai reputaţi specialişti ai domeniului şi chiar la scrierile unor filosofi, romancieri şi oameni politici. Astfel, pentru a ne prezenta geneza dezinformării, precum şi modul în care a fost concepută, înţeleasă şi practicată la începuturile ei, citează lucrarea «*Arta războiului*» de Sun Şi, denumit şi profetul dezinformării sau un fel de Clausewitz al epocii sale; pentru a înfăţişa cum a apărut şi a evoluat acest concept în fosta URSS, contribuţia lui Y.I. Lenin («dezinformarea – susţine John Barrron – este o tradiţie începută de Lenin») la dezvoltarea acestei tehnici otrăvite, ne sunt puse la dispoziţie pagini din lucrarea «*Vioiul maselor prin propaganda poliţi* că, (Gallimard, 1939, reeditată în 1952) de Serghei Ceahotin; pentru înţelegerea particularităţilor propagandei negre, sunt redate pagini semnificative din «*Operaţiunea Radioul Negru*» de Sefton

Delmer (Flammarion, 1965); în legătură cu intoxicarea politică ne sunt evocate reflecţiile unui expert în materie – Pierre Nord, iar în ce priveşte dezinformarea propriu-zisă sunt prezentate pagini extrem de interesante scrise de Ladislas Bittman, un profesionist al dezinformării. Exemplele ar putea continua, dar ne oprim aici subliniind ca inserarea lucrărilor unor cunoscute personalităţi în domeniu, pe lângă meritele stilistice şi maniera personală de abordare a subiectului, prezintă marele avantaj al înţelegerii din interior şi din diverse perspective a dezinformării cu multiplele sale faţete şi ipostaze.

5. Întregul demers al lui V. Volkoff confirmă pe deplin ceea ce încă din 1971, Roger Mucchielli, fără să utilizeze cuvântul dezinformare, afirmă că, începând cu anul 1945, ierarhia mijloacelor de luptă a fost complet răsturnată, că strategia războiului total de astăzi exclude recurgerea la o intervenţie armată străină, «în loc să folosim trupe la frontierele ţării pe care vrem s-o cucerim, vom iniţia în interiorul statului respectiv, prin acţiunea unor agenţi subversivi antrenaţi, un proces de disoluţie a autorităţii, în timp ce mici grupuri de partizani, prezentaţi ca «emanaţi din rândurile poporului» şi constituiţi «spontan», vor angaja un nou tip de luptă cu intenţia declarată de a încep» «un război revoluţionar de eliberare», dorind în realitate să accelereze procesul de descompunere a statului pentru ca, în final, să preia puterea.»

6. Înţelegerea acestei noi forme de agresiune – pe care profesorul Claude Polin a numit-o dezinformare (tot el a făcut distincţia între dezinformarea de tip inferior, ca minciună prezentată drept adevăr, şi dezinformarea de tip superior în care inamicul este determinat să-şi construiască el însuşi o reprezentare eronată asupra celeilalte părţi. Nu este necesar ca inamicul să-şi construiască el însuşi o reprezentare eronată asupra celeilalte părţi. Nu este nevoie ca inamicul să fie minţit, el

se înşală singur) este o necesitate atât pentru specialişti, cât şi pentru publicul larg, pentru oricare om care este astăzi tot mai dependent de informaţie

Lucrarea «*Dezinformarea, armă de război*» prezintă între altele şi avantajul că poate fi citită selectiv, pe capitole, după interesul fiecăruia pentru o anumită problemă. Astfel, istoricii se pot opri îndeosebi la capitolele «Profetul dezinformării, Sun Ti», «Profeţia se îndeplineşte în secolul XX» sau la paginile reproduse din lucrarea «*KGB*» semnată de John Barron. Jurnaliştii, profesioniştii din mass-media vor găsi abordări inedite pentru meseria lor în ceea ce priveşte propaganda aibă, propaganda neagră, dezinformarea, cutia de rezonanţă, procedeele informării tendenţioase, regulile contrapropagandei etc., probleme de cert interes de altfel şi pentru oamenii politici. Sociologii şi psihosociologii se vor apleca cu interes asupra aspectelor referitoare la mecanismele dezinformării, formele ei insidioase, «trucurile» pentru compunerea informaţiilor tendenţioase, tehnicile de disociere a grupurilor, de disoluţie a moralităţii. Lucrătorii din serviciile speciale vor zăbovi desigur cu folos asupra problemelor privind activitatea din KGB, CIA, spionaj, contraspionaj, calităţile agenţilor etc. Nu realitatea în sine contează, ci percepţia, imaginea despre ea. Pe un asemenea adevăr se bazează şi dezinformarea, iar parcurgerea acestei cărţi ne convinge că «Bătăliile cele mai importante nu se dau pe câmpul de luptă între soldaţi» (Pierre Nord), ci pe câmpul inteligenţei, între minţile cele mai ascuţite, iar cei care posedă ştiinţa я arta influenţării conştiinţelor, atitudinilor, convingerilor şi stărilor de spirit vor fi câştigători

— *ФЧ* (TUSVJU «în – nprit: – i ovlrrtdei – *ită h*.

Dr. *Gheorghe Arădăvoaice*.

16 iulie 2000

PREFAŢA AUTORULUI

Schimbul de informaţie este specific omului.

Dar diferenţele dintre punctele de vedere, inexactitatea percepţiei, aprecierile variabile asupra importanta relative a lucrurilor fac astfel încât aproape orice informaţie să conţină o cantitate, cât de mică, de dezinformare.

Trebuie, oare, tăcută o excepţie pentru informaţia ştiinţifică? însuşi postulatul lui Euclid dezinformează în parte.

Toate acestea se petrec pentru că informaţia, prin natura sa, dezinformează Nu ne putem privi într-o ngKnnă fără să fim dezinformaţi, chiar şi imperceptibil: calitatea suprafeţei reflectante, cea a ochilor, iluminarea, starea noastră de spirit ne deformează imaginea. Ori, informaţia respectivă ar trebui să fie cât mai obiectivă cu putinţă de vreme ce este rezervată folosinţei noastre personale.

Imediat ce ne adresăm altcuiva, erorile de apreciere pe care el le va comite se vor adăuga alor noastre şi aşa mai departe. Sunt suficienţi câţiva intermediari pentru ca mesajul original să fie sensibil modificat, cu un conţinut de dezinformare crescut la fiecare etapă

$ aceasta în cel mai bun caz, adică afonei când mai mulţi indivizi competenţi şi dezinteresaţi foc schimb de informaţie cu bună credinţă

Introduceţi, fosă în lanţ un naiv sau un şmecher, şi părţile de dezinformare individuală nu se vor mai aduna, ci se vor înmulţi.

Este uşor de imaginat ce se va întâmpla dacă nu mai avem de-a face cu indivizi, ci cu mase, iar aceste mase sunt informate de către anumite organisme cu interesul de a promova o anumită imagine politică sau, pur şi simplu, de a căuta comicul, şocantul, senzaţionalul

Sociologii au arătat din pun în ce măsură terenul astfel reatestefovorabilhimerefor colective; publiciştii şi politicienii n-au întârziat să preia avantajele. Înaintea celui

de-al doilea război mondial, Hitler în *Mein Kampf* şi Ceahotin în *Violarea mulţimilor de către propaganda colectivă* arătau dqa cum se pot utiliza tehnicile preluate de la psihologia experimentală pentru orientarea opiniei – sau mai degrabă patimii – publice.

Toate acestea sunt binecunoscute specialiştilor, dar nu şi omului de pe stradă şi aici apare un ah aspect al chestiunii care ne interesează: nu este vorba despre manipularea demosului în interiorul unei naţiuni, ci de dezinformarea considerată ca armă de război.

Pentru fixarea ideilor, este utilă delimitarea câmpului de acţiune al dezinformării faţă de cele ale altor arme din acelaşi arsenal: viclenia de război, intoxicarea, propaganda aşa-zis alba, propaganda aşa-zis neagră şi influenţa.

Viclenia de război a existat din toate timpurile. Nu se poate vorbi nici măcar de şoimă fără viclenie de război, pentru că trebuie să se ameninţe fără încetare în sferturi pentru a atinge în şesimi. La nivelul imediat superior se ajunge la operaţiunea de *diversiuni* –, are constă în îndepărtarea forţelor adversarului de locul în care va fi atacat încă un nivel deasupra, şi intoxicarea este deja aproape. Astfel, vechii greci nu se mulţumesc să simuleze retragerea şi să ascundă oameni înarmaţi în burta calului: îi fac pe troieni să creadă că acest cal este o ofrandă pentru Atena, fără de care asediaţii n-ar introduce monstrul între zidurile lor.

Intoxicarea tactică a fost dintotdeauna o armă favorită a contraspionajului, care nu-şi poate proteja secretele mai bine decât prin furnizarea de falsuri serviciilor de informaţii duşmane. Edmond Rostand – cine ar fi crezut-o? – o definea foarte bine:

Este un Ms spion spaniol. Ne aduce m*ari servicii. Informaţiile pe care le duce* d*uşmanului sunt cele pe care i le dau eu, în aşa fel încât să-i putem influenţa hotărârile*.

Trecând de la nivelul tactic la cel strategic, sau chiar

la cel politic, intoxicarea nu mai reprezintă o tehnică a contraspionajului, devenind o disciplină independentă. Pentru Pierre Nord, maestru în domeniu, ea consta *în ai face pe inamic să creadă ceea ce ar trebui să creadă încât să se „îndrepte spre propria sa pierzanie, politică sau militari*. Hitler îl face pe Stalin să creadă că sfatul major sovietic complotează cu Germania pentru răsturnarea comunismului în URSS; rezultat jumătate din corpul sovietic de ofiţeri este executat Aliaţii, hotărând să debarce în Sicilia, vor să-i facă pe Hitler să creadă că vor ataca Grecia, şi că Sicilia va fi doar obiectul unei manevre de diversiune. Pentru aceasta, lasă să plutească în largul coastelor spaniole un cadavru englez purtând în buzunare informaţii înşelătoare pentru serviciile de spionaj germane. Rezultat flotila a 11-a de torpiloare şi alte trupe părăsesc Sicilia, unde Aliaţii debarcă practic fără să tragă un foc de armă Propaganda albă este şi ea o armă de război, atunci când este aplicată unei naţiuni străine, în măsura în care vizează moralul adversarului. Efectele sale sunt, însă în mod necesar mărginite, deoarece, provenind deschis dintr-o sursă inamică, ea nu se poate bucura decât de credibilitate limitată. Simpatizanţii francezi ai regimului hitlerist sau comuniştii din afara Uniunii Sovietice sunt «instrumente ale străinătăţii» într-un mod atât de evident, încât acţiunea lor nu poate avea impact decât asupra propriilor trupe, a tovarăşilor de drum şi a celor care ezită

Propaganda neagră în schimb, înşală asupra originilor sale şi, prin aceasta, face ca minciuni deliberate să fie plauzibile. Marele ei maestru, în timpul celui de-al doilea război mondial, a fost englezul Sefton Delmer. În special, el a creat mai mult posturi de radio presupus favorabile regimului nazist. Unul dintre ele se prezenta ca un post al armatei germane, emiţând cât se poate de oficial «muzică şi buletine de ştiri pentru camarazii noştri din Wermacht. Un altul apela la procedee mai sinuoase:

«Doream să-i fac pe ascultători să creadă că surprindeau emisiuni care nu le erau destinate. Rotind butoanele aparatelor de radio, se trezeau dintr-odată receptând semnalele unei organizaţii clandestine… Aceste voci difuzau o mulţime de informaţii confidenţiale din partea unui fidel şi loial partizan al lui Hitler, dispreţuitor faţă de canalia care guverna patria în numele Rihrerului». Acest program s-a dovedit atât de eficient, încât, după, azboi, befton Delmer a trebuit să scrie o carte, Black *Boomerang*, pentru a dezminţianumite legende pe care le crease şi acreditase.

Influenţa a recurs, uneori, la tehnicile propagandei negre, dar este cu mult mai subtilă Agentul de influenţa este, pentru a prelua expresia lui Roger Mucchielli, «un fel de agitator în stare pură». Nu creează agitaţie pentru a îndrepta evenimentele într-o direcţie dată ci într-un mod mult mai general, pentru a destabiliza societatea adversă Nu are importanţă ca primele efecte ale acţiunii sale să fie benefice puterii-origine, ci ca repercutările să fie nocive, în ultima analiză, pentru naţiunea-ţintă

De exemplu, în numeroase «în din lumea a treia, Uniunea Sovietică sea abandonat glacial partizanii comunişti, lăsându-i chiar pradă represiunii unui regim mai mult sau mai puţin reacţionar, dar care i-ar fi putut fi util în viitor, în mod direct sau indirect Influenţa sa se exercita, deci, aparent împotriva intereselor politice declarate.

Este necesară o punere în gardă influenţa este o tehnică rafinată, şi nu trebuie în niciun caz confundată cu grosolana propagandă albă Din această cauză orice mişcare sau persoană care şi-au exprimat în mod deschis simpatia tată de puterea-origine se plasează în afara jocului T, n raz este întotdeauna suspect de a fi prieten de-al raşifon *roşul* nu se poate ascunde eficient decât sub aparenţa unui *verde, negru* sau *alb*. Partidul *tânărul Bus*,

manipulat de către KGB, se pretindea monarhist şi prelua atitudini mussoliniene.

Unii naţionalişti francezi, încurajând sentimentele antiamericane, lucrează inconştient pentru URSS, pe care, de altfel, o detestă. Nu trebuie niciodată uitat că Sun Şi, atunci când sugerează ridicarea tinerilor împotriva bătrânilor în interiorul naţiunii-tintă, nu implică în niciun fel ca unora sau altera să le fie inoculată o doctrină favorabilă puterii-origine: este suficient să se creeze o prăpastie între generaţii.

Dezinformarea poate fi înţeleasă într-un sens mai restrâns sau mai larg. În sens restrâns, se situează la jumătatea drumului între intoxicare şi influenţă Dacă intoxicarea propriu-zisă este punctuală, tolerează un anume amatorism, foloseşte orice intermediar aflat la dispoziţie, se străduieşte să facă anumite persoane să creadă anumite lucruri, dezinformarea este sistematică, profesionistă, a recurs întotdeauna la mass-media, se adresează opiniei mondiale şi nu statuluknajor al naţiunir-ţintă. În paralel, dacă influenţa exercită o acţiune aparent dezordonată, oportunistă, în mod esenţial cantitativă, dezinformarea creează un program urmărind să substituie în conştiinţa şi mai ales în inconştientul populaţiilor vizate anumite imagini considerate pozitive pentru puterea care dezinformează, dar negative pentru celelalte.

Într-un sens mai larg, cuvântul dezinformare acoperă şi tehnicile de influenţă, şi aceasta din două motive majore. Pe de o parte, cele două metode sunt aplicate de către aceiaşi oameni, în cadrul aceluiaşi organism (în general, afiliat contraspionajului). Pe de altă parte, ambele se bazează pe aceeaşi caracteristică a ţintei. Atât în dezinformare, cât şi în exercitarea influenţei, ţinta este privita ca un complice. Este suficient să se introducă în curentul de opinie un catalizator microscopic, dar adecvat, şi reacţia are loc, păstrând – şi aceasta este esenţial – toate

aparenţele de spontaneitate.

Aici apar trei limitări.

Dezinformarea şi influenţa nu pot fi aplicate decât dincolo de un volum critic de dezinformaţi sau influenţaţi, bidiviu1 familia, un grup profesional pot fi intoxicaţi, dar nu şi dezinformaţi, deoarece secretă în mod natural anticorpii care luptă împotriva minciunii din ataşament pentru adevăr, împotriva nebuniei din respect pentru bunul simţ Pornind de la o anumită cantitate, inivs indivizii devin mulţime. Proletarizaţi intelectual (oricare ar fi, de altfel, nivelul lor de educaţiei, îşi pierd reflexele de conservare, şi masa lor, debusolată se clatină dintr-o parte într-alta antrenată de propria sa greutate, gata să suporte, plină de recunoştinţă, tehnicile de dezinformare ale experiilor liniştitori. Cântăreţul din fluier din Hameln n-ar fi putut conduce spre înec un şobolan – sau un copil – izolat avea nevoie de toţi şobolanii – sau copiii – din oraş.

Pe de altă parte, dezinformarea şi influenţa nu se pot exercita împotriva curentului. În stadiul actual al cunoştinţelor ştiinţifice asupra psihologiei mulţimilor, ar fi imposibil ca americanii să fie făcuţi să creadă că ar trebui să renunţe la independenţă şi să recunoască ce regina Anglia ca suveran legitim; negrii africani – că procesul de colonizare a fost un bine absolut creştinii moderni – că au datoria de a evangheliza lumea întreagă trecând-o prin foc şi sabia Chiar dacă influenţa reuşeşte. În unele cazuri, să încurajeze tendinţe aberante pentru a aţâţa neînţelegerile care mocnesc în tabăra adversă, ea nu-şi va atinge randamentul optim decât exploatând mode, tendinţe care se manifestă deja Gazul de luptă nu este folosit decât dacă vântul este favorabil. Acelaşi lucru este valabil pentru dezinformare.

În sfârşit influenţa şi dezinformarea au nevoie de timp, de mult timp, întrucât nu se bazează pe greşeala comisă de i autoritate, ci pe infiltrarea progresivă a unor

imagini în conştiinţa unui popor întreg. Uniunea Sovietică a folosit în numeroase rânduri războiul din Vietnam pentru a inculca poporului american un complex de culpabilitate şi a reuşit parţial pentru că acest război a durat mult nu suficient de mult totuşi, deoarece acest complex pare să se fi evaporat rapid; la câţiva ani după înfrângerea armată, americană par saşi fi regăsit inocenţa de altă dată – dacă nu în întregime, măcar destul pentru a înţelege necesitatea de a se opune cu forţă violenţei

Aceste limitări sunt legate, toate trd, de o caracteristică a dezinformării înţelese la sens larg aceasta nu constă în a «face să se creadă» ceea ce nu există, ci în a modifica reacţiile în pofida convingerilor. Nu are nicio importanţă în осШ сеУ care dezinformează că Europa, de exemplu, crede că Uniunea Sovietică este aradisul pe pământ contează ca aceasta, atacată, să nu se apere, şi, dacă e posibil, să se predea chiar înainte de a i se cere. Nu are importanţă ca fiecare cetăţean să ştie că acordul de la München a provocat cel mai mare război pe care к cunoscut omenirea vreodată; contează ca, în fiecare clipă, masele să prefere orice fel de pace unui războ;

Deviza dezinformării nu este: «Minţiţi, minţiţi, întotdeauna va rămâne ceva», ci: «Peroraţi, peroraţi: veţi sfârşi prin a acţiona în consecinţă».

În această ordine de idei, una dintre formele cele mai insidioase ale dezinformării este aceea care ar putea fi numită *logomahie*. Ea constă în inventarea de formule care, după ce i-au sedus mai întâi pe profesioniştii comunicării, se răspândesc în public şi sunt acceptate ca adevărate, deşi nu sunt decât pitoreşti. «Vânătoarea de vrăjitoare», «cuţitul între dinţi» au fost, după toate probabilităţile, concepute cu această intenţie. Ce să mai spunem de rodnica operaţiune logomahică efectuată pornind de la cuvântul «fascist»? Ziaristul care dorea să lanseze expresia «stalinist de dreapta» era un campion al

logomahiei. A repeta această expresie înseamnă a învrăjbi atât dreapta, suspectată şi ea de a produce stalinişti, cât şi stalinismul, care nu mai apare decât ca o varietate între alte tipuri de despotism.

Sperăm că acestei probleme i se va consacra într-o zi o teză foarte riguroasă, cu o cronologie precisă a utilizării formulelor de luptă adverse şi, bineînţeles, cu lista de publicaţii în care au apărut pentru prima dată. A lăsa vocabularul adversarului să se impună înseamnă deja, într-un război ideologic, a pierde jumătate din bătălie. Ofiţerii francezi, prizonieri ai Viet-Minh-ului, nu vorbesc mult despre cuştile cu tigri şi maltratările la care au fost supuşi; ei spun, mai ales, că nu se poate repeta fără urmări grave, – de zeci de ori te zi, expresia «ofiţer francez – criminal de război».

Însăşi istoria cuvântului «dezinformare» este un exdmplu interesant de logomahie. Cuvântul apare în dicţionarele sovietice înaintea oricărui altul, şi este definit ca o tehnică folosită de puterile capitaliste împotriva democraţiilor populare. În limba rusă a apărut demult un jargon al dezinformării, iar agenţii de influenţă sovietici vorbesc în mod curent de *podpustifdezu* (ceva asemănător cu «a pasa o dezinfo» pentru «a lansa o temă de dezinformare»).

La urma urmelor, se afirmă cu justeţe că «dezinformare» nu este un cuvânt prea percutant Prefixul dezindica «îndepărtarea, separarea, lipsirea». A dezarma înseamnă a priva pe cineva de o armă şi nu a-i da una care nu valorează nimic; a dezinforma nu înseamnă a priva de informaţie, ci a furniza informaţie parţial mincinoasă. A fost propus termenul disinformare, deoarece prefixul dis provine din grecescul *dys*, stare proastă. Am avea disinformare aşa cum avem dizenterie. *Mezinformarea*, cuvânt format la fel ca mezalianţă, ar avea avantajul de a nu mirosi a farmacie, dar se pune între barea dacă are

sens să încurcăm cu probleme de terminologie un public care de-abia a aflat de existenţa faptului în fine. Americanii, orice-ar fi, spun *disinformation*, iar ruşii *dezinformaţia*.

Ţările care practică dezinformarea considerată ca armă de război încredinţează executarea acesteia serviciilor speciale. De fapt, dezinformarea este o sinteză între S.I. (obţinerea de informaţii asupra adversarului) şi C.S. Penetrarea serviciilor de informaţii adverse), întrucât permite teleghidarea ţintei pornind de la o documentaţie adunată în prealabil, şi aceasta nu printr-o acţiune obscură, aleatorie asupra unor organisme foarte specializate, ci la lumina zilei, începând cu omul de pe stradă şi mergând până la autorităţi şi experţi, cei din urmă fiind prizonierii celor dintâi, iar autorităţile, la rândul lor, fiind prizonierele opiniei publice.

Atât cât se ştie, procedura se aseamănă aceleia care are loc în cursul manipulării agenţilor de informaţii.

Un cetăţean al naţiunii-ţintă, pe care meseria sau talentul îl pun în postura de a efectua o acţiune de dezinformare sau de influenţă asupra compatrioţilor, este înrolat de către un ofiţer-recrutor al puterii-origine. Motivele înrolării pot merge de la asemănarea vederilor politice până la şantaj, trecând prin toate compromisurile intermediare. Ofiţerul care recrutează îi lasă rapid locul ofiţerului de legătură permanentă, care îi furnizează agentului temele acţiunilor pe care va trebui să le ducă la capăt în funcţie de capacităţile şi relaţiile sale. Sprijinindu-se pe o bază de felul conducerii unui aar sau unei emisiuni de televiziune, unei catedre la universitate sau funcţii ecleziastice, agentul infiltrează în opinia publică informaţii, interpelări, contestări, pronosticuri pe care nimeni nu sar gândi să le atribuie unei puteri care dezinformează, dar care, la un moment dat, vor servi interesele acelei puteri. Agentul este retribuit şi primeşte calificative la fel ca un

agent de informaţii, în funcţie de eficacitatea acţiunii sale. Superioritatea sa constă to faptul că, în loc să exporte informaţii, el le importă, nu se mulţumeşte să reflecte economia ideologică a naţiunii vizate, ci o modifică.

O dată introdus elementul catalizator în maşinăria opiniei publice (să presupunem tocă o dată că acest element a fost ales în funcţie de opinia care trebuie manipulată), agentul de influenţă nu mai are nimic de Scut, cu condiţia ca operaţiunii să i se acorde suficient timp pentru ca un număr corespunzător de membri «masificaţi» să fie atinşi Operaţiunea se va derula de la sine, graţie intermediarilor subalterni care sunt numiţi *cutii de rezonanţă*.

În cea mai mare parte a timpului, oamenii care joacă acest rol sunt mai mult sau mai puţin inconştienţi; ei cred că propagă informaţia în numele libertăţii, pe când, de fapt, colportează dezinformarea în numele totalitarismului. Unii dintre ei sunt, fireşte, mai puţin inocenţi decât vor să pară şi chiar decât cred ei înşişi. Aceştia pot primi mici cadouri, cedează anumitor şantaje, nu rezistă tentaţiei unei ştiri în exclusivitate care nu necesită suplimentarea bugetului şi nici schimbul deliberat de informaţii cu inamicul…

În orice caz, imaginea oferită de Sun Luaiuâpe vabţişt trtfailtrmâb i-ile panta, dacă pui o bilă pe ea «nbrpş Mepl

Intoxicarea este o tehnică, pe când dezinformarea este o doctrină.

Îi găsim fundamentele în lucrarea lui Sun Şi, *Arta războiului* Această carte, scrisă acum circa 2.500 de ani, conţine următoarea afirmaţie crucială: «Arta supremă a războiului este învingerea inamicului fără luptă.»

În acelaşi timp, Sun Ţi nu se fereşte să ofere o lecţie completă de tactică: manevre, marşuri, utilizarea terenului, atacul prin incendiere, susţinerea moralului;

armele apar însă ca un ultim mijloc, cel mai puţin de dorit «În război, cea mai bună politică este cucerirea statului intact, distrugerea lui este cea mai proastă soluţie.» Tot Sun ŢI ne oferă şi preceptele pe care trebuie să le urmăm pentru a ajunge la acest rezultat Toate mijloacele sunt bune pentru a elimina dorinţa de luptă a inamicului cât şi credinţa sa în victorie, acestea fiind considerate echivalente.

Sun Ţi nu avea la dispoziţie mijloacele actuale: nici psihologia experimentală, nici mass-media, nici – mijloc negativ – teama paralizantă de un conflict nuclear. Doctrina şa a dus la progrese extraordinare în secolul XX. Intro primă fază ea a asigurat atât eficienţa propagandei nationabsodaistr cât şi a celei comuniste (nu trebuie uitat că *Violul mulţimilor prin propaganda politică* este dedicată, în acelaşi timp, marelui psiholog Pavlov şi marelui socialist Wells) dar putem considera această perioadă depăşită mâi exact, integrată în progresele pe care doctrina le-a făcut de atunci. Practic, nu este vorba de «a viola» mulţimile, ci de a le orienta într-o direcţie care le surâde deja şi de a transcende propaganda prin contagiunea organizată a imaginilor şi a schemelor de gândire

Noul chip al dezinformării a fost inaugurat prin 1957 odată cu înfiinţarea Departamentului D în cadrul Primului Directorat principal din KGB. Creatorul acestui organism era generalul Ivan Ivanovici Agaianţ, născut în 1910, decedat în 1970. De origine armeană acest ofiţer elegant, ascetic şi mustădos a servit ca ataşat la ambasada din Paris sub numele de Avalov şi a organizat, printre altele, Asociaţia Franţa-URSS. Multiplele sale reuşite au Scut ca departamentul său să fie transformat în directorat De prin 1963, acesta este Directoratul A din KGB.

Decedat în 1970, generalul Agaianţ a fost înlocuit de adjunctul său, Serghei Alexandrovid Kondracev, născut pe

1 martie 1923. Fiul unui ofiţer din KGB, Serghei Alexandrovid Kondracev a avut o carieră diplomatică clasică ataşat cultural în 1953, prim-secretar în 1956 la Londra, apoi la Viena, între 1957 şi 1961. În 1964 se pare că a devenit asistentul hti Agaianţ, ceea ce nu l-a împiedicat să reapară la Geneva în 1967. Se spune că este interesat în primul rând de Germania de Vest şi că ar fi un expert în arta delicată a falsificării documentelor.

Toate aceste informaţii, strecurate în presă, pot fi adevărate sau false, nu are importanţă. Important este să ştim că există un organism a cărui misiune este deănformarea Occidentului şi chimii a treia. Probe: un agent de influenţă arestat în flagrant delict la Paris, condamnat de Curtea de siguranţă a statului şi amnistiat imediat ce socialiştii au luat puterea, în 1981; dezvăluirile maiorului Ladislav Bittman, din serviciile speciale cehe; dezvăluirile colonelului Levcenkb, din al şaptelea departament al Primului Directorat general

Oare aceasta înseamnă că numai sovieticii cei răi practică dezinformarea şi că restul lumă este imaculată ca zăpada? Fireşte că nu. Memoriile pe care fosta agenţi CIA le publică în neştire ne informează asupra metodelor utilizate de americani în acelaşi domeniu. Operaţiunea montată contra lui Sukarno – era vorba, povesteşte Joseph B. Smith, de discreditarea omului de stat indonezian în acest scop, CIA recrutase una dintre sosiile sale şi o fotografiase într-o companie galantă – este un caz tipic de dezinformare americană, nu numai prin amatorismul realizării ci a prin eşecul final. CIA nu ţinuse cont că pe indonezieni nu-i interesează saşi vadă şefol într-o postură care nu le-ar părea nepotrivită decât occidentalilor.

Dezinformarea americană nu poate fi luată în serios (fin trei motive Spre deosebire de situaţia de război clasic, unde o ţară «roşie» luptă împotriva uneia «albastre», o putere dezinformatoare, chiar dacă are o ţintă precisă se

loveşte de riscul de a dezinforma o lume întreagă pin contaminare P” ntru a fi sigură că nu se dezinformează pe sine, mai exact că informaţia periculoasă pentru celălalt este inofensivă pentru ea, puterea are nevoie de criteriul adevărului nu de adevărul absolut ci de un adevăr care să-i aparţină, un criteriu care să-i permită împărţirea lumii în două felii inegale: «noi» şi «ceilalţi». Într-o democraţie nu poate fi conceput un astfel de criteriu, cari fiecare este liber să creadă ce vrea. În schimb, acest element de referinţă este gata fabricat într-o ţară totalitară: un corp doctrinar considerat ştiinţă exactă permite să fie acceptate sau respinse imaginile şi ideile pe măsură ce acestea se prezintă. În ultimă instanţă tot ceea ce aduce avantaje marxismului este bun, ceea ce îi dăunează este rău.

«Pentru a intoxica politic, scrie Pierre Nord, trebuie să ai tu însuţi o intenţie politică precisă şi fermă să ai iniţiativa şi să preiei ofensiva». Această intenţie politică o au puterile marxiste, nu şi democraţiile.

Al doilea motiv: dezinformarea, după cum am văzut, presupune o acţiune prelungită, întinzându-se pe mai mulţi ani în cel mai bun caz. În Algeria, una dintre naivităţile majore ale ofiţerilor din arma psihologică era să creadă că ar putea exercita o actiure de influenţă în câteva săptămâni. Or democraţiile, prin însăşi sh actul i lor politică, îşi interzic orice manevră de durată în Statele Unite, alternanţa la putere ameninţă să schimbe cursul o dală la patru ani în Franţa, în ciuda unei oarecare stabilităţi aduse de a Cincea Republică cadenţa în care se succed directorii serviciilor speciale să încetinit de abia recent în Marea Britanie, conservatorii noşi pot fixa aceleaşi ţinte ale dezinformării ca laburiştii şi aşa mai departe. Nu punem în discuţie patriotismul unora sau al celorlalţi, dar în democraţie facţiunile nu sunt în general de acord asupra mijloacelor nici chiar alund când, din întâmplare, sunt de acord asupra scopurilor.

Pe de altă parte, lipsa de continuitate îi împiedică într-atât pe occidentali să meargă până la capăt cu studiul mediilor care trebuie manipulate, încât se ajunge la eşecuri lamentabile, ca în cazul acelui ofiţer din Biroul al cincilea care credea că îmblânzeşte populaţiile arabe punându-le să asculte cântece kabyle.

În fine, aşa cum am arătat deja, dezinformarea nu poate fi dusă până la capăt decât asupra unei ţinte parţial complice şi prin intermediul mass-media în ţările totalitare, statul deţine monopolul informaţiei, populaţia fiind protejată împotriva oricărei ingerinţe de acest gen. Pentru a încerca să atingă opinia publică sovietică CIA trebuia să recurgă la emisiuni ale unor radiouri străine (Vocea Americii, Radio Libertatea etc.) a căror audienţă sporadică nu putea contrabalansa efectul mijloacelor de informare controlate cu stricteţe de stat

Dezinformarea occidentală nu se poate exercita cu folos decât în ţările din Lumea a treia. Nimeni nu se îndoieşte că au fost deja realizate operaţiuni de acest gen, dar în absenţa promovării pnei doctrine universale, nu poate fi vorba decât de acţiuni limitate, mai apropiate de intoxicare decât de dezinformare.

Trebuie totuşi ca Occidentul să găsească nişte contramăsuri, dacă doreşte să îşi menţină independenţa şi nivelul de viaţă; cele două merg împreună, căci falimentul economiei totalitare nu poate fi negat din fericire pentru apărătorii libertăţii:

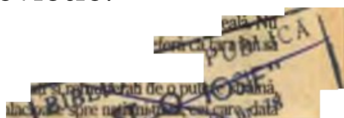
Aceste contramăsuri ar trebui căutate, se pare, în trei direcţii.

În primul rând trebuie conştientizată însăşi existenţa dezinformării, caracteristica sa sistematică şi nocivă. Nu trebuie să cădem în mania dezinformării: panică, refuzul oricăror informaţii pe motiv că ar putea fi false, bănuiala că toţi profesioniştii din comunicare sunt agenţi de influenţi în schimb, trebuie „a acceptăm faptul că

societatea noastră face din noi toţi cutii de rezonanţi păzindu-ne de pericolul dea greşi prin judecăţi în afara subiecudul De asemenea, ar trebui să adoptăm o atitudine de neîncredere riguroasă să verificăm orie» 1 informaţie, să citim şi ziarele cu care nu suntem de acord, să nu uităm să ne punem întotdeauna întrebarea «Cine trage folos din ăsta» „i faţa unei informaţii sau a unu; „mentariu, să ne informăm asupra mijloacelor de dezinformare, să identificăm de informarea din presa scrisă sau audio. Cd mai important este însă bunulamţ în *Target America*, carte din care un citai este redat în acest volum, James Tyson propune câteva metode rudimentare, dar eficace de auto-apărare.

În al doilea rând, ar trebui organizau: – chipe de cercetători – psihologi, sociologi, jurnalişti, universitari, experţi în contraingerinţă – care, studiind Jezinlormarea caz cu caz, disecând articolele din presă, urcând până la informaţia iniţială, furnizată de o agenţie de presă, şi de acolo la evenimentul real, notând modificările, fie ele voluntare sau nu, reperând procedeele de dezinformare utilizate, introducând reguli generale, să reconstituie doctrina din aplicaţiile sale.

În al treilea rând, delictul de dezinformare şi delictul de influenţă ar trebui să fie recunoscute de către puterile judecătoreşti şi înscrise în codul penal. În epoca sateliţilor omniscienţi este aberant faptul că puterile occidentale condamnă numai spionajul, dar nu şi o tehnică mult mai dăunătoare. Uniunea Sovietică, ştiind despre ce este vorba, a prevăzut de mult timp delictul de «acţiuni antisovietio.

Aceasta înseamnă oare că trebuie să imităm abuzurile adversarului, să fiind starea legislaţiei actuale,

sunt aproape de neatins Agentu Ne influenţa citat mai sus nu a putut fi condamnat la închisoare decât pentru că era un vechi agent de informaţii a pentru ca vechea Curte de siguranţă a statului. dispunea de mai multă autoritate juridică decât o curte obişnuita

Trebuie asimilaţi agenţii de influenţă cu simplii spioni? Le-ar fi uşor să dovedească faptul că nu sunt exportatori de informaţii. Ar trebui inculpaţi de «complicitate cu agenţii unei puteri străine»? Delictul este atât de vag, încât opinia publică, conştiincios prelucrată de agenţii aflaţi încă în libertate, ar fi favorabilă vinovaţilor. Cât despre procurorul însărcinat să probeze «nocivitatea» acţiunii inculpatului, acesta nu va reuşi niciodată, căci legea franceză nu prevede «nocivitatea» decât *cu privire* la interesefe *militare şi interesele economice esenţiale naţiunii*, toate celelalte fiind lăsate deoparte. Achitarea, în aceste condiţii, este obligatorie.

Se pare, deci, că legislatorul trebuie să se înarmeze pentru a putea apăra interese naţionale care nu sunt încă protejate de lege, în primul rând dreptul cetăţeanului de 2 fi informat fără a fi dezinformat, măcar pe cât este posibil acest lucru.

Dificultatea practică de a prinde un agent de influenţă în flagrant delict şi a proba misiunea sa – ar fi mult mai simplu pentru un agent de dezinformare – nu trebuie să ne facă să ezităm în faţa adoptării legislaţiei referitoare la aceste delicte. Pe de o parte, va fi întotdeauna mai greu să i se probeze nocivitatea; pe de altă parte, presupunând chiar că acest articol din cod nu va fi folosit niciodată, el va avea trei efecte benefice:

— Adversarul va înţelege semnalul disuasiv: o tehnică secretă adusă la lumina zilei nu mai valorează mare lucru;

— Populaţia va fi avertizată şi deci încurajată să-şi utilizeze discernământul în timpul urmăririi mijloacelor de

informare în masă;

— Mass-media vor fi obligate să îşi asume responsabilităţile mai serios decât până acum.

Un jurnalist parizian îmi spunea recent «Da, recunosc, în afacerea Khmerilor roşii am fost dezinformat – în consecinţă, v-aţi dezinformat publicul?

— Nu era vina mea.» Ar fi trebuit să îşi verifice sursele, să meargă la faţa locului, să emită îndoieli, iar nu certitudini, sau cel puţin să-şi recunoască greşeala (dacă era vorba de o greşeală). Nu l-am auzit făcând niţi cea mai mică retractare publică. Cititorii de care a abuzat sunt abuzaţi în continuare dacă mai au încredere în el.

Aceasta este arma, acestea sunt demonstraţiile. Prefaţatorul ar trebui să se oprească aici dar, după ce am evocat adevărul şi falsul, nu ca esenţe.

ti prin funcţiile lor, este dificil pentru scriitor să nu se gândească la Dostoievsky sensibil mai ales la aspectul demonic al regimurilor totalitare a să nu facă referinţă la Scriptura, unde Satan este definit în mod expres drept părintele minciunii.

Am arătat-o îndeajuns: nu numai marxiştii practica dezinformarea, însă ei au, trebuie să o recunoaştem, un serios avans în acest domeniu.

Într-un text care a fost rău înţeles – poate sub influenţa anumitor dezinformatori – Soljenitm spunea că salvarea popoarelor n-a este să înveţe să trăiască tara a minţi/

Salvarea Occidentului este să înveţe a trăi fără a se lăsa păcălit

Wadimir *Volkoff*

I. PROFETUL DEZINFORMĂRII, SUN ŢI

Sun 77 *a trăit acum 2500 de ani în China Regatelor luptătoare. De origine din regatul Chz ar B trecut în serviciul regelui din Wu comandându-i armatele cu un*

succes constant

Lucrarea care S este atribuită, Arta războiului, *este cunoscută* în *Japonia încă din secolul al WNea. Mao Tze-Dun s-a inspirat din ea, fără nicio îndoială* la *ora actuală această carte este înscrisă în programa şcolilor militare ruse, aşa cum o atestă generalul Walters în memoriile sale intitulate* Servicii discrete.

PRECEPTE EXTRASE DIN «ARTA RĂZBOIULUI» DE CĂTRE COMENTATORI:

1. Discreditaţi tot ceea ce merge bine în ţaradnamicului.

2. Implicaţi reprezentanţii claselor conducătoare aiţării inamice în *afaceri* dubioase.

3. Distrugerile reputaţia şi supuneţi-i dispreţului propriilor concetăţeni.

4. Utilizaţi creaturile cele mai ticăloase şi mai abjecte.

5. Dezorganizaţi prin orice mijloace activitatea guvernelor inamice.

6. Răspândiţi discordia şi conflictele între cetăţenii ţărilor ostile.

7. Întărâtaţi-i pe tineri contra bătrânilor.

8. Ridiculizaţi tradiţiile adversarilor.

9. Perturbaţi prin orice mijloace intendenţa, aprovizionarea şi funcţionarea armatei inamicului.

10. Slăbiţi voinţa luptătorilor inamici prin cântece şi melodii senzuale. 11. Trimiteţi-vă prostituatele în rândurile lor pentru a încununa opera de distrugere.

12. Fiţi generoşi în promisiuni şi recompense pentru informaţii. Nu faceţi economii, banii cheltuiţi astfel vă vor aduce o bună dobândă…

13. Infiltraţi-vă peste tot spionii.

Numai un om care are toate aceste mijloace la disporiţia sa şi ştie să se folosească de ele pentru a răspândi certurile şi discordia – numai un asemenea om

este demn să conducă şi să dea ordine. El este comoara suveranului său şi stâlpul statului.

MAXIME EXTRASE BIN «ARTA RĂZBOIULUI»

Toată arta războiului se bazează pe înşelătorie.

Daţi inamicului fete şi băieţi tineri pentru a-i lua minţile, dar şi jad şi mătase pentru a-i zgândări ambiţiile.

Dezbinaţi suveranul şi miniştrii săi, lăsat H fără aliaţi. Faceţi să se nască între ei bănuiala pentru a nu le permite să se înţeleagă. Atunci veţi putea să complotaţi contra lor.

Rafinamentul suprem în arta războiului este atacarea planurilor inamice.

Cei care sunt experţi în arta războiului înving armata inamicului fără luptă Cuceresc oraşele fără a le asalta şi dărâmă statul tării operaţiuni prelungite.

— Scopul vostru trebuie să fie preluarea intactă a tot ceea ce se află pe pământ în acest fel trupele vă vor rămâne odihnite, iar victoria va fi totală Aceasta este arta strategiei ofensive.

Invincibilitatea noastră depinde de noi, vulnerabilitatea inamicului de el

O armată este victorioasă înainte de a căuta lupta; o armată sortită eşecului se luptă fără speranţa de a învinge.

Culmea rafinamentului în dispunerea trupelor este a nu le prezenta într-o formă susceptibilă de a fi definită cu claritate. În acest caz veţi scăpa de indiscreţiile spionilor cei mai perspicace şi minţile cele mai isteţe nu vor putea să stabilească un plan împotriva voastră

Unui inamic încolţit trebuie să-i laşi o portiţă de scăpare… Arătaţi-i că mai există o posibilitate de a se salva Apoi loviţi.

Când lumea cunoaşte o perioadă de pace, înţeleptul îşi ţine sabia alături.

CUM SĂ-ŢI DEZINFORMEZI PROPRIILE TRUPE – MOTIVUL RELIGIOS:

Când armata Yen încercuia satul Chi Mo în ţinutul Chl, soldaţii le-au tăiat nasurile tuturor prizonierilor Chl Oamenii din Chl ieşindu-şi din fire rf apărată cu îndârjire. Tien Tan trimise un agent secret să spună «Tremurăm de teama ca nu cumva voi, oamenii din Yen, să scoateţi din mormânt trupurile strămoşilor noştri. Ah! Ne îngheaţă sângele în vine».

Imediat, armata Yen se năpusti şi violă mormintele, arzând cadavrele. Apărătorii din Chi Mo asistară de pe zidurile oraşului la acest spectacol şi, cu ochit în lacrimi fură cuprinşi de dorinţa de a se enjnca în luptă cari furia le înzecise puterile. Tien Tan îşi dădu seama că trupele erau de-acum pregătite şi zdrobi armata Yen.

CUM SĂ-ŢI DEZINFORMEZI PROPRIILE TRUPE – MOTIVE PECUNIARE:

Îţi jefuieşti inamicul pentru că îi râvneşti bogăţia.

Tu Mu: «… Sub a doua dinastie Han, Tu Hsiang, prefectul din Chin Chou, atacă rebelii din Puet Chou, printre alţii pe Pu Yang şi pe Pan Hung. И pătrunse în Nan Hai, unde distruse trei tabere, şi puse mâna pe o importantă sumă de bani. În acest timp, Pan Hung şi parhzanu să-i rămâneau putenid a numeroşi, în timp ce trupele lui Tu Hsiang, în prezent bogate şi arogante, nu mai aveau nicio dorinţă să lupte.»

Hsiang spune: «Pu Yang şi Pan Hung sunt rebeli de zece ani. Amândoi sunt versaţi în arta atacului şi a apărării. Ceea ce ar trebui să facem este să unim forţele tuturor prefecturilor şi apoi să atacăm. Pentru moment, trebuie să determinăm soldaţii să meargă la vânătoare.» Soldaţii de toate gradele se duseră să prindă vânat cu capcane.

Îndată ce plecară cu toţii. Tu Hsiang trimise oameni care le incendiară tabăra. Bogăţiile strânse fură complet distruse. Când se întoarseră toţi vânătorii izbucniră înlăcrimi.

Tu Hsiang spuse: «Bogăţiile şi bunurile lui Pu Yang şi ale partizanilor săi sunt de ajuns pentru a îmbogăţi mai multe generaţii. Voi domnilor, nu aţi arătat încă tot ce puteţi Ceea ce aţi pierdut nu e decât o mică parte din ceea ce au ei. De ce vă faceţi griji?».

Când auziră aceşti, cuvânti. soldaţii, apucaţi de furie, se repeziră să atace. Tu Hsiang ordonă însă să fie hrăniţi caii şi toată lumea să se odihnească A doua zi, în zori, el atacă tabăra inamică Yang şi Hung nu se pregauseră deloc. Trupele lui Tu Hsiang îi atacară cu violenţă zdrohindu-i.

CUM Sĸ DEZINFORMEZI ADVERSARUL ŞI CU ACEEAŞI OCAZIE, SATE

DEBARASEZI DE PARTIZÂND DEFETIST

Lăsaţi impresia că sunteţi în inferioritate şi încurajaţi adversarul în aroganţa sa.

Spre sfârşitul dinastiei Ch'in Mo Tun din tribul Hsiung Nu îşi afirmă forţa pentru prima dată Tribul Hu din est era foarte puternic şi trimise emisari pentru discuţi Aceştia spuseră «Am vrea să cumpărăm calul de o mie de fi de la Tou Ma». Mo Tu îşi consultă sfetnicii care spuseră într-un glas: «Calul de o mie de îi este obiectul cel mai preţios din toată ţara, nu cumva să-l daţi!». Mo Tu răspunse: «De ce să refuzam să-i dăm un cal unui vecin?» Şi trimise calul.

După puţin timp, tribul Hu îşi trimise solii care spuseră; «Am dori una dintre prinţesele Hanului Mo Tu îşi consultă miniştrii. Toţi spusei a furios: «Cei din Hu sunt nişte cinici! Acum au ajuns să ne ceară o prinţesă! Vă rugăm să-i atacăm! Mo Tun spuse: «Cum putem refuza un vecin?» Şi trimise fata

Imediat după aceea, cei din tribul Hu veniră şi ceruri o mie de fi de pă mint Mo Tun îşi consultă sfetnicii. Unu spuseta că ar fi înţelept să cedeze pământul, alţii că nu. Mo Tun se înfurie şi striga. «Pământul este fundamentul statului. Cum am putea să-i dăm?» Şi ordonă să fie

decapitaţi cei care fuseseră de acord cu cedarea Apoi sări în şa, ordonă ca cei care rămân în urmă să fie decapitaţi şi lansă un atac-surpriză contra tribului Hu din est Aceştia, dispreţuindu-l, nu se pregătiseră deloc. Au fost nimiciţi. Mo Tun se îndreptă apoi spre vest şi atacă Yueh Ti. În sud, anexă Lou Fan şi invada ţinutul Yen. Recuceri în întregim *t* pământuri! – strămoşeşti ale dinastiei Hsiung Nu, cucerite anterior de generalul Meng Tien din statul Ch'm.

FOLOSIREA AGENŢILOR SECREţi

Cel care face faţă inamicului timp de mulţi ani ca să lupte într-o bătălie pentru o victorie decisivă, dar se zgârceşte să acorde grade, onoruri şi că te va sute de galbeni şi din această cauză nu ajunge să cunoască situaţia inamicului este total lipsit de omenie. Un asemenea om nu poate fi un bun general, nu este de niciun ajutor pentru suveranul său şi nu va obţine victoria.

Or, dacă prinţul luminat şi generalul avizat înving inamicul de câte ori trec la acţiune, dacă acţiunile lor le depăşesc pe cele obişnuite, aceasta se datorează informării prealabile.

Ceea ce se numeşte informare prealabilă nu provine nici de la spirite, nici de la rijvmitaţi, nici din analogii cu situaţiile trecute, nici din calcule. Ea trebuie obţinută de la oameni care cunosc situaţia inamicului.

Or, există cinci feluri de agenţi secreţi care pot fi folosiţi, şi anume: agenţi indigeni, interiori, dubli, lichidabili şi volanţi. Atunci când cele cinci feluri de agenţi lucrează simultan şi nimeni nu le cunoaşte procedeele, ei se numesc «năvodul suveranului» şi constituie comoara acestuia

Agenţii interiori sunt funcţionarii inamici pe care îi folosim.

În categoria funcţionarilor se numără şi oameni de merit care au fost destituiţi; sunt şi alţii care, comiţând greşeli, au fost înlocuiţi. Sunt simian ţi şi favoriţi care

râvnesc la bogăţie. Sunt dintre aceia care, pe nedrept, au fost menţinuţi în funcţii modeste şi cei a căror dorinţă este de a profita de situaţiile tuburi pentru aşi mări put iile personale. Sunt şi din aceia cu două feţe, care aşteaptă să vadă de unde bate vântul în ceea ce i priveşte, /a puteţi informa discret asupra situaţiei lor materiale, и puteţi acoperi cu aur, făcându-i aliaţi Pe urmă veţi putea conta pe ei pentru a vă informa asupra planurilor pe care ţara respectivă le pune la cale contra voastră Ei pot să provoace şi disensiuni între suveran şi supuşii săi, aşa încât între ei să nu existe o bună colaborare.

Agenţii dubli sunt spioni inamid de care ne folosim.

Când inamicul trimite spioni să vadă ce faceţi, daţi-le cu generozitate bani, trimiteţi-i înapoi şi transformaţi-i în propriii voştri agenţi.

Agenţii lichidabili sunt cei cărora le dăm intenţionat informaţii inventate în toate felurile.

Lăsăm să ne scape informaţii care sunt realmente false şi tăcem în aşa fel încât agenţii să le cunoască când aceşti agenţi sunt prinşi pe teritoriul inamic, ei vor femiza aceste informaţii talse. Inamicul îi va crede şi se va pregăti în consecinţă Noi, fireşte, vom acri ’na în cu totul alt sens, iar inamicul îşi va omorî spionii – … Sub dinastia noastră, şeful statului major Ts’a o graţie într-o zi un condamnat, îl deghiză în călugăr, îl puse să înghită un cocoloş de ceară şi Q trimise la Tângui. El le vorbi celor care îl prinseră despre cocoloşul de ceară pe care й elimină în curând. Deschizând cocoloşul Tânguii atiră scrisoarea adresată de către wful statului major, Ts’a o, şefii lui planificării lor strategice. Hanul furios, puse să fie executat ministrul său, ca şi călugărul spion. Acesta era procedeul Dar agenţii lichidaţi nu se mărginesc la o singură misiune. Câteodată trimit agenţi să găsească inamicul pentru a semna pacea, apoi atacă

Agenţii volanţi sunt cei care aduc informaţii.

Alegem oameni inteligenţi, prudenţi, dotaţi şi capabili saşi croiască drum către aceia care, în tabăra inamică sunt intimi cu suveranul şi o nobilimea Astfel ei sunt în măsură să observe mişcările inamicului şi să-i cunoască acţiunile şi planurile o dată edificaţi asupra situaţiei reale se întorc să ne informeze. Iată de ce sunt numiţi «agenţi volanţi».

Sunt oameni care pot să vină şi să plece, să transmită rapoarte. Ca spioni volanţi trebuie să recrutăm oameni inteligenţi, dar care par prosti şi oameni întreprinzători, în ciuda aerului lor inofensiv, oameni sprinteni îndrăzneţi şi bravi, deprinşi cu misiuni modeste şi capabili să îndure foamea, frigul, mizeria şi umilinţa. Dintre toţi cei care, în armată, fac parte din anturajul comandantului-sfef, niciunul nu este mai aproape de acesta ca agentul secret; dintre toate retribuţiile, niciuna nu este mai mare ca aceea a agenţilor secreţi; dintre toate operaţiunile, niciuna nu este mai confidenţială decât acelea care au legătură cu operaţiunile secrete.

Cine nu este experimentat şi prudent, omenos şi drept, nu poate utiliza agenţi secreţi. Cine nu este fin şi subtil nu le poate smulge adevărul.

Ceea ce trebuie, înainte de toate, este să apreciezi caracterul spionului şi să stabileşti dacă este sincer, demn de încredere şi cu adevărat inteligent Apoi, el poate fi folosit... Printre agenţi există unii care nu urmăresc decât să se îmbogăţească; fără să caute a cunoaşte care este cu adevărat situaţia inamicului şi care nu răspund exigenţelor decât prin vorbe goale, într-un asemenea caz, trebuie să dai dovadă de şiretenie şi subtilitate. Apoi, vei putea aprecia sinceritatea sau caracterul mincinos al spuselor spionului şi vei tace deosebirea între ceea ce este conform cu faptele şi ceea ce nu este.

Luaţi măsuri de precauţie contra spionului card a fost manipulat Dacă planurile legate de anumite operaţiuni secrete sunt divulgate prematur, agentul şi toţi care mai au

cunoştinţă trebuie ucişi…

Dacă doriţi să conduceţi ofensiva, trebuie să cunoaşteţi oamenii pe care îi foloseşte inamicul sunt ei experimentaţi sau proşti? Fini sau grosolani?

O dată aceste calităţi stabilite, faceţi pregătirile necesare. Când regele din Han îi trimise pe Han Han, pe Ts’a o Ts’a o şi pe Kuang Yung să atace Wei Pao, el întrebă; «Cine este comandantul şef al statului Wei?» «Pho Chih».

I se spuse. Regele replică; «Gura lui miroase încă a laptele pe care l-a supt El nu va putea să-l egaleze pe Han Hsin. Cine comandă cavaleria?» «Feng Csieh», i se răspunse; «Este fiul „generalului Feng Wu Chen din Ch’in cu toate că este un om de valoare, nu face cât Kuan Yung.» «Ş îne comandă infanteria?» «Hsiang To», i se răspunse. Regele spuse: «Nu se compară cu Ts’a o Ts’a o. N-am niciun motiv să mă îngrijorez.»

Este de importanţă capitală reperarea agenţilor inamicului care vin să acţioneze împotriva voastră, aceştia trebuie să fie neapărat trecuţi în propriu] vostru serviciu. Daţi-le instrucţiuni şi aveţi grijă de ei. În acest fel sunt recrutaţi şi folosiţi agenţii dubli.

Agenţii interiori şi cei indigeni pot fi recrutaţi şi folosiţi prin intermediul agenţilor dubli.

Motivul este acela că agentul dublu îi cunoaşte printre compatrioţii săi pe cei care sunt hrăpăreţi, ca şi pe funcţionarii care s-au achitat cu neglijenţă de datoriile lor. Pe aceste persoane le puteţi atrage în serviciul vostru.

Tot în acest fel, agentul lichidabil poate fi trimis la inamic cu informaţii false, deoarece agentul dublu ştie în ce privinţă poate fi înşelat inamicul.

Aşa sunt utilizaţi şi agenţii volanţi.

Suveranul trebuie să cunoască perfect activităţile celor cinci tipuri de agenţi. Această cunoaştere provine de la agenţii dubli, de aceea ei trebuie trataţi cu maximă dărnicie…

O armată fără agenţi secreţi este exact ca un om fără ochi şi urechi.

Sun Şi, *L'Art de la guerre*

(Flammarion, 1972)

II. PROFEŢIA SE ÎNDEPLINEŞTE ÎN SECOLUL XX

Memoriu adresat de Lenin lui Cicerin, Comisar însărcinat cu Afacerile Externe, citat de către Y. Annenkov (*1921*).

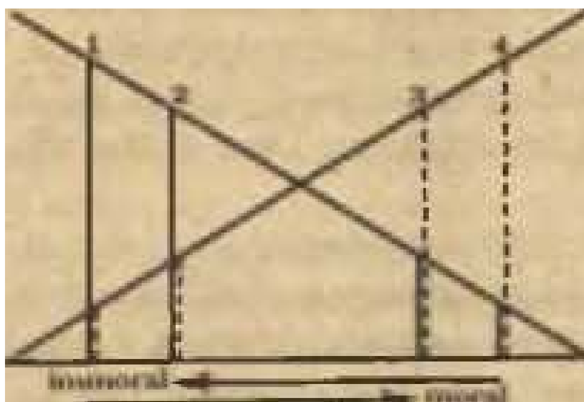
«Ca urmare a observaţilor directe pe care le-am făcut eu însumi în timpul anilor de exil, trebuie să mărturisesc că mediile aşa-numite cultivate din Europa occidentală şi America sunt тсфа Ые de a înţelege situaţia actuală sau raportul real de forţe. Aceste medii trebuie considerate surdo-mute. Revoluţia nu se dezvoltă niciodată în linie dreaptă sau în creştere neîntreruptă, ci se prezintă ca o serie de accelerări şi opriri, de atacuri şi momente de acalmie, în cursul cărora puterea sa se revigorează şi se pregăteşte pentru victoria finali... Ţinând cont de durata necesară creşterii revoluţiei sorialiste mondiale, trebuie să se recurgă la manevre speciale care pot grăbi victoria noastră împotriva ţărilor capitaliste a) Anunţarea, pentru a-i linişti pe surdo-muţi, a «separării fictive» a guvernului şi organe) ™guvernamentale (consiliul comisarilor poporului) de partid şi Biroul Politic, şi mai ales de Komintern. Acesta din urmă trebuie să apară ca o mişcare politică independentă tolerată pe teritoriul URSS. Surdomuţii o vor crede; b) Exprimarea dorinţei noastre de a stabili imediat relaţii diplomatice cu statele capitaliste pe baza neamestecului total în afacerile lor interne. Surdomuţii o vor crede şi pe aceasta. Vor fi chiar încântaţi я ne vor deschide larg uşile; prin acestea vor intra rapid emisarii Kominternuhn şi organele de ancheta ale partidului, sub acoperirea de reprezentanţi diplomatici, comerciali sau culturali. A spune adevărul este o meschină prejudecată burgheză, pe când o minciună este deseori

justificată de scopuri. Capitaliştii din lumea întreagă 3 guvernele lor vor tachide ochii asupra activităţilor pe care le-am pomaitt şi vor deveni, pe lângă sovdomuţi, şi orbi Ne vor trimite credite care vor sluji la susţinerea partidelor comuniste din ţările lor. Ne vor furniza materialele şi tehnologiile care ne iosesc şi ne vor reconstrui industria militară de care avem nevoie pentru a lansa, apoi, atacuri victori, a se împotriva furnizorilor noştri, Altfel spus, se vor strădui întotdeauna să-şi pregătească propria sinucidere.»

III. PROPAGANDA AŞA-ZIS ALBA: MĂRTURIA UNUI PRACTICIAN

Violul maselor prin propaganda politica de & *Ceahotin a apărut în 1952*; *astăzi lucrarea este deja învechită, mai ales datorită aspectului său para- sau pseudo-şdinţific*. *Adept al teoriei reflexelor condiţionate a lui Pavlov*; *Ceahotin nu ezită să fondeze pe baza acesteia ceea ce el consideră să o ştiinţă exactă a manipulării mulţimilor*; *rezultatul este un amestec ciudat de biologie, cinism* şi *intenţii bune*. *Pentru a-i pune opera în perspectivă, este* suficient să *cităm* pasa/u/ *care urmează, în care autorul pretinde să demonstreze fundamentul fiziologic al moralei*.

Din diagrama puisiunilor şi a derivatelor acestora, pe care-o putem alcătui astfel (şi care este reprodusă mai jos), se *deduce o regula foarte simplă*. atunci când trebuie să se emită o judecată din punct de vedere biologic, sau să se aleagă o atitudine mai morală decât aha, ne putem lăsa ghidaţi de faptul că poate fi considerată morală acea atitudine determinată de reflexele condiţionate aflate la baza pulsiunii mai slabe din punct de vedere fiziologic faţă de cea care este respinsă. Regula pragmatică ar fi, deci: ceea ce se află în partea dreaptă a diagramei este moral, pe când aga ce se află în partea stângă este imoral.

Diagramă reprezentând posibilitatea fundamentării fiziologice a noţiunii de morali 1 2, 3, 4 – cele pateu pnisinni Ordonatele indica forţa pulsiunii. liniile drepte se referă la intensitatea relativă a pulsiunilor, iar cete întrerupte la valoarea lor morală (din punct de vedere social). În partea de jos, săgeata magind de la dreapta spre stânga indica descreşterea valorii morale; săgeata orientată invers – sublimarea.

Iată câteva exemple: dacă este sacrificată dragostea (pulsiunea nr. 3) în favoarea avantajelor materiale (nr. 2), suntem în faţa unui caz de imoralitate (cum ar fi prostituţia).

Dacă este preferata dragostea (nr, 3) datoriei părinteşti (nr. 4), ne găsim iarăşi, din punct de vedere social, deci biologic, în faţa unui caz de imoralitate (comportamentul unei mame denaturate).

Dacă se renunţă la violenţa (nr. 1) în favoarea avantajelor materiale (nr. 2), aceasta тa fi o atitudine morală (atitudine civilizată).

Dacă este aleasa dragostea (nr. 3) în locul avantajelor materiale (nr. 2), atitudinea va fi romantică sau idealistă, deci conforma cu morala. Şi aşa mai departe.

Lucrurile se complică, evident, dacă o persoană îşi cheltuieşte banii pe «un tablou libertin», sacrificându-şi astfel pulsiunea nr. 2 pentru aşi satisface pulsiunea nr. 3,

ceea ce corespune unei acţiuni morale. Darleabotin are un răspuns la orice.

La urma urmelor, opera sa nu prezintă interes pentru scientismul său *exacerbat, ci din următoarele trei motive*:

1. Este adevărat că psihologia experimentală oferă numeroase metode de manipulare a *maselor, şi ar fi absurd ca aceste cunoştinţe să nu ţie folosite*;

2. Ceahotin a teist un practician al propagandei, luptând în Germania împotriva specialiştilor narişti;

3. Este un om de extrema stângă şi, deşi recunoaşte că propaganda reprezintă *un vio* (*Ceahotin* susţine ca *masele trebuie violate spre binele lor*; *de aici decurge candoarea revelatoare a opiniilor sale*.

O candoare care nu-l împiedică să ţie lucid, mai ales în privinţa democraţiilor, şi să constate în ce măsură sunt acestea vulnerabile...

În democraţie se crede ca alegătorul este liber în judecăţile şi faptele sale, că este protejat îndeajuns de instituţiile liberale ale statului împotriva ingerinţelor poliţieneşti, a abuzului de putere, a exploatatorilor, a facţiunilor, dar se uită că nu este protejat împotriva lui însuşi, contra unei explozii de pulsiuni şi instincte declanşate de un altul, care este deja imun la otrava psihică. Nu este conştientizat faptul că o ameninţare cumplită apasă asupra lumii, datorită posibilităţilor implicate de principiul violului psihic al maselor de către propaganda politică.

... sau să vadă *deja este partid ar putea câştiga din această vulnerabilitate* (*pentru o cauză bună, desigur*).

Un lucru care are o mare importanţa şi lipseşte aproape cu desăvârşire în ţările democratice este propaganda masivă de tip sugestiv emoţional, adresându-se maselor, şi care acţionează, după cum s-a arătat în acest studiu, pe baza datelor ştiinţifice ale psihologiei obiective moderne; aceasta era caracteristica şi, din păcate,

monopolul dictaturilor, şi le condiţiona, astfel, succesul. Acest tip de propagandă trebuie luat în considerare rapid, studiat şi instaurat

Ceahotin considera că nucleul propagandei politice este utilizarea judicioasă a simboJwHor psihologice.

Simbolismul a existat dintotdeauna, de când omul a găsit mijloail de ai comunica celuilalt gândurile şi sentimentele sale, în special pe acestea din urmă, deoarece afectivitatea este o funcţie psihică primitivă, cu un mecanism care nu are nimic de-a face cu conştiinţa. Pot fi, deci, distinse simbolurile primitive, concrete, prelogice, cu originea în inconştient, care le slujeau la începuturi oamenilor pentru a transmite, cu ajutorul unor reacţii iniţial aproape automate, expresii ale stărilor lor psihice, cauzate de stări fiziologice. Erau expresii ale fricii, triumfului, foamei, saţietăţii, furia etc.

Mai târziu, oamenii primitivi le-au atribuit nume celor (Jin jur, au numit obiectele – şi acţiunile pe care le efectuau C).

Puţin câte puţin, au învăţat să generalizeze denumirile lucrurilor şi acţiunilor;! a început, exista câte un cuvânt special pentru fiecare faptă, fără să existe un termen generic pentru desemnarea actului însuşi, în sinteza aplicaţiilor sale particulare (...)

În sfârşit a apărut în gândirea umană *abstractizarea* prin simboluri, aplicata în logică. Simbolul a devenit, pentru inteligenţă, un mijloc de elevare şi condiţionare a progresului societăţii Simbolul permite (...), asemenea algebrei, manevrarea unor concepte cu o uşurinţă care ar fi imposibilă fără acest artificiu.

În plus, simbolizarea este limbajul inconştientului prin excelenţă. Interpretarea simbohcă este marea descoperire a lui Freud: este «cheia care permite descifrarea manifestărilor inconştientului, alfabetul indispensabil lecturii acestuia, trăsătura esenţială şi

absolut originală a psihanalizei: este capital faptul ca tendinţa inconştienta generează, pentru a se exprima, reprezentări simbolice» (...). «Necesitatea de a transpune stări afective în imagini concrete explică în mod natural utilizarea simbolului în limbaj (...)»

Simbolurile nu transmit gândurile şi sentimentele doar într-un mod fugitiv a imediat, ci şi de o manieră mai extinsă în timp şi spaţiu De fapt, scrierea nu este altceva decât un fel de modalitate de comunicare prin simboluri C...).

În politica, această evoluţie, această tendinţa de a apela la simboluri are o mare valoare. Aici avem de-a face cu mişcările maselor. Este evident că, în zilele noastre, o mişcare politica nu are şanse de reuşită decât dacă ideile pe care le propagă sunt adoptate de un număr mare de persoane, care şi le însuşesc printr-un proces de asimilare, şi, în plus, dacă sunt înţelese a unanim susţinute de marea majoritate a aderenţilor acestei mişeii. Cu aceste condiţii în minte, înţelegem acum că o mişcare politică dinalele noastre nu poate obţine un succes rapid decât dacă are o manieră proprie – ram putea spune stenografică – de aşi exprima ideile, un simbolism al său; astfel, acesta ar putea fi adoptat într-un timp scurt şi în mod uniform de un mare număr de persoane (*X*

Nu este, deci, deloc dificil de a explica faptul că mişcările politice de as tari se folosesc abundent de simboluri pentru recrutare şi acţiune. De altfel, istoria furnizează exemple spectaculoase de utilizare efirientaa simbolurilor. evoluţia triumfătoare a simbolului creştin – crucea; literele SPQR, veche emblemă a puterii Romei, semiluna Islamului etc. Un caz de luptă politică purtată în trecut prin intermediul simbolurilor este confruntarea dintre cruce şi semilună.

Printre partidele politice contemporane, cele socialiste, я în special *partidul* sodakî & *merat german*,

mai ales la începuturile sale, spre sfârşitul secolului trecut, au folosit pe larg simbolurile ca pe un mijloc de recrutare, de împingere a aderenţilor spre o atitudine combativa; drapelul roşu, garoafe roşie la butoniera, ca şi apelativul «tovarăşe* nu sunt altceva decât simboluri determinate, care au jucat un rol important în istoria mişcării socialiste. Este adevărat că, de-a lungul vremii, partidul sociakiemocrat – mai ales în mediile sale conducătoare – a devenit treptat mai «rezonabil» în propriu să-i ochi; odată cu înaintarea în vârstă a început sjh fie ruşine de exploziile sale sentimentale, iar simbolismul i-a apărut ca un amuzament copilăresc; liderii săi se concentrau de-acum asupra cifrelor, tabelelor э statisticilor, lucrau doar cu demonstraţii logice, interpretări economice, comparaţii istorice etc.; iar dacă, din când în când, mai recurgeau la resturile lamentabile ale vechilor lor metode de propagandă bazate pe factorul emoţional, pe care le practicau altă dată cu atâta măiestrie, se slujeau de acestea într-un mod atât de slab şi stângaci, încât obţineau, deseori, efectul contrar celui dorit (...).

Adversarii lor fascişti, ultimi moştenitori ai capitalismului aflat la ananghie, fără idealuri umane, iară un program economic bine definit, au găsit modalitatea de a ridica şi de a antrena mulţimile, de a zdruncina marile democraţii şi, deseori, chiar de a le smulge direct puterea.

Cum a fost posibil?

Răspunsul este evident adversarii guvernelor democratice nu erau legaţi de dogme eronate şi rigide; înţelegeau intuitiv adevărata natură a omului şi trăgeau de aici concluzii politice utile. Este drept că scopurile lor politice sunt absurde şi contravin ideii de umanitate în sine; au avut, însă, succes, pentru că *socialismul nu a ştiut să folosească singura armă care э-ar fi putut dovedi eticace, şi anume propaganda*; sau a folosit-o, dar într-un mod lipsit de entuziasm şi energie.

Fascismul a adoptat din plin limbajul simbolic ca instrument de lupta. Este cunoscut rolul considerabil jucat de zvastică în ascensiunea lui Hitler la putere. În Italia, Mussolini a practicat şi el, pe scară largă, *lupta simbolurilor*. Este interesant să urmărim evoluţia metodelor de propagandă în timpul anilor care au precedat cel de-al doilea război reondial. Chiar la început, partidul social-democrat german a fost cel care le-a folosit cel mai mult Social-democraţii ruşi, în special bolşevicii, s-au inspirat considerabil din metodele sale, pe care le-au aplicat cu abilitate pe scară largă. Războiul civil şi îndeplinirea planului cincinal le-au oferit o ocazie excelentă pentru aceasta. Mai târziu, au fost imitaţi de comuniştii germani, care s-au mulţumit, de cele mai multe ori, să-i copieze cu servilism; de altfel, acesta este motivul pentru care aplicarea acestor metode s-a dovedit deseori ineficienta. Mussolini a preluat mult de la ruşi: le-a studiat metodele cu atenţie şi a introdus în Italia numeroase procedee care s-au dovedit foarte utile.

Hitler nu a trebuit să se străduiască prea mult pentru a pune la punct aplicarea limbajului său simbolic: el s-a inspirat direct de la Mussolini şi de la comunişti. S-a folosit de el de o manieră logica şi controlată şi a avut cu atât mai mult de câştigat, cu cât adversarii săi nu înţelegeau deloc ce li se întâmplă; îl lăsau să acţioneze în linişte.

Ce făcea Hitler de fapt?

Prin discursuri înflăcărate, ocolind orice obstacol, atrăgea atenţia asupra lui; ataca violent guvernul republican, critica, insulta, profera ameninţări nemaiauzite: «Capetele vor cădea», «noaptea cuţitelor lungi», documentul de la Boxheim, acestea erau ameninţările propagandei naziste care avea, şi trebuia să aibă, o influenţă enormă asupra maselor, şi aceasta din două motive: în primul rând, aceste mase, sensibilizate de mizeria materială, erau extrem de receptive la orice

critică; în al doilea rând, faptul ca această propagandă se desfăşura fără piedici întărea convingerea că puterile represive şi mijloacele de apărare ale statului erau în întregime paralizate. Şi că nu mai putea fi sperat, din acest punct de vedere, un deznodământ convenabil al unei situaţii insuportabile. Hitler şi adepţii săi, mărşăluind în sunetul tobelor, mai beneficiau de un lucru menit să întărească efectul cuvintelor servindu-se de propaganda simbolica, utilizau în acest scop o imagine extrem de simplă din punct de vedere grafic, *crucea încârligată*, pe care o desenau peste tot şi în număr mare. Exact din cauză că era atât de uşor reproductibilă aceasta a fost reprodusă în milioane de exemplare şi a reprezentat un semnal excitant care producea în rândul maselor o anumită reacţie nervoasă de altfel familiară celor care cunosc experienţele şi concluziile lui Pavlov, referitoare la crearea reflexelor condiţionate.

Cuvântul de ordine *Gleichschaltung* (conformare sau aliniere), devenit celebru în această perioadă, nu este altceva decât expresia acestui fenomen sub aspect politicorodai Mecanismul este următorul; orice cuvânt violent, rostit sau scris de către Hitler, orice ameninţare se asociau în spiritul auditorului unor simboluri, care deveneau treptat semnele evocatoare ale cuvintelor a ameninţărilor de. Întâlnite peste tot, simbolurile acţionau constant asupra maselor, însufleţeau fără încetare reacţiile favorabile lui Hitler, menţineau efectul de *Gleichschaltung* produs de discursurile sale exasperante, în acelaşi fel în care este întărit reflexul condiţionat al lui Pavlov, prin repetarea periodică a stimulării «absolute». Guvernul german de atunci avea două posibilităţi de a elimina această reacţie de asociere. Ar fi putut fie să combată simbolurile, să le diminueze importanţa, să le ridiculizeze prin anumite acţiuni sau contramăsuri, fie să le interzică, să împiedice «Toba», insultele, strigătele şi ameninţările.

Nu a făcut niciuna, nici alta, ci i-a lăsat pe adversari să-şi întărească simbolurile, conferindu-le în permanenţă vigoare.

Din punct de vedere politic, ne întrebăm cum ar fi posibil să se obţină un rezultat bun în lupta dusă prin intermediul simbolurilor. Expunerea faptelor următoare poate constitui un răspuns: din punctul de vedere al psihologiei nervilor, se pot distinge două tipuri de oameni: cei care reacţionează rapid, activă, şi cei care reacţionează mai lent, constituind categoria dementelor *pasive*. În general, cei mai activi sunt şi cei mai conştienţi. Este uşor de constatat – iar numărul membrilor unei adunări este un bun criteriu pentru aceasta – că există cu mult mai multe elemente pasive decât active. Cifrele oferă o soluţie clară problemei: de exemplu, este evident car într-un oraş cu 60.000 de alegători, doar 4 – 5.000 de persoane pot fi considerate elemente active, şi aceasta ţinând cont de toate partidele politice, întrucât cei 5.000 de indivizi pasivi au acelaşi drept de vot ca activă, ei sunt, defrtrt, cri care decid reznhatal asprilor

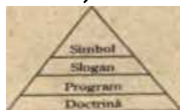
Propaganda partidelor are sarcina de a influenţa şi de a câştiga de partea cauzei lor pe cei 5.000 de pasivi, care nu participă la adunări şi nici nu citesc ziarele politice; partidele muncitoreşti nu au mijloacele de a distribui publicaţii în număr suficient, şi nimeni nu citeşte jurnalele acestor partide, deseori lungi, plicticoase şi doctrinare. Aşa se face că acest tip de propagandă nu prezintă prea mult interes.

Dimpotrivă, propaganda fascistă din Germania, foarte insistenta din punct de vedere emoţional, prezentă la tot pasul, sea atins scopul, pentru că atingea masa celor «5.000». Teama este una dintre emoţiile cu impact puternic asupra acestor elemente pasive: de aceea, propaganda populară opera în mod special prin intimidare. În acest sens, Hitler s-a folosit de crucea încârligată care l-

a însoţit spre victorie. Adversarii săi nu recunoscusem principiul decisiv al acestei lupte: ei nu aveau niciun simbol, credeau că puteau să opereze cu demonstraţii logice, iar în momentul în care, în sforăit, se adresau sentimentelor, o făceau întotdeauna încercând să-şi ridiculizeze adversarul; acest procedeu, cel mai puţin eficient din toate, era, în plus, exprimat cel mai adesea sub forme stângace я insuficiente. Propaganda lor se învârtea într-un cerc vicios, şi aceasta a fost principala cauză a înfrângerii lor.

Simbolul poate juca, în formarea reflexelor condiţionate (după cum reiese din toate raţionamentele noastre), rolul de factor condiţionam, care, grefându-se pe un reflex deja existent, absolut, sau pe un reflex condiţionat format anterior, poate, la rândul său, să devină un excitant, determinând la ceilalţi indivizi o anumită reacţie dorită de către manipulatorul simbolului.

Cuvântul rostit sau scris, poate servi la reprezentarea unui fapt concret, unic şi simplu, sau unei multitudini de fapte, mai mult sau mai puţin complicate, dar poate reprezenta şi o abstracţie sau un ansamblu întreg de idei abstracte ştiinţifice sau filosofice. La fel, un simbol poate fi concret sau abstract în politica, sunt considerate simboluri formele simple reprezentând idei sau chiar sisteme sau doctrine extrem de complicate şi abstracte. Schema care urmează ilustrează raporturile dintre un *simbol politic* şi conţinutul, semnificaţia sa.

Sfârşit, în vârful piramidei se găseşte simboM de exemplu, cele trei săgeţi sau secera şi ciocanul care, dintr-o privire, rezumă amintesc ideea socialistă sau comunistă şi încearcă să provoace o acţiune favorabilă partidului, cum ar fi adeziunea; este, intram fel, un semn stenografie

al sloganului, al programului, ai doctrinei. Fiind scurt şi simplu, are avantajul de a acţiona rapid, iar reflexul condiţiona se formează uşor. Este cu atât mai eficient cu cât este mai sugestiv, transmiţând ideea activă, asociată mişcării pe care o reprezintă şi în special baza emoţională de care se foloseşte mişcarea respectivă ameninţarea, compasiunea, interesul material etc. În acest fel, simbolurile pot deveni instrumente extrem de active pentru înflăcărarea sau liniştirea mulţimilor. Expresia *in hoc signo* wnces[1] caracteriza creştinismul împreună cu simbolul său – crucea Analizând forma diferitelor simboluri grafice folosite de oameni în decursul măritor mişcări istorice, se constată că motivele reprezentate în simboluri prezintă deseori un arhaism bizar unde sugerează arme sau unelte antice sau primitive, altele exprimă prin ele însele ideea mişcării ne care sunt legate, precum crucea, care evocă ideea sacrificiului lui Christos pentru omenire şi caută să îi unească pe oameni în numele mila şi dragostei faţă de aproape precum – iată un alt exemplu – secera şi ciocanul comunism, simbol marxist care «vocă ideea constructivităţii sociale, de muncă – sursă a bunăstării

Simbolul tastist, *iaseto* sau *Lasere* a *Odorului, avea* un sens: este un instrument de pedepsire, deci de violenţă servind la impunerea dreptului: la Roma, cel puţin, nu era deplasat, întrucât se raporta la o perioadă din istoria romană şi. În coasecmţă, italiană Avea marele dezavantaj de a fi prea complicat, dea greu de reprodus, pe când simplitatea constituie forţa practică a simbolurilor grafice în ceea ce priveşte difuzarea. Acesta era cazul crucii

1 «Cu acest semn vei învinge!» - simbolul armatei lui Constantin cei Mare (n.a.)

încârligate a lui Hitler, care în zilele noastre nu are un sens intrinsec: este un vechi semn hindus (şi chinezesc), «zvastica» pe care o găsim reprodusă pe vestigiile multor civilizaţii din Aria, Africa şi America (este absenta în Australia), dar şi din Europa, încă din timpurile preistorice. Se pare că, iniţial, reprezenta roata şi rotaţia acesteia până la senzaţia de ameţeala; mai reprezenta şi soarele. Geneza sa grafică pornind de la imaginea roţii este următoarea:

O*Ф*Ф-гУ

Scheme ilustrând geneza crucii încârligate, pornind de la imaginea rotii.

(...) în orice caz, acest simbol nu are nicio legătură cu naţionalisocialismul; Ia prima vedere, nu sugerează nimic; sare, probabil, în ochi datorită formei sale extravagante şi provoacă un sentiment mai di grabă dezagreabil, ca acela încercat la vederea unui păianjen sau a unei ploşniţe. Hitleriştii sau străduit să demonstreze că era un vechi semn arian şi chiar nordic în realitate, a fost adoptat de Hitler pentru forma sa simplă şi frapantă, ca o marcă buna de fabrică. De altfel, în cartea sa, mărturiseşte că nu el a avut ideea de al aplica mişcării sale, ci un dentist bavarez Hitler nu poate luat în serios când afirmă că zvastica trebuie să inspire ideea triumfului muncii productive, «idee care a fost îi va rămâne întotdeauna antisemită»: se pare că acest «adevăr» este greu de reţinut, chiar dacă este «explicat». Dar atunci când el spune că «un însemn impr Honant poate, în sute de mii de cazuri, să trezească interesul iniţial faţa de o mişcare nouă», suntem perfect de acord (...).

S-a decis să se adopte săgeata ca simbol al Frontului de bronz; am transformate între săgeată triplă, mai întâi pentru a ajunge, printre repetare a semnului, la întărirea eficienţei sale, iar apoi pentru a sublinia ideea colectivă a mişcării. În plus, simbolul celor trei săgeţi exprima foarte

bine tripla alianţă a organizaţiilor muncitoreşti reunite în Frontul de bronz: partidul, corporaţiile sindicale şi Flamura Reich-ului cu organizaţiile sportive muncitoreşti; astfel, cele trei săgeţi reprezentau şi cei trei factori ai mişcării: putere politică şi intelectuală, forţă economică şi forţă fizica. În plus, acest simbol era dinamic, ofensiv şi amintea şi cele trei calităţă cerute combatanţilor: activitatea, disciplina şi unitatea. Ideile eliberatoare ale Revoluţia franceze erau şi ele exprimate: libertate, egalitate, fraternitate.

Mai departe încă, paralelismul celor trei săgeţi exprima gândirea frontului unit totul trebuia mobilizat împotriva inamicului comun – fascismul.

În sfârşit, cifra trei apare atât de des în viaţa omului, în gândire, în viaţa intima, în istorie, încât a devefiit un fel de «număr sfânt». Faptul că înrădăcinat în domeniul subconştientului joacă un rol considerabil pentru eficacitatea sa psihologică.

Acest simbol, atât de uşor de reprodus încât şi un copil l-ar putea desena, avea în plus avantajul de a nu putea fi distrus: adversarii nu puteau să-şi suprapună simbolul peste al nostru, cum făceam noi cu a) lor, pentru că, şi în acest caz, ar fi lăsat impresia că zvastica era străpunsă de săgeţile noastre ()

În chip de *simbol plastic al intimidări*}, echivalent salutului roman impus de Hitler şi Mussolini, antifasciştii au adoptat gestul în care braţul drept era ridicat, iar pumnul strâns. Acest gest simboliza spiritul combativ, exprima ameninţarea şi servea, în acelaşi timp, de salut colectiv, salut individual, pe stradă, ca gest de jurământ, la defilările în coloană-Acestea din urmă, ca şi ceremoniile publice, sunt mijloace de propagandă foarte puternici pentru crearea unei exaltări pasionale, mai ales de tip agresiv (pulsiunea nr. 1), prin afişarea simbolurilor grafice, a pancartelor cu sloganuri, a uniformelor, şi drapelelor,

prin uraie, imnuri, muzică etc. în realitate, sunt imitaţii supradimensionate ale serbărilor săteşti, acţionând asupra văzului, auzului şi nervilor «actorilor» şi «spectatorilor» (...); ca simbol sonor ameninţător, opus strigătului nazist Heii *HHIer* (Trăiască Hitler), socialiştii strigau Freiheitl (libertate), amintind cel mai preţios ideal socialist: libertatea politică şi morală, înlăturarea jugului capitalist Strigătul era asociat cu gestul de luptă, pumnul ridicat Acesta era practicat cât mai des cu putinţă pe stradă; bărbaţii şi femeile, purtând în piept insigna cu trei săgeţi, se salutau cu strigătul de război al libertăţii. Pentru ca simbolurile să aibă o difuzare şi un efect cât mai rapide cu putinţă, partizanii se plimbau cu regularitate, la ore fixe, pe străzile şi în locurile cele mai animate – denumirea tehnica a acestui tip de propaganda era «plimbarea simbolurilor».

Iată o dovadă edificatoare a eficacităţii propagandei dinamice prin simboluri. Într-o duminică, la Copenhaga, tinerii socialişti străbăteau străzile oraşului pe bicicleta, în şir indian; de ghidoane fluturau fanioane roşu cu cele trei săgeţi, iar capul de şir avea şi o trompetă; din când în când, acesta dădea un semnal strident şi toţi cei care îl urmau ridicau simultan pumnul şi strigau *Kämpfkkr*! (Gata de lupta!) – strigătul de luptă al tineretului. Trecătorii, uluiţi, se opreau să privească bicicletele care treceau în tromba

A doua zi, jurnalele scriau: «Ieri, capitala a fost invadată de echipe ale tineretului socialist care tăceau o propagandă de tip nou etc» Dorind să verifice efectul, conducerea organizaţiei de tineret a trimis în stradă agenţi care să afle impresiile trecătorilor asupra numărului acestor echipe de bâdelişti şi a numărului de participanţi. Cifrele raportate variaţi între 200 şi 300. În realitate, nu fuseseră decât., două echipe cu 12 tineri de toţi!

Ca *simboluri* sonore generatoare de entuziasm se

folosesc imnurile şi cântecele patriotice. Sunt cunoscute *Horst Wessel Lied* al hitleriştilor, *Giovinezza* lui Mussolini sau *Internaponaia* socialiştilor. *Marseilleza* a fost folosita deseori ca imn revoluţionar în timpul Revoluţiei ruse. Şi Frontul de bronz avea un imn muzical, cu un ritm antrenant, al cărui refren suna astfel:

Asculta marşul coloanelor.
Asculta tunetul paşilor noştri.
Curând veniva libertatea.
Vino, *frate, mergi cu noi*!

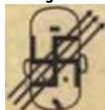
În chip de simbol sonor ironic era răspândită o exclamaţie care ridiculiza strigătul пал st *Йей Hitler*. Ea se baza pe un joc de cuvinte: se transforma cuvântul *Ней* (trăiască) în *Heuti* (vindecaţi); atunci când adversarii strigau *Ней Hitler*, li se răspundea: «Da, e chiar necesar, vindecatei pe Hitler4 de mania grandorii!», sau: «Va fi vindecat în curând!», sau: «Frontul de bronz D va vindeca rapid!». La fel, la inscripţiile *Ней Hitler de* pe ziduri era adăugat un o, aşa încât expresiasă devină *Heilt Hitler* (vindecatei pe Hitler); astfel, salutul hiderist era ridiculizat şi îşi pierdea eficienţa de simbol ameninţător...

Gherila simbolurilor ia, uneori, forme curioase: adversarii îşi deformează reciproc simbolurile; naziştii, de exemplu, transformau cele trei săgeţi în umbrele, iar socialiştii, la rândul lor, ridiculizau crucea încârligată şi figura lui Hitler după cum este arătat mai jos etc. Din aceeaşi categorie face parte deformarea inscripţiilor regaliste, foarte răspândită la Paris: «Vive le roi» devine «Vive le roti».[2]

(...) к partea teoretică a studiului nostru, am văzut că Pavlov atribuia o importanţă extraordinară cuvântului ca excitant determinant pentru formarea reflexelor condiţionate, mai ales pentru cele care fac parte din al

2 joc de cuvinte intraductibil: «Vive le roi» - Trăiască regele --devine «Vive le roti», adică «Trăiască friptura» (n.t)

doilea sistem de semnalizare înalele noastre, radioul a devenit principalul mijloc de propagandă sonori Informaţiile, cântecele, muzica, scenetele radiofonice sunt tot atâtea cai folosite de propaganda Influenţa sa imensă a fost evidenta în cursul ultimului război mondial, când rezistenţa psihică a populaţiilor din cele două tabere era un factor esenţialân ultimul timp, televiziunea, asociata radioului, se impune ca un mijloc universal de transmitere a gândirii şi emoţiilor umane; în Statele Unite există deja milioane de televizoare. Propaganda sonoră foloseşte încă discurile de gramofon care, prin intermediul difuzoarelor montate la reuniunile publice şi pe autovehicule, sunt extrem de importante în campaniile electorale, şi chiar pe frontul de luptă, ca în 1918, în 193945, în războiul civil spaniol şi în cel chinez, mai de curând în războaiele din Coreea şi Vietnam.

Propaganda vizuală desfăşurată pe scena şi la *cinematograf are*, de asemenea, o importanţă extraordinara în viaţa politici к timpul revoluţiei ruse şi pe frontul rusesc din cele două războaie mondiale, era în mare vogă teatru) ambulant cei mai mari artişti contribuiau astfel la ridicarea moralului combatanţilor. Vom avea în continuare prilejul de a prezenta marile şi spectaculoasele serbări publice organizate în vremea Revoluţiei franceze şi, în zilele noastre, în Germania hitleristă şi în Rusia sovietică. Propaganda prin cinema este caracteristică mai ales acesteia din urmă; filmele, montate admirabil şi jucate de cer mai mari artişti, sunt aproape întotdeauna tendenţioase, adică fac propagandă, fie pentru a stimula spiritul constructiv al vieţii în URSS, fie pentru a difuza ideile născute de Revoluţia din 1917.

Înainte de a aborda propaganda politica modernă

propriu-zisă, ar trebui spuse câteva cuvinte despre o activitate strâns legată de cea dinainte: este vorba de *jurnalism*. Un jurnalist este şi un «inginer de suflete», el trebuie să cunoască perfect instrumentul la care cântă – întreaga claviatură я pniffitmilnr ni mrfintrrinr umane, ai joaucffle a sublimările lor, de asemenea, el trebuie să provoaoe la momentul oportun reflexele condiţionate dobândite, să le inhibe pe unele, să le potenţeze pe altele, să creeze reflexe noi, să declanşeze acţiuni.

Pentru a atinge aceste scopuri, jurnalistul are un instrument puternic, şi anume *presa scrisa*. Cir toate că beneficiază de mijloace tehnice extraordinare şi mult mai eficiente ca altă dată, aceasta pare, totuşi, să-şi piardă din influenţa. În timpul revoluţiei franceze, rolul său ca organ de propagandă politică a fost foarte mare; în cursul secolului al XIX-lea şi la începutul secolului XX a atins apogeul; după primul război mondial, însă, rolul presei trece pe planul al doilea, datorită democratizării politicului, folosirii metodelor populare, sugestive ca armă de propaganda sau extinderii enorme a radioului. Este suficient să ne amintim cum, în timpul crizei din septembrie 1938 sau cekii de-al doilea război mondial, milioane de oameni ascultau zi şi noapte emisiunile TSF, care informau, evident, mult mai rapid decât ziarele. Pe de altă parte, numărul mare de ziare, concurenţa lor comercială făţişă, dimensiunile lor – deseori douăzeci de pagini sau chiar mai mult – care împiedica o orientare rapidă a cititorului, toate acestea stau la baza unui anume declin al influenţei presei moderne. Cu toate acestea, rolul său este încă destul de important, astfel încât o menţionăm aici printre mijloacele de propagandă politică.

Chiar dacă un ziar politic reprezintă, în general, un apel la raţiune, întrucât oferă dtitorului informaţii asupra evenimentelor care îl interesează sau comentarii care clarifică ansamblul fenomenelor politice, ci poate (şi o face

adesea) să se adreseze emotivităţii dtitorului, fie printr-o informaţie mai mult sau mai puţin tendenţioasă, care creează o anumită stare afectiva, fie prin folosirea ritmului sau cuvintelor adecvate; în acest fel, atinge corzile sufletului omenesc evocând reflexe condiţionate pe care ziarul îşi propune să le dirijeze în scopul atingerii scopurilor proprii sau ale colectivităţii pe care o reprezintă; ziarul poate, de asemenea, să creeze o stare emoţională prin dispunerea maierialilini într-o anumită ordine, sau prin introducerea de sloganuri şi simboluri în titluri. În ziua de ari, oamenii sunt prea grăbiţi pentru a-şi putea citi ziarul dimineaţa; de obicei, se mulţumesc să arunce o privire asupra titlurilor articolelor şi ştirilor, mai ales asupra titlurilor generale ale unor rubrid sau pe manşetă, care, cu puţine cuvinte, asemenea unui diapazon, creează o orientare, o stare de spirit, o tendinţă. Este de la sine înţeles că ziarele politice, mai ales organele de partid se adresează pulsiunilor combative, ocaziile fiind furnizate în special de polemicile cu adversarii politici.

Posibilităţile de acţiune la care ne referim aici pot fi însoţite de imagini Tir*” transmit ideile st sentimentele extrem de rapid, şi care sunt prefira.

ca mijloace de evocare a stărilor sufleteşti dorite. Pentru o organizare raţionala a redacţiei unui ziar, este absolut necesară crearea unor *arhive de informaţii şi imagini* şi clasarea acestora în aşa fel încât elementele căutate să poată fi reperate într-un timp scurt *1*

În URSS, pe lângă ziarele vândute sau distribuite, exista o aha formă de propagandă şi informare a maselor *jurnalul mural*, (gazeta de perete), care este produs chiar de către membrii coledivităţii. căreia i se adresează. Acesta este afişat în locurile obişnuite de acţiune ale acestei colectivităţi: uzine, cluburi, şooG şi conţine deseori caricaturi, satire, dar şi exprimări poetice. Această formă democratica a propagandei prin cuvânt scris reprezintă

pepiniera talentelor jurnalistice provenite din masele populare; este, de asemenea, un mijloc eficient de-acces la sensibilitatea acestora, întrucât mulţimile îi ascultă cu mai multă atenţie şi încredere pe cei care fac parte din propriile lor rânduri. Această metodă a jurnalului mural a început să se se răspândească şi în mediile muncitoreşti şi şcolare din Occident

Ceahoth explică în continuare viziunea sa asupra principiilor propagandei politice. În carenţă, este vorba de propaganda de uz intern; *gândindu-ne, însă, că acestnts a lucrat mult timp în Germania, constatam că, pentru partizanii comunismului mondial*, diferenţa *dintre ceea ce este intern şi ceea ce este extern este minima*

De remarcat asemănarea dintre consideraţiile lui Ceahotin din acestea pito! *şi cele ale lui Sun JI cu toate acestea, gânditorul chinez nu este citat* înainte de a da câteva exemple extrase din istoria omenirii care să ilustreze cele expuse anterior, ar fi interesant să discutăm aici *principiile propagandei politice moderne*, bazate pe datele oferite de ştiinţele naturii. Această analiză este utilă pentru o înţelegere mai bună a exemplelor istorice şi rezultă din câteva fapte esenţiale.

Marile mişcări de masa, care ne caracterizează epoca şi se exteriorizează în actul votării (alegeri, referendum), nu sunt rezultatul deliberărilor conştiente ale indivizilor care compun mulţimea, ci efectul unor procese nervoase fiziologice, denumite în limbajul psihologiei clasice «procese volitive*»; acestea sunt declanşate în mod voit de energiile aplicate din exterior, prin mijloace de propagandă, sau demagogie, sau, încă, şi mai bine, «psihagogie».

Cele de mai sus sunt valabile atât pentru «veritabileledemocraţii, care, după spusele lor, se inspiră din Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, cât şi pentru dictaturile moderne, care, dacă e să spunem

adevărul, nu sunt dictaturi adevărate, ci dictaturi cu aspect pseudodemocratic. Acestea sunt şi ele susţinute de mase, dar, în acest caz, mulţimile sunt manipulate cu precizie şi înşelate asupra intereselor lor vitale, adică *violate*. *psihic*.

Teoriile moderne din biologie, ca a experienţele şi statisticile dau un raport de 1: 10 între elementele mai mult sau mai puţin conştiente şi active din cadrul maselor şi cele pasive, permeabile la sugestiile senzoriale, după cum s-a arătat mai sus. Victoria fascismului asupra mişcărilor democratice din Germania şi Italia se baza pe proasta cunoaştere a acestui fapt esenţial Or, această constatare implică în mod logic ideea că aceste două grupuri de indivizi trebuie tratate diferit din punctul de vedere al propagandei: primii pot fi – şi trebuie să fie – convinşi, pe când ceilalţi trebuie aliniaţi, încolonaţi în funcţie de receptivitatea lor specifică. Aceasta problema este deseori minimalizată în mediile politice democratice: se spune acolo că, în propagandă, este suficientă ghidarea după «bunul simţ. Nimic nu este mai greşit şi nefast pentru eficienţa luptei politice decât această afirmaţie: propaganda politica este o adevărată ştiinţă din domeniul psihologiei colective aplicate. Vom discuta în capitolele următoare formete pe care le poate lua propaganda, fie ea persuasiva sau emoţională, a vom vedea cum au fost aplicate în decursul istoriei; aici, ne vom margini doar să subliniem câteva reguli teoretice generale care o condiţionează (…). Pianul *de campanie este* esenţial în realizarea unei propagande raţionale. Un astfel de plan include:

a) Diferenţierea grupurilor de indivizi care trebuie influenţaţi; b) Stabilirea unor scopuri psihologice de atins pentru elementele fiecărui grup; c) Crearea organelor care să realizeze acţiunile îndreptate spre aceste scopuri; d) Crearea de către aceste organe a formelor de acţiune

propagandistă; e) Distribuirea acţiunilor de propagandă în spaţiu şi timp (stabilirea planului de campanie); f) Coordonarea acestor acţiuni; g) Controlul campaniei, în special al pregătirii acţiunilor, al executării şi al efectelor obţinute.

Domenach formulează un sistem de reguli pe baza cărora ar trebui construită contra-propaganda:

1. Identificarea temelor adversarului, izolarea şi clasarea acestora în ordinea importanţei, urmate de combaterea lor separată;

2. Atacarea punctelor slabe;

3. Nu trebuie niciodată atacat frontul propagandei adverse atunci când este foarte puternic; pentru a combate o opinie, trebuie plecat chiar de la aceasta şi găsit un teren comun;

4. Atacarea şi desconsiderarea adversarului;

5. Evidenţierea contradicţiei dintre propaganda şi faptele adversarului;

6. Ridiculizarea adversarului;

7. Dezvăluirea «climatului de forţă» creat de acesta.

Ca efect al importanţei dobândite, în zilele noastre, de propaganda afectivă, politica a devenit aproape o religie: aşa cum arată de Felice, ea are ritualuri şi pompă, dogme şi credinţă, vizionari şi fanatici. Principala preocupare a celui care îşi propune să realizeze o propagandă politică extinsă este de a şti cum să adune masele, adresându-se, prin intermediul stratagemelor adecvate, mecanismelor psihice care ar putea acţiona asupra indivizilor care compun masele; aceste mecanisme, guvernate de pulsiunile legate de instinctele de supravieţuire, răspund efectiv de protejarea intereselor economice, politice, sociale şi religioase ale mulţimilor. Aş dori să răspund aici criticilor formulate de Rehvald, care îmi reproşează opinia ca posibilitatea dirijării maselor este doar o funcţie a activităţii iniţiatorului propagandei. Nu am

afirmat niciodală aceasta, deoarece este clar că starea psihică a maselor, care depinde de constelaţia socială şi de caracterele fiziologice inerente, este, la rândul ei, un factor determinant pentru reuşita cuceririi maselor, şi nu poate fi eficientă de una singură.

În urma îndeplinira sarcinii de grupare On mulţime şi masa), propagandistul trebuie să lanseze, după cum afirma Clyde MШer, cuvinte de ordine autoritare din famffia cuvintekff-otrăvuri», «cuvântdorâtuţi» sau <njvmtriftf-marhirii*; acestea sunt arierarate trambuline pentru nrganifcareamasetor ta grujxrn caracterizate de acelaşi spirit, pregătite să awpreze pentru a atinge scopurile care le leagă de propagandist

Prima lege a propagandei este, conform aceluiaşi Clyde Miller, *legea conservării individului*. Pentru a o face să acţioneze asupra comportamentului acestuia, propagandistul trebuie să aplice următoarea stratagema psihologica sugerând mai întâi teama, ci iasă, apoi, să se întrevadă ieşirea din situaţia periculoasă, posibilitatea de obţinere a securităţii prin acţiuni pe care le sugerează el însuşi (...)

Pentru a inculca maselor sau indivizilor izolaţi o atitudine sau idee noua, este bine ca acestea să fie puse în legătura cu ideile deja cunoscute: în acest fel, opoziţia psihologică la tot ceea ce este neaşteptat, ce distruge conexiunile cunoscute este mai uşor de învins.

Orice propagandă raţională se bazează pe un număr relativ restrâns de formule tranşante a concise, care trebuie fixate bine în psihicul maselor deja sensibilizate Acesta este însuşi princrpiul creării reflexelor condiţionate enunţat de Pavlov.

Ca şi lupta politică, *propaganda nu încetează niciodată*, fapt pe care Hitler l-a înţeles aşa cum trebuie: el nu se limita să facă propagandă doar pentru alegeri, ci o impunea continuu, urmând o regulă clasică: nu trebuie

niciodată să le dai celor cărora li te adresezi timp de gândire. Adversarii săi, în schimb, deveneau activi doar în perioadele electorale, şi chiar şi-atunci profitau cu bucurie de «destinderea» oferită de sărbătorile legale. În realitate, o făceau mai degrabă pentru a evita lupta, care u incomoda, şi pentru a-şi respecta ritualurile burgheze.

După cum s-a văzut, prin plasarea propagandei populare sugestive pe planul instinctului combativ, HMer făcea *apel la violenţa psihică, bazândwse pe violenţa reală*. A spus-o în cartea sa, *Mein Kampf*. «Un ticălos hotărât are întotdeauna posibilitatea de a împiedica un om cinstit să-şi exercite activitatea politică», şi a aplicat-o în practică: în 1931 – 1932, trupele sale de propagandă (SA) u împiedicau prin violenţă pe adversari să-şi ţină întrunirile în districtele rurale. O dată porniţi pe această cale, spunea el, trebuie să rămânem consecvenţi şi să nu oscilăm niciodată între violenţă şi indulgenţă.

O *alta regulă a propagandei hideriste şi mussoliniene era exagerarea*; de exemplu, Goebbels umfla de la 3.000 la 10.000 numărul membrilor batalioanelor de asalt din Berlin, iar Hadamowsky, colaboratorul său fidel, recomanda în mod deschis acest procedeu, afirmând: «Trebuie să ne arătăm forţa, şi chiar să pretindem că e mai mare decât în realitate: dacă este bine calculată, propaganda prin forţă impresionează şi are efecte decisive, mai ales în exterior». De altfel, această regulă a exagerării nu a rămas apanajul exclusiv al propagandei hideriste: şi alte partide o folosesc în ziua de azi. De pildă, comuniştii nu ezitau niciodată să mărească artificial numărul manifestanţilor, deseori, cala marea întrunire de *le vei dWv*, rezoluţiile adoptate în urma adunărilor popularea începeau pompos: «Poporul Parisului, reunit la Velodromul de lamă» (...)

Am subliniat deja că propaganda nu trebuie tăcută prin adoptarea oarbă a unei scheme, ci prin *diferenţiere*, în

funcţie de mediile cărora li se adresează. д

(...) într-un articol din ziarul Deutsche *Republikdin* 1932, Siegfried Hoxter analiza problema propagandei în districtele rurale, şi distingea două regiuni: una, traversată de marile artere de comunicaţie, pe care a numit-o zona mixtă, şi o alta, dominată de ţărănime, în care ideile lui Hitler puteau pătrunde mai uşor. În consecinţa, Hoxter propunea ca în zona mixta să fie aplicate metodele propagandei populare agresive, bazate pe instinctul combativ (precum acelea care, inaugurate de socialişti în 1932 sub semnul celor Trei Săgeţi, s-au dovedit eficace împotriva propagandei lui Hitler), pe când în zona a doua metodele urmau să fie modificate în funcţie de ambianţa şi mentalitatea ţăranilor, acesta Individualizare amintind practicile comişilor-voiajori sau ale agenţilor de asigurări (...)

Propaganda raţională presupune o organizare perfectă a serviciilor care trebuie se efectueze.

Prima regulă consta în existenţa unui *control precis al execuţiei şi efectelormăsurilor* adoptate pentru propagandă; acest aspect cel mai important dintre toate, este deseori neglijat în ziua de azi. Efectul produs trebuie urmărit neîncetat, stabilit cu cea mai mare obiectivitate, reprezentat prin mijloace cât mai demonstrative posibil, pentru a trage concluzii utile pentru acţiunile ulterioare. La fel se procedează şi cu continutul propagandei. În acest scop, munca efectuată şi rezultatele obţinute trebuie controlate cu metode moderne: hărţi, planuri schematice şi tablouri sinoptice de tipul «meteorologiei politice» din vremea războiului avu din Rusia, când erai folosite hărţi poutkxvgeografice speciale care uşurau urmărirea evenimentelor şi stabilirearelapor lor funcţionale.

Pentru o organizare raţională a propagandei este necesară şi *centralizarea conducem*, în special a serviciilor de informaţii, a presei etc., deoarece obţinerea rezultatelor

aşteptate implică o viziune completă asupra situaţiei.

Efectuarea propagandei presupune existenţa *cadrelor*, a echipelor de specialişti, de agitatori etc. Şi instruirea acestora, instituirea de cursuri de propagandă. Înţelegând perfect această condiţie, Hitler a constituit o formaţiune întreagă, Síul, ca brigadă de şoc a propagandei: aceste trupe au fost cele care, de fapt, l-au adus la putere. Pentru a mobiliza militanţii-propagandişti, pentru a4 arunca în luptă la momentul dorit, trebuie să-l e fie furnizate instrucţiuni concrete şi stimulative: este ceea ce se întâmplă în cadrul reuniunilor aşa-zise «de aprindere», organizate special pentru însufleţirea militanţilor. Practica de luptă din Germania a demonstrat că acesta era cd mai bun mijloc de organizare rapidă a campaniilor politice.

În sfârşit, *mijloacele financiare* joacă, evident, un rol extrem de important pentru propagandă; cu toate acestea, afirmăm că opinia curentă conform căreia o propagandă eficientă nu poate fi făcuta decât cu mari resurse băneşti constituie o exagerare:

(...) Există un principiu sănătos.1 propaganda *trebuie să* se alimenteze *prin ea însăşi*.

O reuniune de propagandă se desfăşoară după reguli bine stabilite.

Delirul mulţimii este o stare ritmica, în care perioadele de tensiune alternează cu calmari bruşte. Punerea în scena a unei defilări sau a unui miting trebuie să ţină cont de acest ritm, iar oratorii vor avea grijă să-şi presare discursurile cu expresii spirituale, cuvinte ironice care să destindă sala şi să stârnească râsul care este cel mai bun mijloc de a suda o mulţime, dându-i sentimentul unei complicităţi voioase.

Iată un extras *din instrucţiunile de propagandă* de acest tip ale unei mi & cari antinaaste, *Frontul de bronz*, cu titlul semnificativ: «Crearea entuziasmului într-un

miting»:

1. Dacă există muzică, fonografuri, pick-upuri, publicul trebuie distrat înaintea mitingului, mai ales cu imnuri populare de vitejie.

2. Agitaţia şi dinamismul auditoriului trebuie întreţinute în crescendo până la sfârşitul mitingului.

3. Din când în când, să se iniţieze un dialog între orator şi sală, prin lansarea de întrebări şi provocarea ripostelor colective: da» sau «nu», etc. Un răspuns masiv de acest fel acţionează asupra maselor ca un şoc electric, stimulându-le ardoarea.

4. Să fie alternate cântecele înainte şi după discursurile oratorilor (mulţimea trebuie să cânte întotdeauna în picioare, să nu stea nicio clipă jos în acest timp!)

5. Discursurile nu trebuie să depăşească vreodată 30 de minute.

6. Plecarea de la miting să se facă în tonul unui Iran popular de luptă.

7. Dacă este posibil, să se prezinte o scenetă, o corală sau să se declame versuri adecvate reuniunii.

8. Un tablou alegoric sau o pancartă luminoasă cu caracter dinamic şi vesel sau, dimpotrivă, sarcastic, însoţite de muâcă, pot fi utile pentru destinderea nervilor.

9. Masa auditoriului să fie incitată, din când în când, la «gimnastica revoluţionara»: strigarea sloganului de luptă *Freiheit,* asociată cu ridicare pumnului strâns.

10. Sala să fie decorată cu sloganuri şi simboluri, pe bucăţi de stamba, pe drapele, arbuşti etc.; să existe un serviciu de ordine format din militanţi în uniformă, purtând brasarde cu emblema organizaţiei.

Ceahotin are cefe mai *bune motive din lume pentru a 6 conştient de pericolele unei propagande bine conduse*:

Otrăvirea este o crimă pedepsita de legile colectivităţii umane Este timpul să înţelegem că pot exista

situaţii în care mase mari de oameni, al căror vot determină totul într-un stat democratic, pot cădea victime unei adevărate *otrăviri* psihice la modul cd mai real cu putinţă, cel mai fiziologic. Dacă ne imaginăm că va fi suficient apelul la raţiune pentru combaterea acestei otrăviri, a violului «psihic*, printr-o propagandă de persuasiune, va trebui să convenim că, după tot ceea ce am arătat, ne creăm o iluzie periculoasă. Singurul mijloc de a o face, dacă nu vrem să atentăm la libertatea cuvântului, atât de scumpă, şi pe bună, dreptate, democraţilor sinceri, este să ştim cum să ne apărăm prin instrumente de *imunizare* psihici prin organe de propagandă care să dejoace orice încercare de violare a sufletului colectiv prin practici psiho-fiziologice, care, după cum am arătat, sunt veritabile căi de intoxicare, şi să conducă la găsirea imediată a unei riposte eficace de *protecţie psihică*.

Practica propagandei, exersata de HMer, a avut drept rezultat o anume animozitate contra propagandei, animozitate care s-a manifestat mai ales după al doilea război mondial în rândul claselor intelectuale, îndeosebi în grupul celor pe care km desemnat ca aparţinând celor «5.000» de ezitanţi, dar şi printre cei «55.000. Oamenii se tem şi atunci orice propagandă este desemnată drept mincinoasă, ca «o otrava secretă, ca o activitate în care nu îndrăzneşti să-ţi dai numele». Absenteismul observat uneori la alegeri este adesea cauzat de dezgustul faţă de propagandă. Această opinie este transferată asupra informaţiei care, într-adevăr, nu poate fi distinsă uneori de propaganda malefică, de spălarea crederelor, asumându-şi ea însăşi un caracter tendenţios. Atitudinea este nedreaptă, deoarece tocmă informaţia veridică furnizează una dintre cele mai bune apărări împotriva violului psihic, putând constitui un mijloc de propagandă bine intenţionată, deci benefică.

Este adevărat că o propagandă inteligentă foloseşte adesea procedee şi trucuri care, o dată dezvăluite, o fac să pară odioasa în ochii opiniei publice: ea lansează, de pildă, «mingi de încercare» în radioa în presă, răspândeşte zvonuri şi minciuni grosolane în rândul maselor, Ştiri false şi chiar «false ştiri false», muşwdiaeaab pentru a disimula adevărul sau efectuează ofensive diversioniste. După cum ne putem da seama uşor, ziarele de seară sunt cele care, în ţările democratice, colportează acest gen de propagandă şi informare.

Ceahotm are nevoie atât de mare de a-şi linişti conştiinţa, încât încearcă saşi justifice propriile acţiuni printr-o eschiva

Neîncrederea faţă de propagandă, despre care vorbeam mai sus, nu este justificată din următorul motiv: «Propaganda veridica nu este nimic altceva decât explicarea şi justificarea unei poliţia», având, dea, caracter informativ.

De & pt, IJRSS – Ceahotin nu încearcă deâoc să o ascundă – era *paradisul propagandiştilor*.

Propaganda a luat o amploare extraordinară în timpul Revdutie/ *nişe* şi în special de-a lungul *războiului avu din Rusia*. Încă din 1915 se crease o organizaţie nuntită «Comitetul factorului moral» făcând parte din Comitetul de susţinere militară, care îngloba toate organizaţiile tehnice şi ştiinţifice din Rusia. Scopul său era de a ridica я dirija moralul populaţiei şi armatei pentru durerea la bun sfârşit a războiului. După Revoluţie, la care a luat parte în mod activ, Comitetul a fost transformat în «Comitetul de educaţie politico-sodală» pe lângă guvernul Kerenski, şi, mai târau, în «Comitet de propagandă* pe lângă «*Sovietul* (*Consiliul*) *Muncitorilor intelectual*r A dispărut în urma Revoluţiei din Octombrie. Activitatea sa, nouă în acest domeniu, consta în aplicarea principiilor de organizare raţională (sistemul Taylor) la administrarea

unui organism creat pentru mobilizarea factorului moral uman, pentru propaganda.

Se ştie că propaganda a dobândit o importanţă extraordinară în tabăra *bolşevică*: faimoasele sloganuri ale Revoluţiei din Octombrie, «Jos Războiul», «Pace şi Pământ», «Fără anexări sau contribuţii», au fost difuzate prin toate mijloacele şi au căpătat o răspândire enormă, cu răsunetul cunoscut în area perioadă, mitingurile я procesiunile au avut-o influenţă şi mai mare, cu drapelele lor roşii, pancartele ş mulţimile entuziaste, dar slab ordonate care participau. Războiul civil a adus un suflu nou: cele două partide au organizat atunci adevărate ministere ale propagandei ca organisme de stat Sau aplicat metodele cele mai moderne: tipărituri în milioane de exemplare, ziare ilustrate, fotografii, afişe, vitrine, echipe de agitatori care invadau pieţele, trenurile şi locurile publice, cinematografele şi convoaiele ambulante de propaganda etc. Atunci când, după forţarea Dardanelelor, ofiţerii englezi au ajuns la Ministerul propagandei condus de Denikin şi au văzut ce se făcea acolo şi la ce scară, au declarat uluiţi: «Laţi întrecut pe Northeliffe al nostru!».

Pentru a sugera amploarea pe care o luase în timpurile acelea organizarea propagandei, vom spune că acest minister, cunoscut în istorie sub numele de Osvag (Osvprescurtarea cuvântului informaţie în ruseşte, şi *ag*agitaţie) era structurat după cum urmează; *a*) secţia de informaţii; *b*) secţia de agitaţie; c) direcţia filialelor; *d*) secţia de organizare; *e*) administraţia generală Sarcina serviciului de informaţii era de a furniza membrilor guvernului buletine zilnice asupra situaţiei politice şi economice, precum şi-o revistă a presei; Osvag-ul însuşi publica vreo şase ziare şi avea propriul său sistem de difuzare, precum şi un birou de presă care informa restul presei Aceasta secţiune cuprindea şi o agenţie de presă şi

un serviciu de publicare a afişelor cotidiene, care erau lipite pe riduri şi expuse în vitrine, după cum erau proiectate şi fotografii pe un ecran; în sfârşit, o activitate originală şi extrem de importantă era aceea a trasării *hărţilor de meteorologie politica*. Este vorba de hărţi geografice ale ţării pe care erau marcate în culori toate evenimentele semnificative referitoare la situaţia economică şi politica (transporturile, – problemele agrare, agitaţia antiguvernamentală şi antisemită etc); aceasta oferea o orientare topografică rapidă şi evidenţia interdependenţa anumitor factori politici, economici şi sociali. După ştiinţa noastră, este primul şi singurul exemplu de aplicare a metodelor ştiinţifice în viaţa politică, cu un scop practic de luptă şi nu doar pentru necesităţile unei analize istorice ulterioare (...)

Revenind la Osvag, vom mai menţiona că acesta susţinea în întreaga ţara câteva sute de săli de lectura şi biblioteci populare gratuite prin care propaganda se infiltra în rândulâocuitorilor de la oraşe şi mai ales de la sate. Secţia de agitaţie cuprindea mai multe servicii: ea edita foi volante, broşuri, manuale de agitaţie, afişe ilustrate, caricaturi, un jurnal artistic organiza conferinţe şi mitinguri trimiţând în ţară oratori pe care îi avea întotdeauna la dispoziţie; de asemenea, organiza un curs de instruire pentru viitorii agitatori care urmau să fie trimişi în toată ţara, în locurile publice, în trenuri şi tramvaie, pe stradă în faţa vitrinelor, în sate şi în pieţe. Aceşti agitatori formau uneori echipe, utilizate ca unităţi tactice, adevărate grupări de comando, cum le-am numi astăzi, în aceasta luptă psihologica reprezentând campania de propagandă. În fine, un serviciu muzical şi artistic avea sarcina de a organiza serbări populare, concerte, scenete etc. Un alt serviciu edita filme рсь litice şi fotografii, menţinea o expoziţie permanentă de specimene de pro păgân dă etc.

(...) Se ştie că, după victoria sa, guvernul sovietic a atribuit cea mai mare importanţă propagandei în opera de edificare *a URSS*. *Sau* folosit cele mai variate şi mai sugestive metode în timpul marilor campanii pentru îndeplinirea planurilor cm anale, pentru reînannare şi extinderea Ossoaviachim, marea organizaţie populara pentru aviaţie şi pregătirea războiului chimic etc. Este ciudat să constatăm că bolşevicii, foşti sociaklemocraţi, au adoptat metodele de propagandă ale partidului sociaklemocrat german, transplantând procedeele clasice emoţionale în ţara lor, în timp ce partidul-sursă le neglija aproape complet Mai târziu, Mussolini a studiat metodele ruseşti. şi le-a introdus, uneori chiar cu servilism, în Italia fascista; de acolo, au fost preluate de către Hitler, care le-a aplicat la scară largă şi cu o violenţă nemaivăzută pentru a ajunge la putere în Germania.

Într-un mod total diferit de Hitler, Lenin a fost un *geniu al propagandei* (...)...

Şi el şi-a bazat propaganda pe pulsiunea combativa, dar adresându-se elementelor de reflecţie, persuasiunii Nu existau contradicţii între ceea ce spunea sau făcea. Distingea două funcţii diferite ale propagandei, îndeplinite de două tipuri de agenţi, *propagandistul*, care se adresează unui număr restrâns de persoane (sute), deoarece are sarcina de a convinge, de a racola noi militanţi, şi *agitatorul* care are de-a face cu zeci de mii de indivizi, pe care trebuie să încerce să-i pună în mişcare (aia intervine, după părerea noastră, propaganda emotivă), sensibilizându-i şi antrenându-i. În felul acesta se creează mii de canale prin care se răspândesc cu uşurinţă cuvintele de ordine, lansate de la centru, dacă aceste cuvinte de ordine corespund nevoilor acute ale unei clase şi epori, ceea ce era cazul în vremea Revoluţiei din Octombrie. Lenin găsise două cuvinte predestinate care exprimau revendicările fundamentale ale milioanelor de

soldaţi-ţărani din armata rusa: «Pământ şi Pace!».

Celulele propagandiste corespunzătoare ideii lui Lenin expuse mai sus, denumite «Agitprop», au fost create peste tot în fiecare uzină, instituţie, şcoală etc.

Propaganda comunistă a înţeles foarte bine, deşi doar intuitiv, nevoia de a asocia idealurile cu fapte concrete, realizări (se observă că principiul «împrospătării» unui reflex condiţionat cu un reflex absolut se aplică şi aici). În ceea ce priveşte cuvintele de ordine constructive, propaganda leninistă acordă atenţie, după cum o subliniază Domenach, în special dezvoltării producţiei. A fost creată o adevărată *mishcă a planului*, discursuri, filme, cântece, emisiuni radiofonice, afişe, grafice, decoraţii pentru muncitorii fruntaşi (*udamici*), proclamarea normelor îndeplinite sau depăşite, toate activau în acest sens.

În zilele noastre, cum perioada luptelor a încetat demult, ca şi intermezzo-ul celui de-al doilea război mondial, propaganda se aplică aproape exclusiv domeniului edificării statului şi *consolidării nou vreo* a maselor. În *atari* campaniilor speciale pentru planurile cincinale, împrumuturile acordate statului sau nevoile culturale, *alegerile* sunt o ocazie excelentă pentru desfăşurarea propagandei. Occidentul a stigmatizat ca pe o comedie falsificatoare a ideii democratice procesul electoral dintr-un stat – йra nicio îndoială totalitar – ca URSS. Ziua alegerilor este prezentată de propagandă ca o sărbătoare populară, votanţii se îndreaptă spre cabinele electorale în cortegii, îmbrăcaţi în costume naţionale, purtând fiori, cântând, instituţiile sunt ornate cu ghirlande de flori, pancarte, drapele etc. Şi, evident, rezultatul este întotdeauna acelaşi: aproape 99% dintre *i* alegători votează pentru candidaţii de pe listele guvernamentale iar, în multe colegii electorale, demnitarii statului şi în special Stalin obţin unanimitatea.

Dacă dorim să fim obiectivi, nu putem desemna această practică altfel decât cu expresia pe care am definit-o chiar în această carte, aceea de «viol psihic» al maselor. Desigur, aceasta are o foarte mică asemănare cu practicile «democraţiei» curente în Occident Pe de altă parte, este legitim să ne ounero o întrebare pertinentă: oare în «democraţii» alegerile sunt cu adevărat democratice? Nu cumva şi acolo se exercită acelaşi principiu al violului psihic al maselor, doar că sub o altă formă? Nu este oarpropaganda afectivă, care stă la originea acestui viol psihic, cea care determina şi acolo rezultatul alegerilor Singura diferenţă este că aici ea este efectuată de către stat în propria sa favoare, în timp ce acolo propaganda o fac grupurile puternice, care îi consacră mijloace financiare enorme, tot pentru interesul lor exclusiv.

U se reproşează ruşilor că folosesc aceleaşi practici ca şi Hitler. Este şi nu este adevărat Da, din punct de vedere tehnic. Da, în măsura în care, în cele două cazuri, baza fiziologică a propagandei afective este aceeaşi – pulsiunea nr. 1 (agresivă). Nu, deoarece HMer folosea în special teama pentru a face masele să acţioneze în direcţia dorită de stat în timp ce foro, motrice în URSS este reversul pulsiunii combative – entuziasmul în realitate, ceea ce poartă numele de «alegeri» în URSS nu este altceva decât manifestarea a ceea ce se numeşte astăzi «cultură populară», folosită pentru educarea unui popor care, poate, va reuşi într-o zi să instaleze democraţia la el acasă Acesta este motivul pentru care «alegerile» din URSS nu sunf totuşi, o comedie, nu sunt un «viol psihic clasic, nici demagogie, ci o pregătire, un preludiu la constituirea unei psihologii colective.

Să-i *lăsăm lui Ceahotin responsabilitatea pentru acest diagnostic discutabil* şi *să trecem mai departe*.

Iată cum a procedat Lemn. În toate uzinele ţării,

muncitorii tineri cei mai buni, mai robuşti, mai inteligenţi şi mai siguri, adică aceia care s-au remarcat în timpul războiului civil prin ataşamentul lor la ideile Revoluţiei, au fost aleşi de către tovarăşii lor şi trimişi în univr-rataţi, unde sau organizat pentru ei Acuităţi speciale, labfek-urile (facultăţi muncitoreşd), de unde, după o instrucţie sumară, au fost transferaţi la facultăţile regulate. Astfel să creat, în câţiva ani, o întreagă armată de forţe intelectuale proaspete şi viguroase, care a devenit fundamentul construcţiei tuturor mecanismelor noului stat Astăzi, această qpus «intelighenţia» numără milioane de membri.

Un alt factor decisiv al acestei evoluţii a fost folosirea masivă şi metodică a propagandei în toate domeniile vieţii sociale, pentru stimularea eforturilor a mărirea randamentului muncii. Ar fi destul să spunem că până şi examenele (k. maturitate (echivalente ale „acalaureatului) la Moscova conţineau două subiecte pe tema propagandei am trei în total. O caracteristică esei. dală a *propagandei în* WJSS – este uniformitatea; există ziare pentru fiecare regiune şi profesie Toate spun acelaşi lucru, avizat de organismele centrale dar îl spun în moduri diferite, adecvate fiecărei mentalităţi în parte; în acelaşi timp, propaganda nu are niciodată un caracter întâmplător, este însoţită de dau informative, care – trebuie» o mărturisim deschis – nu sunt întotdeauna obiective, ci, uneori, tendenţioase. Aceasta nu înseamnă că de cealaltă parte a Cortinei de Fier lucrurile sunt imaculate: din păcate, trăim într-o perioadă de «război rece».

Mai trebuie menţionat, în sfârşit, un factor care contribuie la reuşita” dezvoltării extraordinare a URSS: faptul că propaganda *sa folosit* întotdeauna de *pulsiunea* nr. *1 sau combativa* – cea mai eficace, după cum s-a putut constata deja – care Le-a dominat şi le domină încă pe toate celelalte: totul este privit prin binoclul militar, instruirea păturilor populare repreantă «bătălia împotriva

analfabetismului»; lucrările de semănat constituie «bătălia pentru pâine»; edificarea industriei este «bătălia pentru planul cincinal» – iată un întreg jargon special, preluat din arta militară, folosit peste tot în opera de construcţie a statului. Domenach relatează o frază a lui Sorel, care poate fi aplicată perfect situaţiei din Noua Rusie: «Oamenii care participă la marile mişcări sociale îşi reprezintă acţiunile sub forma unor imagini de bătălie care le asigură triumful cauzei», *a* adaugă: «Aceste mituri care ating profunzimile inconştientului omenesc sunt reprezentări ideale şi iraţionale legate de luptă; ele exercită asupra maselor o forţă creatoare de dinamism şi coeziune».

Acesta este unul dintre motivele pentru care în *marile manifestări populare din IJRSS*, chiar şi în cele sportive, figurile de gimnastică şi dansurile se aseamănă cu defilările din Piaţa Roşie din Moscova. Trebuie spus că există şi un pericol: în rândul maselor participante la aceste «parade» în chip de actori sau spectatori, emoţiile puternice, potenţate de formele în care estetismul atinge culmile frumuseţii, ar putea trezi vechiul instinct războinic, care – ca pulsiune biologica elementară, neputând, deci, îl extirpat din inconştientul uman – trebuie deviat şi sublimat pentru a nu stimula un ultim carnagiu al întregii omeniri. Din fericire, masele populare ruse, prin natura lor pacifiste, nu se pretează unei poliţia agresive. Este interesant, de altfel, să atragem încă o dată atenţia asupra acestor manifestări de masă din URSS din punctul de vedere al principiilor propagandistice utilizate.

Se observă, de exemplu, că realizarea Parade/ *Sporturilor la* Moscova a implicat referirea la cele patru pulsiuni de bază de care am vorbit în această carte. Astfel, defilarea detaşamentelor sportive ale şcolilor nfiltare, în uniforma şi cu arma în mână, sau cea a sportivilor caucazieni executând scheme de luptă cu săbiile sau pumnalele ating, evident, pulsiunea combativă (nr. 1),

Cohortele de tineri muncitori, splendide exemplare umane pline de sănătate, cu instrumentele lor de lucru, mergând cu un aer liniştit, conştienţi de forţa tor, evocă pulsiunea materiakiutritivă (nr. 2); grupurile de fete tinere, radiind de frumuseţe, supleţe şi gratie, în costume care le avantajează farmecul juvenil ai trupurilor, aduc admiraţia şi extazul în sufletele spectatorilor (pulsiunea nr. 3 – sexuală); în fine, grupurile etnice ale sportivilor aparţinând tuturor naţionalităţilor care compun Uniunea, în costumele lor tradiţionale de mătase şi catifea, scânteind în nenumărate culori şi sclipiri-o simfonie de frumuseţe şi fraternitate umană, care se adresează pulsiunii nr. 4, pe care am numit-o a prieteniei sau părintească

Sergbei Geahotin, *Le viol des Louies par h propagande politique* (Gallimard 1939, ediţie nouă 1952)

IV. PROPAGANDA NEAGRĂ: AMINTIRILE INVENTATORULUI

În opoziţie cu propagandistul alb Goebbeis, englezul Sefton Debner poate S considerat drept inventatorul propagandei negre, pe cât de rafinate, în sensul originar al termenului, pe atât de nemiloase. *B era la fel de conştient de posibilităţile de dezinformare ale informaţiei* – «*ştirile alese* cu *grijă şi prezentate cu abilitate formează cea mai subversivă propagandă*» – *şi de partea care trebuie alocată minciunii*: «*Nu trebuie să minţim decât deliberat, niciodată din întâmplare sau neglijenţă*». *Delmer îşi rezuma tehnica astfel* Cea mai *simplă şi eficace operaţiune* «*neagră*» *este aceea de a scuipa în supa cuiva strigând în acelaşi timp* Heil Hitler>

Specialistul englez a creat o adevărată şcoală: *sloganul inventat probabil de către Departamentul A al KGB pentru pacifiştii germani*, Besser rot als tot (*mai* bine *comunist decât mort*) *le aminteşte pe acelea concepute de Sefton Debner pentru militarii aceleiaşi ţârr* Zieber ein heiler Kreuz als ein eiseraer, sau Wer wejterkampă, kampă

gegen seme Kinder *OS mai valoroasa o sănătate de бer decât o* cruce *de Ser – One continuă să lupte, lupta împotriva propriilor săi Şi*).

Desigur, propaganda neagră nu a cunoscut numai succese, iar Sefton Debner îşi mărturiseşte cu umor unele eşecuri.

S-a întâmplat, de exemplu, ca scenariile sale să devină compromiţătoare pentru nefericiţii care participau la ele fără să ştie. Conducând un post de radio care se pretindea nazist, el nu a ezitat să folosească vocile unor artişti care nu aveau nimic de-a face cu regimul lui Hitler.

OSS-ul, cu care începuserăm să cooperăm, ne-au pus la dispoziţie ultimele noutăţi americane în materie de muzică de dans. Au cerut chiar unor artişti germani, precum Marlene Dietrich, să înregistreze pentru noi cântece în germană.

Marlene nu avea, desigur, habar de această înşelătorie, crezând că muaca ei era destinată unui program în limba germană la Vocea America. Atunci când a vizitat Europa în ultimii ani ai războiului; a trebuit să *fac* astfel încât[3]

să nu-şi audă vocea la un post naist de radio. Biata Marlene! Nu a aflat adevărul decât mai târau, după război, când a viaţat Germania şi noii şovini au aruncat în ea cu roşii stricate.

Se întâmplă, de asemenea ca adversarul, des aproape de înfrângere, să dea dovadă de umor şi *perspicacitate*.

Discutaserăm un plan menit să hârţniască inamicul (SD1 şi Gestapoul) şi samenţină sub presiune, intitulat «Operaţiunea Periwig», şi ne gândiserăm chiar să paraşutăm, agenţi falşi – manechine în ţinută de lupta, dotate cu petarde care să imite zgomotul pistoalelor

3 Office of Strategic Services: serviciile secrete americane, (n.a.)

automate – când tânărul comandant de grupă al SOE[45], un anume Potter, ne-a sugerat să utilizăm porumbeii călători.

«Cred, domnule, i-a spus el lui Templer, că dispunem de o rezervă importantă de porumbei călători care nu folosesc nimănui. Le-am putea da drumul deasupra Germaniei pentru a le da germanilor care o vor şansa de a scăpa de Hitler, furnizându-le informaţiile necesare.

Potter a explicat ca porumbeii urmau să fie paraşutaţi la sol în cutii de carton găurite conţinând, pe lângă pasăre, un chesdpnar privind mişcările de trupe şi alte subiecte de interes pentru serviciile de informaţii. S-ar fi găsit, de asemenea, şi instrucţiuni pentru hrănirea şi adăparea porumbeilor, precum şi pentru modul de ataşare a chestionarului completat de piciorul păsării, înainte de a o trimite spre locul de provenienţă.

«Excelent! Dar cred că putem face mai mult, domnule*, am spus eu, în calitate de expert psihologic al comitetului. «Aş sugera ca, în afara porumbeilor vu, să paraşutăm şi câţiva morţi, fără cutii, dar având chestionarele legate de piciorchestionare completate de noi în prealabil.»

Templer, cu spiritul său de elev poznaş, a izbucnit în râs a a aprobat imediat planul.

Scopul operaţiunii era, bineînţeles, ca păsările să cadă în mâinile Gestapoului, care ar fi încercat să ghicească, după răspunsurile furnizate, identitatea trădătorilor. Răspunsurile trebuiau formulate în aşa fel încât Gestapoul să ajungă să aresteze pe unii dintre membrii cei mai importanţi ai Partidului – cei mai susceptibili de a pactiza cu Aliaţii în ultimul moment. Dacă porumbelul mort era cules de un simplu civil care nu-l ducea la poliţie, aceasta ar fi întărit ideea ca unii membri plasaţi sus în ierarhia Partidului simţiseră suflul schimbării

---

4 Sicherheitsdienst serviciul de securitate (german). (n.a.)

5 Special Operation Executive, (n a)

şi kr fi incitat pe civilul respectiv să procedeze la fel.

«Există totuşi o problemă, domnule», i-am spus hâi Templer. «Cum să paraşutam un porumbel mort fără să se zdrobească în cădere? Pentru că o pasare rănită în zbor, sau chiar numai obosită, nu se striveşte la sol dacă se prăbuşeşte».

Comandantul de grupa Potter a promis să reflecteze asupra acestei chestiuni, iar eu am primit autorizaţia de a pregăti chestionarele-cu şi fără răspunsuri.

Porumbeii au fost, deci, eliberaţi la momentul dorit şi recuperaţi de către germani. Mulţi dintre ei s-au înapoiat cu chestionarele completate de corespondenţii noştri germani. Unul, însă, a revenit la hulubărie cu o foaie albă în chip de răspuns, pe care erau mâzgălite aceste cuvinte: «L-am mâncat pe frate-său la d-na Delicios! Aşteptăm restul familiei!».

Dar succesele ЬI Sefton Delmer îi întreceau cu mult eşecurile.

Goebbels însuşi ne-a furnizat pretextul unei operaţiuni împotriva italienilor. Otto Skorzeny şi echipele lui de comando SS tocmai Й răpiseră pe Mussolini de la grupul de antifascişti italieni care 3 capturaseră, şi îi permiseseră să instituie în nordul ţării un guvern fascist republican sub protecţia lui Hitler. Goebbels îi oferise imediat o staţie radio pentru a continua sa înflăcăreze poporul italian.

Acest post fascist funcţiona de la München, simultan pe două frecvenţe de unde scurte, pe durate intermitente de câte o jumătate de oră. Am estimat că doctorul Goebbels se dovedea cu totul lipsit de generozitate faţă de Duce, încât am decis să-i compensez zgârcenia oferindu-i lui Mussolini o a treia staţie radio care emitea, la fel ca şi celelalte două, pe unde scurte.

I-am sugerat lui John Skeaping, colegul meu britanic însărcinat cu sectorul italian, că tot ce aveam de făcut era

să captăm începutul programului difuzat de la München şi să-l preluăm pe staţia noastră, pentru ca, la momentul oportun, să-l întrerupem a sa transmitem propriile noastre poveşti. După aceea, nu aveam decât să reluăm legătura cu München-ul şi să-i lăsam saşi termine programul de pe emiţătorul nostru.

«Foarte bine», zise John, «dar cum o să reuşiţi să găsiţi breşa şi să combinaţi cele două programe fără să se observe?»

Operaţiunea s-a dovedit a fi mai puţin dificilă decât crezuserăm. Oricum, italienii de la München ne-au uşurat sarcina. îşi împărţiseră programul vorbit în trei secţiuni senara-e între ele prin intervale de muzică militară şi patriotica. Tot ce aveam de Scut era să preluăm legătura după prima parte a emisiunii lor şi să introducem propria noastră muzică şi ştirile noastre, în momentulâncarea începeauadouaparte. Problemaerasăreuşimsăneântrerupem emisa mmşlocul unui alineat pentru a preda legătura Münchei Hilui atunci când aceştia ist difuzau cel de-al treilea segment de program. Toate acestea vă par complicate? De fapt, chiar erau. dar, după două săptămâni de repetiţii serioase, eram pregătiţi. Şi aveam parte de cele mai bune voci cu putinţa: doi prizonieri de război care, înainte de a fi înrolau щ armata italiană, fuseseră crainici profesionişti ia Kadio Italia

Speram în felul acesta ca ascultătorii italieni care căutau postul Ducelui pe aparatele lor de radio să ne capteze frecvenţa din greşeală, şi chiar aşa s-a şi întâmplat, spre marea noastră satisfacţie…

La doar câteva zile după începutul operaţiunii, oamenii Ducelui de la München au trebuit să nege cu înverşunare monstruozităţile pe care posturile de radio din lumea întreagă le puneau pe seama lor. Sau încurcat până la urmă atât de ţâre în propriile lor dezminţiri şi

contractezminţiri, încât Goebbels a fost obligat să suprime aceste staţii de propagandă, aferindu-le, în schimb, un timp de antena în cadrul postului bavarez pe unde medii, spre marea disperare a müncheneriIor, care se vedeau astfel privaţi de emisiunile lor de varietăţi – nemulţumire pe care nu am întârziat se exploatăm în prontul nostru.

Mie ruşine să mărturisesc aici că una dintre gafele comis de Radioul Fascist Republican (al nostru) a fost atitudinea inutil grosolană şi insultătoare la adresa Sanctităţii Sale Papa. O altă greşeală a fost anunţarea intenţiei guvernului italian de a devaloriza lira, provocând o agitaţie extraordinari Am publicat, de asemenea, un «presupus aranjament», conform căruia Aliaţii desemnaseră o «zonă de graţie», pe care promiteau să n-o bombardeze, ca refugiu pentru locuitorii oraşelor industriale din nordul Italiei Pentru aceasta, am difuzat decuaţia indignată a lui Mussolini care îi critica pe nedemnii cetăţeni vinovaţi de aş fi abandonat lucrul pentru a se refugia în zonele aşa-zis de graţie.

ftvpaganda neagră este la fel de îndepărtata de războiul diplomatic pe cât este de cavalerism.

Atunci când Goebbels a declarat că urma să se distribuie prin avion alimente şi ciocolată pentru muncitorii din uzine (pentru a-i readuce pe «gre

59

vişti» Ia lucru), noi am răspândit zvonul că dulciurile conţineau uruntăritor precum Pervitinul, menit să-i stimuleze pe lucrători şi să le mărească productivitatea.

Aflând că familiile bombardate în timpul «raidurilor teroriste». supra Hamburgului erau evacuate spre est, în Polonia, Cehoslovacia şi Rutenia, am insinuat că aceste regiuni erau bântuite de epidemii de febră tifoidă, holeră şi turbare. Am procedat la fel în cazul taberelor speciale, *Kmderia*nd-*Verschickungslager*, unde erau trimişi copiii evacuaţi Desigur, o făceam în mod discret, în anunţuri de

felul acestuia; «Doctorul Conti, ministrul sănătăţii Reichului, îi felicită pe ofiţeriknedici din taberele de copii Gau *Wa land* pentru devotamentul exemplar cu care au tratat epidemia de ifterie care s-a declanşat printre copiii pe care îi aveau în grijă Domnia sa îşi exprimă speranţa că penuria tragică de medicamente va putea fi depăşită şi că rata mortalităţii va putea fi stopată la o medie de şaizea de decese pe săptămână».

Nu am obosit niciodată să-i avertizăm pe ascultătorii noştri din Wermachtasupra sorţii care: pândea familiile. Şi lăsam să-şi imagineze ce le puteau face aceşti demoni – şefii Partidului – şotiilor lor, – dacă ei aveau ghinionul de a muri luptând pentru Führer şi Vaterland.

SeSon Delmer insisu. asupra faptului că *propaganda neagră nu* este eficace *decât odată cu* trecerea *timpului*: *o singură operaţiune* este rareori fructuoasa. *De* asemenea, este *indispensabila* cooperarea cu *organele de propagandă albă* şi *cele de acţiune teroristă, ca să nu mai vorbim de falsificatorii de profesie sau de astrologi*.

În timp ce-i ascultam pe aceşti tineri aristocraţi polonezi vorbindu-mi călduros despre ultimele baruri la modă din Londra, îmi venea greu să cred că doar cu o săptămână înainte, editaseră la Cracovia un ziar german favorabil Aliaţilor. Sar că acest tânăr colonel englez mă grăbea să instalez o nouă reţea radio clandestină pentru că slovenii aruncaseră în t macazurile gării de triaj din Laibach cu o zi în urmă Ajunsese să mă jeneze respectul pe care mH arătau aceşti experţi ai sabotajului, cărora eu le explicam posibilităţile pe care munca lor le oferea propagandei.

Insistam cu tărie asupra unui punct de fiecare dată când ucideau un german, le ceream să tacă în aşa fel încât să pară că fusese ucis de compatrioţii lui. «Dorim ca Hitler şi Gestapo л creadă că nu se confruntă doar cu o rezistenţa franceză sau poloneză, ci şi cu o rezistentă

antinazişti germană».

Spre marea mea uşurare, s-au raliat cu toţii punctului meu de vedere şi au depus la fel de multe eforturi pentru executarea planurilor ca şi noi pentru a le concepe.

Exemplele nu lipseau: circula o broşură care îi încuraja pe soldaţii germani să dezerteze în Elveţia sau Suedia, toarte asemănătoare cu acele manuale de propagandă furnizate ofiţerilor de 0ЮУ sub titlul *Mitteilungen fur din Truppe* (Informaţii pentru iizul trupelor). Am reuşit să confecţionăm o broşură cu acelaşi format, acelaşi tip de hârtie, aceleaşi caractere tipografice şi aceleaşi întorsături ale frazei ca şi originalul. Discutam problema creşterii numărului dezertorilor spre ţările neutre, chemând ofiţerii să-şi dubleze vigilenţa Ideea era să lăsăm aceste broşuri în locurile în care un ofiţer german le-ar fi putut rătăci şi un simplu soldat le-ar fi putut găsi. «O broşură ca aceasta», le spuneam oamenilor mei, «este muţi mai eficace decât orice altceva am putea inventa ca propagandă directa».

Imaginaserăm şi un afiş ca aceledistribuite de poliţia militare germană. Arăta o fotografie prost tipărită a unui soldat german căutat pentru omucidere. Descrierea individului în *Steckbrid*, ca şi portretul său erau îndeajuns de vagi pentru a i se potrivi oricărui soldat sau ofiţer german în uniformă. «Erwin Bauer, anunţa afişul, a fost văzut pentru ultima oară la Oslo în uniformă de căpitan din lufiwafie, şi chiar în uniformă de Zbnderfihreral par. ridului». Textul preciza că bărbatul era un criminal periculos care trebuia predat viu sau mort poliţia militare. Aceasta era, desigur, o incitare la a trage asupra oricărui soldat german, care li se aciresa я norvegienilor, deoarece afişul era redactat atât în germană, cât şi în norvegiană

«Am obţinut realitate excelente în Norvegia datorită acestui procedeu», le „xplicam eu «vizitatorilor.» Reţeaua de rezistenţă *Haugesund* a reuşit saşi procure timbre

poştale de la *Kommandantura* locală şi să le distribuie în diferite locuri, inclusiv la popota ofiţerilor germani dintr-un hotel. Sau distrat pe cinste până când au reuşit nemţii să descopere înşelătoria. Dacă vreţi să procedaţi ca ei, vă putem furniza timbrele potrivite, în cazul în care nu le aveţi deja».

În general, vizitatorii mei aveau tot ce le trebuia Mă surprindea să văd cât de bine erau dotaţi, mai ales în privinţa fabricării actelor false.

Nici noi nu ne puteam plânge. Făcuserăm progrese faţă de luna mai a anului 1941, când, în lipsa caracterelor tipografice adecvate, nu eram capabili să producem nici măcar o pagină din *VoSdseberbeobachler*. Acuma aveam propria noastră echipă de falstucatoi. În stare să reproducă orice document german, de la ordine militare până la timbre poştale şi cartele de alimente.

Artizanul acestei schimbări era un anume Armân Hull. Provenea dintr-o unitate de baloane dirijabile şi era tipograf de meserie, bine pus la punct cu tehnicile germane în domeniu. Înainte de război mergea regulat în Germania pentru a căuta specimene tipografice, pe care le aducea în bagaje laolaha cu ziare, bilete de tramvai, avize ale poliţiei, formulare administrative, hârtie de scris, hârtie comercială etc.

Hull avea marele avantaj de a şti unde se găseau, în Anglia, caracterele tipografice de care aveam nevoie. Înainte de război, tipografii englezi importaseră o mare cantitam de caractere nemţeşti, dar acestea erau răspândite peste tot în ţară; el a reuşit, treptat, să constituie un arsenal formidabil de seturi de caractere în camera sa secretă îmi amintesc că o dată, când colecţia sa nu era completă încă a vizitat şase tipografii în două zile pentru a găsi literele necesare contrafacerii antetului de la *Reichsbank*. Rezultatul final a first absolut identic cu originalul, şi nu ar fi putut obţinut fără un specialist

precum Hull.

Acesta cunoştea foarte bine şi industria britanică a hârtiei, şi îi tăcuse pe fabricanţii englezi să reproducă hârtia şi filigranele nemţeşti.

Ştia, de asemenea, să contrafacă semnături şi scrisuri de mână Am avut o dată nevoie de falsificarea unei scrisori a lui Krafft, unul dintre astrologii lui Goebbels. Hull a executat un fals perfect în trei zile

«Dar cum Dumnezeu aţi făcut de data astă7» l-am întrebat, rasdnat de tehnica sa. «O, răspunse Armân cu un aer detaşat, ne-am dus la un prieten de la Scotland Yard şi l-am întrebat dacă nu cunoaşte un falsificator bun doritor saşi slujească ţara. Mi-a dat numele unui artist care executa o pedeapsă cu închisoarea la *Wormwood Scrubs* pentru fals şi uz de fals…»

Armân Hui era, de asemenea, deosebit de talentat la reproducerea textelor tipărite de membrii mişcărilor de rezistenţă dintr-o celulă îşi instalase o presă mică în birou şi, în unele seri, tipărea manifeste «de sabotaj». Pretindea că niciun tipograf profesionist n-ar fi putut face o treabă atât de proastă» Adevărul este că Hull °ra un perfecţionist Privea cu un dispreţ suveran lucrul prost Scut al «colegilor» săi nemţi angajaţi de Goebbels sau Waite Schellenberg. I-am arătat o dată un prospect antisemit în octavo, găsit într-un bar din Soho. Broşura mi se părea autentică ştampila, formatul, caracterele, totul corespundea producţiei englezeşti. Lui Hull nu ea trebuit decât să arunce o privire ca să constate înşelătoria A scos din buzunar un metru de tâmplărie, a măsurat prospectul şi ne-a anunţat «A fost făcut în Germania. Este un linotip Bodoni ca acelea pe care le folosim în ţara noastră dar corpul de literă este nemţesc, provine dintr-o matrice Didol, este puţin mai шаге decât cel englezesc şi lasă un spaţiu mai larg între linii. Elementar, dragă Watson!». «Dar voi nu folosiţi tot un corp de literă Didot pentru falsurile

voastre?», am întrebat, uluit «Bineînţeles», replică Hull, cu un aer indignat «Primul lucru pe care l-am făcut atunci când m-am apucat de treabă, a fost să reconvertesc matricele noastre conform etalonului Didot».

Nu putea fi încuiat în niciun fel. Era într-adevăr un as al falsului.

Deşi lucrul cu radioul ne solicita cu prioritate, în primii ani de război am produs mari cantităţi din ceea ce aş numi «literatură neagră. Reuniserăm un anumit număr de «dovezi» pe care le furnizam clienţilor noştri din rezistenţă. Le numeam «dovezi» deoarece, sub o formă documentară, întăreau zvonurile şi campaniile pe care le lansam pe postul de radio.

Am pus la punct o etichetă de grosimea unei farfurii de dulceaţă cu instrucţiuni pentru modalitatea de a sabota un submarin cu motor Diesel. Am vândut aceste etichete reţelelor de rezistenţă norvegiene, care le-au lipit pe submarinele germane ancorate la Bergen şi Trondheim. Speram să-i conving pe polonezi să procedeze la fel la Gdynia şi pe francezi la Lorient şi Saint-Nazaire.

Scopul operaţiunii nu era atât incitarea la sabotaj a echipajelor submarinelor – deşi aceasta ne-ar fi Scut cea mai mare plăcere – ti neliniştirea şi subminarea încrederii serviciilor germane de informaţii, diminuarea spiritului tor combativ.

De asemenea, i-am învăţat pe nemţi cum să obţină concedii medicale. Am redactat un mic manual care putea lua forma unei cărţi de rugăciuni, a unui manual de educaţie fizica, a mersului trenurilor, a unui almanah sau chiar a unei broşuri intitulate *Krankheit retâer von Dr. Med. Wilhelm Woh1Ш* (Boala vă salvează, de Dr. WQhelm Binefăcătorul).

Am inventat şi o foiţă speciala de ţigară pe care o strecuram în interiorul unui pachet de tntun destinat fumătorilor care îşi rulează ţigările. Aşa cum în falsele

manuale de educaţie fidea, mers al trenurilor sau cărţi de rugăciuni primele pagini erau identice cu cele ale originalului, şi în pachetele de tutun, primele foite de hârtie erau autentice. De-abia după aceea apăreau cele conţinând «instrucţiunile medicale».

Metodele pe care le recomandam pentru simularea bolii fuseseră inventate de doctorul McCurdy, psihiatru la universitatea Cambridge.

Doctorul McCurdy punea două condiţii fundamentale: î. Chiulangiul trebuia să-i lase medicului impresia că-i părea extraordinar de râu că & a îmbolnăvit; 2. Nu trebuia să-i explice medicului de ce suferă. Un simptom descoperit de medic valora cât zece propuse de către pacient.

Manualul enumera apoi simptomele pe care pacientul trebuii să le lase descoperite de către medic în timpul consultaţiei. Aceste simptome nu erau clasificate în funcţie de tipul bolii, ci de durata concediului solidtat de pacient scurtă, lungă sau definitivi

«În această operaţiune, scopul nostru este dublu», le-am explicat ofiţerilor mei. 1. Încurajarea chiulului. 2. Incitarea medicilor germani informaţi de existenţa broşurii la a vedea chiulul şi acolo unde nu e. Am speranţa că, în acest moment chiar, numeroşi oameni cu adevărat bolnavi sunt trimişi la lucru şi îşi vor transmite bolile mai departe, pentru că doctorii cred că au dea tace cu nişte prefăcuţi.

Clienţii md din rezistenţă considerau această idee geniali

Din păcate, lucrurile nu au mers aşa eu mi-am închipuit Autorităţile germane au fost atât de impresionate de posibilităţile conţinute de micul manual al doctorului McCurdy, încât au decis să-i traducă pentru Ы răspândi în liniile englezeşti şi americane. Această versiune a «operei» noastre a supravieţuit chiar şi rărixaului. Pentru o sumă rotunjoară se puteau găsi exemplare din ea la Londra în 1952.

Un alt exemplu al «literaturii negre» pe care încercam se vând clienţilor mei din străinătateo revistă de astrologie intitulată *Zenith* Annin Hull obţinuse un rezultat superb prin fofocopierea reclamelor publicitare din reviste astrologice germane originale. Textul era scris de un celebru astrolog de origine germană, Louis de Wohl, pe care îl vizitam în apartamentul său din Athenaeum Court de fiecare dată când mergeam la Londra.

Era un personaj cu un aer sinistru, purtând uniforma de căpitan al armatei engleze, iar munca mea consta în convingerea acestui nou Nostrada –, mus că astrele nu se împotriveau proiectelor noastre subversive. Imediat ce încercam să le orientez cursul în sensul dorit, îl vedeam că mă fixează cu un aer teribQ, şi că-mi spune în engleza sa guturală, după un calcul rapid efectuat pe un vraf de hărţi astrologice scoase dintr-o comodă Chippendale:

«Nimic nu e greşit în ceea ce spuneţi, dragul meu. S-ar putea chiar să se întâmple ceva în sensul acesta…»

Urmau câteva fraze alambicate pe care mi-ar fi fost greu să le reproduc, dar pe care le ascultam cu cea mai mare seriozitate. S asta deoarece astrologul meu îmi lăsa impresia că, în pofida urii sale faţă de Hitler şi de nazişti, nu şi-ar fi prostituat ştiinţa în scopuri subversive. Era doar o pură întâmplare dacă sugestiile mele coincideau cu previziunile lui.

Fără îndoială, de Wohl era un artist în domeniul său, iar revista *Zenith* a reprezentat un atu considerabil pentru lupta pe care o purtam. Ea conţinea.

pe lângă horoscoapele principalilor conducători ai Reich-ului, previziuni asupra operaţiunilor aviaţiei şi submarinelor, precum şi tot felul de alte predicţii obişnuite în acest fel de publicaţii.

Respectul pe care îl purtam integrităţii intelectuale a înţeleptului nostru nu mă împiedica, totuşi, să antedatez unele numere din *Zenith* pentru a include previziunile

exacte ale unor evenimente care avuseseră loc deja în acest fel, am pronosticat înfrângerile de la El-Alamein şi Stalingrad într-un număr din *Zenith* datat iunie 1942 şi tipărit în martie 1943. Eram de părere că acest mic suberfugiu urma să dea mai multă greutate predicţiilor noastre viitoare.

Cum le furnizam «dovezile» clienţilor noştri? Prin canalul folosit de SOE pentru transporturile de arme: ne strecuram documentele în spaţibe dintre puşti şi bombe, şi de aceea era foarte important ca ofiţerii să cunoască scopul şi semnificaţia acestorbucăţi de hârtie, pentru a nu le arunca.

Polonezii erau cei mai abili în acest gen de activitate. Pornind de la bazele lor din Polonia, parcurgeau întregul teritoriu al Retchului. Lor le era încredinţată sarcina dificilă de a franca scrisori din teritoriul german. Trimiteau diferitelor ziare de provincie matriţele. u ajutorul cărora noi contrafe ce-am mesajele uneia dintre agenţiile de presă ale lui Goebbels, dar *Danziger Vorposten* a first singura publicaţie în care mea fost dat să citesc un articol de-al nostru. Acesta, sens cu ocazia celei de-a dndzecea aniversări a amiralului Doenitz, era perfect ortodox, cu excepţia unui rând: «Datorită pierderii a treizeci de: ubmarine pe lună în medie, amiralul SH1 pierdut puţin din vigoarea şi prospeţimea tinereas că, (*jugendfrische und Schneid*).

Desigur, polonezii făceau ş lucruri mai serioase decât această operaţiune de întristare a amiralului Doenitz. De exemplu, trimiteau scrisori rudelor soldaţilor germani decedaţi de curând în spitalele militare din Italia. Din fericire pentru noi, directorii spitalelor germane telegrafiau în clar autorităţilor locale naziste din Germania, cerându-le să anunţe familiile celor dispăruţi. Aceste telegrame, interceptate de polonezi, ne ofereau informaţiile de care aveam nevoie: numele soldatului,

adresa rudelor, numele spitalului >

Concepeam, apoi, un text emoţionant, scris de mână pe hârtie cu antetul spitalului german Scrisoarea era făcută să provină fie de la un camarad, fie de la o infirmiera care fa asistat pe muribund în ultimele sale moment» şi a fost însărcinat să comunice decesul familiei sale. În termeni sfâşietori, aşa-zisul prieten descria agonia soldatului, ataşamentul său pentru Führer, credinţa sa de neclintit în viaoria finală etc. Apoi, cu un aer nevinovat, se menţiona în post-scriptum un obiect de valoare pe care muribundul ar fi dorit să-l încredinţeze familiei «I-a fost dat *Ortsgruppenleiterulw* obiectul cutare – care vă va fi înmânat fie de către el personal, fie de un reprezentant al său».

Apoi, o dată ce scrisoarea ajungea la destinatar şi îşi făcea efectul, intra în acţiune *Soldatsend*erul. Îi criticam acolo pe *Leichenflederer* (jefuitorii de cadavre), care nu ezitau să deposedeze de bunurile personale oameni care îşi dăduseră viaţa pentru ţara lor. Şi, bineînţeles, nu ne lipseau nici numele, nici exemplele...

Ne foloseam de aceea» tehnică pentru a anunţa familiile celor care nu muriseră în urma rănilor, ci fuseseră victimele unor omucideri voluntare. Medicul nazist al spitalului estimase că rănitul nu avea nicio şansă de vindecare până la sfârşitul războiului, astfel încât ceruse ca patul acestuia să fie eliberat pentru alţi pacienţi, cu răni mai puţin grave.

În general, nu ne foloseam de bombardierele RAF pentru a ne răspândi literatura. Această metodă ar fi funcţionat pentru difuzarea propagandei oficiale, dar, hi cazul nostru, ar fi trădat provenienţa străină a materialelor pe care doream, dimpotrivă, să le facem să pară din partea locului. În plus, «dovezile» noastre, după cum le numeam, trebuiau să fie plasate în locuri uşor accesibile nemţilor; pentru aceasta aveam, deci, nevoie de agenţii reţelelor de

rezistenţa.

Am recurs, totuşi, la serviciile RAF în două împrejurări: pentru distribuirea falselor cartele de raţionalizare a alimentelor şi pentru răspândirea unor broşuri tipărite pe hârtia specifică Luftwaffe, şi care trebuiau să pară trimise de unii camarazi ai asului aviaţiei germane, Werner Molders.

Armân Hub falsifica deja de ceva vreme cartelele de hrană germane. O făcea la cererea prietenilor noştri de la SOE, care aveau nevoie de de pentru «călătorii» care acţionau în Germania. Atunci când am văzut pentru prima dată aceste cartele pe biroul lui Armân, am crezut că erau autentice.

«Aţi putea contraface aceste cartele?» l-am întrebat, exp Kcându-i ca, dacă reuşeam să-i convingem pe cei de la RAF să le lanseze deasupra Germaniei, am fi dat o lovitură serioasă sistemului de raţionalizare al lui Hitler.

«Mi-e teamă că nu le puteţi avea», zise Armân.

«De ce? Ştiu că nu suntem autorizaţi să falsificăm bancnote, dar e vorba de cu totul altceva…»

«Nici nu se pune problema. Aceste cartele le aparţin celor de la SOE. Sunt falsuri, şi le trebuie pentru agenţii lor»

«Arătaţi-mi originalele», am cerut, neîncrezător.

Armân mi le puse în ţaţă. Nu puteau fi deosebite de cele falşe. Culoarea, granulaţia hârtiei, filigranul, toate îmi păreau absolut identice. Era un miracol. Am decis să supun planul meu celor de la SOE, fiind convins că ei m-ar fi ajutat dacă ar fi avut cunoştinţă de el. Şi chiar aşa s-a întâmplat

Comandanţii SOE erau rezervaţi asupra unei singure chestiuni: nu trebuia să lansăm ultimele loturi de cartele asupra Germaniei. «Le păstrăm pentru oamenii noşti care lucrează acum acolo», mi-a explicat un colonel. «De altfel, nu vrem ca nemţii să afle că noi primim cartelele lor de

hrană aproape în momentul în care ei le emit»...

În locul ultimului lot, mi-a Oferit cupoane de călătorie valabile în întreaga Germanie. Nu aveau decât un defect – urmau să expire în curând. Le-am acceptat cu entuziasm. Armân a tipărit o mare cantitate, pe care RAF a răspândit-o rapid deasupra Germaniei. «E, totuşi, mai bine decât să le trimitem bombe», îmi spuneam.

Goebbels a fost atât de marcat de acest truc perfic încât am tipărit milioane de copii. După aceea, cei de la SOE neuu permis să folosim şi cupoanele mai recente, şi nu doar pe cele a căror dată de expirare se apropia.

Armân pusese la punct o tehnică de faismcare cu totul şi cu totul admirabilă. Imediat ce afla de la SOE că se pregătea o nouă emisiune de cartele alimentare germane, n reunea în biroul său pe tipografi şi pe fabricanţii de hârtie. Acolo, bpografii îşi imprimau plăcile offset, iar fabricantul de hârtie pregătea un filigran special, pentru cazul în care nemţii şi-ar fi schimbat modelul şi ar fi fost necesară o nouă serie. Operaţiunea se desfăşura într-un ritm atât de nebunesc, încât cei de la RAF puteau să distribuie falsurile noastre în zilele imediat următoare editării de noi cupoane de către serviciile germane de raţionalizare a hranei.

CID-ul german a trimis o circulară către toate birourile sale pentru a le pune în gardă Pe 14 ianuarie 1944 au publicat un mesaj în care semnalau diferenţele – puţine la număr – dintre cartelele false şi cele adevărate. Aceste diferenţe erau, însă atât de subtile, încât distingerea tor presupunea instrumente speciale, iar comercianţii preferau să vadă falsul chiar a acolo unde nu era. În orice caz, această circulară a poliţiei constituie un tribut remarcabil pentru ingeniozitatea lui Hull şi a echipei sale.

Goebbels avea, şi el, o imaginaţie bogată atunci când şi-a dat seama că tipografii germani nu-i dădeau de capăt

lui HuD oricât de des ar fi schimbat modelele cartelelor, el a pus la punct o stratagemă pe care o consider ca pe una dintre cele mai ingenioase din întregul război. Pentru a dovedi că jalsurile lansate de RAF erau stângace şi uşor de delectat, şi «bune-sai trimită în puşcărie pe cei care le utilizau», le-a cerut tipografilor săi să imprime şi ei cupoane false, dar într-un mod atât de grosolan, încât înşelătoria să fie vizibilă de departe. După acea, le-a arătat în cadrul reuniunilor partidului din toată ţara, ca mărturie a «ne începerii lucrătorilor englezi».

Aveam multă admiraţie în vremea aceea, ca şi acum, pentru ingeniozitatea micului doctor, care reuşise deseori să răspundă cu aceeaşi monedă la acţiunile mele. Aceasta nu i-a împiedicat pe milioanele de nemţi care s-ar folosit de cartelele noastre saşi mărească rada zilnică de calorii.

Atunci când Armân Hull s-a dus în Germania în vara lui 1945, şoferul său neamţ i-a spus cum, urmărit de Gestapo supravieţuise vreme de şase arii cu ajutorul cartelelor noastre de brânza El nu ştia că vorbea cu falsificatorul în persoană

Legenda mediocrităţii falsurilor englezeşti, pusă în circulaţie de Goebbels, persistă şi astăzi în Germania.

«Spuneţi-mi, domnule Delmer», m-a întrebat recent un tânăr german la Hamburg, «n-ar fi fost mai bine ca englezii să facă în aşa fel încât cartelele false pe care le răspândeau să fie utilizabile?»

I-am dezvăluit adevărul.

Sefton Delmer, Operation *Radio noire*

(Flammarion 1965)

V. INTOXICAREA – DE UN EXPERT ÎN MATERIE

Pierre Nord – alias colonelul André Brouillard de κ Al. Doilea *Birou de Informaţii – afirmi că Franţa a fost prima putere care a practicat intoxicarea în mod sistematic*; *chiar şi afacerea Dreyfus-ar fi fost urmarea regretabili a unei înscenări* «*toxice*».

Căutând să-i explice cititorului semniticaţiile intoxicării, Nord repovesteşte Cartea Estherei.

Perfecţiunea absolută a intoxicării moderne, ba chiar, aş spune, codicele Biroului al Doilea, valabil după zeci de veacuri, se găseşte în Cartea Estherei. Aceasta permite o mai bună înţelegere a anumitor evenimente contemporane nouă.

CARTEA LUI ESTHER ESTE CARTEA INTOXICĂRII POLITICE

Permiteţi-mi să vă spun povestea dintr-un punct de vedere diferit de cel al lui Racine, cu mult mai puţin talent, desigur, dar cu o rigoare istorică, sau biblică, mai strictă.

Puternicul Asuerus domneşte suveran din India până în Etiopia. În acest imperiu imens, evreii sunt dispersaţi, dispreţuiţi, oprimaţi. La Susa, în capitală, evreul Mardocheu leagă relaţii neprecizate, fără îndoială de afaceri, cu eunucii de la Palat cu complicitatea lor, reuşeşefe se impună ca regină pe verişoara sa Esther, ascunzând tuturor, incluav regelui, că aceasta este evreică. Sună plauzibil, nur aşa? Este mai greu ca un soţ să descopere această origine-la soţia sa decât invers. Această disimulare este mărturisită în capitolul B, versetul 10, şi repetată la versetul 20. Detaliul este crucial. Citez: «Esther nu a făcut cunoscute nici poporul căruia îi aparţinea, nici familia sa. căci Mardocheu îi ceruse să jure că nu va spune nimic.

Vom constata de-a lungul acesta lucrări că nimic nu s-a schimbat din vremurile biblice, în condiţiile iniţiale ale unei mari operaţiuni de intoxicare: la sfârşitul secolului XX, acestea, primordiale şi sine <jua *non*, constau nu doar în introducerea frauduloasă a unui agent extrem de sigur în rânduri! inamicului, ci şi în plasarea sa într-un loc cât mai înalt al ierarhiei ia în acest caz, unde o domnişoară din familie ajunge în paИ regelui, cu titlul oficial le gitim şi prioritar. Ce poate mai bundecât atât? Niciunul dintre şefii

sau colegii mei nu a dat o asemenea lovitură, mergând doar până la eşaloanele de „ubalterm ale adversarului.

Mardocheu, căruia nu-i scapă nimic, descoperă un complot murdar al eunucilor, complicii săi, pentru înlăturarea lui Asuerus. Atunci, (capitolul Îl, versetul 22), «a informat-o pe regină, iar Esther a repetat totul regelui».

Vom vedea că astăzi primul demers al unui agent de intoxicare o dara infiltrat este să-i aducă adversarului care *mai târziu* va trebui înşelat informaţii reale şi utile, adică «marfă bună», după cum spunem noi. Şi aceasta cu riscul de aşi sacrifica prietenii şi interesele. Încrederea inamicului trebuie câştigată cu orice preţ. Maestrul nostru Mardocheu ajungând la acest nivel prin intermediul Estherei, de-acum poate începe să lucreze serios.

Ocazia i se iveşte atunci când favoritul Haman, strămoşul antisemiţilor nazişti, Himmler al timpului său, obţine de la Asuerus autorizaţia de a ucide toţi evreii din imperiu. Ei bine, da! Faimoasa «soluţie definitivă» era deja formulată! (capitolul HI, versetul 11).

În triumf sau sacrificiu, a venit şi ziua de glorie a Estherei. Numai ea poate salva Israelul, schimbând gândurile lui Asuerus. Cartea afirmă, explicit, că Mardocheu a prevăzut-o şi a dorit-o, că a făoţt din Esther, în mod sistematic şi deliberat, un agent tipic de intoxicare.

Atunci când biata şi fragila femeie ezită să intervină de teama eşecului – şi trebuie remarcat că avea şi de ce, întrucât soţul său n-o mai «onorase» de treizeci de zile (capitolul IV, versetul 11) – Mardocheu o instigă; «Cine ştie dacă n-ai devenit regină tocmai pentru timpuri ca acestea?»

Cine ştie? Mardocheu, desigur, acest bătrân ipocrit A făcut tot posibilul în acest scop, în special prin instruirea tactică şi tehnică a Estherei. Iată dovada formală:

Ea face astfel încât (capitolul VII, versetul 8) Asuerus să-i surprindă pe Haman, care, o dată în viaţă, nu avea

nicio intenţie necinstită, într-o postură scabroasă şi licenţioasă lângă ea, pe un divan. Versetul 9 nu menţionează dacă ea a strigat ca din gură de şarpe ca să-şi alerteze solul, dar parcă putem auzi acest strigăt din negura veacurilor, nu-i aşa?

«Ei poftim! strigă Asuerus. Merge până la a o violenta pe regină în pa latu1 meu!»

Bilanţ: Haman – spânzurat Poporul lui Israel – salvat Mardocheu – numit imediat prim-ministru. Victoria evreilor a fost atât de mare, încât (capitolul în versetul 17): «... chiar şi un mare număr de oameni aDartmând altor popoare din imperiu au devenit evrei, în asemenea măsură le inspirau evreii respect».

Am început cu aceasta deoarece e întotdeauna nevoie să ne fixăm un scop înalt şi idealist Toate serviciile secrete din lume vor visa la aceia atins de Mardocheu, dar nu îi vor atinge niciodată. Asuerus smttxilizează victima războiului subversiv profetizat de Mardocheu.

Şi când mă gândesc că în 1913 refuzam indignat rolul lui Mardocheu în piesa montata de bunul meu profesor de literatură, dl Dumont şi mă rugam plângând să fiu lăsat să îl joc pe Asuerus, sub pretextul că eram mai mare şi mai voinic, în vreme ce acum Asuerus nu mai este, în ochii mei, decât o biată paiaţă îndrăgostită, iar Mardocheu – maestrul neegalat geniul uneia dintre profesiile mele!

În termeni moderni, lata care a fost rezultatul

La sfârşitul anului 1938 constatând <*r* câtâlia contraspionajului defensiv era pe calea cea bună, dacă nu deja câştigată, comandantul Schlesser şi căpitanul Pafflole au avut curajul intelectual de a elabora nu doar olan un particulare, ci şi o doctrină generală a contraspionajului ofensiv, în special a apogeului acestuia, intoxicarea.

După înfrângerea din 1940, originalul şi puţinele copiale acestui document au fost distruse. Oare se va

crede că sunt un specialist abuzi. dacă voi spune că este o pierdere istorică? Pentru a mă judeca, aşteptaţi să citiţi, în partea a patra a acestei cărţi, despre serviciile efectuate de tovarăşii mei odată cu reintrarea Franţei în război, în 1942. Poate arunci vă veţi da seama, ca şi mine, că una dintre cauzele reuşitei lor a fost o unitate doctrinara evidenţi Ceea ce fusese distrus nu era decât o bucată de hârtie. Unitatea de gândire fusese realizaţi şi unitatea de acţiune – pregătiţi

Ca dovadi după exact trdzed de ani, PaiDote şi cu mine, «discutând afaceri» în mod excepţional şi special pentru realizarea acestei cărţi, ne-am apucat să recităm acest «catehism». Nu uitaserăm decât felul precis în care fusese redactat

Esenţială era această idee de răsunet, care ar fi putut părea arogantă sau derizorie înainte ca arhivele să fie deschise începând cu 1945: scopul final al гпл Гтяярйнцрт Ьп nfen. iveşte de ei furniza noi înşine inamicului informaţiile care Я unr face să se îndrepte зрге pierzanie.

Cele două condiţii ale eficacităţii oricărei intoxicări, fixarea precisă a scopului de către şef şi executarea dirijată metodic de către un organism central, erau afirmate cu tărie. Am vorbit îndeajuns despre aceasta.

Cea de-a treia condiţie este calitatea agentului. Această chestiune trebuie abordată printr-un studiu psihologic, deoarece executantul ea întotdeauna, în acea vreme, un singur om. Se slujea de maşinării, dar niciuna nu-l putea înlocui complet; dacă astăzi se spune că mecanica are valoarea omului care a inventat-o, atunci ea nu valora decât atât cât valora cel care o folosea.

Schlesser şi PaШo1 e au început prin a clasa, defini şi ierarhiza cele trei categorii de misiuni din războiul de informaţii, punând apoi pentru fiecare întrebarea: «Cine o poate îndeplini? Pe cine trebuie să recrutăm?»

Au făcut distincţia, punând în valoare diferenţele

fundamentale, între spionul serviciilor de informaţii, infiltratul din contraspionaj şi agentul de intoxicare din acelaşi serviciu de contraspionaj.

Pornind de aici, le voi explica şi dezvolta gândirea.

Ce le cere serviciul de informaţii spionilor săi? Cu regularitate, să raporteze ce face inamicul, ce spune acesta şi, de asemenea (dar nu o vom lua drept literă de evanghelie) ce gândeşte. Ocazional, de a răscoli un coş cu hârtii sau de a deschide un seif Este suficient, deci, ca spionii să aibă ochi pentru a vedea, urechi pentru a auzi şi picioare pentru a fugi. Bineînţeles, sângele rece şi curajul le sunt necesare, şi e cu atât mai bine dacă, pe deasupra, mai sunt şi isteţi. Ar putea, însă, la fel de bine (cu condiţia de a şti să tacă) să fie mai puţin dotaţi din punct de vedere intelectual Calităţile cerute sunt mai ales de ordin fizic.

Agentul de infiltrare pe care contraspionajul îl trimite să se angajeze în rândurile inamicului trebuie, pentru a fi util, să aibă o structură total diferită Ce se aşteaptă din partea lui?

1. Preventiv, să aducă date certe despre obiectivele spionajului adversarului pentru a ne permite să ne apărăm altfel decât la noroc. Experienţa ne arată că aproximativ 50% dintre arestările de spioni inamid se datorează agenţilor infiltraţi, ca şi 80 – 90* din arestările de spioni dubli.

2. Să secondeze serviciile de informaţii în activitatea ofensivă se căutare a informaţiilor. Infiltratul ne furnizează chestionarele inamicului, studiul lor permiţându-ne să înţelegem, prin intermediul preocupărilor adevărate sau pretinse ale adversarului, intenţiile sale reale şi profunde. În timp de război, infiltraţii sunt singurii noştri oameni care pot să trăiască şi să circule nestingherit în teritoriul inamic.

În contact direct cu un adversar mai mult sau mai puţin bănuitor şi care, fără îndoială, îi va întinde capcane,

el trebuie să încarneze un personaj fals şi să-şi câştige încrederea în mod fraudulos. Şi să-şi joace rolul nu doar în faţa jandarmilor, ci şi sub ochii atenţi ai specialiştilor în identificarea trădă ţarilor de orice fel.

Pentru ca adversarul să-i încredinţeze sarcini care să ne fie utile, să-i ceară informaţii care să ne dezvăluie gândirea acestuia – şi, la nevoie, pentru a provoca asemenea misiuni omul nostru trebuie să aibă cunoştinţe extinse din diferite domenii de activitate, să fie credibil, să aibă relaţii înalte etc...

Este, deci, evident că agentul trebuie să fie un intelectual şi pe deasupra unul extrem de inteligent, posedând, în acelaşi timp, aceleaşi calităţi ca şi spionii, în special o stăpânire de sine, un *seif control*, după cum spun englezii, absolut

Viaţa sa este mai stresanta din punct de vedere nervos, moral mai deprimantă şi în mod cert mai periculoasă decât a agenţilor din serviciile de informaşi. Se crede acoperit în cele două tabere de către cei doi ofiţeri inamici, cel pe care-l trădează şi cel pe care-l slujeşte? Iluzie pierdută deseori într-o secundă la o privire sau o vorbă dea unuia sau altuia. De câteva decenii, se face schimb de mari spioni tu de obiecte preţioase Pe vremuri, erau doborâţi ca nişte câini. Atunci când infiltratul era demascat de adversar, singura şi rara sa şansă de a scăpa era de a trece în tabăra cealaltă, dacă acest lucru îi era propus. Chiar dacă îi mărturisea primului şef că o promisese doar pentru a-şi salva pielea şi că urma să-l servească în continuare – oricare ar fi fost problemele sale de conştiinţa. devenea atunci agent dublu, în sensul degradant al termenului. Chiar dacă reuşea să evite pedeapsa, perspectiva securii care u atârna deasupra capului era suficientă ca să nu-l lase să doarmă.

Întrucât agentul de intoxicare trece prin aceleaşi încercări ca şi infiltratul, el trebuie să posede toate

calităţile, talentele şi resursele acestuia din urmă, dar şi câteva ta plus, mai ales intelectuale, deoarece profesia sa este, simultan, mai dură şi mai delicată. După ce a fost făcut un timp îndelungat să transmită doar «marfă bună», pentru aşi câştiga încrederea, nu va fi pus să mintă decât o dată, poate, dar pentru o chestiune de importanţă capitală, asupra căreia inamicul cunoaşte, probabil, adevărul Agentul va fi interogat, contra-interogat, acuzat de imbecilitate, susnectat de joc dublu. Va trebui să pledeze la favoarea falsului, să-i dovedească, într-unul dintre aceste dueluri ale spiritului pe lângă care manevrele subtile prin care judecătorul de instrucţie Porfir încerca să-i facă pe Raskolnikov să mărturisească pare o joacă de copii.

Nu-mi amintesc cu precizie proporţia infiltraţilor pe care Schlesser îi considera utilizabili ta intoxicare: doi, dacă nu cumva unu la sută. În orice caz, la timpul anilor de aşteptare 1940, 1941, 1942, Paillole, succesorul său, nu a selecţionat decât o duzină Iată o profesiune blestemată, în care calitatea este singurul lucru care contează.

De ce atât de puţini? Dintr-un motiv pe care nu l-am pomenit încă, şi pe care îl vom înţelege mai bine dacă vom privi totul din punctul de vedere al «patronului», ofiţerul de legătură din contraspionajul ofensiv.

Să reducem, mai întâi, numărul candidaţilor potenţiali, indicându-i pe aceia care trebuie eliminaţi cu orice preţ

Mai întâi, agenţii reîntorşi de la inamic. Acela care a trădat o dată o va mai face de multe ori, preferând să-l înşele pe patronul care la supus la încercarea penibilă a pocăirii. 1

Apoi, romanticii, exaltaţii, excitaţii atraşi de aventură în elanul lor, pot da o lovitură spectaculoasă cu inteligenţă şi curaj, mai ales dacă aceasta se desfăşoară conform planului prevăzut la fel de bine, însă pot rata în faţa obstacolului. Le lipseşte aceasta calitate prea puţin

strălucitoare, dar preţioasă la strâmtoare: calmul De altfel, mobilul lor nu este nici solid, nici durabil.

Ar fi încă şi mai periculoasă angajarea unui profesionist venal. Acest practicant al celei din urmă meserii sfârşeşte prost întotdeauna: rareori trăieşte până la adânci bătrâneţi ca să se bucure de o pensie confortabilă, şi oricum nu e treaba noastră Ceea ce ne priveşte e faptul că rar se întâmplă ca el să nu trădeze.

Şi acesta este un raţionament cât se poate de logic: ar trebui să nu mai aibă nicio resursă morală dacă a ajuns să-şi câştige existenţa în acest mod. Dacă nu a rezistat acestei tentaţii, de ce n-ar ceda aceleia de a-a mări veniturile fără efort? Nu i-ar dispărea, oare, toate scrupulele în urma activităţii zilnice în serviciile de contraspionaj ofensiv? Dacă banul este motorul vieţii sale, aceasta este cu mult mai falsă şi demoralizantă decât cea a vedetelor de cinema: sentimentele pe care le încearcă sunt întotdeauna josnice, uimea exterioara nu-l susţine şi nud opreşte în niciun fel toţi cei care îl cunosc bine îl dispreţuiesc Totul începe cu lenea: este o meserie uşoară, meserie de trântor: Nu trebuie să facă nimic el însuşi. Un francez îi dă un pachet care trebuie transmis unui neamţ ca răspuns la un chestionar care a parcurs dramul în sens invers. Banii vin din ambele părţi Dacă îi mărturiseşte francezului suma primită de la neamţ îşi decontează măcar cheltuielile de deplasare şi se aşteaptă la o primă substanţială pe lângă «onorarii». A juraţ poate, să nu-i comunice inamicului decât informaţiile permise. Într-un moment de dificultăţi financiare, va spune o frază în plus, pe care o va considera neînsemnată. Altă dată, ceva mai important Angrenajul funcţionează şi nu mai poate fi oprit.

În sfârşit ofiţerul de contraspionaj de legătura poate fi tentat să recruteze amatori distinşi, al căror mobil este în mod sigur dezinteresat tipul de om intelligent care spune: «bam făcut pe medicul meu să recunoască că nu

mai am mult de trăit Caut o ocupaţie utilă care să mă «scoată din mine însumi». Am avere, relaţii, timp liber destul...», sau de femeie seducătoare şi nesatisfăcuţi care suspină: «Mă agasaţi! Da, recunosc, îmi place intriga de dragul intrigii, dar la un anumit nivel De fapt, cunoaşteţi vreun alt viciu? Doamne, cât poate să mă plictisească existenţa asta!» Păzea! Aceştia sunt oameni de lume care nu caută altceva decât o distracţie, un amuzament Nu aşa trebuie considerată una dintre cele mai dure meserii de pe pământ

Şi atunci? aţi putea întreba, pe bună dreptate. Nici oameni de lume, nici oameni de jos, nici profesionişti, nici amatori, nici aventurieri, nici agenţi simpli, dar nici dubli, nici agentul pocăit, nici cel fidel – păi atunci cine rămâne? Nimeni

Aproape nimeni, am spus.

Deoarece nu ajunge ca un om să posede calităţile fizice şi spiritul întreprinzător ale unui bun spion, plus resursele nervoase şi intelectuale ale celui mai bun agent infiltrat, pentru a-i încredinţa o operaţiune importanta de intoxicare. Nu doar pentru ca misiunea sa este cea mai grea dintre toate, dar şi din cauză că un eşec ar avea consecinţe mult prea grave. Ofiţerul de legătură й poate transmite agentului infiltrat, care poartă lupta (meritorie) de rutină în avanposturi, informaţii false brute, cărora, dacă e cu adevărat grijuliu, le poate adăuga indicate asupra răspunsurilor care trebuie date inamicului bănuitor, care ar întreba: «Care este sursa dumneavoastră? Cum aţi făcut ca să aflaţi aceste informaţii? * Dacă agentul trădează sau se trădează, pagubele vor fi limitate, iar ofiţerul de legătură le poate restrânge preventiv.

Dacă organizarea este bună, agentul de intoxicare lucrează la un nivel foarte înalt Nu este angajat decât într-o chestiune extrem de importanta pentru noi, dar şi pentru inamic, care o urmăreşte cu atenţie şi şi-a tăcut deja o

părere – probabil corectă, pentru că nu este deloc naiv – asupra subiectului Ceea ce-l cerem omului nostru este să-i facă pe adversar să creadă că s-a înşelat! Multă baftă, dragul meu!

Inamicul îl va trata drept suspect şi va face tot posibilul pentru a-l «dezbrăca» («a dezbrăca» este un termen tehnic care înseamnă a afla ce are la minte persoana respectivă).

Trebuie, deci, să-l pregătim pentru cea mai incoofortabilă luptă a spânţului. Vom fi nevoiţi săi dezvăluim ceva asupra intenţiilor noastre, destul, în orice caz, pentru ca el, inteligent cum e, să le ghicească şi uneori... ca să repetăm cuvântul melodramatic... uneori vor fi puse în discuţie şi secrete de stat

Să încheiem cu un paradox care nu este decât aparent Intoxicarea este o meserie josnică. Atât de josnică, încât nu o pot efectua decât oameni de o moralitate excepţională. Acesta este criteriul

Ar nevoie de îngeri cu aripi casă nu se murdărească şi să nu fie prinşi în mizeria acestei profesiun ştiu că există câţiva pe pământ Din păcate, însă, aceştia nu sunt atraşi de serviciile speciale.

Abordând aspectul tehnic al problemei, Pierre Nord distinge:

1. Informaţia de *acredkaiepe* lângă inamic a agentului care, la început, comunică date exacte şi verificabile, uneori, din prudenţă, incomplete sau decalate în timp.

2. Informaţia de *intoxicare*, în general legată de prima, bazată pe agent şi amorsată de el. Cuib agentul are o viziune limitată asupra intenţiilor aliaţilor, informaţiile sale, pentru a fi veridice, trebuie să fie detaliate şi analitice. Trebuie ca sarcina de sintetizare să-i rămână inamicului Dacă intoxicarea a fost bine dusă la îndeplinire, această sinteză va reprezenta exact ideea pe care am vrut

să i-o inoculăm.

Dacă, într-un caz foarte important, decidem ca agentul să furnizeze chiar sinteza, trebuie să ne aşteptăm la dispariţia acestuia după eveniment Unele situării grave justifică acest risc.

3. Informaţia de *recuperare*. Este o indicaţie strecurată în informaţia de intoxicare, pentru: a) ca inamicul să poată admite, aluna când îşi va da seama că a fost păcălit, că agentul nostru să înşelat dar a fost de bună credinţă; b) a forţa adversarul să-l păstreze pe agent în serviciul său, ori măcar să nud execute, o dată ce ba prins.

4. Informaţia de *explicare* o completează pe cea precedentă după eveniment agentul nostru îi explică inamicului de ce să înşelat justificându-se.

5. Informaţia de *acoperire* constă în a furniza spoirilor duşmani reperări şi lăsaţi să acţioneze în libertate date folse care: a) le vor confirma pe cele ale oamenilor noştri; b) le vor permite, uneori, celor din urmă să se dezvinovăţească în cazul în care adversarul a acuză de trădare. Astfel, toată lumea este trasă pe sfoară

Să spunem tot adevărul. Unele servicii abate au mers până la a-i face purtători de asemenea informării false de acoperire nu doar pe una dintre agenţii noştri consideraţi pasibili de descoperire sau trădare, ci şi pe urai civib atât de ameninţaţi, încât arestarea lor era iminentă.

Bem Nord distinge intoxicarea militară de cea politică Aceasta din urmă se apropie, evident, de dezinformare. Iată două exemple, dintre care primul este o capodoperă de-a lui Hitler.

Faptele. Hitler devine cancelar pe 30 ianuarie 1933. Primul adversar pe care trebuie să-l doboare este puternicul partidul comunist şase milioane de alegători; peste o sută de deputaţi în Reichstag, acţionând ca un comando la ordinele şefului grupului parlamentar, Torglen bătăuşi care pândesc la colţ de stradă în cartierele

populare.

După douăzeci şi opt de zile, durata unui exerciţiu militar pentru rezervişti, această opoziţie va fi lichidată pentru câteva decenii. Am fi tentaţi să spunem că este singura operă durabila a hitlerismuhii. Să remarcăm ca şi în 1971 comuniştii rămăseseră puţini sau clandestini în Germania.

Pe 27 februarie 1933, Ia ora cinei, Reichstagul, care este, totuşi, un monument imens de arhitectura germanică, arde ca un simplu hambar. Bătrânul vulpoi lipsit de ură (spre deosebire de Heydrich) von Papen, vicecancelar adjunct care i se opune lui Hitler dacă e cazul, îl primeşte la cipă pe preşedintele von Hindenburg la *Herrenklub*, de la ferestrele căruia se vede Reichstagul. îi arată decrepitului său şef cum «cupola părea iluminată de proiectoare». Evident, nu este voita de opera unor piromani amatori.

Pregătirea de luptă. Toate nyile autorităţi ale Reichuluj, inclusiv Hitler, Goebbels, von Papen puţin în întâraere pentru că a trebuit să-l ducă pe bârianul preşedinte la culcare, şi *tută quanti* merg la locul incendiului. Ь găsesc acolo pe stăpânul casei, fosta pisicuţă devenită motan sălbatic, Goering, vremea aceea preşedintele Reichstagului, care tocmai le ţinea o cuvântare şefilor poliţiei. Niciun reproş, nu, doar îndemnuri viguroase la acţiune: este începutul revoluţiei comuniste aşteptate şi anunţate de mult timp; trebuie să fim nemiloşi, să-i doborâm pe criminalii roşii oriunde i-am găsi şi să salvăm Germania. Goering nu scoate imediat listele negre din buzunar, dar ele sunt gata, întrucât vor fi distribuite a doua zi în zori.

El este, desigur, instigatorul, autorul incendiatorul. Se va lauda mai târziu în faţa tuturor celor care vor dori să-l asculte, cu excepţia, evident, a judecătorilor de la Nürnberg. Dar dovezile sunt zdrobitoare, absolute.

Un detaşament din *Sturmabteikmgen*, diviziile de asalt, miliţia nazista de şoc, a trecut de la locuinţa de serviciu a lui Goering, prin timeie subterane, în interiorul Reichstagului Aceşti zbiri au pus foc peste tot, utilizând cele mai bune produse incendiare ale vremii. Certitudine.

În acelaşi timp, jwliţia aresta un olandez nebun de legat, Marinus van cier Lubbe. care, venind de unul singur din stradă, se strecurase în clădire şi pusese nişte petarde de speriat ciorile, folosindu-şi cămaşa drept fitil. Îl arestaseră în flagrant delict, fără alt merit poliţienesc (deşi ce-au tăcut, au făcut ca lumea) decât cel de a-l fi pus ei înşişi în această postură jenantă. Îl eliberaseră doar cu două-trei zile înainte, după ce fusese încătuşat pentru a fi ţinut discursuri comuniste virulente prin cârciumi, în care ameninţa să nenorocească Germania. Ceea ce era incendiar la acest biet băiat, mai mult decât materialul şi veleităţile sale piromane, erau divagaţiile elucubrante „A doua zi, pe 28 februarie, au fost arestaţi şi acuzaţi, pe lângă van der Lubbe, şeful grupului parlamentar comunist, Torgler, viitorul prim-ministru al Bulgariei comuniste şi marele agent al Kommternului Dimitrov şi alţi doi tovarăşi bulgari.

Vor fi judecaţi mai târziu de Curtea Supremă de la Leipzig, care îi va achita pe bulgari. Poate pentru ca Hitler trebuie, încă, să ţină cont de opinia publică mondială – a să convingă că vechea fabulă germană, în care un ţăran de pe malurile Dunării afirmă că – există încă judecători la Berlin», continuă să fie adevărată. Pe de altă parte, inocenţii sunt întotdeauna eliberaţi, nu-i aşa? Un motiv în plus pentru a crede în vinovăţia lui Torgler, care a fost trimis într-un lagăr de concentrare, unde a şi murit în timpul dezbaterilor, Torgler Я va pune în încurcătura şi-l va ridiculiza pe Goering, pentru o clipă, Я va pune în postura de suspect şi acuzat Hitler va trage de aici o lecţie serioasă: de-acum înainte, nu se vor mai desfăşura procese

publice, ci se va ucide direct Puterile democratice nu par să înţeleagă că, atâta vreme cât Hitler e la putere, Europa politică se va asemăna, păstrând proporţiile, cu Chicago în timpul gangsterilor.

Când a fost pronunţată sentinţa, răul fusese deja comis. Sămânţa otră vită încolţise, iar Hitler secera şi aduna în hambare roadele.

Pe 28 februarie, guvernul prusac a anunţat oficial că incendiul Reichstagului ar fi fost, în mintea instigatorilor, punctul de plecare al unui război civil, al masacrării cetăţenilor liniştiţi de către comunişti, al distrugerii proprietăţii private şi instaurării comunismului de tip moscovit A promis se dovedească, dar nu s-a mai obosit să o facă; a anunţat că va prezenta documente în sprijinul acuzaţiilor, dar n-a mai pierdut timpul să le falsifice Era inutil. Germania îl crezuse.

Cel de-al doilea exemplu este o reuşita sovietică mult mai subtilă.

Interpretarea Loviturii de la Praga este cu siguranţă întemeiată mai mult pp. ires” p mer – nu ştim tot – dar ne oferă numeroase observaţii cât se poate

Refecată în 1919, Cehoslovacia era, în Europa Centrală, tara cea mai evoluată din punct de vedere social şi cea mai apropiată de democraţiile occidentale din punct de vedere politic.

Este situată în centrul geografic al Europei şi reprezintă o placa turnantă pentru comunicaţii. «Cine stăpâneşte Boemia stăpâneşte Europa», spunea Bismarck, Acest lucru nu mai este valabil în epoca bombei atomice, dar, la sfârşitul războiului, mulţi o credeau încă. Fără îndoială, acesta este motivul pentru care, la împărţirea lumii de la foita, americanii m-au lăsat-o în întregime pe mâna ruşilor, dorind saşi păstreze o anumită influenţă, însă acceptând, cu toate acestea, (una dintre erorile nefaste ale lui Roosevelt) ca Armata Roşie să intre prima în Praga.

Pentru ruşi, această Cehoslovacie nesupusă în întregime crea o breşă materială în cortina lor de fier şi, ţinând cont de afinităţile şi simpatiile occidentale ale populaţia sale, şi o breşă ideologică în imperiul sovietic, care fusese construit tocmai pe o bază ideologica. Aveau nevoie de această ţară cu orice preţ

Pe 26 februarie 1948 (în mod sigur anul războiului subversiv), Cehoslovacia s-a trezit, stupefiată, republică populară în ciuda propriei voinţe. Ce se întâmplase?

La guvernare era coaliţia dubioasa a Frontului naţional al KGB – uhii la care participau toate partidele care nu se compromiseseră prin colaborarea cu ocupantul în timpul războiului: comuniştii, sodaklemocraâii, socialnaţionalii şi populiştii (cato Kd). Aceste patru partide îşi împărţeau cele 28 de ministere în mod egal din punct de vedere cantitativ, dar nu şi calitativ. Preşedintele Consiliului, Element Gottwald, ministrul de interne Nosek, cei ai educaţia şi informaţiei erau comunişti, adică Partidul Comunist coordona poliţia, radioul, sindicatele şi comitetele de întreprindere.

Necomuniştii, inclusiv şeful statului, Bencă, erau slavofili şi profund rusofili în mod sincer. De la acordul de la München, a considerau pe sovietici aliaţi mai siguri decât occidentalii. De altfel, nu fusese Armata Roşie cea care îi alungase pe nazişti? Cu excepţia celor excluşi din viaţa politică, toţi erau decişi sau resemnaţi să se îndrepte spre marxism. Nimeni nu s-a opus primelor măsuri în acest sens – naţionalizarea industriei, reforma agrară etc.

Dar Cehoslovacia nu era comunistă. La alegerile din 1946, partidul comunist obţinuse 97% din voturi în Boemia şi Moravia, şi mult mai puţine în Slovacia.

Totul a mers destul de bine până în 1947, când trei semnale importante i-au alertat pe observatori: 1. Întrucât cehii erau entuziasmaţi să participe la planul american Marshall de salvare economică a Europei, ruşii le-au

interzis se facă. 2. Conform propriilor sondaje, partidul comunist ceh se temea de pierderea a 8 – 10% din voturi la alegerile din 1948.3. Fostul ambasador ceh la Moscova, revenit în ţara odată cu tancurile Armatei Roşii, socialist de stânga, a pierdut preşedinţia partidului social-democrat la congresul de la Bino, din noiembrie.

Concluzie: nucleul vieţii politice din Cehoslovacia se deplasează înspre centru... şi înspre Occident

Miniştrii comunişti au reacţionat imediat de la pârghiile lor de comandă: întărirea propaganda sovietice – agitaţie în mediile sindicale – control sporit asupra poliţiei – acuraţii împotriva conducătorilor necomunişti (Krajina, socialist-national, şi-ar fi trădai camarazii din Rezistenţa; Ursiny, vice-preşedintele slovac, ar fi fost agent străin etc.) – încercări de intimidare (atentate asupra a trei miniştri) – provocări poliţieneşti la spionaj etc.

Împotriva acestor manevre de război revoluţionar, necomuniştii aд apărat prin mijloace legale, referindu-se cu toată onestitatea (şi am adăuga: cu toată naivitatea) la constituţia democratică, fentomă în care oamenii politici, siguri pe majoritatea electorală, continuau să creadă Haideţi să simplificăm aceasta istorie complicată.

Şeful soda Hşflor-naâiooali, Zenkl, se sprijină pe cea de-a IV-a Republică franceză pentru a răsturna guvernul comunistului Gottwald. Nu atacă măsurile marxiste progresive pe care social-democraţii, pe a căror susţinere se bazează, nu le pot respinge, ci creează o nouă platformă la care se vor ralia, pe lângă socialist-nationalişti şi populişti, şi socialiştii

Ministrul comunist de interne, Nozek, a destituit opt comisari din capitală Cele trei partide comuniste au protestat Consiliul de Miniştri a anulat ordinul Nozek nu la repus pe comisari în funcţii Aâund, totul e amplu. Cei doisprezece miniştri socialist-nationalişti demisionează sunt urmaţi de se dal-democraţi Preşedintele Bencă, în

întregime de acord, răspunde dorinţei majorităţii parlamentare şi formează un nou guvern, mai puţin înclinat spre stânga.

În consecinţă, pe 20 februarie, cei doisprezece miniştri catolici şi socialişti demisionează şi aşteaptă liniştiţi ca socialiştii de stânga, în număr de şase, să procedeze la fel Noul preşedinte al celor din urmă Lausaman, care – a înlocuit pe Fierlinger, nu a promis formal aceste demisii spectaculoase, iar, cel puţin, a jurat că soda Wemocraţii se vor opune oricărui guvern cu majoritate comunistă. Trebuie să fie lăsat să manevreze această formaţiune pe care o conduce de puţin timp. Ideea centrală a fost realizată Gottwald nu va avea niciodată majoritatea.

Dar comuniştii nu se lasă bătuţi. Un vizitator neaşteptat vine la Praga: Zorin, vice-ministrul de externe sovietic, doreşte să inaugureze expoziţia de crizanteme, după cum se va spune mai târziu. (O manifestare folclorică oarecare, unde nud aştepta nimeni).

Prezenţa sa, asociată cu o manifestare populară şi o mobilizare puternică a poliţiei, provoacă lovitura de teatru: în comitetul executiv al sotiaklemocraţilor reunit în toiul nopţii, Fier Hnger revine la conducerea partidului, aducândt M linia politică de partea comuniştilor.

Cu sprijinul sodaklemocniţilor, Gottwald are o majoritate perfect democratică. Înnoieşte Frontul naţional, din care sunt excluşi toţi ceilalţi politicieni, numiţi reacţionari teribil şi acuzaţi de tentativă de lovitură de stat burgheza. Cortina de fier a căzut peste Cehoslovacia

Fără îndoială, nu există nicio dovadă că Fieriingerară fost un agent de influenţă dar, dacă arăfost, nu ară acţionat altfel; *în special, arăavut grijă să nu*. Se *respins la vot de către prietenii săi politici*.

ReSectând ia perioada care a urmat cehii de-al doilea război mondial, Pierre Nord ajunge la concluzia că

Uniunea Sovietfcă întreprinde împotriva lumii libere şi *mai ales a Statelor Unite ceea ce el numeşte cu eleganţă dar pe drept, un* «*război de schimb*».

Nu a trecut decât un timp scurt între bomba de la Hiroshima (5 august 1945) şi primul test atomic rusesc (14 iulie 1949). Savanţii şi spionii sovietici au lucrat repede, dar de-abia în anii ’70, după mai mult de un sfert de secol, forţa ruşilor în bombe şi lansatoare a reuşit se egaleze pe cea a americanilor, iar echilibrul terorii a fost realizat pe deplin.

Neglijând subtilele calcule psihologice ale legilor descurajării adversarului, se poate spune că vreme de 25 de ani Stalin şi succesorii săi, fiind mai slabi, au fost constrânşi saşi investească toate mijloacele în războiul subversiv, în lupta resurselor minţii împotriva forţei. Trebuiau să ştie precis până unde puteau merge iară sa atingă «oragul atomic», fără să fie bombardaţi – sau doar ameninţaţi «credibil» – de un preşedinte american capabil să folosească, pe lângă vorbe, şi bomba atomică, precum uimitorul Harry Truman, cel mai viguros dintre toţi.

Dacă mt la inventat, Stalin a perfecţionat războiul de schimb, pe care el şi succesorii săi l-au purtat eficient întrucât, fără să tragă un foc de armă

1. Din punct de vedere defensiv, au instalat şi menţinut cortina de fier care le proteja imperiul, 2. Din punct de vedere ofensiv, au avut escapade, nu toate reuşite, care le-au permis să îndeplinească visul ţarilor – accesul la mările calde – să fie prezenţi şi influenţi peste tot în lume, şi nu numai în Mediterana, în Orientul Mijlociu şi Africa – teatrul de operaţiuni decisiv al unui «război militareonvenţional şi clasic care ar urma unui război nuclear indecis – dar chiar şi în America de Sud şi în centrul geografic al continentului care v-a dat pe Monroe, cu doctrina sa, loc despre care nord-americanii avertizaseră întreaga lume că le aparţine.

Nu este credibil deloc. Să încercăm, totuşi, să înţelegem.

CONCEPŢIA

Ra Aotul de schimb ales de ruşi este politic şi 8 ubveraiv. N-au trebuit să inventeze mare lucru pentru J putea purta cu abilitate, pentru că erau maeştri în domeniu. Preşedinţii, miniştrii şi şefii serviciilor speciale ruseşti (fin 1945 îşi începuseră carierele ca agenţi secreţi politici; este o meserie care fi marchează pe individ, mai ales pe acela care a reuşit

Războiul revoluţionar? Câştigaseră deja unul Experienţa lor era de neegalat Nu au avut decât să aplice procedeele care le aduseseră victoria împotriva Hrtjfti; lui Kerensid, Armatelor Albit – şi care îi tăcuseră să câştige încrederea sau ascultarea poporului rus vreme de treizeci de ani, dintre care cinci de război dur – pentru a dobândi şi în străinătate mai mulţi simpatizanţi, aliaţi sau complici dăcât oricare alt stat

«Reţeta politică ruseas că, este o ideologie care îşi extrage forţa din propria universalitate: în întreaga ţară există adepţi care o consideră corectă şi mase populare care aşteaptă ameliorarea situaţiei Inovaţia strategică rusească constă ta utilizarea, nu doar totală, ci şi permanentă a acestei arme psihologice. De fapt guvernanţii de la Moscova mi-au timp pentru pace.

Să remarcam, în cadrul războiului subversiv, această primă superioritate a marxist-leniniştilor asupra adversarilor lor pe care fi numesc «capitalişti americani şi asociaţii lor». Aceştia din urmă fac şi ei apel la forţele morale, psihologice şi spirituale, dar nu îşi mobilează cu adevărat în mod activ, resursele militare, economice, ştiinţifice şi financiare, decât în caz de pericol iminent de război Prin toleranţă, liberalism sau principii politice nu pot fi forţate spiritele şi sufletele în ţările democratice. Tot ce li se cere bărbaţilor, şi acum şi femeilor, este să se

comporte ca soldaţi-cetâteni în timp de război, îndeplinindu-şi datoria oatriotică compensată de drepturile civice. Comandantul lor militar nu are ca adjunct un comisar politic. Li se propună să devină eroi, caz în care vor primi toate onorurile. Dar us număr toarte mic se voluntari învaţă să devină propagandişti şi instructori politici, agenţi de informaţii şi pentru activităţi mai mult sau mai puţin teroriste. O dată războiul terminat, ei se întorc la ocupaţiile individuale din timp de pace.

Şi apoi – ca să vorbim deschis – în ţările străine în care americanii trebuie să poarte o luptă de influenţă împotriva ruşilor, ceea ce pot ei să exporte pe plan ideologic îi pune în inferioritate. Idelaurile propuse de serviciile americane nu au nimic exaltant, atrăgător pentru masele proletare, şi cu atât mai puţin pentru popoarele subdezvoltate Sloganul de *Great Society* al lui Johnson şi *American Way oflifr* al predecesorilor săi, avantajele «societăţii de consum» îl vor incita pe imericanul mijlociu să-şi apere cu tărie patria şi situaţia, dar nu sunt decât îndemnuri materiale, prozaice, şi, mai ales, lipsite de orice semnificaţie pentru oamenii subalimentaţi. Cât despre principiile democratice, acestea nu po impresiona în regiuni în care marea parte a populaţiei nu ştie să scrie sau să citească şi aceasta în timp ce marxism-leninismul, în toată simplitatea sa, pare seducător.

Remitatul trist r ră în afara ţării, Wafihmginoul nu are decât rolaboratori mai mult sau mai puţin interesaţi, cbaiţi, în vreme ce Moscova arepartferul fanatici, distipnli, poloni spirituale evtrpm de dinamice şi nhediente faţă de o conducere sovietică a partidelor străine, fie aceasta oficială – *Komintern* sau *Kominform* – sau anonimă, atunci când a fost dizolvată teoretic.

Războiul politic început în 1945 va fi inegal
INSTRUMENTUL EXECUTANŢII

Serviciile secrete ruseşti sunt o întreprindere

enormă, iar rezultatele obţinute de către şefi pe planul politic superior sunt mai uşor de înţeles dacă privim la bază – ştiind că agenţii cei mai mărunţi, elementari ai serviciilor de informaţii sunt recrutaţi dintre cetăţenii ruşi sau străini cu garanţii morale şi politice confirmate de o poliţie atotputernică apoi instruiţi cu o precizie care îi transformă în profesionişti de înaltă calificare. Chiar dacă numai unul sau doi dintr-o mie de astfel de executanţi vor deveni agenţi de intoxicare, merită să vorbim şi de cei mai mărunţi: ei explică valoarea elitelor despre a căror activitate vrem să discutăm.

Demn şi tăcut în timpul procesului său din Statele Unite, colonelul Abel a surprins mulţi americani: se putea, deci, să fii în acelaşi timp spion comunist şi om perfect cinstii De altfel, fusese capabil să trăiască timp de nouă ani în America iară să trezească suspiciunea vecinilor, a prietenilor sau cunoştinţelor, Cum *rm* în –

Se povesteşte, şi este adevărat, că în câmpia ucraineană se găseşte un orăşel tipic din *Midwest*, în care accesul şi ieşirea sunt păzite cu străşnicie, şi unde nu se poate auzi altă limbă necăt engleza americană, celelalte, inclusiv engleza britanica, după cum пы informat un coleg englez, fiind interzise. Acolo îşi duc viaţa câteva sute de tineri de ambele sexe – nu întotdeauna aceiaşi, dar mereu câteva sute – deosebit de studioşi, deloc rontestatari, inabil inteligenţi şi fideli instituţiei tor. Vorbesc pe nas şi mesteca *chewinggum*. Ieşiţi de la *highschool*, se delectează cu un *hot dog* la un drugstore de pe *Main Street*, merg cu *secondhand care* şi se duc la cinema să vadă pemu timul film de la Hollywood. Joacă şi *baseball*: au înţeles până şi regulile acestui joc! După aceasta, nu ne mai putem mira ca ştiu pe de rost clasamentul campionatului de rugby şi chiar şi lista soţilor lui Elizabeth Taylor.

Se povesteşte, şi poate e adevărat, că uneori sherifful îl convoacă în office pe unul dintre ei, unde îl dă pe mâna

unor agenţi FBI care scot untul din el, dar fi felicită la sfârşit pentru că a vorbit fără să spună, de lap., nimic.

Aceştia sunt elevii-spioni din categoria interioară. Cei mai buni vor deveni rezidenţi în America, adică vor n infiltraţi în Statele Unite unde, sub o identitate falsă, vor practica o meserie onorabila, vor rămâne în conservare preţ de cinci ani sau mai mult, dacă trebuie (există numeroase exemple), până când toată lumea din cartier ajunge său interpeleze prietenos: «Heflo *Saw*, *old mană*, după care vor începe să dirijeze câţiva agenţi selecţionaţi din celulele locale ale partidului, printre muncitoru din uzinele de armament sau angajaţii administraţiei publice. Vor preda informape unui mani Dulatur întotdeauna fals diplomat sovietic, beneficiind de imunitate diplomatică Excelenţi utilizatori ai fotografiei, microfotografiei şi microfoanelor miniaturizate, ai radioului pe unde scurte şi buni creatori de falsuri, vor reduce la minim riscrile meseriei, transmisiunile şi contactele personale: în 7080% din cazuri, o reţea este descoperită şi distrusă în timpul unei ireft (reuniune de lucrul sau unei emisii radio. Integraţi în populana americană, adaptaţi mediului, funcţiei şi misiunii lor, Abel şi cei ca ei pot acţiona vreme îndelungată

Aceştia nu sunt, o spunem încă o dată decât trupeţii spionajului. Rolul lor este de a servi de sonerii de alarmă pentru războiul de distrugere în masă şi de a furniza ultima cincime a informaţilor necesare asupra economiei, industriei şi ştiinţelor americane – restul de patru cincimi găsindu-se în ziarele, revistele şi cărţile tehnice publicate în lumea occidentală

URSS îşi poartă războiul revoluţionar la un nivel politic superior, şi aceasta chestiune, împreună cu executanţii săi, ne interesee»! în arfe ce vor urma.

Printre mani agenţi sovietici se găsesc tot aţâţi străini cât şi ruşi Cei dintâi executa, în ţările lor, marile

operaţiuni subversive hotărâte la Moscova, pe când cei din urmă, în general sub acoperire diplomatică, supraveghează şi controlează ţările satelite; în restul lumii, ei constituie infrastructura administrativă a spionajului şi subversiunii şi asigura legăturile de bază cu Moscova…

Până în 1963 se estima că două treimi dintre diplomaţii ruşi aflaţi la post în străinătate aparţineau în realitate serviciilor de informaţii. Colonelul Oleg Penkovsky, executat în anul respectiv ca trădător în favoarea anglo-saxonilor, a scris înainte de a muri că, de fapt, proporţia era de 100% în consulate şi de 80% în ambasade…

PИMA etapă a unei intoxicam interne magistrale în realitate, cortina de fier de la vestul unei ţări satefizate a căzut întotdeauna în doi timpi. Primul a fost analizat în mod remarcabil de către Rend Ristelhueber în a sa *Istorie a popoarelor balcanice*. Îl cităm adăugând câteva observaţii asupra intoxicării, care nu este subiectul autorului.

(…) La soarea Armata Roşii sau ivit unele elemente de extremă stângă, până atunci nesemnificative, care au primit tot sprijinul ocupanţilor.

Dacă parridul comunist autohton, revigorat, ar fi fost cel care să pră a frâiele evoluţiei politice a ţării, ar fi făcut-o brutal, luând puterea absolută la umbra tancurilor sovietice. De fapt, a fost KGB-ul, ai cărui consilieri au ajuns odată cu avangarda roşie. Acesta a acţionat în mod total diferit şi a început un lung proces de mistificare. A avut, desigur, un cuvânt de spus în alegerea membrilor Guvernului provizoriu, în care toate formaţiunile politice, cu excepţia fasciştilor, trebuia să fie reprezentate, aşa cum au decis să se procedeze în fiecare ţară eliberară cele trei mari puteri, la conferinţa de la Ialta. În această structură, însă, comuniştii au fost deseori puşi la punct de un preşedinte de consiliu din rândul partidelor burgheze Nu

este deloc vizibil că, după câteva schimbări, această prima echipă va deveni calul troian al sovietizării. America şi Anglia, victime ale intoxicării, nu fac decât să protesteze în mod formal şi lipsit de vigoare.

(...) Au fost luate măsuri severe împotriva suspecţilor de colaboraţionism (cu regimul hitlerist). Această „mirare la scară largă i-a afectat pe adevăraţii vinovaţi, dar, treptat, s-a extins asupra tuturor moderaţilor, consideraţi reacţionari. Personalităţi democratice la care se apelase la început au fost acuzate de trădare, spionaj sau sabotaj.

Aia. KGB – să exploatează nefericirea, ranchiuna şi ura, sechele ale unui război şi ale unei ocupaţii crude, pentru a intoxica, de această dată, populaţia. Şi o face foarte bine. În fiecare ţară au existat eroi ai rezistenţei, dar şi numeroşi oameni de mijloc care au vrut să supravieţuiască şi care poate n-au făcut nimic rău; este uşor. Însă, ca slăbiciunile lor să fie transformate în acte de vinovăţie. Marea găselniţă a fost ca partidele să fie făcute să se mănânce între ele. *Cenuşii* îi vor devora pe *negri* pentru a părea merituoşi în faţa *albior*, apoi, cei *aproape albia* vor arde pe cenuşiiete. Albiide fapt, vreau să spun cei *roşii* – nu vor trebui nici măcar să intervină Afund când observatorii anglo-saxoni vor protesta în sfârşit, li se va răspunde că este vorba de politica internă a Moldova sau Valahiei, deci nu e treaba lor, şi vor fi întrebaţi ce face soldăţunea юг în Grecia începând cu lichidarea oamenilor şi terminând cu suprimarea partidelor, nu mai rămâne decât partidul comunist, îngroşat de masa de oportunişti şi de fricoşi. Între timp, un om sigur, de multe ori fost transfug la Moscova, a preluat ministerul de interne. Apoi se merge la vot. Se instalează un guvern sovietic; a first, în aparenţă ales într-un mod atât de corect, încât Statele Unite şi Marea Britanie Îl recunosc şi semnează cu el tratatul de pace.

Există totuşi, o rezistenţă1 Aceasta este deformată

dispersata şi distrusă prin manevre subversive, variante şi anexe ale planului KGB. Să le enume – „răni pe cele mai importante. Varianta nr. 1: un politician necomunist, dar vulnerabil pentru t ecutul său, sau convertit în secret, este plasat provizoriu în fruntea guvernului: Dinnyes în Ungarei. Varianta nr. 2: un socialist inconştient dau complice tâmitează opoziţia: am discutat cazul lui Fieriinger în Cehoslovacia.

Dacă aceste variante nu sunt de ajuns, KGB-ul recurge la altele auxiliare. Varianta auxiliară nr. 1: un *missus dominicus* de la Moscova intervine, cu câteva tancuri în fundalul tabloului: Vîşiński la Bucureşti; Varianta auxiliară nr. 2: fără tancuri, dar simpla prezenţă a trimisului sovietic le anunţă sosirea; Zorin în 1948 Ia Praga.

ETAPA A DOUA

Pentru ca paza cortinei de fier să fie asigurată cu străşnicie, trebuie ca acei oameni să fie doborâţi printr-un fel de lovitură de palat, de vreme ce ocupă palatul Ruşii au reuşit-o din plin împotriva lui Kostov, spânzurat, a lui Rajk, executat, dar au eşuat în faţa lui Tito.

Făptui că acest abuz de forţa brutala este însoţit de o manevră de intoxicare se datorează strădaniei Moscovei de a da o aparenţă de corectitudine juridică eliminării conducătorilor ei mărturisesc. Toţi sunt militanţi comunişti încă din tinereţe, unii sunt eroi şi, cu toate acestea, recunosc că au trădat cauza în favoarea imperialismului occidental. Nu este adevărat

Occidentalii sunt indignaţi. Valuri de cerneală curg pe tema «spălării creierelor», şi se presupune că sovieticii au recurs la tortură. Nici acest lucru nu este exact, cel puţin nu în accepţiunea fizică a termenului. Este vorba de o tehnică poliţienească bine pusă la punct şi de excelentul război psiho logic intern, care îi aţâţă pe naivi împotriva occidentalilor agresivi, îi uneşte pe cei duri şi îi

intimidează pe cei slabi.

Scriind toate acestea în 1971, Pierre Nord nu beneficia de toate elementele pe care le *avem noi asupra intoxicării interne practicate de KGB, dar a reuşit, cei puţin,* să-l Identifice trăsăturile principale.

Cărusă vot reuşi sădmeaâeae caгши1 a defensivă în Europa, vor transforma cortina de fier într-un fel de front pasiv unde fi vor bloca pe adversarii occidentali. Oriunde în altă parte, dincu adevărat peste tot şi nu doar în Asia şi Orientul Mijlociu, ci şi în Africa şi până în centrul continentului american, vor trece la ofensiva revoluţionară.

Orice spirit militar ar vedea imediat o apropiere stranie şi barocă între formele luate de războiul subversiv şi cel de poziţii, din tranşee, de pe frontul continuu din 1914 – 1918, dintr-o cu totul altă epocă de lupta. Astăzi, spionii infiltraţi joacă rolul mutaţilor speciale care se strecurau în tabăra adversă, aducând informaţii şi prizonieri, Mimările provocate de americani în Germania de Est, Ungaria etc. Înlocuiesc ofensivele nerăbdării, condamnate dinainte de echilibrul de forţe, ca aceea de la NIV – elle din 1917. Chiar şi încercuirile rezistă, cum s-a demonstrat în cazul blocadei Berlinului.

Şi atunci nu rămâne decât să se deschidă un nou teatru de operaţiuni. Rusia pune piciorul în Qrientul Mijlociu şi «degetul de la picior» (dacă putem spune aşa) în Africa, schiţând o încercuire a extremităţii Eurasiei. Statele Unite înconjoară Asia, colecţionând insule şi capete de pod. De remarcat că, pentru aceasta, sunt uneori nevoiţi să recurgă la război, ca în Coreea sau Indochina, în timp ce ruşii au reuşit să găsească alţi oameni curajoşi să se bată în locul lor, ceea ce le dovedeşte superioritatea în această luptă unica ruso-americană.

Bătăliile cele mai importante nu se dau pe câmpul de luptă, între soldaţi Partida se joacă între creierele politice

care se străduiesc să aibă inspiraţii revoluţionare. Armele sunt reprezentate de idei şi bani, de propagande subversive şi trădări, de evanghelii şi minciuni. Satelitul adversarului trebuie destabilizat o ţara plasată pe flancul slab sau în spatele duşmanului – fie ea o republică bananieri africană sau sud-americană pentru ruşi, respectiv un principat sclavagist oriental sau fief asiatic pentru americani – trebuie să cedeze fie din punct de vedere ideologic, fie din punct de vedere economic.

Şi aceasta deoarece războiul revoluţionar rusoamerican are loc la scara mondială, în special în golurile create de procesul de decolonizare şi de apostolul acestuia, Roosevelt

Pierre Nord, *L'Intoxication* (Editions Rencontre, 1971)

VI. DEZINFORMAREA: MEMORIILE UNUI PROFESIONIST

Ladislas Bittman este un profesionist ai dezinformării. A lucrat din 1954 până în 1368 in serviciile de informaţii cehoslovace, înainte de a trece în Vest în momentul Primăverii de la Praga. Cartea sa, The Deception Game, *este consacrată Deparamentului D, specializat în «subversiunea ideologică».*

Cartierul general al serviciilor cehoslovace de informaţii este situat pe malul Vltavei, în apropierea podului Carol, într-ши dintre clădirile cele mai fotografiate din vechea Pragă. Această clădire fusese o mănăstire confiscată de comunişti în 1948. Arhitectura sa este atât de faimoasă, încât i s-a interzis ministerului de interne să efectueze vreo schimbare de structură, atât în interior, cât şi în exterior, astfel încât reuniunile oficiale aveau loc în capela mănăstirii, sub privirile melancolice ale sfinţilor din tablouri.

O zi de lucru la uzina de dezinformare consta în reuniuni, discuţii, şedinţe de studiu şi analiză – hârţogăraie

biro ratica Obiectivul nostru principal era să clasificăm şi să disecăm punctele slabe ale inamicului şi să-i analizăm erorile şi eşecurile pentru a le putea exploata. Toate informaţiile secrete sau confidenţiale culese de antenele serviciilor de informaţii din străinătate erau supuse unei examinări atente care să determine condiţiile în care puteau fifotosite împotriva adversarului.

Rapoartele din străinătate ale serviciilor de informaţii reprezentau principala noastră sursă de lucru. Informaţiile obţinute pe alte căi, precum rapoartele ambasadelor, consulatelor, corespondenţilor agenţiei de presă cehoslovace, misiunilor comerciale sau agenţiilor de turism, erau un complement necesar. De asemenea, ne puteam procura pe căi legale un mare număr de publicaţii străine – cărţi, ziare, reviste – toate ingredientele supei de informării.

Sugestiile individuale provenite din străinătate şi destinate unor operaţiuni speciale erau supuse unei examinări preliminare. Aceasta era munca mea, ca şef al Departamentului D. Majoritatea sugestiilor erau respinse de la prima etapă a selecţiei, nefiind reţinute uecât acelea care corespundeau planurilor noastre pe termen lung şi lăsau să se întrevadă rezultate pozitive. Apoi, sugestiile reţinute erau înaintate unei comisii prezidate fie de mine, fie de maiorul Stejskal, în faţa căreia autorul respectivului proiect trebuia să răspundă unui interogatoriu sever menit să pună în evidenţă slăbiciunile se concepţie. Compoziţia acestei comisii varia după caz, dar membrii săi erau cel mai e desea recrutaţi dintre experţii Departamentului D. Sugestia, uneori modificaţi deseori completaţi era atunci supusă aprobării şefii lui serviciilor de informaţii.

Rezultatele fiecărei operaţiuni pot fi influenţate sensibil de căile de dezinformare, adică de modurile de transmitere a propagandei. Serviciile de informaţii utilizează următoarele mijloace:

1. Agenţii serviciilor de informaţii – cetăţeni străini operând în afara ţării şi ocupând posturi utile pentru acest tip de activitate – pot fi ziarişti, diplomaţi, parlamentari etc. Serviciile cehoslovace de informaţii nu aveau mijloacele de a întreţine un grup de agenţi permanenţi specializaţi în acest gen de operaţiuni, astfel încât majoritatea agi iţilor aveau dubla misiune de culegere a informaţiilor şi de executare a operaţiunilor speciale.

2. Agenţii străini care lucrează în deplin acord şi sub supravegherea serviciilor de spionaj şi contraspionaj comuniste.

3. Aparatul de slut, îitniale diplomatice şi mqlrarple de comunicare în masă din ţările comuniste au pus la punct o reţea de colaboratori «ideologin» mmpufta am cetăţeni aiftnhtnm, în majoritate membri ai irm fi p-tid cmnunist şi oaţând posturi de importanţă medie în comitetele de redacţie ale ziarelor şi revistelor, în radio şi televiziune, în administraţie şi ai ptomaţie, la sindicate, organizaţii de tineret şi agenţii de voiaj. Serviciile de informaţii se bazează pe ei pentru publicarea de articole şi cărţi, pregătirea programelor de televiziune etc. Stopurile acestei munca de informare nu sunt cunoscute nici de către cei consideraţi comunişti exemplari, deoarece serviciile de informaţii nu le comunică decât faptele necesare succe Sului misiunii lor. Colaboratorii ideologici consideră cooperarea cu serviciile de securitate ale statului drept un rău necesar, ştiind că un refuz le-ar putea afecta poziţia.

4. Inamicul instalează şi controlează numeroase posturi de ascultare telefonică. Atunci când un serviciu de spionaj sau contraspionaj comunist descoperă un post de ascultare, nu îl distruge întotdeauna: eforturile depuse de adversar pentru instalarea acestor aparate sunt uneori recompensate de un flux de dezinformare sistematică

5. Materialul de dezinformare este furnizat anonim,

încât nici cea mai minuţioasă anchetă n-ar putea localiza individul sau instituţia care au participat la această acţiune. De obicei, materialul este trimis prin postă

Numărul de canale nu este infinit, astfel că unele sunt utilizate mai frecvent decât altele. Repetiţiile sunt, însă, periculoase, putându-l alerta pe adversar.

În general, operaţiunile speciale prezintă două tipuri de riscuri: cel operaţional şi cel politic, şi, deseori, pe ambele simultan Riscurile operaţionale sunt reprezentate de punerea în pericol a unui agent, a metodelor sale şi a obiectivelor serviciului comunist de informaţii Printre riscurile politice se găseşte posibilitatea ca operaţiunea să fie dezvăluită, iar cei care au efectuat-o să trebuiască să înfrunte opinia publică din ţările implicate şi să suporte măsuri de reprimare politică. Aceasta se întâmplă rareori în practică, şi chiar atunci când inamicul (sau victima) reuşeşte să descifreze o acţiune dea noastră, nu are, în general, destule dovezi pentru a ne acuza.

Ladislas Bittman defineşte cele trei axe principale ale subversiunii: *propaganda, dezinformarea şi* influenţa, *aşa cum erau privite în anii W de serviciile cehe, discipoli ai serviciilor* sovietice.

Teoria subversiunii ideologice stă la originea creării Departamentului D, care avea misiunea de a practica subversiunea ideologică împotriva ţărilor necomuniste. Privind în urmă la anii ’60, se pare că în acea epocă sau produs schimbări majore în serviciile de informaţii din blocul sovietic. Pe când în perioada precedentă rolul serviciilor seanţe fusese la special pasiv şi axat pe acumularea de informaţii în începutul anilor „бO să produs o inversare a priorităţilor, aspectul activ devenind mai important decât cel pasiv, mai ales în ţările în curs de dezvoltare.

Unul dintre rezultatele vizibile ale acestei reorientări a fost crearea Departamentului D, care avea sarcina de

instituţionalizare a nou tendinţe a serviciilor de informaţii, operaţiunile speciale devenind o parte integrantă a muncii de zi cu zi.

Jocurile secrete şi intrigile dintre naţiuni au intrat tatr-o nouă eră odată cu crearea unui aparat organizat specializat în difuzarea sistematică a dezinformării, la propaganda neagră şi în operaţiuni de intimidare. Un element de distorsiune introdus la mod conştient şi elaborat modifică întregul circuit natural al informaţiei prin lume.

DEZINFORMAREA

Cum am arătat mai sus, serviciile din blocul sovietic disting trei tipuri de operaţiuni speciale: dezinformarea, propaganda şi intimidarea o analiză a exemplelor următoare va ilustra felul în care se desfăşoară aceste operaţiuni speciale.

Dezinformarea este o ramură a operaţiunilor speciale care constă în înşelarea adversarului prin furnizarea de informaţii ialse pe care acesta le va folosi pentru a trage concluziile dorite de iniţiator. În funcţie de conţinut, operaţiunile speciale pot avea o tentă politică, militară sau ştiinţifică.

În anii ’60, serviciile cehe au plasat un anumit număr deagenţi în posturi importante de conducere din două ţări în curs de dezvoltare, Republica Arabă Unită şi Algeria Poaţia înaltă a acestor agenţi le permitea să vehiculeze materiale de dezinformare concepute la Moscova şi Praga, vizând Statele Unite şi, într-o măsură mai mică, Republica Federală Germania şi Marea Britanie. Aceste materiale constau în primul rând din informaţii false referitoare la activităţile subversive ale Statelor Unite, îndreptate împotriva ţărilor arabe. Informaţiile pe care servirile cehe le obţineau la Londra, Paris sau Washington erau amestecate la Praga în supa dezinformării şi apoi comunicate la Cairo sau Alger în scopul de a mări

neîncredera arabilor faţă de Occident şi de ai apropia pe aceştia de prietenii lor de la Moscova.

Acţiunea «Căutarea» întreprinsă spre jumătatea anilor ’60 împotriva influenţei americane în ţările Americii latine constituie un alt exemplu de dezinformare. Remarcând neputinţa Statelor Unite de a controla opinia publică ladno-americană, serviciile cehe au decis să continue munca americanilor. Au conceput chestionare cu întrebări foarte personale asupra opiniilor politice ale celor interogaţi şi ale prietenilor acestora. Acest tip de anchetă putea fi interpretat ca un amestec al americanilor în afacerile interne ale ţărilor respective. Printre destinatarii chestionarelor se găseau un număr mare de persoane cunoscute de către serviciile cehe pentru opiniile lor antiamericane, şi pe care se putea conta că vor da în vileag metodele de investigare «americane». Acest calcul s-a dovedit corect…

În încercarea noastră de a găsi mijloace cât mai eficace de slăbire a adversarului, am ajuns să luăm în considerare şi tehnicile de dezinformare ştiinţifică Această idee implica, însă un număr de probleme greu de rezolvat Dezinformarea ştiinţifică restrânge cercul duşmanilor la micul grup de naţiuni foarte dezvoltate din fruntea competiţiei dintre Est şi Vest Scopul dezinformării ştiinţifice constă în înşelarea unui cerc de savanţi aparţinând blocului inamic. Aceştia pot fi, de exemplu, făcuţi să creadă că problema la care lucrează nu are soluţie în stadiul actual al cunoştinţelor sau că necesită credite atât de importante, încât ar fi mai înţelept să se renunţe la ea. Desigur, o aplicare efectivă a principiului dezinformării ştiinţifice presupune un nivel de cunoştinţe extrem de ridicat, deoarece argumentele nu trebuie să-i convingă doar pe oamenii de ştiinţă de rând, ci şi pe cei din elitele ştiinţifice. O altă dificultate: alegerea canalelor de dezinformare. O asemenea misiune nu poate fi

încredinţată decât unui expert, care, din orice <abără ar fi, îşi riscă reputaţia de savant Toate aceste motive au convins serviciile cehe să renunţe la dezinformarea ştununcă, utilizarea descoperirilor tehnice şi ştiinţifice intrând mai degrabă în categoria operaţiunilor speciale de propagandă

PROPAGANDA.

Operaţiunile speciale de propagandă sunt unele dintre cele mai frecvent mili7 ată de către serviciile de informări din blocul sovietic, deoarece presupun mai puţin efort Ele se bazează pe ceea ce s-ar putea numi «cultul cuvântului publicat» – se consideră că numărul de cuvinte utilizate de mijloacele de comunicare în masa ale inamicului este mai important decât examinarea atentă a rezultatelor unei operaţiuni.

Campaniile de propagandă antiamericană sunt foarte uşor de organizat Un simplu articol de presă conţinând date spectaculoase asupra unei «noi conspiraţii americane» poate fi suficient Celelalte ziare preiau această informaţie, opinia publică este şocată, iar guvernele ţărilor în curs de dezvoltare au o ocazie în plus pentru a lansa invective împotriva imperialiştilor, în timp ce manifestanţii arunc» cu pietre în ferestrele ambasade, Statelor Unite.

Influenţa serviciilor de informaţii comuniste asupra ziarelor străine este de intensitate variabilă. Cel mai adesea, este un membru al comitetului de redacţie, prieten sigur sau chiar agent oomumst cel care, Ыпе plătit, риЫкй imptă informaţii care fi suifr fsub forma unui raport conţinând date precr gnboe conduceite. Autorul artimlulmt Tiebirie să mânueze aceste fapte în twint său. În general, serviciile de informaţii ti furnizează agentohteriarist instrucţiuni privitoare la sursa informaţiilor, mai ales când este vorba de pubficaţii moderate sau conservatoare. Interpretarea politică a fapbdui care dezinformează trebuie să ţină cont de orientarea ziarului.

În anumite cazuri, influenţa serviciilor comuniste este atât de mare, încât îi permite să trateze direct cu redactorul şef sau cu directorul aaruhti şi să ajute finanţarea acestuia prin cadouri în bani lichizi în schimb, ziarul publică din când în când câte un «material de dezinformare», iar atitudinea sa este influenţată în mod decisiv.

Periodicele aflate în proprietatea serviciilor de informaţii comuniste contribuie şi ele la răspândirea dezinformării. Dacă trebuie cumpărat un ziar deja existent sau creat unu] nou, este nevoie de o persoană de încredere care să-şi asume răspunderea legală. Acest tip de propagandă pe termen lung prezintă două inconveniente: mai întâi, este o operaţiune costisitoare, deoarece acest tip de publicaţie nu se poate autofinanţa, trebuind să fie subvenţionat; pe de altă parte, riscul este mare, datorită instabilităţi situaţiei politice din ţările în curs de dezvoltare. Un ziar brazilian care aparţinea serviciilor cehe de informaţii a fost interzis în urma loviturii de stat a extremei drepte din aprilie 1964. Serviciile cehe au pierdut atât un conglomerat financiar, cât şi un canal se dezinformare. În fine, prin utilizarea acestor canale, se creează riscul de a le deprecia sau de a le pune în pericol. Din acest motiv, după fondarea Departamentului D în 1964, serviciile cehe au preferat să preia ziare deja existente decât să creeze altele noi.

Redacţiile ziarelor care nu pot fi influenţate direct de serviciile comuniste de informaţii (adică marea majoritate) sunt analizate minuţios atunci când se bpcură de un renume internaţional (precum *New York Times*), foc dovada unui liberalism critic (ca *Derăpiegel*) sau exercită o influenţă masivă asupra cititorului mediu (cazul lui *Der Steni*). Serviciile comuniste de informaţii se folosesc, în acest caz, de «poşta redacţiei» sau de scrisori anonime pentru a discredita (cu documente şi fotocopii anexate)

guvernele şi oamenii politici occidentali, în special americani.

Două filme de propagandă difuzate de televiziunea est-germană oferă un bun exemplu pentru ceea ce se poate face în acest domeniu. Am putea numi procedeul «televiziune neagră», deoarece, în cele două cazuri, persoana intervievată se credea în fota unui public vest-gertnan. Primul film conţinea un interviu luat de dovziarişti, Walter Heynowski şi Gerhard Scheumann, unui mercenar german întors din Congo. Pe măsura derulării interviului, acest Miiuer, cunoscut în Occident sub porecla de Congo Miffler, devenea din ce în ce mai vorbăreţ sub influenţa alcoolidui; lăsând garda jos, a început să-şi descrie aventurile militare cu cinism. A fost foarte surprins să afle mai târziu că devenise eroul unui film documentar difuzat de televiziunea est-germană sub titlul *Der lachende Marm* («Omul care râde»).

Unii telespectatori au presupus că aşa ceva se putea face numai cu un om de o moralitate atât de îndoielnică precum Congo Miffler. Au fost surprinşi să vadă acelaşi fenomen repetându-se în cazul doctorului Walter Becher, unul dintre conducătorii organizaţiei de extrema dreaptă Die *Sudetendeutsche Landsmannschut* în acest film, realizat la scurt timp după invadarea Cehoslovaciei de către sovietici şi difuzat de televiziunea est-germană în 1969 sub titlul *DerPrasidentin Exil,* doctorul Becher îşi exprima nemulţumirea fotă de urmările celui de-al doilea război mondial. Serviciile sovietice de informaţii întâmpinau dificultăţi în încercarea de a explica ocuparea militară a Cehoslovaciei Doctorul Becher, exprimându-şi simpatia pentru procesul de liberalizare din Cehia şi pentru scopurile acestuia pe termen lung, le-a dat, fără să vrea, apă la moara sovieticilor, furnizând propagandei comuniste din Europa de Est ocazia de a reînvia vechile sloganuri privind caracterul revanşard al Germaniei de

Vest Dea nu exista nicio dovadă a implicării serviciilor est-germane de informaţii în aceste două operaţiuni, tehnica folosită şi rezultatul final au fost atât de clare, încât *Der Lachende Mann* este dat de exemplu la instruirea agenţilor Departamentului D (...), La începutul toamnei anului 1964, au fost livrate Departamentului D lăzi întregi de pamflete tipărite în engleză a franceză. Unul dintre pamflete, intitulat «America a colonizat douăzeci de milioane de negri», ca şi un altul, cu titlul «Americanii, cei mai buni prieteni ai noştri», trebuiau să slujească propagandei antiamericane din Lumea a Treia. Statele Unite erau descrise ca ţara cea mai rasistă din lume şi ca duşmanul populaţiilor de culoare. În acelaşi timp, operaţiunea era un sprijin pentru campaniile de stânga ale adversarilor candidatului conservator la preşedinţie, Barry Goldwater, al cărui nume apărea în mai multe rânduri în text în octombrie 1964, această broşura a fost trimisă la mii de ziare şi reviste, zeci de misiuni diplomatice, organe guvernamentale şi organizaţii politice din Africa, Asia, Orientul Mijlociu şi Apropiat, ca şi în America de Nord şi America latină. O parte dintre exemplare erau trimise în plicuri de la United *States Information Agency*, pentru a nu atrage atenţia poliţiei locale.

Un loc special în operaţiunile de propagandă şi dezinformare trebuie rezervat contrafacerilor, adică dezinformării scrise sau tipărite. Majoritatea operaţiunilor speciale care vizau Statele Unite, Germania de Vest, Marea B râtănie sau Franţa я care erau efectuate în Lumea a Treia constau în tăişuri. Serviciile de informaţii din blocul sovietic consacrau multe eforturi colectării materiei prime necesare producem Ion semnături ale înalţilor funcţionari, ale diplomaţilor, ale membrilor importanţi ai organizaţilor politice, religioase sau umanitare – pe scurt tot cea ce le putea servi de model. Serviciile cehe au pus la punct o metodă foarte simplă şi eficace pentru ad mări această

colecţie. Membrii serviciilor de informaţii care lucrau în străinătate sub acoperire diplomatică sau guvernamentală (ca ziarist sau consilier comercial, de exemplu) le trimiteau urări de Anul Nou colegilor străini şi multor persoane importante. Şi, desigur, primeau şi răspuns, cu urările aferente scrise pe hârtie cu antet şi semnate de mână. Aceste scrisori, triate cu grijă şi însoţite de note explicative, constituiau cadoul de Crăciun al depozitului nostru.

OPERAŢIUNI DE INFLUENŢA

Cea de-a treia – şi cea mai delicata – categorie de operaţiuni speciale este reprezentată de operaţiunile de influenţă Deşi denumirea nu da o idee cuprinzătoare asupra naturii esenţiale a acestor operaţiuni, o vom păstra în cartea noastră deoarece face parte din vocabularul serviciilor de informată din blocul sovietic. Operaţiunile de dezinformare şi propagandă nu constituie scopuri în sine, ci au şi menirea de a-l influenţa pe adversar.

Operaţiunile de influenţă cuprind următoarele activităţi: încercarea, prin intermediul unor agenţi plasaţi foarte sus, de al influenţa pe adversar într-un anumit sector al politicii sale externe sau interne; sprijinirea partiddor politke, organizaţiilor şi maniftv & irilor de extrema blângă. În opoziţie ai operaţiunile de dezinformare şi de propaganda cate cartă să atragă atenţia, cele de influenţă, cu excepţia manifestărilor, încearcă să o evite. Aceste operaţiuni se umtruntă, în general, cu riscuri poance (denunţarea autorului şi protestele ţării vizate) şi operaţionale, şi de aceea sunt extrem de rare.

Agentul care execută acest tfo de operaţiune în teritoriul inamic este numit agent de influenţi Agentul de influenţă ideal este o rata avis. Întrucât Secare serviciu de informaţii trebuie să obţină cât mai mult posibil de la oamenii săi, agenţii de influenţă trebuie să participe, în

afara operaţiunilor caracteristice, şi la activităţile normale de culegere de date.

Agenţii do influenţă ocupă deseori posturi importante în ierarhia socială a unei ţări аштсе, şi pot, în consecinţă, să aibă un cuvânt de Epustn viaţa publică şi politică a ţării kr în sensul dorit de conducerea serviciilor Л» trrfhrmaţii ale» ™î stat СОШШВвЬ Ei pot 6 ziarişti, funcţionari în administraţie, membri ai Partidului sau ai organizaţiilor aferente acestuia, diplomaţi, deputaţi, politicieni sau membri ai serviciilor secrete.

Serviciile comuniste de informaţii au stabilit contacte cu un anumit număr de occidentali care nu sunt nici agenţi de informaţii, nici agenţi de influenţă, dar care se pot dovedi utili în viitor. Se consideră ca aceste persoane, prin familia, relaţiile, inteligenţa, capacităţile sau ambiţiile lor, au un viitor politic promiţător. Este uneori profitabil să se urmărească evoluţia carierei acestor oameni, să li se întărească fidelitatea prin daruri ocazionale sau gesturi prieteneşti, sau chiar să fie compromişi pentru a deveni şi mai tare ataşaţi. Serviciile de informaţii nu se folosesc de aceşti indivizi decât dacă situaţia o cere cu adevărat Nu este nevoie nici măcar de semnarea unui acord sau de un pact verbal. Ceea ce contează este gradul de dependenţă şi natura compromisurilor. Sunt agenţi comunişti sau agenţi potenţiali chiar şi unii indiviâcaremioştiii.

Pe 24 octombrie 1967, opinia publică din ţările occidentale a fost şocata la vestea arestării unui milionar vest-german, un anume Hannsheinz Pors!

Să aflat că Prost fusese simultan membru al partidului liberal din Germ; i mă de Vest (*Freie Demokradsche* Partei) şi ăl partidului la putere în Germania de Est (*Sozia Hstische Einhheitspartei Deutschlands*). În plus, el ei: de mult timp în contact cu şeful serviciilor est-germane, generaluhnaioi Markus Wott, ca şi cu unii dintre subordonaţii acestia Surpriza a atins

apo geul atunci când Prost, departe de a nega acuzaţiile care i s-au adus, şi-a făcu: din ele un titlu de glorie, după cum o demonstrează articolul din *Derăpiege*, din 6 noiembrie 1968: «Sunt milionar şi marxist Am Scut parte în acelaşi timp din FD ŞI ŞED. Le-am dat bani celor de la FDP pentru campania politică şi mi-am plătit cotizaţia la ŞED. Locuiesc în Republica Federală şi întreţin legături politice cu Republica Democrată Germană. Ce e rău în asta?»

Prost a afirmat că nu a trădat pe nimeni şi că nu a transmis niciun secret singurul său scop fiind evitarea unui conflict militar între cele două tabere, şi că nu făcuse altceva decât să corecteze unele idei greşite pe care germanii din est le aveau despre cei din vest

Un tribuna] vest-german l-a condamnat pe Prost la o pedeapsă de 33 de luni de închisoare. Nu încăpea nicio îndoială că fusese în legătura cu şefii serviciilor secrete est-germane, dar nu era cunoscută natura informaţiilor pe care le-ar fi putut divulga Conform noului statut intrat în rigoare la 1 august 1968, trebuia să se dovedească «intenţia individului de a efectua activităţi care să conducă la dezvăluirea unor secrete de stat». Prost a negat vreo intenţie de «test fel, argumentând că numele său nu figura pe lista de plată a ministerului german al securităţii statului – de fapt, ce însemnau câteva mii de mărci pentru un milionar? în ciuda faptului că avusese acces la informaţii importante, datorită contactelor sale cu membrii FDP, tribunalul nu a reuşit să dovedească implicarea lui Prost în transmiterea se informaţii secrete către Est

Cât valora Prost pentru serviciile est-germane? Serviciile de informaţii nu sunt un club politic. Este evident că generalul Wolf şi subordonaţii săi aveau şi altceva mai bun de făcut decât să discute filosofie politică cu un vizionar marxist vest-german milionar precum Prost…

Pentru a încheia acest capitol consacrat caracteristicilor celor trei tipuri de operaţiuni speciale, trebuie să recunoaştem că în practică genurile pure sunt întâlnite rareori, cele mai multe operaţiuni luând câte puţin din fiecare.

Ladislas Bittman di numeroase exemple de operaţiuni care să ilustreze teoria sa asupra «subversiunii ideologice». Una dintre cele mai reuşite, operaţiunea Neptun, consta în descoperirea, pe fundul unui lac, a unei mari cantităţi de documente SS false, care au permis exercitarea de presiuni asupra multor persoane *utile... O altă operaţiune, destul de picantă şi ea, a urmărit discreditarea mişcării germanilor din Sudeţi*.

În 1956, doctorul Lodgman von Auen, purtător de cuvânt al organizatei germanilor din Sudeţi, *Die Sudetendeutsche Landsmarmsehaft*, a primit din străinătate scrisori insultătoare a căror semnificaţie îi rămânea străină Serviciile cehe, care doreau să paralizeze activitatea aceste organizaţii, trimiseseră o serie de scrisori semnate cu numple doctorului Lodgman unor personalităţi străine cunoscute pentru atitudinea lor antigermană în aceste scrisori, doctorul Lodgman le mulţumea destinatarilor pentru sprijinul pe care 9 acordau cauzei Sadeţilor. Destinatarii, intonaţi de o asemenea irafrât nealătau cerut explicata lui Lodgman. Acesta, care număr înţelegea nimic, a încercat să le răspundă în cel mai natural mod cu putinţă lucru cu atât mai dificil, cu cât conţinutul acestor scrisori nu contrazicea obiectivele mişcării sudete. Mai mult, cu un an înainte, doctorul Lodgman primise o (falsă) scrisoare de felicitare de la cardinalul Spellman, purtătorul stindardului catolicismului american. Serviciile cehe trimiseseră doctorului acest mesaj de la New York cu câteva zile înaintea aniversării mişcării sudete. Lodgman, fericit, nu s-a gândit să verifice autenticitatea mesajului, pe care ki comunicat de îndată

preset După câteva săptămâni, serviciile cehe au dezvăluit că scrisoarea era falsă, lăsând publicul să tragă concluzia care se impunea: mişcarea sudetă era condusă ide un grup de impostori. Astfel serviciile cehe de informaţii şi-au atins scopul propus.

O operaţiune de mare anvergură a afectat serios ceea ce mai rămânea din prestigiul Statelor Unite în Africa.

În timpul verii anului 1964 a avut loc în Suedia un seminar internaţional dedicat problemelor poetice şi economice ale ţărilor subdezvoltate. Printre participanţi să aflat şi un bărbat înalt şi suplu care să prezentat drept diplomat cehoslovac. Nimeni nu s-a gândit să-i pună la îndoială identitatea. În timpul lucrărilor, asculta cu un aer atent şi poeticos, fără să ia parte la discuţii. Nimeni nu cunoştea adevăratul motiv al prezenţei maiorului Václav Louda la această conferinţă: el nu era delegat să contribuie la soluţionarea problemelor urgente ale ţărilor subdezvoltate, pentru simplul fapt că, în cadrul serviciului ceh de informaţii, era un specialist al operaţiunilor de dezinformare în Africa şi Asia. Misiunea sa era de a asculta, analiza şi nota tot ceea ce putea fi utilizat mai târziu în campaniile de dezinformare împotriva Statelor Unite.

Maiorul Louda nu era un teoretician După şcoala primară a lucrat ca zidar, până când serviciile cehe i-au propus o altă carieră. A first ofiţer de informaţii în Marea Britanie şi şef de grupă în Canada, şi condusese cel mai important departament operaţional din America. A devenit şef al departamentului afro-asiatic şi apoi ofiţer superior în caarul Departamentului D. Cariera sa a intrat pe o pantă descendentă la începutul anilor ’60, în principal din cauza alcoolismului. Abilitatea sa înnăscută к Scut, însă să se menţină ca unul dintre maeştrii dezinformării.

Călătoria sa în Suedia s-a dovedit fructuoasă la

întoarcere, venea în biroul meu la fiecare două săptămâni cu câte un plan pentru atacarea poziţiilor americane din Africa şi Asia Aceste operaţiuni au reuşit adesea, după cum o dovedeşte cea efectuată în Tanzania

Pe 10 noiembrie 1964, Oscar Kambona, ministru de externe al Tanzaniei şi secretar general al Uniunii naţionale africane tanzaniene, a susţinut o conferinţă de presă în care a dezvăluit un plan occidental destinat răsturnării guvernului tanzanian, aşa cum o arată ziarul naţional *Dares-Salaam* din 11 noiembrie 1964:

«Deţinem informaţii conform cărora unele mari puteri occidentale încearcă să neutralizeze mişcările raţionaliste. Unele dintre aceste puteri occidentale, în înţelegere cu guvernul portughez, se pregătesc să efectueze operaţiuni subversive şi să ameninţe Republica Unită Tanzania (...) Deţinem, de asemenea, informaţii că unele puteri doresc să folosească mercenari sud-africani pentru a ne submina ţâra (...) Profit de această ocazie pentru a pune în gardă aceste puteri, ca şi statele înfrăţite africane care le fac jocul (...)»

Kambona a negat că Tanzania ar fi devenit un centru de subversiune şi că ţara sa ar fi primit zilnic arme din Republica Populară Chineză Algeria sau Republica Arabă Unită După părerea sa, aceste acuzaţii fuseseră emise de anumite ţâri occidentale pentru aşi justifica în faţa propriei opinii publice «un atac neîndreptăţit împotriva Tanzaniei». Kambona a anunţat că va pune această ameninţare în discuţie în cadrul Organizaţiei Unităţii Africane.

Organul de presă al Uniunii africane tanzaniene, ziarul de limbă engleză *Naţionalist*, a publicat a doua zi o «dovadă» a aceste pretinse conspiraţii. Erau. de Japl trei documente în lacrimii. Primul era o scrisoare către ministerul de externe congolez în care expeditorul, ambasada americană din Leopoldville, îşi exprima hotărârea de a stopa subversiunea pe care chinezii o

desfăşurau în Tanzania şi Congo prin încurajarea Portugaliei la bombardarea amplasamentelor strategice chinezeşti din Tanzania şi la răsturnarea guvernului lui Nyerere. Cel de-al doilea document era scrisoarea unui ofiţer congolez către ambasada americană, pretinsă dovadă a pregătirilor airiericane pentru răsturnarea guvernului tanzanian. Cea de-a treia, scrisă din nou în numele ambasadei americane, menţiona Dar esăalaam ca loc de stocare a materialului militar utilizat de «coaliţiile afro-asiatice, în special de China comunistă, Republica Arabă Unită şi Algeria» pentru întreţinerea subversiunii în Congo şi Mozambic.

Câteva zfle mai târziu, pe 15 noiembrie 1964, Uniunea naţională africană a organizat o manifestaţie de protest în cursul căreia preşedintele Nyerere a luat cuvântul. El s-a arătat mai rezervat decât Kambona, declarând că va pune documentele incriminate la dispoziţia guvernului american, sperând că era vorba de nişte falsuri. Departamentul de Stat a analizat documentele în chestiune şi a prezentat guvernului tanzanian dovada cerută. În timpul unei manifestări de masă la Dar esăalaam, preşedintele Nyerere a declarat că guvernul american l-a asigurat că documentele erau feist st a exprimat speranţa că incidentul era închis. N-a fost să fie aşa

În acea vreme, serviciile cehe erau solid implantate în Tanzania şi aveau acces la cele mai înalte cercuri guvernamentale. Au ales la întâmplare momentul sustragerii documentelor, scopul operaţiunii fiind clar desemnarea Statelor Unite ca inamic principal al regimurilor africane de stânga Documentele falsificate i-au fost transmise lui Kambona, care le-a autentificat şi adus la cunoştinţa guvernului tanzanian şi a întregii Africi. Textul dezvăluia intenţia americanilor de a distruge subversiunea chineză mai mult chiar decât pe cea sovietici Această

măsură asigura spatele complotiştilor în vederea eventualelor obiecţii Şbrietice. Principalii actori erau Statele Unite, China şi Tanzania în cazul în care validitatea documentelor ar fi fost contestată, Uniunea Sovietică ar fi fost oficial la adăpost

Falsurile etou pline de imperfecţiuni tehnice: erori administrative, greşeli de limbă; cu toate acestea au fost acceptate ca o probă de încredere, iar zvonul unui complot american împotriva Tanzaniei a ajuns până în Europa Centrală, unde vehemenţa reacţiilor presei a fost pentru o dată, spontană

Chiar înainte ca opinia publică tanzaniană să fie informată de «complotul» american, ministrul de externe Kambona a anunţat incidentul la Organizaţia Unităţii Africane prin următoaria feiegfairă; We & iată Secretarului general al organizaţiei, Dialo TeШ, şi citată de *Naţionalist* în numărul din 12 noiembrie 1964:

«Republica Unita a adunat suficiente dovezi pentru a stabili existenţa unui complot conceput de unele puteri europene în scopul răsturnării guvernului tanzanian şi reprimării mişcărilor naţionaliste de eliberare bazate în Republica Unita Complotul prevede folosirea mercenarilor portughezi şi sud-africani pentru atacarea amplasamentelor straţegice esenţiale pentru securitatea Republicii Unite şi a mişcărilor naţionaliste de eliberare. În mod evident, misiunea pe care Africa şi-a asumat-o, aceea de a lichida colonialismul, este în pericol, şi, întrucât cartierul general al comitetului african de eliberare se găseşte la Dar es-Salaaro, am considerat necesar să vă informez de evoluţia situaţiei. Sunteţi liber să informaţi celelalte state membre.»

Organizaţia de solidaritate a popoarelor afro-asiatice a acordat credit acestui fels. Secretarul său general, Youssef El Sebai, a luat cuvântul în numele conducerii APPSO la o conferinţă de presă la Cairo, pe 17 noiembrie.

El a apreciat că subversiunea nu era dirijată doar contra Republicii Unite a Tanzaniei, ci şi împotriva luptei de eliberare naţională a tuturor popoarelor africane care au găsit în Tanzania locul sfânt al Combatanţilor Libertăţii, aşa cum reiese cu claritate din scrisoarea interceptată. Sebai, ca şi reprezentantul tanzanian Amânas Swai, a condamnat Statele Unite pentru această conspiraţie.

Conferinţa de presă de la Cairo s-a bucurat de largi ecouri în presa africană. *Al-Akbar* şi *Al-Juimnuriyah* din Cairo, *Vigilance Africa* din Dar es-Salaam, *Evening News* din Accra – toate aceste ziare i-au acuzat pe americani de iniţierea unei conspiraţii diabolice.

Pe 19 noiembrie 1964 a avut loc o reuniune a Asociaţiei Africane, care reprezenta câteva organizaţii politice în relaţii strânse cu AAPSO. Ambasadorul tanzanian în Egipt a ţinut un discurs de condamnare a complotului imperialist împotriva Tanzaniei.

Presa tanzaniană a funcţionat ca o cutie de rezonanţă pentru provocarea cehoslovacă. Pe 11 noiembrie 1964, *Naţionalist*, analizând acuzaţiile, a decis ca scrisoarea publicată nu reprezenta decât «partea vizibilă a icebergului. Esenţialul dovezii se supune consemnelor de securitate ale statului». A doua zi, *Naţionalist* publica mesajul lui Kambona către Organizaţia Unităţii Africane, în care ministrul de externe considera complotul ca pe o extindere a activităţilor NATO în Africa.

O revistă bilunara socialistă, *Vigilance Africa*, a publicat pe 18 noiembrie un editorial intitulat «Marea conspirare», în care afirma că «neo<x) lomalismul, în special cel de origine anglo-americană, utilizează tehnidnoi pentru a întrerupe progresul menit să ducă la crearea unei uniuni continentale şi pentru a asigura continuitatea exploatării economice a bogăţiilor Africii». În numărul din 1 decembrie, *Vigilance Africa* venea cu următorul comentariu: «Complotul a dezvăluit că americanii sunt

ucigaşii care ne pândesc (...) Departamentul de Stat Pentagonul şi mai al-s CIA întreprind în mod constant activităţi subversive în Africa.»

Pe 19 noiembrie, reprezentantul tanzanian la Naţiunile Unite, John Malecela, a acuzat Statele Unite de complot în vederea răsturnării guvernului ţării sale. Pe 24 noiembrie, vorbind pe postul de radio algerian, preşedintele Ben Bella a condamnat manevrele şi intrigile imperialiste din Congo. În aceeaşi zi, ambasadorul algerian în Tanzania, Noureddine Djoudi, a declarat într-o conferinţă de presă la Dar es-Salaam că Ben Bella şi alţi membri ai guvernului algerian reacţionaseră violent împotriva acestei conspiraţii. «Noi estimăm, afirma Djoudi, că acest complot nu este decât una dintre zalele unui lanţ de comploturi mult mai vast, care vizează destabilizarea Africii».

Unele ziare din Ghana, India şi Egipt au folosit termeni asemănători pentru a descrie complotul american. Campania antiamericană a continuat chiar şi după discursul în care Nyerere anunţa, pe 9 decembrie, că americanii dăduseră asigurări în privinţa faptului că documentele erau false. Câteva zile mai târziu „pe 15 decembrie 1964, *Vigilance Africa* soia: «Acum câteva zile, dL Kambona, vorbind în calitate de ministru de externe, a dezvăluit în numele guvernului planul pus la punct de imperialişti pentru înlăturarea de la putere a conducerii tanzaniene». Posibilitatea unui fals nu era nici măcar adusă în discuţie.

Reuşita operaţiunii tanzaniene a reprezentat o ocazie de sărbătorire pentru maiorul Louda, încât acesta a lipsit douările de la lucru fără să dea niciun semn de viaţă Dacă ar fi fost vorba de im alt ofiţer, cartierul general s-ar fi alarmat; în cazul maiorului Louda, însă, cu toţii ştiam cââşi bea liniştitvmul

Şi-a reluat lucrul, decis să prelungească şi să

intensifice isteria antiamericană. Cea de-a doua fază a operaţiunii se baza pe o scrisoare falsificată a lui G. McMurtrie Godley, ambasadorul Statelor Unite la Leopoldville, către preşedintele congolez Moaşe Tehombe, care, la vremea respectivi era în conflict cu guvernele rivale de la Brazzaville şi Kinshasa. Conţinutul acestei scrisori era asemănător celorlalte falsuri, iar tactica era aceeaşi: se ex. prima, prin intermediul lui Godley, dorinţa americanilor de a «lua măsuri contra ţărilor vecine care, aflate sub influenţă comunistă, servesc drept bază pentru organizarea subversiunii împotriva guvernului dumneavoastră Ide la Leopoldvillej». Scrisoarea în chestiune a fost trimisă de la Fraga, prin curie diplomatic, la biroul ministrului de externe al rebelilor congolezi, Thomas Kanza. Doar atunci ne-am dat seama de câteva erori capitale intervenite în procesul de falsificare. Scrisoarea era datată 3 iulie 1964, adică înainte ca Tehombe să devină prim-ministru; în plus, acesta era menţionat ca «preşedinte» şi nu ca «prim-ministru». Pe de aha parte, era prea târziu ca să retragem documentul din circulaţie.

Presa africană a publicat falsul pe 28 decembrie 1964, cu puţin timp după ce Thomas Kanza acordase un interviu unui reporter de la *East African Standard* din Nairobi. Cu această ocazie, el a anunţat că revoluţionarii congolezi deţineau dovada că Statele Unite, Belgia, Spania, Portugalia. Africa de Sud şi Rhodesia se pregăteau să-l readucă pe Tehombe în Congo, în sprijinul acestor afirmaţii, Kanza a prezentat scrisoarea lui Godiey:

Leopoldville, 3 iulie 1964 Excelenţă.

Cu acceptul domnului G, Mennen Williams, subseeretar de stat pentru afacerile africane, am onoarea să vă informez prin scrisoare personală ca Guvernul Statelor Unite, pe baza precedentelor discuţii, este de acord

1. să compenseze cheltuielile cerute de organizarea, recrutarea şi crearea de unităţi speciale, din fonduri constituite special în acest scop.

2. să încredinţeze serviciilor dumneavoastră organizarea unităţilor speciale. Măsurile necesare în acest scop au fost deja luate în colaborare cu guvernul belgian.

3. cu punctul dumneavoastră de vedere privind livrarea de echipament militar modern necesar desfăşurării de operaţiuni în regiunile îndepărtate. Vă va pune la dispoziţie materialul cerut şi cadrele tehnice necesare pentru a dirija operaţiunile împotriva instigatorilor la rebeliune.

4. cu opinia dumneavoastră conform căreia sunt necesare măsuri contra regimurilor vecine aflate sub influenţă comunistă şi care organizează subversiunea împotriva guvernului dumneavoastră.

Negocierile de detaliu asupra acestor aspecte vor fi încredinţate domnului Williams, a cărui wzită este aşteptată pentru jumătatea lunii august

Vă rog, Excelentă, să primiţi asigurările de sincera prietenie ale domnului subsecretar de stat şi dovada înaltei mele consideraţii.

G. McMurtrie Godley

Ambasador al Statelor Unite.

Excelenţei sale, л

Dl. Moise TcЬош Ьё

Şeful Guvernului Republicii Congo, Leopoldville

Roata propagandei antiamericane a început din nou să se învârtă Documentul a apărut, cu diverse adăugiri, în *i’ Essorâm* 30 decembrie 1964; *The Spark* din 31 decembrie 1964; *Evening News* (Accra) din 1 ianuarie 1965. *The Spark* nu se limita la acuzarea Statelor Unite pentru intervenţia sistematică în afacerile interne congoleze, ci făcea şi elogiul sovieticilor «Niciodată URSS sau vreo aha ţară socialistă nu a combătut unitatea statului

congolez (...) activitatea ruşilor în Congo a fost întotdeauna strict umanitară». La Praga sila Moscova, aceste declaraţii au fost primite foarte favorabil.

În timpul reuniunilor Consiliului de Miniştri al Organizaţiei Unităţii Africane de la Nairobi, agenţia France Presse anunţa, pe 7 martie 1965, că ministrul algerian de externe, Abdelaziz Bouteffika, declarase că deţinea documente compromiţătoare, în special o scrisoare a ambasadorului american la Leopoldville, datată 3 iulie 1964, în care acesta îi promitea lui Tehombe sprijin financiar şi recunoştea ca trebuiau luate măsuri împotriva statelor vecine care adăposteau organizaţii teroriste vizând să destabilizeze Republica Congo. Declaraţia lui Bouteffika a fost publicată pe 8 martie în *l'Alger Republicam* într-un articol intitulat «Washingtonul – complice la un complot împotriva Republicii Congo». Comentariul lui Bouteffika, fără a fi fost inspirat de Praga sau Moscova, a avut o consecinţă interesantă de care acesta nu şi-a dat seama. El era considerat agent american de către serviciile cehe şi, dea, reprezenta o ţintă ideală pentru operaţiunile speciale, consilierii sovietici fiind de părere că trebuia retras imediat de pe scena politică algeriană. Iată cum acest atac al lui Bouteffika împotriva Statelor Unite la protejat de intrigile sovietice.

La reuniunea Organizaţiei Unităţii Africane de la Nairobi, delegaţia din Congo-Brazzavffie (într-o declaraţie publicată de Ghăna News Agency, pe 7 martie 1965) a acuzat Statele Unite «de a fi responsabile pentru toate dificultăţile cărora trebuie să le facă faţa Africa» şi a prezentat o scrisoare care dovedea că americanii colaborau cu Congo – Leopoldville împotriva celor din Congo-Brazzaville.

Două săptămâni mai târziu, pe 22 martie, preşedintele Ghanei, Kwame Nkrumah, a declarat într-un discurs pronunţat în faţa parlamentului ţării sale şi

publicat de presa ghaneză de a doua zi că guvernul său deţinea «dovada indiscutabilă că era în curs de desfăşurare o operaţiune menită să răstoarne guvernid progresist de la Brazzavile, precum şi alte guverne socialiste africane».

— Asemenea declaraţii politice apăreau pe-prima pagină a ziarelor africane, dar ne este imposibil să descriem psihoza provocată de această campanie

Serviciile cehe au pregătit şi distribuit numef oase documente falsificate unor personalităţi africane. Victimele contribuiau deseori, fără să o ştie, la difuzarea dezinformării. Dovezile falsificării furnizate de americani au fost acceptate de preşedintele Nyerere, dar campania de intoxicare antiamericană nu a încetat să se desfăşoare, iar falsurile au continuat să se multiplice. Operaţiunea a depăşit graniţele Tanzaniei pentru a deveni o problemă africană. Încă o dată, serviciile cehe de informaţii şi-au atins scopul.

Una dintre consecinţele cele mai interesante ale aceste campanii a fost reacţia în lanţ a anumitor medii de stânga. Cum s-ar spune, bulgărele de zăpadă sa transformat în avalanşă

Faptul că aceste falsuri au fost acceptate, în pofida erorilor lingvistice, logice şi administrative, arată hotărârea noilor guverne africane de stânga de a nu lua în considerare decât ceea ce core-jundea credinţelor lor politica (de Hebfocul sovietic, nu numai că a ieşit nepătat din toată aventura, dar, h plus, a dobândit lamă învingătorului, devenind partenerul ideologic şi prietenul privilegiat al tinerei Africi.

Ladislas Bittman. *The Deception Game* e 1972 Syracuse University Research, Ballantine Books, 1981.

VII. DIAGNOSTICUL UNUI EXPERT

În excelenta sa carte apărută în 1972, Subversiunea, *profesorul Roger Mucchielli nu foloseşte deloc cuvântul*

«*dezinformare*», *dar pune, totuşi, des getul pe rană cu o* precizie *demvidiat Mai întâi extrapolând ipoteza Ы Pierre Nord asupra unui* «*război de schimb*», *ei arată cum, începând cu 1945, ierarhia mijloacelor de luptă a fost răsturnată complet* într-o istorie a subversiunii în timp de război ca aceasta, este foarte important să subliniem că, până la cel de-al doilea război mondial, subversiunea a fost folosită ca auxiliar *al războiului clasic*, dus pe câmpul de luptă.

O schimbare radicală pare să se fi produs în ultimii douăzeci de ani: o nouă concepţie asupra războiului a început se înlocuiască pe cea veche şi, în această nouă formă de luptă, *subversiunea a devenit o armă principală*. De ţapt, strategia războiului total de astăzi exclude recurgerea la o intervenţie armată străină: *bloc să plasăm trupe b frontierele ţării pe care vrem se cucerim, vom iniţia în interiorul acestui stat prin acţiunea unor agenţi subversivi antrenaţi, un proces de disoluţie a autorităţii în timp ce ггш grupuri de partizani prezentaţi ca* «*emanaţi din rândurile poporului*» *şi constituiţi* «*spontan*», *vor angaj*ă *un nou tip de luptă cu intenţia declarată de a începe un* «*război revoluţionar de eliberare*», *dorind, în realitate*, să *accelereze procesul de putrefacţie a statului pentru ca, în final, să preia puterea*.

Concepţia clasică privea subversiunea şi războiul psihologic ca pe unele maşini de luptă printre multe altele în cursul ostilităţilor, rolul lor fiind nul pe timp de pace. Statele de astăzi, cantonate în această gândire arhaică, nu au înţeles că războiul psihologic distruge distincţia clasică dintre război şi pace. Este o luptă neconvenţionala, străină de normele dreptului internaţional şi de legile militare cunoscute, este un război total care îi deconcertează pe jurişti şi care îşi îndeplineşte obiectivele la adăpost de codul acestora. Aşa cum afirmă Megret, «distincţia clasică dintre pace şi război va fi anulată de războiul psihologic

(...); acesta depăşeşte barierele temporale, este o forjă imaterială – deci insesizabilă – susceptibilă de toate metamorfozele posibile».

Scopul războiului rămâne acelaşi: expansiunea teritorială şi ocuparea unei alte ţări sau instalarea, în această ţară, a unui guvern aliat ori supus, însă mijloacele s-au schimbat Moştenitor al lui von Clausewitz şi Hitler, pus la punct de Mao Tze-Dun, războiul modern este în principal psihologic, iar raportul cu armele clasice este de-acum invers. Înalele noastre, lupta de teren (gherila) a devenit auxiliara subversiunii.

Această răsturnare de (actori completează ceea ce Roger Muccbiebi numeşte «revoluţia voluntaristă –, declanşată doar prin voinţă, condiţiile de viaţă reprezentând doar circumstanţe indirecte care trebuie luate în calcul dar care nu ar putea provoca, izolate, recurgerea la violenţă.

— Trebuie să constatăm că, atât condiţiile sodoeconomice ale revoluţiei (exploatarea muncii, mizeria, şomajul, dezinteresul puterii faţă de bunul comun şi punerea acesteia în serviciu* unei clase avute minoritare), cât şi condiţiile politice iprrea de libertăţi publice, teroarea poliţienească, ideologia impusa, deposedarea de drepturi legitime etc.) nu devin forţe revoluţionare *decât dacă există o stare de spirit revoluţionară*, o voinţă de luptă. Această stare de spirit e aceea care face revoluţia, altfel nu ar rămâne decât resemnarea cauzată de teamă sau respect. Se poate şi trebuie, deci, să se «lucreze» la nivel psihologic, să fie înăbuşite teama şi respectul, unora să le fie indusă agresivitatea, altora – complicitatea.

Ori aceste sentimente, aceste atitudini şi comportamente pot fi induse sau fabricate; pentru aceasta, trebuie doar să fie aplicate în mod corect legile psihologice şi psihosociale corespunzătoare. Importantă nu este reafitatea vieţii, daettndv oamenilor «Momentul» revoluţiei

nu mai trebuie să ţină cont de ceea re comuniştii, marxiştii, ortodocşi numesc «condiţiile obiective, determinabile printre analiză sodoecononăcopoltică». Acest «moment» trebuie să fie definit în funcţie de o strategie psihologică şi pornind de la o voinţă revoluţionară

Mai mult, analiza istorică a revoluţiilor arată că acestea sunt produsul unei minorităţi active. Chiar şi în timpul marii Revoluţii franceze de la 1789, istoricii au descoperit că «secţiunile» din Paris, grupând cetăţenii cu drept de vot (fiecare cu un efectiv teoretic de aproximativ 3.000 de membri), nu erau frecventate decât de 3 – 300 de persoane fiecare, deci de mai puţin de o zecime din populaţia activă în momentul succesului campaniei naziste ne propagandă din landul Hessa, erau, conform cifrelor lui Ceahotin, 90* aleagă tori «pasivi» şi doar 10* «activi», adică militanţi întruna din tabere, ceea ce, chiar dacă presupunem că partizanii lui Hitler deţineau superioritatea numerică implică pentru aceştia o proporţie de 5 – 10* din populaţia cu drept de vot în sfârşit trebuie să constatăm că motivaţiile care mobilizează spiritele şi inimile nu au nimic în comun cu realităţile obiective; *miturile* sunt acelea care S fac pe oameni să se ridice şi să umble, să se expună şi să se lase ucişi, sau, dimpotrivă, să se oprească şi să se ascundă. Miturile sunt imagini-forţă, viziuni colective capabile să fascineze conştiinţele unui grup sau unei mase deoarece acestea găsesc inele satisfacţii sau valorizări profunde. «Rasa germană» era unimit nazist care a costat viaţa a şase milioane de evrei; «Revoluţia internaţională» este un mit, la fel ca şi «poporul» sau «judecata poporului». Este mai important să fie identificate cuvintele esenţiale decis: şase anabxeze datele obiective.

Opinia publică constituie mediul în care operează subversiunea.

Din acest punct de vedere, obiectivele subversiunii

sunt triple. Diferenţierea nu poate fi făcuta decât didactic, deoarece, de fapt, ele se sprijină şi se întăresc reciproc. Aceste obiective sunt

— Demoralirarea naţiunii virate şi dezintegrarea grupurilor care o compun.

— Discreditarea autorităţii, a apărătorilor acesteia, a funcţionarilor şi notabilităţilor.

— Neutralizarea maselor pentru a împiedica orice intervenţie generală spontană io favoarea ordinii stabilite, în momentul ales pentru preluarea paşnică a puterii de către o minoritate.

Aceste scopuri devin accesibile prin utilizarea mass-media; fără presa scrisă, radio şi televiziune, subversiunea este neputincioasă; iară specialiştii în psihologie socială, aşa cum vom vedea în capitolul următor, ea este incoerenţi să fixăm acum cele trei obiective:

DEMORALIZAREA NAŢIUNII VIZATE ŞI DEZINTEGRAREA GRUPURILOR CARE O COMPUN

După cum spune Reguert, «învingătorul este acela care poate şi vrea încă ea lupte atunci când adversarul nu mai vrea şi nu mai poate». De asemenea, von der Goltz a remarcat că «într-o luptă nu este atât vorba de distrugerea combatanţilor inamici, cât de diminuarea curajului acestora».

Demoralizarea reprezintă disoluţia curajului, scăderea tonusului mental care dă credinţa în valoarea grupului naţional şi încrederea în viitorul acestuia.

Analiza (des folosită de psihologia socială în zilele noastre) factorilor «moralului» permite cunoaşterea facturilor demoralizării. Vom cita în special:

— Distrugerea valorilor pentru care luptă inamicul; strecurarea îndoielii;

— Intoxicarea fiecărui combatant inamic asupra propriei sale valori, inocularea îndoielii de sine şi a dubiului asupra credinţelor acestuia;

— Culpabilizarea. «Trebuie mers până acolo», spune Ellul despre propagandă – şi aceasta se aplică şi subversiunii – «încât inamicul să-şi piardă încrederea în justeţea propriei sale cauze, a grupului său, a armatei şi patriei sale Omul care se simte vinovat îşi pierde în acelaşi timp eficacitatea я simţul combativ. Convingându-l pe individ că, dacă nu eu cel puţin cei din jurul lui comit acte imorale, nedrepte, se ajunge la dezintegrarea grupului căruia îi aparţine»;

— Impresia dată inamicului asupra izolării sale şi a atitudinii reprobatoare pe care o manifestă opinia publică la adresa lui, a *fortiori* reprobarea opiniei publice mondiale;

— Ridicolul, lipsa de logică, derizoriul;

— Distrugerea încrederii adversarului în mijloacele sale de atac şi apărare;

— Impresia de perenizare a conflictului;

— Certitudinea de a avea de-a face cu un inamic dur, hotărât şi sigur de victorie;

— Impresia inutilităţii luptei.

Aplicându-li-se adversarilor prin intermediul unor tehnici subtile, subversiunea încearcă, deci, să-i demoralizeze. De asemenea, ea caută să-i disocieze, să-i dezintegreze. Din acest punct de vedere, este o artă a *discordid*. Şi aici, analiza psihologică a factorilor de coeziune a grupurilor permite deducerea factorilor de disociere şi de discordie care trebuie aplicaţi naţiunilor sau grupurilor prevăzute să fie distruse.

DISCREDITAREA AUTORITĂŢII, A APĂRĂTORILOR SĂI ŞI A NOTABILITĂŢILOR NAŢIUNII SAU GRUPULUI CARE TREBUIE DISTRUS

Autoritatea statului este fondată pe de o parte pe consensul naţiunii pe care o reprezintă (sau cel puţin al majorităţii acesteia), şi pe de altă parte pe un sistem de drepturi care îi sunt conferite de Constituţie şi de legi (în

special cele privind dreptul de decide). Totul este susţinut de forţele de menţinere a ordinii (sau de reprimare a dezordinilor), de un sistem de sancţiuni (cod), de unele instituţii-cheie, cele care îi vor da naţiunii viitoarele sale cadre şi de respectabilitatea «notabilităţilor» care asigură într-un fel sau altul funcţionarea societăţii. Subversiunea va ataca toate aceste aspecte.

Desconsiderând puterea în ochii opiniei publice, deci ai masei cetăţenilor, subversiunea încearcă să diminueze autoritatea morală a statului. La rândul său, această scădere a autorităţii este folosită ca o dovadă a incapacităţii guvernanţilor şi ca o incitare la nesupunerea civică o ţesătură deasă de lipsă de respect şi suspiciune generalizată pafalizează simultan puterea centrală şi opinia publică

NEUTRALIZAREA MASELOR PENTRU A ÎMPIEDICA ORICE INTERVENŢIE GENERALĂ SPONTANĂ ÎN FAVOAREA ORDINII EXISTENTE

Iată-ne puşi în faţa celui mai insolit şi original efect al subversiunii. Să vorbit mult şi se mai vorbeşte încă de «majoritatea tăcută», adică de marea majoritate a cetăţenilor din ţările «lucrate» de subversiune, şi se exprimă mirarea faţă de pasivitatea acesteia. Ea este speranţa mitică a guvernelor supuse atacurilor subversive.

Ori majoritatea *tăcută este o creaţie a subversiunii* De fapt, unul dintre obiectivele principale ale subversiunii este hipnotizarea şi inhibarea maselor. Dacă cititorul a urmărit până aici concepţiile revoluţionarilor voluntarişti, el nu poate să nu deducă «logica» neutralizării imensei majorităţi a cetăţenilor prin subversiune; în opoziţie cu concepţia materialistă şi realistă asupra revoluţiei, concepţia voluntaristă nu are nevoie, aşa cum s-a văzut, de o mişcare generală şi nici de participarea activă a «poporului». Puterea va fi preluată de un grup mic, de o minoritate infima, exact aceea care ştie ce vrea şi ce face

(de altfel, este singura care o ştie). Ded, singurul Kicru important în momentul preluării puterii este lipsa und intervenţii contrare, în consecinţă, acţiunea subvera vă Implică impunerea кет în rândurile majorităţii, această tăcere exprimând apatia şi nu reprobarea revoluţionarilor (după cum se crede îngeneraQ.

Dar cum poate B acaparată această opinie publică?

Am afirmat deja că, în cadrul und revoluţii voluntariste, subversiunea nu este posibilă decât cu ajutorul *mass-media*.

Mass-media este singura în stare să creeze o opinie publică, să provoace o psihoză colectivă fără a fi nevoie de adunări de mase. Aceasta este una dintre caracteristicile specifice ale mijloacelor moderne de difuzare a informaţiei-Ele acţionează *asupra Becărui individ* în particular şi în mod izolat, creând, cu toate acestea, fenomene *colective*.

Trebuie analizat, pe de o parte, «materialul» care va alimenta mijloacele de difuzare în masă şi, pe de altă parte, exploatarea acestui material de *e** te *e mass-media*.

«Materialul de bază» provine din cina surse:

— Acţiunile violente ale mirilor grupuri de acţiune directă (fie că e vorba de aliaţi normali sau nesperaţi greve importante, atentate, manifestaţii şi proclamaţii, acţiuni diverse ale «gherilelor* rurale sau urbane) pe *teritoriu*] *nationaf*.

— Informaţiile asupra acţiunilor directe ale grupurilor de luptă aliate *pe alte teritorii* decât cel naţional;

— Greşelile adversarului, propaganda inamică, gesturile autorităţilor, ale reprezentanţilor şi aliaţilor acestora;

— Gesturile autorităţilor, ale reprezentanţilor şi aliaţilor acestora *din alte state*, atunci când acestea sunt şi ele vizate de subversiune;

— Faptele diverse cotidiene şi informaţiile generale de aici şi de oriunde din altă parte.

Mass-media (radio, televiziune, filme, aare de mare tiraj) trebuie împărţită în două curente: cele care sprijină, dirial sau la aceret, acţiunile sudvetsire, şi cele care nu o fac. *Cete două ansambim de mas* & *tnedia*-wrfikilorate, desigur fa mod diferit, CĂ amp Kfirafriri я dffiuanri ai «materialului de bază».

În capitolul următor vom analiza numeroasele moduri de exploatare posibilă a diverselor materiale furnizate. Aici este esenţial să arătăm sine/gra *funcţională a celor două mijloace* (materialul şi instrumentul său de exploatare), obiectivul fiind manipularea opiniei publice Altfel spus, punctul central al concepţiei noastre asupra subversiunii este următorul: *diversele acţiuni directe şi violente nu constituie esenţa unei mişcări* care, dezvoltându-se şi generalizându-se, ar reprezenta un fenomen revoluţionar cu adevărat popular. Această viziune este arhaică şi depăşita. *Acţiunile directe nu fac decât să alimenteze adevărata operaţiune* «*revoluţionară*», *care* este *fondată în* întregime pe subversiune. *Această* subversiune a *maselor*, cu scopul de a le separa complet de puterea existenta discreditată, de a le inhiba şi pasiviza (prin teroare sau cu acceptul lor), se va *produce cu ajutorul mass-media*, *deoarece aceasta este instrumentul modern ideal de manipulam a opiniei publice*.

Această concepţie ar putea surprinde, şi cititorul va fi tentat să evoce exemple contrare ideii dezvoltate aici, cum ar fi cazul actual al luptei Frontului de Eliberare a Palestinei împotriva Israelului. La prima vedere, acest exemplu infirmi teza noastră, întrucât Frontul este o organizaţie militari angată într-o luptă pe viaţă şi pe moarte împotriva statului Israel; comandourile sale efectuează operaţiuni de război la frontiere, ataca vapoarele şi avioanele israeliene, execută raiduri de

sabotaj şi distrugere în interiorul teritoriului inamic... şi toate acestea se aseamănă unui adevărat război de teren. Să adăugăm ca Frontul este reprezentantul oficial al unui «popor» (poporul palestinian) care revendică un teritoriu şi se consideră spoliat de un «ocupant străin». Astfel, la o primă examinare a cazului, operaţiunile militare predomină clar, iar subversiunea prin mass-media *nu* are niciun rol. Or, e simplu de arătat în ce fel acţionează acestea din urmă, printr-un exemplu aparent defavorabil: ceea ce caută Frontul nu este o victorie – de altfel imposibilă – pe câmpul de luptă, ci crearea unei *opina publice mondiale defavnrahilp Israelului* şi oferirea unei anumite «imagini» a mişcării, aşa încât, ca rezultat, această opinie publica să acţioneze ca o forţă de presiune, constrângând Israelul să capituleze. De aici operaţiunile spectaculoase împotriva avioanelor de linie străine, acţiunile de gherilă pe teren, mişcările de simpatizanţi constituite în toate ţările, lungile «interviuri» acordate tuturor ziariştilor etc.

La fel, este absurd să se creadă că gherilele din America de Sud sunt începutul unei ridicări generale a maselor; *DU* va exista nicio *ridicare generală*, iar organizatorii revoluţiei nu ar avea nevoie de ea. Gherilele există pentru a crea climatul pe care sâ4 exploateze *mass-media*...

Fără mijloacele de informare hi masă, niciun voluntarism revoluţionar nu ar avea vreo şansă de succes. Pe de altă parte, se constată că mass-*nedia* generează un apetit deosebit pentru toate grupurile de acţiune directă.

Dovezile acestei nevoi a grupurilor de acţiune apar zOnic, în mod indirect în presă: este ar adevărat remarcabil că, între cererile unui grup de acţiune care *deţine un mijloc de presiune* oarecare (ocuparea unui imobil, deţinerea sau sechestrarea unei personalităţi sau a unor ostatici nevinovaţi), apare întotdeauna «citirea la

televiziune de două sau trei ori la rând» a unei proclamaţii sau unui comunicat ca şi publicarea sa în presă, *oricare ar 5 comentariile care ar urma acestei difuzări*.

Din punctul de vedere al subversiunii, Roger Mucchie Oi clasează mass-media în patru categorii şi arată ca, în situaţia actuală, toate patru pot fi utilizate de către adversar:[6]

— Întreţinerea stării de spirit a grupărilor existente; (Fin aceasta, rămân limitate la audienţa lor directă, care este minima deoarece, prin definiţie, aceste grupări sunt restrânse.

— Oferirea de mijloace de propagandă grupurilor care trebuie «recuperate», adică atrase înspre cauză. Astfel, de exemplu, ziarul *Rouge* din Franţa distribuie 18.000 de exemplare dintr-un număr special cu titlul «Tineret rebel» la porţile liceelor în martie 1971, a doua zi după «afacerea Guiot> (arestarea unui licean manifestant).

— Furnizarea de informaţi1! pentru a fi preluate, organelor de presa de audienţă mare. Astfel, *Le Monde* reproduce într-un număr din aprilie 1971 un articol publicat de Sartre în *la Cause du Peuple*, care îi invita pe militanţi la «acţiune directă» împotriva ziariştilor care îndrăznesc să scrie editoriale defavorabile ideilor revoluţionare.

Din aceeaşi categorie ar fere parte «emisiunile pirat> de propagandă directă la radio şi televiziune, ca şi filmele numite «cinema de idei».

2. *Ziarele şi revistele cu tiraj mare care participă direct şi intenţionat la acţiunea subversivi* Fiind, prin vocaţie, «de largă circulaţie», aceste publicaţii adopta metode mai subtile decât precedentele. Rolul tor este esenţial pentru subversiune, deoarece prezintă toate

---

6 Ziarele publicate de grupurile de acţiune directă Acestfea au trei obiective:

aparenţele de bună credinţă şi obiectivitate. Printre articolele ş reportajele de cultură generală sau informaţie de interes larg, intoxicarea subversivă este mai mult sau mai puţin masivă sau mai mult sau mai puţin bine făcută în funcţie de reviste sa de calitatea redactorilor acestora.

Metodele pe care le aplica în articolele şi dările de seamă cu intenţii subversive se bazează pe ceea ce se numeşte «informaţie tendenţioasa».

La fel sunt şi emisiunile de radio sau de televiziune oficiale încredinţate unor realizatori sau ziarişti care slujesc subversiunea.

Să reluăm succint procedeele informării tendenţioase:

a) *Principii generale*. Informaţia tendenţioasă trebuie să fie în primul rând «credibilă», fapt asigurat fie de caracteristicile personale ale celui care o difuzează şi de maniera acestuia de a o prezenta şi de a-şi disimula motivaţiile (...), fie de informaţia însăşi, care trebuie să se conformeze obişnuinţelor de gândire ale grupului vizat, să aducă «dovezi» concrete (fotografii, scrisori, înregistjâri etc.), fie să se situeze în afara oricărei judecaţi aprige din partea receptorilor, fie, în sfârşit, să satisfacă nevoia unei explicaţii logice. Pericolul numâful unu este «efectul de bumerang», constând în faptul că o accentuare exagerată a intenţiei tendenţioase produce un efect contrar asupra ascultătorului (acesta îşi va însuşi credinţa iii*/ ersa e «sugerata»).

b) Câteva *procedee*: 1) ştirea complet falsă, pe ea» e ascultalorul55311 cititorul nu o poate verifica De altfel, o dezminţirp r Jaia i ulterior nu va dunirma efectul primei ştiri; 2) selectarea informaţiilor, toate fur * * adevărate. darule cu aceeaşi intenţie: 3) combinarea de informaţii veritabile şi subversive; 4) comentariul «orientat» al unei informaţii adevărat5) plasarea unei informaţii adevărate cu dovezi concrete într-un contex* care e m<x-C3 sensul; 6)

informaţia «întâmplătoare» tendenţioasă, frunzişi se (ea VIeo importanţi în cadrul unei informaţii cu un obiect total 7) exagierarea şi desfigurarea unei informaţii adevărate pentru a-i cititorului/ascultătorului sentimente puternice; 8) repartizarea inegala lungimii? calităţii informaţiilor pro şi contra, cu favorizarea aspectelor are orienta pe qftonil/ascultător (ex.: publicitate masivă pentru o repî/eslune Dentm acţiunile care au provocat-o); 9) «învelirea» unei subversive în tr-un fapt real; 10) informaţia furnizată fără concluzie, dar în aşa fel încât cititorul/ascultătorul să tragă el însuşi «concluzia cam Pupe>

«*Informaţiile selectate cu grijă* şi prezenfate *cu dibfiinstituie* ceamar *puternici armă de propagandă subversiva*», spunea Sr-°n Detaer. cure cunoştea foarte bine problema.[7]

opoziţie. Acestea sunt a vor fi obiectul Offer «actium directe» (atentate cu explozivi, atacuri fizice asupra persoanelor aliate) din partea grupurilor revoluţionare.

Vom vorbi despre ziarele care, exprimând deschis sentimentele publicului lor, se revolta împotriva acţiunilor subversive şi le condamni la vremea sa, Ceahotin analiza dqa acest fenomen: pentru a demonstra gravitatea diverselor acţiuni subversive sau teroriste, aceste ziare le acordă un spaţiu larg. Le semnalează pe toate, le comentează cu oroare şi indignare şi protestează energic împotriva lipsei de acţiune, a slăbiciunii sau chiar complicităţii autorităţilor care ar trebui să le reprime.

În felul acesta, de provoacă un efect neprevăzut asupra cititorului, constând în dubla certitudine ca, pe de o parte, grupările de gherila sau de acţiune directă au o

7 Ziarele, revistele şi emisiunile de largă circulaţie сзге ^potriva* acpunilor revoluţionare. Desigur, această opoziţie e>^sta m diferite grade, dar vom lăsa deoparte publicaţiile marcate de militarismul extremist de

forţă redutabilă, că nu dau uşor înapoi, şi, pe de altă parte, că «forţele de ordine» a autorităţile sunt slabe şi neputincioase. Aceste două «imagini» care se fixează şi se agravează proporţional cu insistenţa ziaristului sunt exact acelea pe care agenţii subversivi încearcă să le acrediteze.

Este suficient un exemplu minor, dar semnificativ. În numărul 1801 din iunie 1971, săptămânalul moderat dar înfetângist *VaJeurs actudks* publica pe o pagină întreagă, ilustrată cu două fotografii, un articol intitulat «Poliţiei de stânga la Grenoble», în care se putea citi, printre altele:

«Grenoble trăieşte într-un climat de război civil (...). Campusul, în care revoluţionarii se ascund în spatele unei dispense regale datând din 1290, a devenit un stat în stat La Grenoble, prefectul şi poliţia au capitulat în faţa violenţei (...). Pe 2 iunie, «poliţiştii» Salvării Roşii au efectuat două arestări în plină stradăf (...) La o oră după aceea, secţiunea din Grenoble a Salvării Roşii a difuzat un comunicat»... Una dintre fotografiile publicate reprezintă un afiş stângist conţinând portretele domnilor Ceccaldi, Lenoir, Tomasini şi Soustelle, cu titlul: «Aceşti bărbaţi sunt periculoşi. Arestatei» şi un text care cheamă aproape făţiş la violenţă şi crimă.

În numărul 1802 din iunie 1971, acelaşi săptămânal, referindu-se la jafurile din 5 iunie din Cartierul Latin, încheie astfel un articol de o pagină ilustrat de două fotografii (dintre care una îi reprezintă pe «greviştii foamei» tolăniţi pe saltele în holul primăriei din Grenoble): «Existenţa unui stat-major terorist nu poate fi pusă la îndoiala. Faptul că în noaptea de 7 spre 8 iunie au avut loc două atentate identice în cafenelele din Courneuve şi Saint-Étienne, la 400 de kilometri distanţă, demonstrează ca acelaşi grup poate opera de-acum înainte pe întregul teritoriu»...

Este evident că aceste prezentări, care acreditează imagini care discreditează puterea şi forţa grupurilor

revoluţionare, sunt periculoase: ele produc efectul invers celui dorit de ziarist şi treaesc în subconsdentul cititorului panica mută şi inhibiţia, care supt, de fapt, obiectivele acestor grupuri.

Astfel, *realizând acţiuni spectaculoase* (şi acesta este esenţialul), micilor grupuri de acţiune violentă nu le mai rămâne decât să *lase mass-media sa acPoneze* pentru ca toate categoriile opiniei publice să fie informate cum doresc ele şi în sensul pe care îl doresc ele. Propaganda lor este făcută cu un număr minim de militanţi (ajung, de exemplu, patru indivizi care să se sincronizeze pentru a provoca cele două atentate simultane de la Courneuve şi Sainhetienne; la fel, doar 300 de «studenţi[8] dintre cei 30.000 (fin Grenoble pot face să se creadă că oraşul este «în mâinile teroriştilor*) şi fără eforturi speciale (este adevărat că acţiunile trebuie «gândite» în raport cu obiectivele psihologice şi că este nevoie de câţiva agenţi subversivi bine plasaţi în lumea universitară), deoarece *enorma maşinărie a mass-media se pune singura în* mişcare. Opinia publică naţională oscilează şi, într-o a, va trece în faza panicii mute, a inhibiţiei şi a dispreţului faţă de autorităţi.

Opinia publică mondială este afectată în acelaşi fet Manifestaţiile «spontane» de solidaritate cu acţiunile revoluţionare izbucnesc la mii de kilometri unele de altele, iar toate ziarele din lume le descriu cu fotografa, interviuri ale organizatorilor şi publicarea proclamaţiilor (echipele de emisie ale ORTP deplasându-se special), creând şi intensificând «climatul» psihologic necesar. În acest timp, oprindu-şi pentru o secundă râsul homeric pe care Я trezesc aceste desfăşurări de forţe, agentul subversiv declară la televiziunea de stat, cu gravitatea unui filosof (care provoacă înclinări sugestive ale capului din partea reporterului oficial): «După părerea mea, intrăm într-o

8 ORTF - Organizaţia Franceză de Radio şi Televiziune, n. tr.

perioadă revoluţionară».

Expunând «*tehnicile de acţiune folosite de micile grupuri împotriva grupurilor mai mari*», *Roger Mucchielli* scrie un *capitol care ilustrează direct aplicaţiile moderne ale* doctrinei *lui Sun* 71

În expunerea acestui nou ansamblu de tehnici, trei puncte sunt importante pentru înţelegerea «spiritului» general al diverselor metode propuse:

1. Este evident că nu se pune problema «mobilizării maselor populare»; dimpotrivă, acestea trebuie imobilizate. Voluntarismul *revoluţionar nu are nicio legătură cu o ridicare generală a maselor, iar* «implicarea populaţiei»

este doar o formulă verbală de propaganda, valabilă atât timp cât poporul este ţinut la distanţă De aici provine refuzul categoric de a se recurge la o consultare electorali

2. Acţiunea de disociere a grupurilor este o operaţiune absolut indispensabili după cum se ştie din cercetările de psihologie sodaJI cu *cât indivizii* adera *la grupuri care îi unesc, cu atât mai puţin sunt permeabili la propagandă şi subversiune*. Trebuie, dea, ca grupurile de referinţă să fie disociate sau neutralizate, pentru ca oamenii să fie individualizaţi şi detaşaţi de valorile de grup.

3. Pe de altă parte, există unele grupurkheie ale sistemului, grupuri sociale, economice, culturale, politice etc. care trebuie «închegate» pentru a se permite neutralizarea întregului sistem prin acţiuni asupra categoriilor respective.

Ţinând cont de aceste trei axe care definesc strategia care trebuie aplicată grupurilor, vom determina tacticile oportune în fiecare acţiune particulară sau de anverguri

NEUTRALIZAREA RECURGERII LA CONSULTAREA POPULARI BOICOTAREA ALEGERILOR LIBERE.

În cartea sa *Tehnica Antistatului* Luis Merder Vega

citează textele proclamaţiilor revoluţionarilor din America de Sud, care pot fi regăsite, cu unele ajustări de limbaj, în toate proclamaţiile ş manifestele stângiste din ţările în care domneşte libertatea de expresie.

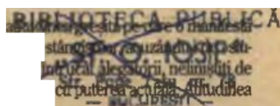
În 1962, în Venezuela, «Frontul revoluţionar» denunţă ceea ce numeşte o «farsă electorală» (alegerile pentru Parlament şi alegerea succesorului lui Betancourt drept preşedinte al Republicii, proces electoral prevăzut pentru decembrie 1963) şi se angajează în mod solemn *să facă imposibilă consultarea electorală*.

Cami Do Torres declara în 1966: «*Poporul ştie că sau epuizat toate căile legale*. *Poporul ştie că nu ne mai rămâne decât calea armelor*».

În iulie 1966, Mişcarea stângii revoluţionare proclamă către peruvieni: «Ca *o mişcare autentic revoluţionară ce* suntem, am respins căile compromisului şi *acordului cu exploatatorii, am eliminat metodele electorale burgheze*...»

Am văzut mai sus că această sfidare la adresa suflagiului universal, prezentată drept raţională cu tot felul de justificări, este *consecinţa logică a concepţiei voluntariste asupra revoluţiei*.

— Pe de o parte, acuzaţia adusă aleşilor majorităţii («aţi fost atest din cauza fricii generale, deci în mod incorect şi nu sunteţi reprezentativi») îşi atinge scopul Subjugaţi, aleşii majorităţii vor dezvolta un complex de vinovăţie şi nu vor îndrăzni să ia vreo măsură eficace pentru salvarea Republicii. Nu le vine în minte să răspundă că alegerea lor, *chiar* şi *în aceste condiţii*, a fost un adevărat referendum naţional *în favoarea ordinii republicane*;

— Pe. de altă parte, însuşi faptul că oamenii au

participat, în ciuda fricii, la procesul electoral demonstrează că micile grupuri revoluţionare şi operathmea lor subversivă *nu au stârpit destulă teamă* Organizându-şi mai bine subversiunea şi teroarea, ele vor face cu adevărat «consultarea imposibilă», după expresia Frontului venezuelean; în urma instalării inhibiţiei populare, majoritatea va fi redusă definitiv la tăcere.

TEHNICI DE DISOCIERE A MARILOR GRUPURI SAU A GRUPURILOR CONSTITUITE CARE AR PUTEA OPUNE REZISTENŢA SUBVERSIUNII

Aşa cuaa am arătat mai sus, a perfoeeţa la grupuri care coa-Szeaai ofai im «rtithnpntriibi propagandei (sistemul opinfilor individuale este mai reastematui Ki când este sprijinit de securitatea apartenenţă la grup şi Infărit permanent datorită schimburilor socioafective). Ori aceste grupuri, fiind integrate în societate (ţinta subversiunii), exercită un rol fundamental de susţinere a acesteia în consecinţă, disocierea acestor grupuri (din care *fac* parte comunităţile naţionale sau regionale, grupurile religioase, partidele politice, grupurile sodoprofesionale, sindicatele, comunităţile de cartier, adunările consiliile sau comitetele, familiile) devine o cerinţă imperativă a strategiei generale a subversiunii.

Ceea ce trebuie făcut este ca în aceste grupuri să se creeze dezordinea şi dezbinarea mergând până la anarhie, pentru a se obţine distrugerea «acoperişului» colectiv care îi adăposteşte pe indivizi, şi pentru a constrânge grupul să devină neputincios şi ineficient în funcţia sa faţă de societatea înconjurătoare.

Tehnicile evocate mai sus vor fi alese şi puse în practică, în această strategie generală, în funcţie de mărimea grupului şi de rolul său social. Este evident, de exemplu, că disocierea prin manipularea grupului în cursul unor reuniuni, metodă care presupune introducerea prealabilă a agentului subversiv în cadrul prunului şi

utilizarea «dinamicii grupurilor», va fi diferită de disocierea grupurilor mai largi asemenea bisericilor catolice, deoarece va fi necesară crearea şi susţinerea ideologică a unor «nuclee de contestare»; de asemenea, va exista o diferenţă faţă de manipularea grupurilor locale care încearcă să apere unele interese punctuale.

IDENTIFICAREA LIDERULUI ADVERS ŞI A CELOR ASUPRA CĂRORA ACESTA

Îşi exercita autoritatea; atacarea liderului şi manifestarea

GENEROZrrÂŢII FAŢA DE MEMBRII CRUPULUI SAU

Este vorba de disocierea elementară «grupurilor inamice, procedeu vechi de când lumea, asociat celui de desconsiderare a liderului pentru a demoraliza întreaga grupare.

Conform ziarului *Le Monde* din 27 aprilie 1971: «DI Chienlai, primul ministru chinez, a exprimat, pe 25 aprilie 1971, *întregul sprijin al Chinei populare pentru poporul american* fii *lupta sa dreaptă împotriva politicii de* agresiune şi război *ca şi contra discriminării raaale practicate de guvernul american*. Şeful guvernului chinez» făcut această declaraţie în timpul unui banchet oferit de prinţul Sihanouk».

A doua zi, pe 26 aprilie (relatare a ziarului *Le Monde* din 28 aprilie 1971), «purtătorul de cuvânt al delegaţiei guvernului Republicii populare a ţinut la Paris o conferinţă de presă în cursul căreia a prezentat ordinul de я al Frontului de eliberare naţională Acest document (...) promite că soldam americani care, individual sau în unităţi constituite, vor refuza să urmeze politica Washington-ului şi să lupte împotriva FEN, nu *vor fi atacath*.

Comentând acest document (difuzat luni, 26 aprilie de corespondenţii radio de pe câmpul de luptă), Le *Monde* declară că această propunere «este actuală din cel puţin trei motive: 1) ea intervine în momentul în care în Statele

Unite încep manifestaţiile împotriva continuării războiului, (...), manifestaţii încurajate de FEN. Ordinul de zi din 26 aprilie furnizează noi argumente mişcărilor americane: argumente politice (Vietcong-ul nu le este ostil tuturor americanilor, ci doar celor care ascultă de Nixon), care devin militante în măsura în care sunt reluate de ziarele americane defetiste care sunt trăiriste regulat corpului expediţionar al Statelor Unite; 2) FEN a luat în considerare moralul scăzut al armatei americane din Vietnam, iar purtătorul său de cuvânt a descris luni situaţia inedită creată de inridentele care se multiplică între soldaţi şi ofiţeri; 3) Documentul de lui îi dedata Л mrvor fi atacaţi soldaţii care nu vor susţine clica la putere de la Saigon».

Acelaşi articol din *Le Monde* anunţă publicului că «mai mulţi americani luptă deja în rândurile FEN» şi că guvernul Republicii populare doreşte să construiască, de-acum, relaţii «ca de la popor la popor» cu americanii, includa continuării războiului

Acest citat arată, într-un exemplu particular, calitatea unei coordonări a acţiunilor subversive exercitate asupra unui grup constituit Ar fi bine, dacă am avea spaţiu, să reluăm aici fiecare acţiune şi-s» arătăm Udul în care contribuie la succesul operaţiunii de disociere, inclusiv prin dozarea discretă a informaţiilor false şi reluarea întregii operaţiuni subversive de către ziarele americane. Articolul din *Le Monde* se integrează şi ei în această orchestrare remarcabilă a «propaganda operaţionale».

Imi JZAREA, ÎN SENSUL ACŢIUNII REVOLUŢIONARE, A UNORA DINTRE VALORILE OFICIALE ALE GRUPULUI VIZAT

Mai exact este vorba ce crearea, în interiorul grupărilor ideologice exfe tente, a unor grupuri mici care, sprijinindu-se pe unele valori ale grupului mare, deduc de acolo principii de acţiune care ar putea coincide, în

practică, cu principiile subversiunii.

Să luăm exemplul acţiunilor de disociere a mediilor catolice din Franţa, între valorile comune ale acestor medii se regăsesc necesitatea acţiunii («Oare Credinţa care nu acţionează este o Credinţă sinceră?», se întreba Polyeucte), egalitatea oamenilor, rectificarea nedreptăţilor societăţii seculare etc, alături de alte valori precum respectul faţă de alte persoane, iubirea aproapelui, interzicerea uciderii, evang Relizarea etc. Va trebui ca una dintre aceste valori să fie reliefată în mod special, în detrimentul celorlalte, în felul acesta, agenţii subversivi vor reuşi să provoace luări de poziţie ale unor subgrupuri catolice, care le vor fi de folos în cel mai înalt grad.

Astfel, revista Action *cathoiique universitate* declara în comunicatul de încheiere a întâlnirii naţionale de la Dijon (15 – 18 aprilie 1971): «Credem astăzi că Universitatea şi Societatea nu sunt reformabile: orice luptă sau proiect care nu repun în cauză sistemul capitalist care alienează în mod fundamental omenirea contribuie la întărirea acestuia». Concluzia este, deci, o incitare a membrilor de a se angaja la acţiunea directă şi violentă.

Într-o carte recentă intitulată *Theobgie de la revobthn* (publicată la Editions Universitaires), părintele Joseph Comb Hn arată, în acelaşi sens, că «creştinismul este revoluţionar prin natura sa», autorul încheind cu promisiunea de a scrie o nouă lucrare asupra celor trei faze ale acţiunii revoluţionare: pregătirea revoluţiei, cucerirea puterii, instaurarea unei noi societăţi.

Se ştie că exploatarea animozităţilor dintre clerul de rând şi superiorii ierarhici este, de asemenea, un mijloc de creare şi extindere a faimoaselor «neînţelegeri» din mediile catolice.

În rândul profesorilor, pentru a da un nou exeinpl agenţii subversivi vor utieza valori recunoscute, cum ar fi «dezvoltarea Uba i personalităţii elevilor, nevoia acestora

de aşi exersa creativitatea, pericolul reprezentat de n dbriplini Mithrantă, folnsnifta legăturii dintre şcoală şi viaţă etc.» pentru a ridica un subgrup de cadre didactice împotriva restului grupului, care ar contrabalansa aceste valori cu altele, de felul «nevoii de securitate a elevilor, necesităţii ordinii, preeminenţei obiectelor de bază necesare reflecţiilor şi creapor ulterioare etc.». În fiecare mediu care se urmăreşte a fi demoralizat. disocierea valorilor şi promovarea unică a celor care servesc scopurilor agenţilor subversivi vor urmări o linie de clivaj originală.

Această tehnică prezintă interes deoarece membrii loiali ai grupului nu pot să nu recunoască faptul că aceste valori sunt şi ale lor; cum, însă, promovarea practică a acestora nu mai este contrabalansată de susţinerea celorlalte, întregul sistem de valori se dezorganizează în totalitatea sa, grupul va suferi o criză ca semn al dezorientării şi descompunerii sale.

DISOLUŢIA MORALITĂŢII ÎN GRUPURILE CARE TREBUIE DISOCIATE

Este de remarcat că o anumită propagandă în favoarea a ceea ce conştiinţa comună numeşte imoralitate a noi am putea numi disoluţie a moravurilor este efectuată în mod regulat şi persistent de către acele mijloace de informare în masă care se pretind revoluţionare a stângiste (reviste, publicaţii, filme, emisiuni).

Această acţiune este determinată de trei obiective: pe de o parte, degradarea anumitor medii, pe de altă parte, disocierea acestor medii prin intro. ducerea dezordinii şi conflictelor pe fondul degradării una fiucjiuni mai mult sau mai puţin importante (cele vizate vor fi în primul rând grupurile familiale), şi, în sfârşit, demonstrarea, în circumstanţele de mai sus, faptului că normele acestor medii sunt opresive şi represive exact în măsura în care reprezintă bariere sau interdicţii faţă de

disohiţia moravurilor membrilor lor.

Să pornim de la un mic exemplu. Putem citi în Ie *Monde* din 6 martie 1971 următorul comentariu: «Difuzarea *Cărticelei roşii a şcolarilor este* interzisă în Franţa. În *Journal Ofiidel* din 5 martie este publicată o hotărâre a ministrului de interne prin care distribuţia şi punerea în vânzare a acestei lucrări sunt interzise pe întregul teritoriu (...) Cărticica *roşie a* fost iniţial concepută în Danemarca de doi profesori de psihologie. A fost tradusă apoi în franceză de Ernest Bolo şi soţia sa. În Elveţia, lucrarea (...) a provocat numeroase reacţii ostile din partea mediilor «şocate» în special de pasajele referitoare la educaţia sexuală în Franţa, cartea era difuzată de un editor şi un săptămânal de stânga».

Relaţia astfel stabilită se regăseşte în toate formele aceleiaşi acţiuni în reviste, în emisiuni, al filmele de propagandă politică (maoistă, troţkista sau castristă), tpare cu regularitate o propagandăpubtilitate care corupe ceea ce numim *moralitate*, iar această asociere este prea sistematică pentru a fi întâmplătoare. Întrucât, pe de altă parte, aceeaşi propagandă de disohtţie a moravurilor este interzisă ta Gdna populara. Cuba sau Albania, se deduce de aici că ne aflăm în faţa unui aspect al subversiunii de uz exclusiv occidental.

«Prezentarea marijuanei ca o substanţă blândă deloc mai nocivă decât tutunul, (...), a târgului sexual de la Copenhaga drept un semn de evoluţie lăudabilă a moravurilor, (...), a sex-shopurilor ca lăcaşuri de nivel înalt ale culturii moderne, (...), a sexului în grup drept cea mai frumoasă expresie a amorului fizic, (...)» ar fi, după revista Valeurs actueues (*aprilie 1971*), o propagandă care operează în sinergie cu violenţele comise de grupurile politice revoluţionare.

Fără a merge până la ipoteza unei duble operaţiuni combinate, putem crede că încurajarea tuturor formelor de

revoltă împotriva obstacolelor care stau în calea realizară totale a dorinţelor şi nevoilor egocentrice (eliberarea asimilată spontaneităţii creativităţii şi libertăţii) acţionează în sensul disocierii grupurilor şi întăririi imaginii opresive sau represive a societăţii…

DEZVOLTAREA SUSPICIUNII INTERNE ÎN RÂNDURILE GRUPURILO ORGANIZATE BĂNUITE DE A SE OPUNE SUBVERSIUNII

Suspiciunea. hztyal le disociază

Exista mai multe procedee eficace în acest scop, toate fiind experimentate de Sefton Delmer:

— Strecurarea ideii că «*printre noi se află un trădător*». Această idee nu poate fi decât sugerata (deoarece, conform psihologiei, ea trebuie să fie «descoperită» de cei care o vor înghiţi) prin informaţii tendenţioase, prin «documente» provenind de la inamic şi dovedind faptul că acesta cunoaşte proiectele sau secretele grupului, prin jocul dublu al «scurgerii» intenţionate de informaţii şi prin acuzarea grupului în urma detectării acesteia.

— Insinuarea (şi, pe cât posibil, demonstrarea, cu ajutorul dovezilor fabricate) că şefii urmăresc interese personale, servindu-se de grup.

— Intensificarea nevoilor şi intereselor divergente ale subgrupurilor din interiorul unui grup. Accentuarea şi dramatizarea luptelor pentru preluarea conducerii, şi aceasta în scopul sondării grupului.

— Furnizarea de informaţii referitoare la relaţiile personale (familiale, profesionale, de vecinătate, de club etc.) ale unor membri influenţi ai grupului, care i ar pune în legătură cu «duşmanii poporului». Investigarea, în stilul anchetelor poliţieneşti, a trecutului individual al membrilor constituie o mină de informaţii utile.

— Înscenarea unui eşec al grupului, cu insinuarea că se datorează acţiunii personale secrete a unuia dintre

membri sau unei decizii despre care ştia că va fi fatala. Această subtehnică este interesantă căci, în caz de eşec, întregul grup este demoralizat şi gata să delireze pe tema cauzelor insuccesului în acest domeniu, informaţia tendenţioasă găseşte un teren fertil.

Al *Cazul în care agentul subversiv rămâne în afara grupului* Problemele întâlnite şi rezolvate de Sefton Delmer permit formularea condiţiflor în care manipularea este eficienţi. Succesul propagandei Vietcong-ului împotriva trupelor franceze şi apoi americane conduce la completarea listei.

Reuşita presupune o organizare extraordinară, meticulozitate, timp, «informatori» şi o adevărată artă psihologică. *Înainte de toate, este nevoie de cunoaşterea perfectă a mentalităţii, obiceiurilor, normelor, valorilor, limbii şi persoanelor grupului*. Se ştie că Sefton Delmer, care recunoaşte că a petrecut mai întâi doi ani ascultând cu atenţie posturile de radio ale lui Goebbels, cunoştea perfect mediile pe care dorea să le manipuleze. În ceea ce îl priveşte personal, el scrie; «Vorbeam-germana ca un neamţ. Făcusem şcoala la Berlin, fusesem un băiat englez izolat în capitala unde se murea de foame în cursul primului război mondial. În calitate de ziarist, făcusem turul Germaniei în compania nu Hitler şi a suitei sale în timpul marşului nazist spre putere. D cunoşteam personal pe Goering, Goebbels, Hess, Himmler şi mulţi alţi conducători nazişti. Ştiam cum le funcţiona mintea. În plus, petrecusem ceva timp în Balcani la începutul celui de-al Doilea Război Mondial, şi îi observasem pe agenţii germani la lucru…»

Ca urmare, în momentul punerii în funcţiune a posturilor care emiteau propaganda neagră, Delmer a cooptat în echipa sa un ofiţer autentic, dezertor din Waffen SS, un autor german de romane poliţiste şi un ziarist german; a folosit conţinutul scrisorilor prizonierilor,

trimise sau primite prin Crucea Roşie, a interceptat comunicaţiile telefonice şi telegrafice dintre civilii germani sau dintre echipaje, a cercetat toate rapoartele agenţilor englezi care operau în Germania şi a înregistrat şi utilizat toate conversaţiile prizonierilor germani, graţie unei instalaţii de microfoane invizibile plasate peste tot în lagăre.

Aceasta este amploarea dispozitivului necesar; informaţiile utile *nu au nimic de-a face* cu planurile militare secrşte: agentul subversiv are nevoie de informaţii despre vieţile indivizilor, despre vid De я secretele lor sentimentale, despre punctele lor slabe, ca şi de informaţii asupra grupului, problemelor şi tensiunilor sale, discuţiilor, speranţelor, temerilor şi miturilor acestuia".

Manipularea nu este posibila fără o cunoaştere perfecta (intelectuală, psihologică sau empatică) *a grupului asupra căruia se va desfăşură acţiunea subversivă şi a membrilor săi* Asociată cu o stăpânire excelentă a tehnicilor de manipulare, această cunoaştere permite asigurarea *credibilităţii faptelor care trebuie să* fie *crezute*.

b) *Cazul în care agentul subversiv operează în interiorul grupului* Această situaţie implică faptul ca agentul manipulator a putut pătrunde în grup fără să fie suspectat, că a fost admis şi că primeşte din partea grupului (şi a membrilor săi) aceeaşi cunoaştere perfecta ca în cazul precedent

Tehnica de penetrare a grupurilor care trebuie parazitate se numeşte *intrism*. Ea necesită cunoaşterea prealabilă a normelor de acceptare a «noului» membru în grup, a criteriilor formale şi *informale* de evaluare. În anumite cazuri, ea presupune şi o pregătire pur tehnologică (la intrarea într-un grup profesional), cerând timp şi aptitudini pentru meseria respectivă. În sfârşit, ea cere, în mod imperativ, ca pretendentul să nu poată fi

suspectat deci că nu a fost reperat anterior şi că urmează filiera normală de admitere (provenind, de exemplu, dintr-un alt grup care îl alimentează în mod normal pe acesta cu noi membri, sau fiind prezentat de un vechi membru al grupului etc.), proces care necesită o pregătire «pe termen lung», putând dura – pentru unele grupuri închise – câţiva ani.

O dată intrat în grup, agentul trebuie să aplice tehnicile psihosociale de observareparâidpare pentru o cunoaştere intimă a vieţii colectivului în toate formele sale, şi de *ebia apoi* poate începe activitatea subversivă, cu toate caracteristicile şi riscurile jocului dublu.

Intrismul apare în numeroase operaţiuni ulterioare care se efectuează asupra grupului (propagandăinfilirare, disohiţie, manipulare sau propagandă orizontală, utilizarea grupului pentru acţiuni care îl depăşesc etc.) şi, în mod evident, precede orice acţiune la adresa grupurilor-cheie, despre care va trebui să spunem câteva cuvinte.

ACŢIUNEA ASUPRA GRUPURILOR-CHEIE

Vom conveni să numim «grupuiicheie» grupurile sociale care prezintă, pentru agenţii subversivi, o importanţă strategică sau tactică deosebită. Acestea nu mai trebuie disociate şi paralizate, ci, dimpotrivă, organizate, structurate, dinamizate pentru a deveni *grupuri-berbec* sau *grupwi-starter* pentru anumite operaţiuni de anvergură naţională.

Pentru a ne ilustra afirmaţiile, să luăm ca exemplu trei probleme strategice de niveluri diferite:

1) Care este, într-o uzină sau întreprindere, centrul vital care, dacă este oprit antrenează *oprirea tehnică* a întregii fabrici? La această întrebare (presupunând că le este pusă), managerii şi directorii generali răspund, cu trufaşa lor ignoranţă, că singurul centru vital al întreprinderii este propriul lor creier. Mai inteligenţi, agenţii subversivi studiază prin metode precise punctul

care reprezintă unul dintre centrii de circulaţie a produselor sau informaţiilor, greva sau sabotajul asupra acestui punct provocând inevitabil oprirea tehnică a tuturor atelierelor; în felul acesta, se determină micul grup de lucrători în care agentul trebuie să se infiltreze.

2) Dintre reţelele care acoperă întregul teritoriu (SNCF, FIT, EDF, şosele, administraţie etc.), care este reţeaua şi, în interiorul ei, care este centrul critic de operaţii care, prin distrugere, ar antrena paralizarea vieţii naţionale? Un studiu cibernetic al ansamblului poate arăta, de exemplu, că un anumit depozit mărginaş al SNCF sau un anume sindicat al marinarilor pot în cazul unei greve, să provoace rapid paralizia întregului sistem. Aşa cum strategii războiului tradiţional calculează care distrugere prin bombardament va bloca mai grav sau un timp mai îndelungat mişcările inamicului (o gară de triaj, poduri, depozite de carburant, o uzină de subansamble etc.), la fel, strategii subversiunii identifică metodic centrii vitali ai economiei, administraţiei, distribuţiei, pentru a practica acolo intrismul sau pentru a-şi concentra acţiunea subterană în aceste locuri.

Dacă nu sunt recunoscuţi drept vilafi de «rafile aşa e competente ale Apărării teritoriului, aceşti centri nu fac obiectul niciunei supravegheri, ceea ce facilitează acţiunea subversivi

3) Într-o anumită societate, care este grupul a cărui cucerire va permite distrugerea completa a întregului sistem social? De la Jules Monnerot încoace se ştie că, în aceasta perspectiva, universitatea ar constitui grupulchee. Orice ar fi, eventuala multiplicitate a grupurilor-cheie nu este un obstacol în calea acestei strategii, deoarece ea s-ar aplica în toate cazurile şi va practica intrismul peste tot unde va fi necesar pentru continuarea programului. *A posteriori*, s-ar fi putut tace o analiza, sau s-ar putea face (dar ea nu îi interesează pe conducători şi guvernanţi),

plecând de la paraliziile naţionale provocate de o «grevă sălbatică, declanşată inopinat şi «spontan» într-un anumit punct mărginaş al sistemului.

Acţiunile efectuate mai întâi asupra grupurilor-cheie, apoi chiar de către acestea, se pot reduce la patru tipuri:

— *Intensificarea şi exploatarea* sentimentelor *colective, revendicărilor legitime, nevoilor sau ideologiei grupurilor vizate*. Prin acest principiu, acţiunile asupra grupurilor-cheie reiau ceea ce se numea propagandă de *agitaţie* şi ăia se poate vedea diferenţa faţă de acţiunile de disociere întreprinse în alte părţi, deşi ambele tipuri de operaţiuni sunt subversive în aceeaşi măsură Acest principiu implică şi cultivarea sentimentelor negative: indignare, furie, resentiment, decepţie, Agentul subversiv trebuie să se afle peste tot acolo unde există grupuri pline de mânie.

— *Acţiunea directă şi violentă a unui subgrup al grupului vizat care se prezintă drept portdrapelul intereselor colectivului*. Această tehnică este foarte eficientă, dar necesită o muncă de pregătire îndelungată care să urmeze intrismului. Pe de o parte, penetrarea grupului trebuie să fie efectuată de mai mulţi agenţi subversivi aparent izolaţi (care par să nu se cunoască); pe de altă parte, subgrupul trebuie să se formeze «spontan» cu prilejutexprimării revendicărilor grupului, moment în care alţi membri vor fi atraşi de adevărul şi valoarea formulărilor propuse. Astfel, ajungând să fie considerat «dinamic, hotărât şi curajos», subgrupul subversiv trece la acţiune în numele colectivului şi prezentând obiective care vor deveni cele ale întregului grup. În mod necesar şi automat, această acţiune va fi urmată de tot colectivul. În plus, cu această ocazie vor fi cooptaţi noi recruţi pentru subgrup, acesta adăpostindu-se îndărătul tuturor sufletelor bune raliate.

— *Mobilizarea vehementă a grupului cu ocazia unui*

atac direct condus împotriva lui sau a unui grup aliat Apelul la răzbunare şi solidaritate este şi el eficient. Se ştie că, dacă poliţia arestează un profesor pentru Convingerile sale politice, întregul corp propfesoral va intra în grevă. Într-un asemenea caz, un subgrup «campion» poate împinge o mulţime către acţiuni mai violente decât le-ar dori majoritatea. Teama de a părea timorat scrupulos sau aliat cu atacantul extern – i ignorarea completă a tehnică subgrupului «durilor» – antrenează în acţiune întreaga turmă Această tehnică se combină cu uşurinţă cu precedenta şi conduce la:

— *Tehnica de provocarereprimarechemare la unitate împotriva represiunii* Pentru reuşita operaţiunilor care aplică această metodă trebuie, chiar şi fără a cunoaşte legile psihosociale care guvernează ansamblul fenomenelor, să se ţină seama că următoarei cinci condiţii esenţiale şi succesive să se realizeze metodic:

a) Acte de «brigandaj» (termen dat de Sartre) de felul atentatelor teroriste, diverselor provocări la adresa puterii în hincţie (...), întreprinse de un subgrup care aparţine oficial (conform tehnicii descrise anterior) unui grup social mai mare (...) şi continuate până când se pune în născare dispozitivul represiv. Actele de brigandaj trebuie să crească treptat în intensitate, pentru ca provocarea să devină «intolerabilă» pentru putere sau pentru re; rezentanţii acesteia. În timpul poioadei de inerţie a puteri, aparenţa lipsei oricărei pedepse va atrage mi demode spre brigandaj la acelaşi timp, agenţii subversivi trebuie să-şi păstreze sângele rece şi să «facă gură» (conform unt» alte exrwesă uea lui Sartre). Se vor încuraja toate iniţiativele de acelaşi gen.

b) Imediat ce dispozitivul de represiune intră în funcţiune, această informaţie va fi difuzată în tot grupul vizat (...), dispozitivul represiv fiind interpretat ca o ameninţare colectivi. Este esenţial să sinsiste pe caracterul

colectiv al ameninţării; la nevoie, aresta trebuie confirmat prin «informaţii» descriind modul în care represiunea afectează şi oameni din afara grupului, sau chiar simpatizanţi străini ai acestuia Este atât de important încât, în cazul în care forţele de ordine ar rectifica, precizând că acţiunea lor este limitată strict la autorii de delictr această precizare va trebui «denunţată» imediat ca o «manevră a puterii cu scopul de a diviza grupul. Dr ce ar fi crucială această condiţie? Deoarece, dacă *gnrp" l larg nu crede că este ameninţat în mod colectiv, va colabora la neutralizarea teroriştilor*. Buna aplicare a acestui procedeu impune, deci, să li se facă întotdeauna un «proces de intenţie» celor care organizează represiunea.

c) Crearea şi intensificarea prin toate mijloacele (manifeste, difuzoare, afişe, sprijin tactic masiv al ziarelor aliate şi al reporterilor de radio complezenţi)» unui climat de revoltă şi de respingere în cadrul grupului vizat Folosirea corzii duble a fricii şi a mâniei Această condiţie este la fel de importantă Ea permite ceea ce Sartre numeşte «trecerea de la colectivul practic inert la grupul în efervescenţă». Prin aceasta li se impune forţelor de represiune o schimbare de intenţie şi extinderea operaţiunii la întregul grup, fapt prezentat de subgrupul provocator drept «dovada» afirmaţiilor sale precedente. În mod circular, această intenţie întăreşte solidaritatea colectivului larg cu subgrupul provocator obiectivi II de solidarizare fiind astfel atins.

d) Acţiuni diverse şi multiple de provocare a represiunii. De această dată provocările trebuie să declanşeze actele de represiune (acuzaţii, contraatacuri ale pofidei sau armatei, arestarea persoanelor bănuite). Incidentele se înmulţesc. În anumite cazuri, agenţii subversivi pot avea noroc, unul sau mai mulţi membri ai grupului fiind ucişi Atunci când represiunea este oarbă victimele sunt în general nevinovate, ceea ce este excelent

din punctul de vedere al subversiuni Punct important represiunea trebuie lăsată să se de & fişoare până la un prag critic.

e) *Chemarea la constituirea unui* «Front *comun împotriva represiunii*». Este faza esenţială a întregului proces, asociată cu orchestrarea mijloacelor de informare în masă pentru a cultiva indignarea, mânia şi sentimentul de legitimă apărare cu, pe de o parte, *culpabilizarea* masivă a autorilor represiunii şi, pe de altă parte, *de ailpainlizarea* anticipată a oricărui act violent al grupului mohijimt Organizarea frontului comun în vederea «unităţii de acţiune». Utilizarea principiului «unirii sfinte» împotriva inamicului comun, în acest moment se pune de la sine în mişcare un proces care va conduce la agravarea situaţiei. «Grupul a comis o faptă spune Sartre, şi colectivul o vede, surprins, ca pe o activitate a sa: el s-a *comportat ca un grup* care s-a definit printr-o acţiune revoluţionară făcând ca procesul să fie ireversibil.» Dacă toate merg bine, grupul intră în starea de «fuziune». Din această clipă avem de-a face cu o structură care nu este nici grup, nici mulţime amorfi, ci ceea ce Malraux numea, în *Speranţa*, «Apocalipsa». Grupul sau grupurile afectate de represiune vor descoperi simultan libertatea, violenţa şi nevoia urgentă de organizare practică Integrarea se face prin praxis. Desigur, trebuie ca aceste spirite în fuziune să fie convinse că *torţele represive au intenţia de a ucide, şi că* represiunea *nu va tace niciun tei de discriminare*.

Mergând la un nivel superior al ultimei tehnici descrise, cea a provocăriireprimârikhemării la unitate frupotriva represiunii, vom încerca să-i vedem aplicaţiile la scară naţională şi internaţională.

Din acest punct de vedere, acţiunile de gherilă nu apar ca expresia directă a unei revolte populare (am văzut că, în optica voluntarismului revoluţionar, sunt negate condiţiile raţionale sodoeconomice sau istorice, aşa-zis

materialiste ale revoluţiei), ci ca manifestarea micilor grupuri provocatoare cu misiunea de a declanşa represiunea masivă, această represiune (de prea multe ori oarbă) fiind apoi utilizată pentru mobilizarea grupurilor-cheie, culpabilizarea puterii şi a apărătorilor săi şi separarea marii majorităţi a populaţiei de puterea în funcţie.

Li se întâmplă uneori revoluţionarilor care acordă o atenţie specială acestui aspect psihologic să spună că ar fi fost poate mai util să se provoace, prin dezordini şi atentate, instaurarea unei puteri militare dictatoriale şi represive, pentru ca, într-o a doua etapă, detaşarea întregii populaţii de această formă de guvernământ să se facă mai uşor, iar revoluţia să fie astfel victorioasă. Această teorie este riscantă (întrucât o conducere puternică ar putea, la rândul ei, să dea lovitura şi să-i extermine pe agenţii subversivi, ca şi grupurile minoritare care le sunt aliate); de asemenea, într-un anumit sens, această concepţie neagă voluntarismul revoluţionar, deoarece caută o susţinere populară autentică de care ar fi trebuit să se poată lipsi.

Orice ar fi, calculul subversiv al exploatării şi represiunii provocate are o anumită eficacitate, ca şi alte tehnid de acţiune asupra grupurilor. Datorită acestor metode, cele trei tipuri de grupuri care sunt vizate, fiecare în mod diferenţiat (după cum trebuie neutralizate, disociate sau antrenate întru acţiune în care vor juca rolul de berbeci), cad mai uşor în capcana subversiunii.

Roger Mucchielli, *La Subversion*

(Bordas, Paris, 1971)

VIII. ANALIZA POLITICA (TEORIE)

Profesorul Claude Polin, filosof politic, insistă asupra celor două niveluri. sie dezinformăm a întrevede un al treilea: acela în care, cum nu mai poate nega existenţa procedeului, adversarul încearcă să abuzeze de tehnica sa.

Occidentul începe să se teamă că a devenit victima unei noi forme de agresiune: dezinformarea. Mai bine mai târziu decât niciodată. Ar trebui, totuşi, să ne întrebăm de ce se descoperă de-abia acum ceea ce va fi în cu rând un război de o sută de ani oare nu cumva adversarul face mult zgomot în jurul unor lucruri pe care nu le mai poate disimula, tocmai pentru a le ascunde mă bine printr-o lovitură de maestru în ceea ce priveşte dezinformarea?

Este uşor de constatat că, până şi în cele mă bune ştudii asupra subiectului, autorii se încăpăţânează să vorbească despre dezinformare ca despre o maşinărie (de război) pentru care există instrucţiuni de folosire şi care poate, deci, să fie folosită de oricine i-a studiat suficient mecanismul Este ceea ce încearcă să ne facă să credem marii maeştri a acestei noi metode de luptă; conform *Micului Dicţionar Politic*, text sovieticbinecunoscut, dezinformarea este modă de acţiune preferat de mass-media occidentăe împotriva URSS. Putem, deci, pariaoavere pe faptul ca exact acest mod de înţelegere împiedică o luptă eficace împotriva ei

De când războiul a depăşit stadiul primitiv a simplei înfruntări violente, adică omul a început să-şi gândească războăele, fiecare comandant a înţeles necesitatea de a încerca să deducă intenţiile adversarului, să afle care sunt resursele şi slăbiciunile acestuia şi, prin corelaţie, şi ale lui. Aşa s-a născut războiul secret, ca o formă crucială de luptă, iar combatanţii săi au fost oameni cu totul я cu totul speciali, agenţii de informaţii.

În forma cea mai elementară, acest război reprezenta, pentru fiecare dintre adversari, smulgerea informaţiilor pe care celălalt încerca să le disimuleze.

El a luat o întorsătură mult mai elaborată în momentul în care adversarii au avut ideea de a nu se limita la ascunderea reciprocă a planurilor, ci de a livra informaţii false despre ei, cu scopul de a-l încuraja pe

celălalt să intre într-o capcană pregătită dinainte, sau chiar de a-l face să dea înapoi: Sun Ţi vedea în această manevră arta supremă a războiului, pentru că astfel nu mai era nevoie de lupta pentru a obţine victoria. În cursul ultimului război mondial, englezii au pus la cale câteva operaţiuni de acest fel, care, din unele puncte de vedere, pot fi numite operaţiuni de dezinformare.

Oricât de strălucitoare şi de eficiente ar fi ele, aceste acţiuni nu sunt pentru dezinformare (aceea care ar trebui să fie discutata înalele noastre, dar despre care puţini doresc să vorbească) decât ceea ce este o bilă de biliard pe lângă o bombă atomică. Războiul secret este încă un război clasic atunci când de o parte se găseşte un spion străin (sau cumpărat de străini) care cu uţa sa procure informaţia pe care adversarul o ţine secretă, sau servicii străine care, aşa cum un chirurg implantează un organ artificial, transferă în cel mai credibil mod cu putinţă informaţii false în mâinile inamicului, cu ajutorul cărora vor provoca mai multe pagube; pe când, pe de altă parte, organele competente se străduiesc să demaşte inamicul, sau să cântărească atent informaţia care le parvine; războiul se desfăşoară în umbra, dar între două tabere care se identifică una pe cealaltă. Niciuna dintre aceste caracteristici nu se aplică, în ciuda aparentelor, dezinformării veritabile.

De fapt, războiul secret comportă un nivel superior cu care cel imediat inferior nu se aseamănă decât superficial. Ы constă în utilizarea adversarului însuşi, acestuia revenindu-i sarcina de a elabora informaţiile false care fi vor conduce spre înfrângere. Aceasta presupune îndeplinirea a doua condiţii; pe de o parte, este evident ca adversarul trebuie cunoscut perfect; pe de altă parte, şi acesta este aspectul cel mai important trebuie ca adveraanil să penniia, în mod floral, aâtirea idefior cefe ai potrivite u rif-afiişairarea planurilor mamirifor aaf

Este clară diferenţa faţă de dezinformarea de tip inferior aceasta constituie, în fond, o minciună care e prezentată drept adevăr, dezinformarea de tip superior consta în faptul că inamicul este făcut steşi construiască el însuşi o reprezentare eronată asupra adversarului sau: nu este nevoie ca inamicul să fie minţit el se înşală singur.

Partea care îi revine agentului străin este astfel redusă la minimum; grija dezinformării este lăsată în mare parte celui care trebuie distrus; singura acţiune identificabilă a inamicului se reduce la echivalentul unui bobârnac, dar nici acesta nu este dat în mod direct, ci întotdeauna indirect şi subtil, de către oameni aflaţi, evident, în solda adversarului.

Exemple (de actualitate) de dezinformare; Imperiul rus este pe punctul de a se dezintegra – Rusia sovietică este o stratocraţie – în Polonia guvernează un regim militar – A fi pacific înseamnă a fi pacifist în consecinţă, orice naţiune expusă acestui tip de dezinformare trebuie să caute în primul rând nu identificarea agenţilor, prin definiţie greu de descoperit, ci determinarea, pe de o parte, a categoriilor de opinii sau idei pe care adversarul ar avea interes să le focă crezute şi, pe de aha parte, a forţelor care, în propriile sale rânduri, acţionează mecanic în acelaşi sens cu agenţii de influenţă ai inamicului prezumat Naţiunea-ţintă trebuie, pur şi simplu, să afle ce doreşte adversarul ca ea să creadă şi care sunt cetăţenii ei care ar adopta spontan opiniile dorite de inamic De aici va decurge, în mod necesar, şi identificarea agenţilor duşmani.

Se vede clar ca riposta împotriva dezinformării are în acest caz o cu totul altă dimensiune decât simpla luptă contra unui serviciu de informaţii inamic ea constă în conştientizarea propriilor slăbiciuni şi forţe care pot fi mobilizate pentru a o împiedica; pe de altă parte, adversarul nu trebuie să fie lăsat să bănuiască, la rândul

său, că ar putea deveni victima dezinformării: dezinformarea nu este un instrument pe care cele două tabere sâ4 poată folosi cu uşurinţă.

Claude Polin, «*La disinformation*: *ies deux* decrete» în la *Presse française*

IX. ANALIZA POLITICA (FIZICA ŞI METAFIZICA)

Michel Heller, supravieţuitor ai lagărelor sovietice, unul dintre cei mai pertinenţi observatori ai realităţii totalitare (nuli lipsesc nici *oroarea, nici compasiunea, nici umorul), studia... practica dezinformării. El arată că aceasta nu este doar un derivat vicios al informării, di se poate substitui sistematic aceleia*.

Enciclopediile şi dicţionarele occidentale ignoră cuvântul «dezinformare». În Franţa, a început să fie folosit doabia anul acesta, cu ocazia publicării cărţii *Iceberg* de A. de Borchgrave şi R. Moss, condamnării lui Pierre-Chartes Pathé ca «agent de influenţă» şi arestării lui Roger Delpey, acuzat de dezinformare tehnica». Ie *Monde* a dat recent o definiţie a acestui termen: «Dezinformare tehnică: metodă utilizată de serviciile secrete pentru a disimula adevăratele obiective ройке, economice sau diplomatic, deunui stat» Ziarul precizează că, dacă «tehnica dezinformării este destul de veche», cuvântul «nu apare decât în 1963, când KGB-ul creează o secţiune specială însărcinată cu «dezinformarea» scopurilor politice reale ale Uniunii Sovietice».

În realitate, dacă Occidentul nu aude vorbindu-se de «dezinformare» decât în 1963, acest termen figura deja de un sfert de secol în dicţionarele şi enciclopediile sovietice. Nu apare încă în *Dicţionarul logic al limbii ruse*, ale cărui patru volume apar în URSS, sub conducerea profesorului Uşakov, între 1935 şi 1940, dar poate fi întâlnit, începând cu 1949, în *L icponarul limbii ruse* într-un volum de S. Ojegov. Acesta din urmă dă o definiţie succintă: «Dezinformare: acţiunea de a induce în eroare prin

intermediul unei informaţii mincinoase». Ca exemplu, autorul vorbeşte de «dezinformarea opiniei publice din ţările capitaliste». *Dicţionarul enddopedrm* trei volume (1953) lărgeşte şi precizează semnificaţia cuvântului: «Dezinformare: informare falsă; procedeu, mijloc folosit de către presă, radio şi diferitele organe de propagandă burgheză, cu scopul de a induce în eroare opinia publică de a calomnia partizanii păcii, democraţiei şi socialismului, de a promova politica de agresiune a imperialismului»

Dacă lexicografii sovietici nu introduc acest termen decât la sfârşitul anilor ’40, procedeul însuşi este utilizat p larg de propaganda sovietică încă din primele zile ale noului regim, devenind o armă pentru poliţia politică, Ceka.

Fondatorul Comisiei Extraordinare, V.I. Lemn, nu se mulţumeşte să elaboreze o teorie a terorii ca mijloc esenţial de educare a maselor; el controlează activitatea Cekăi în cele mai mici detalii şi dă indicaţii tehnice concrete. Printre metodele la care, după el, ar trebui să recurgă «Organele» mai des, «dezinformarea» ocupă un loc de cinste. În timpul războiului cu Polonia, Lenin a emis, printre alte sugestii, ceea ce chiar el numea un «plan perfect». Şefol statului sovietic îşi propunea epurarea teritoriului polonez ocupat de Armata Roşie: «O vom întăphii deghizându-ne în «Verzi» (apoi vom da vina pe ei) (...) Vom spânzura culacii, preoţii şi proprietarii de pământuri. Oferim o sută de mii de ruble drept recompensă pentru fiecare spânzurat» Toată savoarea acestui plan este conţinută în ideea de «a se deghiza în Verzi», altfel spus în ţărani revoltaţi care refuză în mod egal tezele «albilor» şi «roşiilor». Ca întotdeauna, Lenin nu neglijează niciun detaliu. El fixează precis valoarea «recompensei «prevăzute» pentru fiecare spânzurat» – sumă care, ţinând cont de inflaţie, nu însemna mare lucru...

Prima organigramă a Cekăi prevedea o «secţiune provocatoare» pe care o putem considera în zilele noastre ca pe un precursor al «secţiunilor de dezinformare» apărute în anii ’20. În cinci ani (din 1922 până în 1927), OGPU, succesor al Cekăi, efectuează una dintre cele mai frumoase operaţiuni de «dezinformare» din întreaga istorie a serviciilor secrete: creată de către poliţia politică, organizaţia «monarhistă» provocatoare «Trust» divizează emigraţia rusească şi alimentează serviciile secrete occidentale cu informaţii, unele mai falsfe decât altele. Cu ajutorul grupării «Trust», OGPU învăluie Republica Sovietică într-o adevărată perdea de fum

Îi) URSS, însă problema «dezinformării» nu se limitează la activităţile Cekăi, apoi ale OGPU, NKVD şi, în final, KGB. Lui Churchill şi plăcea să spună că adevărul este atât de preţios pe timp de război, încât suntem obligaţi săi asigurăm minciuni în chip de gărzi de corp. Ori stalul sovietic prerinţă două caracteristici esenţiale: pe de o parte, г raerdn pontai i4 q formă de enstentă; pe de altă parte, el este permanent în război

Lexicografia sovietică acordă un loc important vocabularului politic. În URSS, totul este politic, iar la baza oricărui luau se găseşte Cuvântul Afr *cul Dicţionar Politic* conţine aproximativzece-douăsprezece mii de termeni, permiţându-i cetăţeanului să înţeleagă şi să exprime ideile şi sentimentele – care sunt aşteptate din partea lui. Flecare ediţie a lucrării reflectă modificările suferite de linia generajă: sunt introduse cuvinte noi, altele, de-acum inutile, sunt abandonate, iar unele definiţii sunt revăzute.

Ultima ediţie a *Micuhii Dic* & *mar* datează de la sfârşitul anului 1978, precedenta din vara lui 1969. Între timp, să reunit Conferinţa de la Helsinki şi a fost recunoscu tăznna de influenţă a URSS în Europa. Cu această ocazie, *Micul Dicţionar* să îmbogăţit cu două articole intitulate: «Lupta ideologi că, şi «Lupta de clasa»,

iar articolul «Războiul psihologic» a devenit mult mai stufos: de la douăzeci de rânduri în 1969, a ajuns la 91 în 1978.

Cele două ediţii definesc în mod aproape identic termenul «dezinformare» (în 1978 se precizează în plus doar că acest cuvânt este de origine franceză): «Dezinformarea este o informare provocatoare şi mincinoasă, prezentată ca adevărată cu scopul de a induce în eroare opinia publică Dezinformarea este utilizată pe larg de presa burgheză radio, televiziune şi celelalte mass-media, fiind arma, lor privilegiată pentru campaniile anticomuniste şi calomniile la adresa ţărilor – socialiste.»

O frază a lui L ilrejnev adăugată în ediţia din 1978 articolului «războiul psihologic» subliniază importanţa «dezinformării»: «Trăim în cund MIP mul război ideologic permanent (...)» Acelaşi articol face aluzie la «dezinformarea premeditată», «mijloc scandalos şi subtil de condiţionare psihologică a indivizilor». Nenumăratele articole pe care Micul *Dicţionar Politic le* consacră «războaielor» şi «luptelor» de tot felul menţionează, fără excepţie, diversele forme de «săpături», şi, printre acestea, «dezinformarea». Cititorul va înţelege cu uşurinţă importanţa căpătată de aceste procedee în cadrul «luptei politice supreme care se desfăşoară cu scopul de a răsturna dominaţia jurgheză şi de a asigura supremaţia sub orice formă a Proletariatului»

În acest război total şi neîncetat purtat de Uniunea Sovietică împotriva lumii «capitaliste» ş «burgheze», «dezinformarea» este o armă deosebit de eficace, un instrument esenţial pentru condiţionarea indivizilor.

«Dezinformarea» de uz intern prezintă câteva particularităţi tactice. În Uniunea Sovietică, unde informaţia rămâne un privilegiu, «dezinformarea» constând în a afirma, de exemplu, că numele adevărat al lui Soljeniţîn este Soljeniţer, adică în a spune că este

evreu, nu este răspândită de ziare, radio sau televiziune, ci de către militanţii Partidului cărora li se recomandă, în cursul «adunărilor cu uşile închise», să răspândească «ştirea». Responsabilii sovietici ai propagandei sunt convinşi – şi aici apare una dintre caracteristicile principale ale – dezinformării» de uz intern – că au de-a face cu cetăţeni lipsiţi de memorie: nu există decât ceea ce spune ziarul din data respectivă

Documentele publicate în Occident despre cenzura poloneză care preia toate fracurile» «fratelui mai mare», oferă o bună ihistrare a «dezinformării»: cenzura nu este preocupată de «caracterul veridic sau mincinos» al informaţiei: ea doreşte doar să ştie dacă informaţia este utilă sau nocivă pentru «construcţia comunismului».

Dar acesta este un fenomen secundar, dacă e comparat cu politica de ansamblu care vizează «inducerea în eroare a opiniei publice». De fapt, este mult mai important să se reuşească să se prezinte armamentul nuclear american ca un instrument de distrugere şi focoasele nucleare sovietice ca un instrument al păcii. Arta «dezinformării» a ieşit la rampă ta mod strălucit stand când, în 1979, lumea occidentală a acceptat cu cea mai mare uşurinţă ideea că bomba cu neutroni, pe care URSS nu o poseda încă, ar fi condus la distrugerea umanităţii şi era o armă imperialistă. În acelaşi fel, centralele atomice, al căror număr este în creştere continuă în URSS, servesc la producerea de căedrilitate în ţările socialiste şi la poluarea atmorei în cefe capitaliste.

Şi aici am văzut doar un aspect limitat al acesta poliţia care îşi asuma misiunea de a prezenta simultan. Uniunea Sovietică ca pe ţara – «socialismului adevărat» şi ca pe un stat care nu este cu nimic diferit de celelalte. Kremlinul a reuşit să «dezinformeze» lumea asupra *naturii înseşi* a statului edificat în urma Revoluţiei din Octombrie, ca şi asupra scopurilor acestuia Toate formele posibile şi

imaginabile de «dezinformare» au fost şi sunt utilizate pentru a ajunge la aceasta «Dezinformare Supremă».

«Ei îşi închipuie că suntem la fel cu ei», îşi ironiza Hitler adversarii poliţia într-o discuţie cu Hermann Rauschning. «Noi ceilalţi, bolşevicii, suntem oameni de alt soi», proclama Stalin în public în ziua de azi, afirmaţiile lui Hitler sunt recunoscute deoarece a pierdut războiul, dar continuăm să nu-l credem pe învingător Stalin.

În Franţa circulă două explicaţii pentru intervenţia sovietici din Afghanistan: pe de o parte, URSS a dorit să-şi ajute vecinul să nu cadă pradă legii islamice; pe de altă parte, ruşii au fost dintotdeauna atraşi de mările sudului. Aceste două explicaţii deformează sensul real al афиш sovietice.

Mai multe deoenii de «dezinformare» au făcut din URSS o ţară cu o sută de fete, ceea ce explică faptul că a reuşit să obţină succesiv sprijin de la opinia publică occidentală progresistă (până în 1941) şi de la guvernele statelor democratice (în timpul războiului); tot astfel se explică şi faptul că, începând cu anii ’50, a reuşit să-i intereseze pe conducătorii capitalişti becidentali şi mediile de afaceri.

lărficularitatea «dezinformăm» sovietice se datorează faptuhfi că este raniţa» de atitudinea Occidentului care, o dată lansat impulsul de la Moscova, se «dezinformează» pe sine însuşi. Memoriile publicate de diplomaţii occidentali care au lucrat în URSS lasă impresia stranie a unor poveşti SF care deşci în o altă planetă care nu există decât în imaginaţia autorilor, în cunoscuta sa carte în *misiune la Moscova* (publicată în 1943), ambasadorul american Joseph Davis afirmă, în special, că «Stalin ţine să liberalizeze Constituţia, asumându-şi prin aceasta riscuri enorme pentru puterea sa personală şi pentru locul său în sânul Partidului». Pentru Joseph Davis, Stalin este cel mai bun «partener» cu putinţă; el decide să-l ajute, întrucât

simpatiile sale liberale întâmpină rezistenţa membrilor Biroului Politic. Sub influenţa ambasadorului său, Roosevelt acceptă deci cu largheţe atribuirea a doua locuri suplimentare pentru URSS la ONU, mai ales că Stalin îi explicase că ainel nu s-ar fi putut prezenta în faţa alegătorilorşăi din Ucraina şi Bielorusia!

Vestul nu încetează să caute «un partener binevoitor» la Kremlin. Ambasadorul Statelor Unite, Charles Bohlen, în post la Moscova du Dă moartea lui Stalin, descoperă unul nou: «... Malenkov mi-a dat impresia că este mai bine intenţionat faţă de Occident decât alţi conducători sovietici.» Ambasadorul american este impresionat mai ales de faptul că Malenkov «nu bea». «În orice caz, adaugă el prudent, nu l-am văzut niciodată să bea la recepţii.» Pentru Helmut Allardt, ambasadorul Germaniei Federale, A. Kosîghin posedă «o charismă secretă» care face din el «un partener magnific»: de fapt, el este un «tehnocrat».

Conferind Uniunii Sovietice imaginea unui sfat ca oricare altul, diplomaţii şi oamenii politici occidentali au recurs la o metodă tradiţională: ei cred că astfel vor putea exercita o influenţa asupra politicii URSS, prin intermediul conducătorilor sovietici «bine intenţionaţi la adresa Occidentului» şi al ambasadorilor care «îi înţeleg» pe acesta. Astfel, Memoriile lui Kissinger reprezintă o antologie a tuturor falselor reprezentări ale №SS, produse ale «dezinformării» şi jtodezinformării». Kissinger povesteşte cu emoţie şi mândrie cum, de abia numit consilier al Preşedintelui pentru probleme de securitate naţională, a fost primit cu extremă bunăvoinţă de ambasadorul URSS la Washington, Anatoli Dobrinin. Pe atunci suferind, Dobrinin la întâmpinat în halat de casă, ceea ce Kissinger a considerat deosebit de flatant Acest fost profesor la Harvard, specialist în Metternich, a fost convins că a găsit mijlocul de a urca până la sursa puterii

sovietice: Dobrinin este chiar unul dintre acei membri ai Comitetului Central care «înţeleg Statele Unite».

Această imagine a URSS (un stat «la fel cu celelalte») face să se creadă că statisticile sovietice reflectă situaţia reală a ţării Desigur, unii economişti deosebit de suspicioşi au pretins că erau indispensabile verificarea fiecărei cifre avansate şi modificarea procentajului oficial de îndeplinire a Planului. Cu toate acestea, nimănui nu la trecut prin minte că «dezinformarea» sovietică nu consta în modificarea statisticilor, ci în suprimarea lor totală, cel puţin în forma în care sunt concepute în Occident

Luând cunoştinţă de raportul CIA din Congres, refugiatul sovietic Lev Nazarov ajunge la concluzia că agenţii contraspionajului american îşi extrag cunoştinţele despre URSS din statisticile sovietice. «Chiar dacă – scrie el – serviciile secrete americane nu ar fi constituite decât din agenţi KGB, tot n-ar îndrăzni să pretindă, vreme de unsprezece ani, că bugetul militar sovietic este egal celui al Statelor Unite!» Deoarece oricine ştie, de fapt, că Kremil nul depăşeşte cu mult Washington-ul în acest domeniu, în urma apariţiei acestui articol răsunător («Ce ştie contraspionajul occidental despre Rusia») în Commentary şi în sute de reviste din lumea întreagă, autorul a fost invitat la un prânz-dezbatere la care au luat parte membri ai Congresului, reprezentanţi ai guvernului, ziarişti şi amiralui Stansfield Turner, şeful CIA. Acesta din urmă (să fie oare utilă precizarea?) a fost total incapabil să respingă acuzaţiile imigrantului sovietic...

Incapabil din punct de vedere psihologic saşi închipuie că statisticile pot să nu aibă nicio legătură cu realitatea, servind doar «dezinformării», Occidentul rămâne convins că URSS este – aşa cum a declarat Samuels, vice-ministrul american al Comerţului – «prima ţară din hune care a reuşit să îngrădească oroarea suburbiilor». Vestul mai crede, după cum afirma Wirszup,

profesor la Universitatea din Chicago, şi că 97% dintre şcolarii sovietici iau cu succes examenul de bacalaureat, ceea ce reprezintă un record mondial absolut Vice-ministrul american al Comerţului, care a pregătit o serie de documente despre reuşitele construcţiei sovietice, a vizitat mai mult de o sută de oraşe; dar el nu cunoaşte limba rusă şi este constrâns să recurgă la un interpret Profesorul Wirszup, care se extaziază în faţa «recordurilor» stabilite de şcolile sovietice, uită să spună că în URSS munca didactică e direct. legată de procentajul de reuşită a elevilor un profesor care dă note proaste face să scadă procentajul propriu de îndeplinire a Planului, ca şi pe cel al întregii şcoli. În iunie 1980, revista *Tune* publică un număr special intitulat «URSS din interior». Săptămânalul american prezintă o mare putere pacifistă şi fericită, având, desigur, câteva deficienţe, care sunt, însă, pe cale de a fi înlăturate. După Time; comparând costurile de viaţă de la New York şi Moscova, se observă că, în timp ce jeanşii inelele de aur şi televizoarele color sunt mai ieftine în „Statele Unite, în schimb chiriile, încălzirea, electricitatea, rochiile şi pâinea au preţuri mult mai mici în URSS. Cititorul trage de aici cu uşurinţă concluzia că viaţa ar fi mai plăcută la Moscova decât la New York. Aparenţa de obiectivitate, subliniată de datele asupra preţurilor automobilelor (o maşini americană costă 6.000 de dolari, o «Jiguli» sovietică 10.000), *face* din această ediţie specială a revistei *Tune* cea mai bună publiritate posibilă pentru URSS. În realitate, tabloul prezentat. de săptămânalul american se aseamănă cu realitatea sovietică aşa cum *Daily News* (preţ 25 de cenţi) se compară cu *Izvestia* (numai 5 cenţi).

Linia generală a politicii de «dezinformare» este fixată de la Moscova. S-a decis, – de exemplu, să fie schimbată stema puterii sovietice. În anii ’30, era reprezentată de o sculptură a artistei Muhina: două statui

gigantice ale unui muncitor şi und colhoznice în marş spre viitorul luminos, purtând în mâini secera şi docanul în anii ’50 *apar*, pe coperţile cărţilor, revistelor şi pliantelor turistice, turnurile Kremlinului şi turlele multicolore ale bas Qicii St Vasili Blajenii. Generalul de Gaulle evoca pe atunci «Rusia eternă», în timp ce Henry Kissinger vorbeşte de rădăcinile tradiţionale ale politicii externe sovietice. Încă o dată, URSS se mulţumeşte să elaboreze Planul Acesta este apoi executat de către Occident care se «autodezinformează» neobosit Vicepreşedintele Comitetului Olimpic Sovietic avea motive serioase pentru a-şi încheia astfel conferinţa de presă ţinută la Moscova în faţa ziariştilor occidentali: «Domnilor, sunt mulţumit de dumneavoastră.»

Michel Heller, *Désinformation*, *moyen d’informa*tion in *Politique Internationale* No. 10

X. ANALIZA FĂCUTĂ DE «INAMICUL PRINCIPAL1»

John Barron a publicat în 1974 o carte completă despre KGB, ceea ce nu înseamnă că este şi total exactă. De exemplu, Barron menţionează un arhiepiscop ai Bisericii ortodoxe ruse căsătorit, ceea ce arată o necunoaştere destul dedudată a obiceiurilor ţării despre care vorbeşte. În plus, Barron nu ascunde faptul că sursele sale principahau fost FBI, CI ŞI *DIA a căror portavoce a devenit, în mod voluntar sau nu. Cu alte cuvinte, cartea sa conţine o parte inevitabilă de dezinformare* made in USA şi *trebuie* să se *citită cu anumite rezerve*.

O toate acestea, ca furnizează numeroase date confirmate de alte surse; *acestea pot. În consecinţă, sa de acceptate ca Bând prohabil adevărate*:

Deşi actele de dezinformare, care sunt cele mai periculoase, S-*scapă autorului, el insistă cu justeţe te legătura strânsă dintre dezinformarea prin cuvânt şi dezinformarea prin acţiune*

Precizând că termenul rusesc pentru dezinformare

este dezinformaţia, *el continui*

Dar cuvântul rusesc nu acoperă doar falsul şi uzul de fals, escrocheria intelectuală şi difuzarea de ştiri false, ci şi operaţiuni fizice precum sabotajul şi crima, atunci când acestea servesc unor scopuri psihologice. Un pasaj din manualul KGB reflectă fidel această concepţie asupra intoxicării, citând «o directivă a Comitetului Securităţii Sfatului. intitulată Despre *intensificarea operaţiunilor de informaţii Împotriva Statelor Unite în lumea a treia*:

«Misiunea rezidenţei[9] implică studierea meticuloasă a contradicţiilor dintre Statele Unite şi celelalte tăn capitaliste, analiza informaţiilor furnizate de reţeaua de agenţi şi pregătirea şi executarea unor măsuri active care să agraveze contradicţiile şi să compromită personalităţile politice şi guvernamentale americane importante.»

Anumite operaţiuni de intoxicare vizează exploatarea interesului legitim al opiniei publice pentru problemele mondiale. De exemplu, Departamentul american al Apărării a aflat dintr-o sursă autorizată că KGB-ul intenţiona să deverseze deşeuri radioactive în apele din apropierea unei baze folosite de submarinele poloneze. «Descoperirea» acestei poluări ar fi fost prezentată ca o dovadă a faptului că submarinele nucleare reprezintă o ameninţare pentru mediul înconjurător, iar această «dovadă» ar fi alimentat campania de propagandă a KGB-ului împotriva construirii submarinelor Trident din ultima generaţie, care au reprezentat armătura forţei nucleare occidentale în următorii ani în acest caz, totuşi, KGE – kil a considerat că operaţiunea era irealizabilă din considerente tehnice şi a renunţat la ea, dar continuă să studieze alte căi care i-ar permite să se folosească de neliniştile provocate de problema mediului pentru a ataca alte proiecte militare şi tehnologice occidentale, defavorabile

---

9 Astfel sunt desemnate Statele Unite de către serviciile speciale sovietice - n.a.

intereselor sovietice.

Ceea ce sovieticii numesc «dezinformare» include şi manifestaţiile, grevele, încăierările care discreditează guvernele şi erodează moralul popoarelor. Richard Pipes, director al Centrului de Studii Ruse de la Universitatea Harvard, scrie într-o analiza a politicii externe sovietice: «Manifestaţiile sunt deosebit de utile. Des nu sunt niciodată spontane, ele par astfel şi reuşesc întotdeauna să atragă atenţia. O manifestaţie bine organizată poate da o impresie complet falsă asupra stării reale a opiniei publice dintr-o ţară ş a poate hotărî pe cei care ezită. În octombrie 1968, o manifestaţie împotriva intervenţia americane din Vietnam reunea 6.000 de persoane în Grosvenor Square Oa Londra), în timp ce nu erau decât şapte manifestanţi în faţa ambasadei URSS pentru a protesta contra invaziei din Cehoslovacia La Tokio, mulţimea invada zbăale pentru a protesta împotriva condiţiilor în care insula Okinawa fusese cedată Japoniei; nu se punea problema de a manifesta contra refuzului Uniunii Sovietice de a discuta transferarea insulelor Kurile Ouate de la Japonia la sfârşitul celui de-al doilea război mondial).

De asemenea, *John Barron este conştient de faptul că, în Uniunea Sovietică, dezinformarea este o tradiţie începută de Lenin*:

Această practică, moştenită direct de la Lenin, este ancorată solid în obiceiurile sovietice. Aşa cum admira teroarea, Lenin predica şi «armele otrăvite», care sunt viclenia, duplicitatea şi calomnia:

— Comuniştii, scria el, trebuie să fie gata de orice sacrificiu şi chiar, la nevoie, să poată folos toate tipurile de vicleşuguri, planuri, stratageme ilegale, să nege şi să disimuleze adevărul (...) Politica comunistă vizează în mod concret aţâţarea unui inamic contra celuilalt (...) Noi, comuniştii, trebuie să ne folosim de o ţară împotriva alteia (...). Cuvintele mele erau alese pentru a provoca ura,

aversiunea şi dispreţul (...) nu pentru a-l convinge pe adversar, ci pentru a-l distruge, pentru a-i mătura structurile de pe suprafaţa pământului. Această formulare este calculată pentru a trezi cele mai rele gânduri, cele mai grave bănuieli împotriva adversarului.»

Conceptul sovietic modern de intoxicare, de «dezinformare» (în rusă *dezmfomath*) este extras din aceste «principii ale leninismului». Conform spuselor sovieticilor înşişi, dezinformarea constă în «răspândirea de informaţii false şi provocatoare», dar, pusă în practică de KGB, ea merge mult mai departe decât această definiţie. Ea implică distribuirea de documente, de scrisori, manuscrise, fotografii falsificate sau fabricate, propagarea zvonurilor răuvoitoare sau orientate şi a informaţiilor false de către agenţi, înşelarea străinilor care vizitează Uniunea Sovietică; de asemenea, ea include şi acţiunea psihologică Aceste tehnid, aplicate în diferite moduri, vizează influenţarea politicii altor guverne, degradarea relaţiilor dintre celelalte ţări, erodarea încrederii popoarelor în conducătorii şi instituţiile lor, discredits rea indivizilor şi organiza Por opuse politicii sovietice, înşelarea străinilor în privinţa intenţiilor sovietice şi a condiţiilor de viaţă din URSS, respectiv, atunci când este cazul, disimularea gafelor KGB-ului însuşi.

Operaţiunile de intoxicare se disting de propaganda clasică prin faptnt că implică în general, acţiuni clandestine, iar adevăratele lor origini rămân ascunse. Acesta este motivul pentru care conducătorii sovietici au încredinţat întotdeauna structurilor lor clandestine responsabilităţile principale din domeniul intoxicării.

Ca şi toate organizaţiile care iau succedat, Ceka poseda un «Birou de Dezinformare» până la reorganizarea KGB din 1959, când a fost creat un veritabil Departament de Dezinformare, numit Departamentul D al Primului Directorat General Primul său şef a fost generalul Ivan

Ivanovici Agaianţ, un armean înalt cu maniere distante, păr grizonant şi mustaţă cenuşie. Ascetic şi solemn, Agaianţ se arăta în acelaşi timp puritan în viaţa privată şi nemilos în cea profesională A reunit vreo cinezeci de ofiţeri la centru şi a mai afectat încă douăzeci la Karlshorst, rezidenţa KGB din Berlinul de Est în plus, a primit autorizaţia de a angaja de câte ori era necesar savanţi, tehnideni specializaţi şi ofiţeri ai armatei regulate în chip de consilieri. După moartea lui Agaianţ, urmată de o nouă reorganizare în 1968, Departamentul de Dezinformare, devenit Departamentul A, şi-a mărit importanţa în cadrul Directoratului Extern şi, se pare, şi-a înmulţit şi efectivele.

Atunci când era cazul ofiţerii Departamentului de Dezinformare se deplasează în străinătate pentru a participa ei înşişi la operaţiuni. Astfel, Aga

*

Ianţ s-a dus în Suedia în 1963 şi în Pakistan şi Indonezia în 1965; de asemenea, inspecta în mod regulat serviciile de dezinformare ale ţărilor satelite din Europa de Est Adjunctul său, Serghei Alexandrovid Kondradov, a mers în 1966 la Bonn pentru a aduna elementele unei campanii de defăimare îndreptate contra conducătorilor vest-germani. Un alt ofiţer al Departamentului de Dezinformare, Iuri Ivanovici Liudin, alias Iuri Ivanovici Modin, a petrecut zece luni la New Delhi pentru a pregăti falsuri care să influenţeze alegerile din 1967 din India. Unii ofiţeri de dezinformare locuiesc în străinătate în permanenţă, precum Vladimir Alexandrovid Ciudukin, prim-secretar al misiunii sovietice de la New York. Cu toate acestea, Departamentul A încredinţează esenţialul muncii de teren ofiţerilor şi agenţilor din diviziile geografice ale Primului Directorat General, dar poate apela şi la sabotorii Departamentului V sau la diplomaţii sovietici de bună credinţă, folosiţi din când în când, fit mod conştientsau mi, pentru a răspândi anumite zvonuri.

Pentru operaţiunile de intoxicare îndreptate contra străinilor din Uniunea Sovietică, Departamentul A recurge atât la propriii săi ofiţeri, cât şi la cei ai diferitelor divizii ale celui de-al Doilea Directorat General. Aşa se întâmplă că un occidental se poate trezi în faţa unui specialist în intoxicare în locul tehnicianului pe care a cerut să-l întâlnească KG &ul este cel care organizează în ziua de azi întâlnirile dintre experţii occidentali şi cdebrul «profesor Nikitin de la Institutul de istorie». În realitate, pseudo-profesorul Nikitin nu este altul decât Anatoli Grosid, ofiţer KGB de mult timp, cunoscut altă dată sub numele de Anatoli Gromov. Instalat la ambasada sovietică din Londra între 1936 şi 1944, Gorski i-a asistat în mod direct pe agenţii Harold AR (zis «km») Philby, Donald MacLean şi Guy Burgess. La urmat pe MacLean la Washington pentru a efectua operaţiuni de spionaj şi infiltrare antiamericană la cel mai înalt nivel. Astăzi, întrucât îi este imposibil să iasă din ţară fără să rişte enorm, el se consacră «dezinformării» străinilor la Moscova.

Ţinta cea mai frecventă a tentativelor de intoxicare este reprezentată de oameni politici, universitari, ziarişti, clerici şi persoane cu profesiuni liberale în vizită la Moscova. În general, KGB-ul se străduie să controleze tot ce văd străinii, dându-le impresia că nu li se ascunde nimic, să le dicteze concluziile lăsându-i să creadă că ei înşişi le-au tras. Are deseori succes, datorită influenţei sale absolute asupra tuturor mediilor societăţii sovietice. Uneori, victimele acestui tip de manipulare sunt ilustre.

Sir John Maynard, expert britanic în agricultură, a efectuat o vizită în Ucraina sub egida OGPU, în momentul cel mai tragic al foametei care a făcut, conform lui Robert Conquest, între 5 şi 6 milioane de victime în 1932 – 33.

La întoarcerea la Londra, Maynard a afirmat, cu toate acestea, că foametea nu exista; erai, poate, unele restricţii, dar în niciun caz o lipsă generală de hrană.

George Bernard Shaw a revenit şi el dintre călătorie organizată de OGPU. afirmând că nu a observat niciun simptom de foamete: din hotelurile unde cinase nu lipsea nimic, a spus el.

În sfârşit, John Barmn dă Câteva exemple precise de operaţiuni de dezinformare. *Este adevărat că stilul său se aseamănă mult* ce/ш al *pubăcatiei* Reader's Digest, *unde este-sau a tost-angajat, dar faptele pe care к relatează par-veridice în cea mai mare parte* în 1956, STB-ul, serviciul secret ceh controlat de KGB, a început să trimită manifeste neonaziste virulente unor oficiali fiances, britanid şi americani. Toate purtau semnătura unei dtganizaţii imaginare, *Kampfverband Sir Unabhângiges Deutschland* (Liga combatantă pentru independenţa Germaniei). Propaganda acestei organizaţii fantomă încerca să creeze impresia că o bandă de neonazişti fanatici îşi făcuse apariţia în Germania de Vest în primăvara anului 1957, patru ofiţeri cehi de informaţii – Miloslav Kouba, Robert Ther, Milan Kopecky şi Stanislav Tomes – au plecat la Paris. Kouba, expert în explozibili, a confecţionat o bombă puternică ascunsă într-o cutie de trabucuri, pe care colegii săi au dus-o la ofidul poştal de pe bulevardul Diderot pentru a o trimite prefectului Rinului de Jos, Andr-Marie Tremeaud. Totul era calculat pentru ca pachetul să ajungă la destinaţie, la Strasbourg, în dimineaţa z & el de 17 mal în aceeaşi seară, prefectul urma să primească o delegaţie parlamentară care vizita oraşul, iar ruşii şi cehii sperau ca el să le ofere invitaţilor trabucurile-capcană Ar fi făcut-o, poate, dacă soţia sa n-ar fi deschis mai devreme cutia sosită prin curier. KGB-ul sperase că explozia îi va afecta pe parlamentari şi că responsabilitatea va fi pusă pe seama neonaziştilor imaginari, dar nu a reuşit decât să o ucidă pe stăpâna casei. Cu toate acestea, zvonurile răspândite de KGB şi speculaţiile presc europene i-au implicat serios pe «nazişti», Radio Moscova acuzând în mod precis «Liga

combatantă pentru independenţa Germaniei». Asasinatul pus la cale de KGB a fost considerat ca o dovadă a faptului că germanii din Vest rămâneau în sufletul lor nazişti incorigibili, nedemni de încredere.

La puţin timp după moartea doamnei Tremeaud, KGB-ul a inventat o nouă modalitate de calomniere a Germaniei de Vest în 1958, un profesor vest-german de liceu susţinuse idei antisemite, tineri delincvenţi profanaseră mormintele dintr-un cimitir israelit, iar câteva familii de evrei primiseră serisori anonime insultătoare. Aceste incidente care indignaseră presa germană şi provocaseră în mass-media străină comentarii privind o eventuală renaştere a nazismului i-au dat-o idee generalului Agaianţ.

În noaptea de Crăciun din 1959, un neamţ de 25 de ani, ajutat de un complice, a desenat pe sinagoga din KSln zvastici, cu sloganul: «Germania cere expulzarea evreilor». La un kilometru distanţă a fost profanat un alt monument israelit în nopţile următoare, zvasticile şi sloganurile antisemite au apărut pe sinagogile, mormintele şi magazinele evreieşti din mai mult de 20 de oraşe din Germania de Vest Numeroşi evrei au primit ameninţări anonime prin telefon şi scrisori. În weekend-ul de Anul Nou, aceleaşi inscripţii s-au regăsit pe sinagogile şi clădirile evreieşti din Londra, Oslo, Viena, Paris, Parma, Glasgow, Copenhaga, Stockholm, Milano, Anvers şi New York. Pe 3 ianuarie se semnalau ahe manifestări antisemite la Melbourne, Manchester, Atena şi Perth, în Australia. Pe fflanuarie s-au înregistrat noi profanări la Bogotá, Buenos Aires, Milano, Oslo, Viena şi la reşedinţa de vară a regelui Frederic al IX-lea al Danemarcei unui membru evreu al parlamentului britanic i s-a atribuit o gardă de corp după ce a primit telefoane de ameninţare cu moartea din partea unui membru anonim al «Partidului nazist britanic». În acelaşi timp, epidemia de profanări se intensifica în toată

Germania de Vest

În întreaga lume, reacţia a first imediată şi aproape unanim defavorabilă Germaniei de Vest Poetul american Carl Sandburg a cerut pedeapsa cu moartea pentru orice individ surprins că desenează zvastici. La Londra, lordul Robert Boothby, care auzise vorbindu-se de «un val de neonazism», şi-a anunţat intenţia de a merge în Germania pentru a investiga situaţia la faţa locului Diplomaţii vest-germani sau văzut dintr-odată ostracizări. Comercianţii britanici au anulat contractele de un por tal mărfurilor vest-germane, sau au retras produsele din RFC de pe rafturi. Ziarele britanice au exprimat îndoiala că Germania de Vest ar fi un partener de încredere în cadrul NATO. Un titlu din New York Herald Tribune sintetizează perfect atitudinea principalelor cotidiene din Europa şi America în acel moment

«Bonn-ul este neputincios în faţa otrăvii naziste.»

Dar protestele cele mai puternice s-au auzit de la Moscova.

«Aceste provocări naziste scandaloase au ca scop încurajarea războiului rece şi aţâţarea popoarelor unele împotriva celorlalte», scria *Pravda*. Conducătorilor vest-germani nu le-a mai rămas decât să-şi prezinte scuze şi să publice o autocritică oficială Episcopul Otto Dibeliuş a văzut în aceste manifestări dovada faptului că naţiunea germană nu a reuşit încă să se rupă de trecutul său. Republica Federală mai avea puţini apараrшп, unul dintre rarii conducători străini care iau luat apărarea în public fiind primukninistru israelian David Ben Gurion:

«Tânăra generaţie germană nu este hitleristă, ci dimpotrivă», a declarat el...

Între Crăciunul anului 1959 şi jumătatea lui februarie 1960, autorităţile vest-germane au înregistrat 833 de manifestări antisemite. Apoi, epidemia a încetat brusc, la fel de misterios cum începuse. Poliţia a arestat şi interogat

234 de cetăţeni; analizându-le motivaţiile, guvernul a stabilit că 24% dintre ei acţionaseră sub influenţa «sentimentelor nariste subconştiente», iar 8% fuseseră împinşi deconvingerile lor de extrema stângă sau dreaptă; 48% erau beţivi sau vagabonzi, iar 5% indivizi instabili mintal.

Responsabilii pentru aceste acte profanatoare au rămas în cea mai mare parte necunoscuţi. Până la sfârşit, oficialităţile vest-germane au exprimat bănuiala că ar fi putut fi o acţiune clandestină a comuniştilor. Tânărul neamţ* şi complicele său, condamnaţi pentru profanarea sinagogii din Köln, aparţineau unui partid de extrema dreaptă şi, departe de a se căi, au manifestat la proces sentimente pronaaste. Poliţia a stabilit, însă, că amândoi mergeau adesea în Germania de Est, iar unul dintre ei purta insigna Partidului Comunist la reverul pardesiului. Într-un alt caz, trezorierul unei organizaţii neonaziste din Berlin, Bernhardt Schlottmann, în vârstă de 22 de ani, a mărturisit, după arestare, că i se ordonase să se infiltreze în mediile extremiste pentru a le inocula sentimente antisemite. Apariţia simultană a zvasticilor în numeroase oraşe de pe diferite continente şi încetarea bruscă a epidemiei sugerau existenţa unei operaţiuni organizate, dar, la vremea respectivă lipsa totală a dovealor făcea ca insinuarea unei complicităţi comuniste să nu fie deloc plauzibilă.

Serviciile occidentale de securitate au descoperit de-abia mai târziu, după 1960, ce se întâmplase cu adevărat, atunci când nişte transfugi au mărturisit că «operaţiunea zvastica» fusese în întregime concepută de generalul Agaianţ întrucât reacţia scandalizată de la primele incidente antisemite izolate din 1959 îi demonstrase în ce măsură era sensibilă opinia publică mondială la tot ce putea sugera o reînviere a nazismului, el şi-a spus că, dacă nişte acte izolate fuseseră suficiente pentru a provoca

astfel de atitudini, o serie neîntrerupta de incidente în întreaga lume ar fi suscitat un val de teroare şi o suspiciune generală faţă de Germania de Vest Pentru a testa efectul produs de profanarea sanctuarelor evreieşti, Agaianţ a trimis o echipă de agenţi KGB într-un sat situat la vreo 80 de kilometri de Moscova. Într-o noapte.

acest comando a desenat pe ziduri zvastid şi sloganuri antisemite a răsturnat stelele funerare şi s-a retras rapid. Agenţii KGB însărcinaţi să observe reacţia sătenilor au raportai ca majoritatea locuitorilor se arătase neliniştită, dar, pe de altă parte, apariţia simbolului nazist trezise antisemitismul latent al câtorva ruşi, care au trecut, la rândul lor, la manifestări antisemite. La câteva săptămâni după acest test, KGB-ul a lansat operaţiunea propriu-zisă, folosind germani din Est în RFC şi propriii săi agenţi în restul lumii. Mai târziu, Rupert Sigl, un transfug care lucrase pentru KGB în Berlinul de Est între 1957 şi 1969, trebuia să coroboreze rapoartele agenţilor. El a declarat că, în momentul culminant al «campaniei zvasticilor*, primise ordinul de a traduce din rusă în germană unele scrisori pline de ură care urmau să fie trimise familiilor de evrei din Germania de Vest

Forma cea mai frecventă de intoxicare folosită de KGB are ca punct de plecare fabricarea sau falsificarea de documente şi texte, în lumea „mfreagă, KG &ul şi serviciile satelite adună cu regularitate semnăturile străinilor faimoşi, anteturile şi hârtiile oficiale care pot fi folosite în acest scop. Încă de acum câţiva ani, STBad şkt dat seama că occidentalii care primesc o felicitare de Crăciun se simt obligaţi, din politeţe, să răspundă la ea în consecinţă, ambasadele cehoslovace au adoptat obiceiul de a trimite urări de Crăciun personalităţilor şi membrilor administraţiei. Mulţimea de semnături adunate de pe răspunsuri este clasată în arhivele mănăstirii din Praga, unde şi KGBu) are acces. Atunci când este cazul, acesta

din urmă distribuie documentele false prin intermediul agenţilor comunişti, dar acestea sunt adresate cel mai adesea direct ziarelor, revistelor, serviciilor administrative, însoţite de o scrisoare semnată ilizibil sau fără semnătură deloc.

Astfel, cotidianul din Bombay Free *Press Journal* a publicat în februarie 1968 o scrisoare adresată redactorului-şef de Gordon Goldstein de la Office *of Nava} Research* din Stater Unite. În ea li se explica asiaticilor că americanii nu avuseseră nicio intenţie ascunsă atunci când stocaseră arme bacteriologice în Vietnam şi Thailanda (lucru pe care Statele Unite nu l-au făcut niciodată). Scrisoarea a fost reprodusă pe 7 martie de Times, la Londra, iar în aceeaşi zi Radio Moscova o cita în emisiunile sale adresate Asiei ca pe o dovadă a faptului că americanii provocaseră o epidemie de boli contagioase în Vietnam. Săptămânalul indian *Blitz* din 9 martie a publicat un articol cu titlul: «Război biologic şi nuclear – Statele Unite mărturisesc». Or semnătura şi hârtia cu antet din scrisoare proveneau de la o invitaţie trimisă de Goldstein cu un an în urmă la un simpozion ştiinţific internaţional pe care îl prezidase.

În Turcia, senatorul Haydar Tunckanat a făcut publice pe 7 iulie 1966 «documente» dovedind că Statele Unite complotau pentru a lichida anumiţi ofiţeri turci şi a demola prestigiul liberalilor în interesul partidului la putere, Partidul Justiţiei. Unul dintre aceste «dbetimente» era o scrisoare a unui spion infiltrat în acest partid, adresată unui destinatar desemnat doar prin iniţialele «E. M.». Un altul era o scrisoare a aceluiaşi «E. M.», adresata, de această dată, ataşatului militar american de la Ankara, colonelul Donald D. Dickson. Aceste două «documente» erau mai mult decât suficiente pentru a confirma acuzaţiile de amestec cinic şi scandalos al Statelor Uhite în afacerile interne ale Turciei şi au provocat un val de manifestări

antiamericane.

Ziarele turceşti au subliniat imediat că atât Edwin Martin, consilier la ambasada americană de la Ankara din 1964, cât şi. căpitanul de vas E.M. Morgan, fost reprezentant al Statelor Unite la CENTO, Organizaţia Tratatului de Centru, aveau iniţialele «E. M.». La fel de repede, ziarele ar tras concluzia că Dickson era în realitate agentul CIA răspunzător de operaţiunile din Turcia Conducătorii turci au acceptat «documentele» ca fiind autentice şi chiar şi aceia care se arătau de obicei favorabili Statelor Unite şi-au ma. nifestat indignafea-Numeroşi ofiţeri turci sau arătat încă şi mai iritaţi.

Însă KGB-ul nu a reuşit întotdeauna să imite uzanţele birocraţiei americane, astfel că reprezentanţii americani le-au putut semnala responsabililor turci numeroasele erori de formă şi de stil care atestau faptul că aşa-zisele «documente» erau false. Totuşi, acest demers nu a reuşit să şteargă impresia «imperialismului american» pe care falsurile le-o lăsaseră multor turci, în special ofiţerilor.

La sfârşitul anului 1969, Departamentul A s-a folosit de Tunckanat pentru a lansa un alt fals, publicând sub numele său o carte intitulată *Istoria secretă a acordurilor bilaterale*. Această diatribă antiamericană destul de laborioasă conţinea o pretinsă copie a unui ordin al lui «James E. Lazenby, Colonel, GS», cerând efectuarea unei operaţiuni de culegere de informaţii îndreptate contra ofiţerilor din statuhnajor general turc. Aceste instrucţiuni erau datate 22 noiembrie 1965, dar redactarea era făcută sub o formă care nu se mai folosea în armata SUA din 1962, iar Lazenby, colonel din Air *Force*, era prezentat ca ofiţer al armatei terestre. Cu toate acestea, falsul a provocat o nouă criză de antiamericanism în Turda.

Uneori, ocaaile de lansare a unei operaţiuni de intoxicare se prezintă singure, pe neaşteptate. La începutul anului 1970, partidul comunist dpriota informat

ambasada sovietică din Nicosia că un grup de ofiţeri cred pregătea o lovitură de stat împotriva guvernului din Cipru. KGB-ul a studiat raportul şi a anunţat Centrul că era vorba de o eroare, dar simpla menţionare a faptului le-a dat o idee celor de la Departamentul A Astfel, într-o seară de martie, ambasadorul sovietic de la Ankara, Vasffi Feodorovici Grubiankov, ofiţer KGB experimentat, a cerut de urgenţă o audienţă la ministrul turc de externe, căruia i-a declarat că Uniunea Soviatică avea dovada că grupul de colonei greci, sprijiniţi de forţele NATO şi de Statele Unite, pregăteau o lovitură de stat în Cipru cu scopul de a anexa insula la Grecia şi, deci, la NATO.

Neliniştit, guvernul turc a anunţat în dimineaţa următoare iminenţa operaţiunii. KGB-ul a furnizat ziarelor turceşti diferite depeşe ale agenţiilor de presă, cu alură oficială, despre pretinsa lovitură de stat grecoamericană, iar diplomaţii bulgari au întărit zvonul, însă reacţiile, deşi violente, sau calmat rapid în absenţa oricărui incident cu toate acestea, Uniunea Sovietică a pretins că, prin dezvăluirea proiectului, a salvat Ciprul şi interesele turceşti din insulă

Cel mai faimos agent de intoxicare din KGB este un specialist cu un aer mucalit numit Vitali Evghenevid Lui, mai cunoscut sub numele de Victor Louis. Născut în 1928, are pe puţin un metru optzeti, o faţă rozalie şi surâzătoare, ochi albaştri, păr castaniu şi buclat, un spirit ascuţit şi, pentru unii, mult farmec. Victor Louis a fost primit de două ori la Casa Albă pe 17 octombrie 1966 de către vicepreşedintele Hubert H. Humphrey şi pe 13 noiembrie 1971 de către consilierul preşedintelui, Henry Kissinger. Articolele sale, sau cele ale Departamentului de Dezinformare, semnate cu numele său, au fost publicate în numeroase ziare occidentale, între care *New York* Tâmesşi *Washington Post Evening News* din londra i-a oferit difuzarea lucrărilor sale în Europa, ca şi o legitimaţie de

presă care i-a servit de acoperire. Louis a parcurs mapamondul în condiţii de neconceput pentru un cetăţean sovietic, cu o carte de credit Diner’s Club, jucând rolul unei celebrităţi care călătoreşte incognito. Activitatea sa, însă nu este deloc misterioasă se poate demonstra uşor că ea constă în semănarea confuziei, răspândirea minciunii, plasarea de manuscrise falsificate sau forate şi întinarea reputaţiei unor intelectuali sovietici contestatari de felul lui Soljeniţîn.

Louis nu împlinise încă douăzeci de ani când a început să lucreze în chip de comisionar şi mic informator al poliţiei la ambasada Noii Zeelande din Moscova, apoi la cea a Braziliei. Se pare că a studiat limbile străine la Universitatea din Moscova înainte de a fi trimis într-un lagăr de concentrare. Louis a pretins că fusese acuzat de comerţ ilicit, dar că motivul real era faptul că frecventase străini. Peter Worthington, un eminent ziarist canadian specializat pe probleme sovietice, afirmă că dimpotrivă, Louis a fost inculpat ca simplu traficant pe piaţa neagră. În lagăr, şi-a asigurat un tratament preferenţial denunţându-i pe ceilalţi prizonieri. Scriitorul Arkadi Belinkov l-a întâlnit în vara anului 1954 la lagărul departamental nr. 9 din Spasski, în Kazahstan. Conform lui Belinkov, Louis şi-a Scut o intrare spectaculoasă, purtând o pălărie Colonială şi haine asemănătoare uniformei britanice din Indii, ceea ce a condus la răspândirea zvonului că Uniunea Sovietică intrase în război împotriva Marii Britanii. Prizonierul a intrat imediat în contact cu intelectuali din lagăr, care, după ce i s-au confesat, au fost supuşi la noi interogatorii. Înţelegând japid cu tine aveau de-a face, L-au bătut zdravăn, după care autorităţile au preferat să-l mute în alt lagăr.

Louis a apărut clin nou la Moscova în 1956, reluându-şi activităţile de traficant Purtându-şi marfa într-o valiză, încerca să reia legăturile cu corpul diplomatic Vindea

icoane ş schimba valută pe faţa, ceea ce i-ar fi adus oricărui cetăţean sovietic un glonte în cap. De asemenea, organiza întâlniri pretins clandestine între occidentali şi pictorii de avangardă care nu aveau dreptul de aşi expune pânzele. După *New York Times*, unii dintre artiştii pe care i-a compromis astfel au fost arestaţi pentru legături clandestine cu străinii

Aceste activităţi ilegale – şi încă multe altele – nu s-ar fi putut desfăşura tară acordul autorităţilor, ceea ce sugerează că Louis era agent KGB, aşa cum au afirmat sau insinuat anumite publicaţii occidentale Lipsea, totuşi, un тяrtor demn de încredere care să certifice relaţiile dintre Louis şi KGB. Rupând tăcerea pe care o păstrase din momentul trecerii sale în Vest în 1964, maiorul furi Nosenko a furnizat această dovadă, explicând că 1 л sfârşitul anilor ’50 Louis era angajat de secţia locală a KGB-ului din Moscova, şi nu de cel de-al Doilea Directorat General, însărcinat în principiu cu operaţiunile importante împotriva străinilor. La vremea aceea, acesta din urmă refuza să-i încredinţeze lui Louis misiuni serioase din cauza comportamentului său, precum şi a reputaţiei de Iuda pe care şw câştigase în lagăre. În plus, generalul Oleg Gribanov nu avea deloc încredere în el.

În I960, Louis a intrat în contact cu un american pe care agenţii lut Nosenko încercau deja să-l racoleze.

«Gribanov, afirmă Nosenko, a cerut secţiei din Moscova să-l retragă din operaţiune şi să-l lină la distanţă, dar trebuie să se înţeleagă că KGBhi) local nu era implicat în afacere decât în mod marginal în ochii sat, Victor Uuis era un personaj important se arătase deosebit de eficient în acţiunile sale împotriva străinilor, iar KGR-ul local spera ca, datorită lui, să reuşească efectuarea unor operaţiuni de anverguri Ni se repeta fără încetare: «Acest Victor este un agent excelent, cel mai bun pe care îl avem». Era împins

fără i neetare să acţioneze.*

Nosenko observă că, de la propria sa plecare şi ieşirea la pensie a lui Gribanov, Louis pare să fi depăşit reticenţele şi chiar aversiunea cu care era privit de la Centru. De-acum dispune de maşini străine de lux, de un apartament somptuos în Moscova şi de o casă la ţară cu piscină. Dea pretinde că le-a câştigat datorită spiritului său întreprinzător, acestea sunt, în realitate, instrumente furnizate de KGB pentru a-i permite să joace rolul special care îi este atribuit. îi primeşte pe străini la cele două domicilii, le oferă whisky şi caviar şi chiar distracţii rafinate, cum ar fi întâlnirile cu intelectualii, mergând uneori până acolo încât să le recomande o discreţie totală. Pentru a-l face mai interesant, KGB-ul îi furnizează uneori informaţii secrete valabile, pentru a le transmite invitaţilor ăăi. Astfel, a avertizat ambasadele străine de manifestaţiile care se pregăteau împotriva lor, a fost primul care a anunţat lumii întregi căderea hâi Hruştiov şi continuă să răspândească zvonuri care, dacă nu sunt întotdeauna exacte, sunt cel puţin interesante.

Louis a jucat rolul principal în campania violentă dusă de KGB pentru a o calomnia pe fiica lui Stalin, Svetlana Aliluieva. La scurt timp după sosirea acesteia în Statele Unite, în 1967, el a lansat ştirea falsă că Svetlana şi-ar fi denunţat prietenul, scriitorul liberal Andrei Siniavski, după care i-a intervievat pe cei doi copii ai Svetianei în apartamentul în care locuiseră împreună cu ea la Moscova, făcându-l pe fiu, prin şantaj sentimental, să-şi denunţe mama. Apoi a vândut în Europa un prim tiraj din cartea Svetianei, *Douăzeci de scrisori către un prieten*, cu fotografii de familie. (Fotografiile şi manuscrisul fuseseră sustrase de pe biroul Svetianei după fuga acesteia). KGL – kil spera ca, prin scoaterea pe piaţa a unei alte versiuni a cărui, să creeze problemele juridice care să împiedice publicarea celor două volume înainte de cea de-a

cincizecea aniversare a Revoluţiei, dar planul a eşuat Pentru a evita problemele deja menţionate, editorul american a grăbit tipărirea cărţii, a rarei apariţie în septembrie 1967 i-a pus în mare încurcătură pe sovietici. În timpul sejurului său în Europa, Louis a propus spre publicare şi un articol despre Svetlana bazat, spunea el, pe un interviu cu mătuşa ei, Anna Redens. O revistă germană a cumpărat articolul fără să ştie că Anna Redens murise cu ani în urmă.

Louis a revenit în Europa în primăvara anului 1968, de data aceasta pentru a vinde o copie a cărţii pe atunci inedite a lui Soljeniţîn, *Pavilionul canceroşilor*. Dacă manevrele lui Louis n-ar fi fost dezvăluite de o editură a emigranţilor ruşi, Grani, KGB-ul i-ar fi putut aresta pe Soljeniţîn pentru publicare ilegală în străinătate şi ar fi justificat interzicerea cărţii în Uniunea Sovietică sub pretextul că era exploatată în cadrul propagandei anticomuniste din afară.

Pe 16 martie 1969, Louis a încerca o nouă operaţiune de mtoxicare împotriva lui Soljeniţîn, publicând în *Washington Post* un articol care se pretindea fondat pe un «interviu» al scriitorului. Se vedea de la opoştă ca declaraţiile atribuite acestuia erau fabricate: în timp ce Soljenipn făcuse din plin dovada curajului, cinstei şi dezinteresului personal, afirmaţiile care i se puneau în cârcă îl transformau într-un plângărios plin de milă pentru sine însuşi, care căuta aureola de martir. Articolul lui Louis lăsa să se înţeleagă că Soljen Mn văzuse cu ochi buni ocuparea Uniunii Sovietice de către nazişti în cursul războiului şi ca responsabilul pentru ororile din lagărele de concentrare fusese Beria şi nu Stalin.

În septembrie 1969, la întoarcerea lui Alesei Kosîghin de la Pekin după întâlniri dezamăgitoare, KGBml a lansat prin intermediul lui Louis o campanie de intoxicare care a făcut senzaţie în presa din lumea întreagă, într-o

corespondenţă către *Evening News* din Londra, agentul afirma că Uniunea Sovietică avea în vedere un atac nuclear preventiv împotriva Chinei în acelaşi timp, diplomaţii de la ambasadele sovietice din Europa şi Am «ca lăsau să se înţeleagă faţă de americanii bine plasaţi în ierarhie că Moscova pr-ătea cu seriozitate acest atac-surpriză. Totuşi, aceasta campanie periculoasă constituie un nou exemplu de succes tactic ale cărui consecinţe au first conhare intereselor Uniunii Sovietice. Fără să ameninţe China în mod oficial şi fără să se expună la acuzaţia de a provoca război” ruşii i-au obligat pe cnm-zi să reia negocierile asupra diferendului de la frontiera chino-sovietâcă; în acelaşi timp, însă, neliniştea ia împins pe chinezi să angajeze discuţii «crete care au condus la vizita preşedintelui Nbtnn la Pekin şi la o anumită apropiere între China şi Statele Unite.

John Barron. *KGB* (Elsevier-Sequoia, 1975)

Pentru traducerea franceză: Reader’s Digest Press 1974

XI. O CUTIE DE REZONANŢA

Micht 1 Legris a consacrat «Lumii»[10] aşa cum este ea o *carte amara*. *Nu este neapărată nevoi*e să *Bт de acord cu toate concluziile sale, dar autorul este îndreptăţit* să *tacă distincţii – я această distincţie nu se aplică doar darului le* Monde, *ci şi tuturor mijloaretor de informare în masă, orice orientare politică ar avea ele – între* obiectivitatea în intenţie *şi* obiectivitatea aparentă.

Cea dintâi îşi propune mai întâi cunoaşterea evenimentelor, a faptelor, a oamenilor, a ideilor şi nu emite decât după aceea o judecată asupra lor.

Cea de-a doua presupune o judecată prestabilită, care nu este tăcută cunoscută, dar toate evenimentele, ideile şi persoanele a sunt supuse. Una are scopul de a

10 Le Monde («Lumea»): cotidian francez influent cu orientare clară de stânga - n. tr.

lumina spiritele, cealaltă de a le orienta. Frontiera care le separă este dintre acelea care delimitează observaţia ştiinţifică ne pseudosdentism, studiul de prozelitismul deghizat

Desigur, intenţia de obiectivitate în domeniul presei întâmpină numeroase obstacole. În cantitatea imensă de fapte trebuie operată o triere, iar fiecare eveniment la rândul lui, trebuie să sufere amputarea unor detalii. Pe de altă parte, aceste fapte şi evenimente, aşa cum sunt ele oferite privirii observatorilor, au lacune, zone de umbră sau de mister. Intenţia de obiectivitate constă în practicarea u ierii şi a ciuntirilor inevitabile fără a modifica prea mult nici perspectiva, mă proporţiile, în încercarea de a acoperi lacunele şi de a lămuri zonele de umbră cu prudenţă şi riguroatate. Demersul intelectual al ziaristului se înrudeşte, păstrând proporţiile, cu acela al omului de ştiinţă…

Interzicând pasiunile partizane, intenţia de obiectivitate nu exclude totuşi nici stilul, nici claritatea, nici judecăţile de valoare, dar în prezenţa ei stilul nu străluceşte în detrimentul exactităţii, claritatea nu este rodul simplificării sumare, valorile în numele cărora sunt pronunţate judecăţile nu vor să treacă drept ceea ce nu sunt De asemenea, semnătura autorului nu este doar un van moment de glorie, ci şi un semn de umilinţă Autorul nu afirmă triumfal «Eu sunt acela care o spune», d: «Eu nu sunt decât acela care spune şi descrie ceea ce a văzut cu propriii săi ochi, privind în toate direcţiile posibile».

Obiectivitatea aparentă are scopul de a influenţa clandestin conştiinţa cititorilor. Servitutea naturală care apasă asupra întregii prese – trierea informaţiilor, nevoia de amputare a detaliilor – va fi brusc evocată în chip reversibil. Ea este utilă ca apărare în faţa reproşurilor de omisiune sau simplificare exagerată: exigenţele punerii în pagină, cu tăieturile pe care le implică, obligaţia de a face

o alegere a principalelor titluri, pe care fiecare profesionist o cunoaşte bine, sunt citate ca argumente definitive şi universale – atunci când este vorba doar de o autocenzură instinctivă sau de o cenzură deliberată.

Dar oare cititorii regretă în vreun fel publicarea unei informaţii îndoielnice, a unor acuzaţii false sau comunicate defăimătoare? De data aceasta, se pune accentul pe dorinţa de a scăpa de servituţile materiale: cu ce drept se poate recurge la triere şi amputare, dacă nu chiar pentru că informaţia îndoielnică este pusă ta circulaţie? Pentru că acuzaţiile false au fost preferate de o persoană care şi-a asumat responsabilitatea, după cum o dovedesc ghilimelele? Pentru că a fost difuzat comunicatul pe care nimeni nu l-a mai studiat deatunri pentru a vedea dacă este calomnios sau nu? Nu ar fi o lipsă de obiectivitate să nu se menţioneze un asemenea fapt?

Şi totuşi aceasta nu este decât unealta cea mai grosolană a obiectivităţii aparente. Pentru aşi atinge scopurile, aceasta contează pe un alt mijloc: programarra to «rail dnnt a» Wţiripp rare cititorii! e-nhligst Kă o f-fertnHP lâpiflinul nă tofiii luaţii raipl, fânmatmtifem ite wwnp *ev* mi-ar putea să citeaeca sau să reţină tot

Această selecţie depinde mai puţin de intelect decât de afectivitate, mai puţin de gândirea conştientă cât de influenţa suferită inconştient Ceea ce se extrage până la urmă dintr-un articol eйe o impresie generală, o judecată de ansamblu, astfel încât artificiul va consta ta a da forţă iuinod insidios anumitor argumente în detrimentul altora, la a aloca mai mult spaţiu anumitor aspecte ale realităţii – şi a presăra pe id pe colo insinuări fugare, sofisme disimulate acţionând pentru orientarea gândirii la fel cum stâncile de sub apă, deşi invizibile, sugerează direcţia curentului.

Procedeele aplicate sunt variate. Uneori doar introducerea unei simple propoziţii subordonate va fi

suficientă pentru a colora întregul articol, care are, de altfel, un aer calm şi moderat la fel se poate întâmpla cu folosirea unui cuvânt ambiguu, a unei formule cu sens dublu.

Resursele punerii ta pagină sunt încă şi mai mari. Întrucât un scurt comentariu într-un chenar atrage atenţia mai mult decât o poveste lungă, va fi suficient să fie alăturat celei din urmă pentru a ruina efectul informaţiilor conţinute de aceasta va fi şi mai bine dacă în locul comentariului din chenar va fi plasată o caricatură caustică De asemenea, folosirea ghilimelelor este de mare ajutor. Uneori, acestea pot înconjura textul cu o aură de suspiciune, sugerând relativitatea afirmaţiilor, alteori, pot să-i confere un aer autentic. Cine este atent la punctele de suspensie care marchează o tăietură în text5 Şi cine se va gândi că această tăietură ar putea corespunde unui pasaj esenţial pentru înţelegerea evenimentelor descrise? Punerea în pagină permite şi alăturări pline de falsă nevinovăţie: faptele sunt descrise exact, dar versiunea lor trucată (favorabilă părţii care trebuie susţinută) figurează alături şi este pusă aproape pe acelaşi plan. Mai sunt şi parantezele cu caractere grase de la baza unei coloane, care prezintă peremptoriu judecăţile redacţiei. Atitudinea detaşată şi preţioasă pe care o afectează (forţându-se să imite tonul unui magistrat care pronunţă o sentinţă) interzic orice îndoială asupra judecătorului care a pronunţat-o sau universalităţii valorilor morale la care se referă în raţionamente şi comentarii se aplică o altă serie de mijloace: simetriile false, argumentele specioase prezentate ca fapte evidente, uitarea trecutului unora şi amintirea cehii al altora, fie că este vorba de persoane, partide sau state, sau, încă şi mai comod, scrierea unui text prolix la capătul căruia cititorul va fi fericit să se repeadă asupra frazei finale care va avea meritul de a fi clară şi de a exprima concluzia care se doreşte a fi impusă

în plus, studiul obiectivităţii aparente nu trebuie să se limiteze la examinarea articolelor izolate, nici] a conţinutul unui singur număr al ziarului, pentru a-i contabiliza înclinările balanţei: ea trebuie să se extindă de la un număr la altul; astfel, va conduce la descoperirea faptului că distorsiunile nu sunt nici continue, nici constante în intensitate. Într-o zi, ele lipsesc aproape complet; în altă zi, ele sunt mult mai slabe decât în ajun. Procedeul contribuie eficient la păstrarea aparenţei de obiectivitate.

Cu toate acestea, nu pot fi disimulate toate trucurile. Unul dintre ele este revelat de statistici: atunci când ziarul se laudă că n-a trecut nimic sub tăcere, că a găzduit toate opiniile, toate versiunile, toate faptele, ar fi interesant să ne întrebăm de câte ori cele orientat E într-un sens au fost repetate şi întărite, în timp ce acelea care mergeau în sens opus au fost menţionate doar o dată Pe de altă parte, ar fi util să vedem dacă rectificările care apar ca ciupercile după ploaie în urma difuzării unei ştiri nu sunt cumva iluzorii şi dacă nu sunt prezentate în mod greşit ca garanţii ale integrităţii intelectuale; întrucât dezminţirea şterge rareori efectul de şoc provocat de informaţia primară este important să se studieze dacă aceste efecte de şoc nu apar şi ele cu regularitate în serviciul aceloraşi cauze, aceloraşi idei, aceloraşi persoane.

Pentru a ilustra această distincţie, Michel Legris studiază felul în care ziarul pe care îl detestă a tratat informaţiile despre Khmerii Roşii. Trebuie să recunoaştem că, în acest caz, autorul articolelor incriminate pare să ti jucat rolul unei cutii de rezonanţă – poate dezinformate, dar cu siguranţă dezinformante.

Să vedem felul în care a relatat evenimentele din Indochina din primăvara anului 1975, şi în special cele din Cambodgia. S-a grăbit să publice pe prima pagină, în chenar şi cu caractere italice (pentru un impact mai puternic) o corespondenţă descriind «entuziasmul»

populaţiei din Phnom Penh-ul eliberat de către «Khmerii revoluţionari». Orice redactor-şef cu experienţă este capabil să simtă că o asemenea depeşă, sosită dintr-un oraş în care toate comunicaţiile sunt întrerupte, miroase de la o poştă a propagandă sau constrângere. Dar asta nu s-a întâmplat! *Le Monde* publică informaţia cu o prezentare care îi subliniază atât exclusivitatea, cât şi importanţa a caracterul senzaţional. Cu toate acestea, apare o dificultate: lumea întreagă află cu oroare că învingătorii au golit oraşul şi i-au aruncat în stradă de pe o zi pe alta pe cei două milioane de locuitori bătuţi, zdrenţuiţi, terorizaţi. În acelaşi timp, i-au închis pe toţi străinii, inclusiv pe ziarişti. Printre ei, şi pe corespondentului de la *Le Monde*, care a găsit refugiu la ambasada Franţei.

Ne-am fi putut aştepta ca distrugerea şi golirea unei capitale întregi să provoace ziarului *Le Monde* o serie de proteste solemne în faţa unei crime contra umanităţii fără precedent în istorie. Ne-am fi putut aştepta ca ziarul să denunţe cu vigoarea sa obişnuită – sau cel puţin să deplângă – atingerea adusă libertăţii presei şi dreptului la informare. N-am fi fost surprinşi dacă trimisul său speqal şi-ar fi revizuit cât de puţin entuziasmul pentru cauza victorioasă a Khmerilor Roşii. Iată preambulul reportajului publicat la întoarcerea sa:

«Primul şi cel mai spectaculos gest al revoluţionarilor khmeri după victoria lor din 17 aprilie a fost golirea capitalei Pnom Perth de toţi locuitorii – dintre care trei sferturi erau refagiaţi care se repliaseră acolo de la începutul războiului – şi aplicarea aceleiaşi măsuri în toate oraşele şi satele care au rămas până în ultimul moment sub control republican.»

La prima vedere, suntem tentaţi să apreciem seninătatea tonului: platitudinea stilului pare excelentă în aceste circumstanţe. Cu toate acestea, de cum insistăm un

pic, vedem că alegerea vocabularului este edificatoare. Fără a ascunde realitatea – ar fi fost dificil – autorul foloseşte cuvinte care aplatizează informaţiile dure. De ce este calificată tragica decizie a revoluţionarilor khmeri drept «gest spectaculos»? Ciudat eufemism... Substantivul evocă noţiunea de faptă măreaţă (cf. chanson *degeşte*), *ge*[11]nerozitatea (et gest generos), atitudinea teatrală (cf. gestica), în cel mai rău caz lipsa de îndemânare (cf. un gest stângaci), pe scurt, orice în afară de ideea de crimă. Adjectivul «spectaculos» are acelaşi sens: în mod cert, spectacolul sutelor de mii de bărbaţi, femei şi copii face să pălească orice superproducţie cinematografica. Expresia «gest spectaculos» situează mulţimea nenorocită în afara realităţii concrete a sudorii, foamei, lacrimilor şi morţii. Reduce victimele la rolul de figuranţi pe scena istoriei. Deturnează indignarea şi mila. Substituie frisonul ororii sacre, dar îndepărtate care este încercat în faţa frescei retrospective a marilor migraţii umane, frisonului de oroare pur şi simplu care ar trebui să fie încercat acum. Oare un fapt care are toate caracteristicile lipsei de măsură este descris întâmplător ca o «măsură»? Recurgerea la un vocabular preluat din limbajul administrativ produce un efect calmant şi liniştitor: Şi ce vom afla câteva rânduri mai jos despre această măsură? Că este crudă, nemiloasă, monstruoasă? Nu. Ea este doar «neaşteptata».

Platitudinea enunţului implică deci o neutralitate falsă. Ceea ce luaserăm drept un stil searbăd este, de fapt, semnul unei dorinţe de a zdrobi, dacă putem spune aşa, faptele. Această intenţie apare şi în propoziţia incidenţă: «trei sferturi erau refugiaţi care se repliaseră acolo de la începutul războiului.» Cititorul este invitat saşi amintească faptul că, pentru trei sferturi din populaţie, «măsura» nu însemna decât să-i îndepărteze dintr-un oraş de care nu

11 în franceza - cântec de vitejie - n. tr.

erau legaţi cu adevărat – Astfel, încă din introducere, articolul oferă o mostră a procedeelor favorite ale zifirului *Le Monde*: jocul cu asociaţiile de idei declanşate pe furiş de cuvinte.

Oare această analiză va fi acuzată că se bazează pe un proces de intenţie? Atunci se va putea afirma şi că nicio intenţie nu a guvernat elaborarea titlului articolului:

«Pe străzi, zeci de mii de refugiaţi...». De ce «zeci de mii»? Nu cumva «sute de mii» ar fi fost mai exact din punct de vedere aritmetic şi ar fi produs o impresie mai corectă, de vreme ce este vorba de exodul a două milioane de locuitori?

Să mergem mai departe, către un alt procedeu al ziarului. Acesta constă în deturnarea sensibilităţii – la fel cum se întâmplă şi cu deturnările de fonduri. Pentru a neutraliza sentimentele care corespund situaţiei în mod legitim, *Le Monde* apasă pe butonul care corespunde reflexelor afective condiţionate:

«Unii militari solicitau o plecare rapidă, alţii se arătau mai înţelegători, înnebuniţi, oamenii obţineau un termen mai lung de la un grup pentru a se vedea obligaţi să plece într-o oră de alt grup întâlnit ceva mai încolo. Bogaţii nu ştiau ce saşi mai înghesuie în maşini Pentru sărad, alegerea era uşoară»

Cu câtă abilitate face această ultimă frază să treacă esenţialul în planul doi, orientând discuţia pe cărări bătute! Reamintirea distincţiei dintre bogaţi şi săraci estompează soarta comună a populaţiei. Mila pentru bogaţi descreşte. Cât despre săraci, ei par de compătimit mai mult pentru lipsurile lor decât pentru constrângerile la care au fost supuşi. La urma urmelor, n-au prea mult de pierdut dacă părăsesc oraşul.

Aceeaşi metodă este utilizată pentru a strecura o scuză a actelor comise de soldaţi: violuri, jafuri, incendii. Mai e puţin până când autorul să se extazieze în faţa

dispreţului lor pentru societatea de consum: «Dar pentru aceşti oameni banii pu valorează nimic. Fără îndoială, ei consideră că nu fură, ci recuperează de la bogaţi sau le ard justificat bunurile.»

Descrierea abuzurilor şi a infracţiunilor comise (ar fi mai corect să vorbim de menţionarea lor, atât de săracă este enumerarea în detalii emoţionante) furnizează din nou ocazia de a observa un al treilea procedeu al ziarului: semănarea îndoielii. Reporterul înregistrează mărturii, le citează, dar, în paralel rezervă o parte importantă oricărei afirmaţii care ar putea strecura îndoiala. Articolul este plin de aceste perne moi, de aceste amortizoare confortabile ale neliniştii: «Cu toate acestea, anumite mărturii nu sunt precise, altele se contrazic, unele persoane şi-au modificat versiunea de la o zi la alta. Emoţia şi furia au putut conduce la exagerări.» Sau:

«Unii martori, sosiţi la ambasadă demoralizaţi, dându-şi seama că pierduseră sau că nu puteau trata cu noul regim la fel ca şi cu cel vechi, au vorbit de «lucruri înspăimântătoare», de «masacre». De fapt, era vorba de şapte soldaţi ucişi în faţa unei uzine. Oricât de surprinzător ar părea, nimeni nu a văzut pe cineva omorât în faţa ochilor săi. Cât despre străini, niciunul nu». lost rănit.»

Vom nota în trecere că martorii sunt bănuiţi de ranchiuna de a nu putea «trata cu noul regim la fel ca şi cu cel vechi». Spre comparaţie, *Le Monde* dovedeşte aici o prudenţă în trierea mărturiilor opusă promptitudinii cu care, în alte ocazii, găzduieşte orice declaraţii, fără să se străduiască să le verifice veridicitatea

Părtinirea care împinge indulgenţa până la absolvirea tuturor greşelilor devine uneori grotescă: «Mai multe persoane pe care le-am întâlnit au vorbit de furturi, de jafuri, de incendii. Soldaţii păreau să aibă un (just special pentru aparatele de radio, deşi pe-al nostru ni l-au lăsat».

Aha! Într-adevăr, faptul că soldaţii nu luaseră aparatul de radio al trimisului special de la *Le Monde* confirmă faptul că şi-au păstrat simţul valorilor esenţiale, respectul demnităţii veritabilei fiinţe umane şi că nu ne-am putea pronunţa asupra comportamentului lor fără a ne aventura în zona periculoasă a judecăţilor riscante.

Aceeaşi nerozie lipsită de pudoare apare şi în ceea ce priveşte estimarea numărului morţilor. Autorul admite că unele surse dau o cifră de 100.000: «Dar este imposibil de obţinut vreo dovadă. Este surprinzător că oamenii care au mers pe şoselele naţionale 1, 4 şi 5 – principalele căi de evacuare – nu au văzut decât câţiva morţi, adesea militari. Noi nu am văzut nimic în cele trei zile şi jumătate de drum de la Phnom Penh până la frontieră. În tot cazul, nu poate fi vorba de miile de cadavre putrezind în soare la porţile oraşului despre care unii au relatat pe care nimeni nu le-a văzut cu ochii săi, dar de care au auzit de la un prieten, de la o cunoştinţă.»

Este totuşi «surprinzător» ca un ziarist să pună cu uşurinţă faptul că nu a văzut nimic pe seama celor care ku împiedicat să meargă să se uite, dar este adevărat că pentru *Le Monde* nu era esenţial să vadă, ci să înţeleagă.

Cotidianul a mers departe pe această cale:

«Unii responsabili le-au spus interlocutorilor lor de la ambasada Franţei că această evacuare fusese considerată indispensabilă, ţinând cont de experienţele anterioare similare, pentru a «reorganiza oraşul». Locuitorii trebuiau «revoluţionarizaţi» şi «purificaţi» prin trimiterea la ţară, la muncile agricole. Aşa cum deseori în Asia căderea unei dinastii a fost însoţită de abandonarea capitalei, şi ţăranii khmeri au vrut să distrugă ceea ce vedeau ca un satelit al străinătăţii, mai întâi al Franţei, apoi al Statelor Unite, acest oraş care fusese construit cu sudoarea frunţii tor fără să le aducă nimic în schimb.»

Fără cea mai mică rezervă, *Le Monde* se face ecoul

unor afirmaţii pe care le deţine, se pare, la mâna a doua. Şi ce afirmaţii! Cu câtă fidelitate repetă autorul consideraţii pe sudoistorice! Unde ar mai putea el găsi «experienţe» (alt eufemism suav!) «anterioare» şi «similare» evacuării Phnom Penhului – care este fără precedent'1 Şi cum îndrăzneşte, după ce a spus că trei sferturi din locuitori erau refugiaţi (deci ţărani) să expună, fără nuanţe, dorinţa «ţăranilor khmeri» de a distruge un «satelit al străinătăţii»?

Cu ţoale acestea, mai rămân şi câteva fenomene rebele faţă de buna şi sistematica dorinţă de explicare a ziarului Departe de el să le treacă sub tăcere! Un jurnal cinstit nu trebuie să ascundă nimic din ceea ce îi pare că ar contraveni bunelor maniere sau dreptăţii

În virtutea acestui fapt, cititorii cotidianului din Rue des Italiens au fost gratificaţi cu un fragment care ilustrază un al patrulea procedeu al celor de la le *Monde*

«Printre evenimentele pe care nu le-am înţeles a fost evacuarea totală a talelor, care adăposteau, în momentul ocupării oraşului aproximativ 25.000 de răniţi ш condiţii sanitare înspăimântătoare – uneori, pacienţii împărţeau patul cu cadavrul unei femei moarte de câteva zile-şi ducând lipsă de medici şi medicamente. Câţi dintre cei care au plecat într-un pat pe rotile sau pe o targă au murit pe drum? Dar, pe de aha parte, câţi ar fi murit oricum din cauza mizeriei?»

Nu ştim dacă trebuie să admirăm mai mult suavul «nu am înţeles» sau nonşalantul «oricum» care atenuează atrocitatea evacuării, deoarece aceia care au murit pe drum ar fi murit «oricum». În rehil acesta s-ar putea cu adevărat justifica orice. Din momentul acesta, nimeni nu iar mai putea interzice vreunui istoric să afirme că septiiagenarii care au ars la Hiroshima sau Auschwitz ar fi murit «oricum».

S-ar putea susţine că acest articol corespunde unei

rătăciri unice a *Le* Mtodeulul Ar fi suficient să ne oprim la numărul din 14 octombrie 1973, dată la care întreaga presă relata o nouă «măsură» luaia de Khmerii roşii, care E obliga pe toţi locuitorii ţarii să-şi schimbe numele şi să adopte o nouă identitate impusă de autorităţi. Scopul mărturisit al operaţiunii: înmiedirarea foştilor opozanţi de a se regăsi şi de a stabili contacte. Un membru al anturajului lui Sihanouk care tocmai sosise la Paris de la Pekin a lăsat să-i scape, după cum relatează aarul, această mărturisire dezamăgită: «De ce să mă întorc în Cambodgia? N-aş putea niciodată să-mi regăsesc cei doisprezece copii care nici măcar nu mai poartă numele meu». Dar credeţi cumva că *Le Monde* se va indigna, conform principiilor sale, în faţa unei acţiuni pe care nici măcar Orwell n-a imaginat-o? Nu numai că va lăsa să se înţeleagă că e vorba de o «măsură de securitate», dar singurele sale aprecieri se vor regăsi în următoarea notă a redacţiei: «în Africa Neagra, mai multe guverne şi-au constrâns cetăţenii să-şi abandoneze prenumele crestând, şi uneori şi numele de familie, dacă erau de origine străină. Pentru a lupta împotriva alienării culturale şi în numele întoarcerii la izvoarele africane, guvernul generalului Mobutu Şese Seko (fost Joseph-Desire Mobutu) din Zair, cel al defunctului preşedinte Ngarta (ex Fianţois) Tombalbaye din Ciad şi acela al generalului Gnassingbe (ex Étienne) Eyadema din Togo le-au cerut compatrioţilor să le imite exemplul, alegându-şi prenume autentic africane.»

Pentru a sugera legitimitatea deciziilor revoluţionarilor khmeri, *Le Monde* nu se dă înapoi de la nimic.

Abuzând încă o dată de atitudinea sensibilă a cititorilor săi în privinţa colonizării, ziarul formulează o ecuaţie care nu este decât un amalgam arbitrar învelit cu o aparenţă socioculturală Desigur, are grijă să indice că guvernanţii din Africa Neagră şi-au împins cetăţenii saşi

schimbe numele «pentru a lupta împotriva alienării culturale». De asemenea, precizează că era vorba în principal de schimbarea prenumelor creştine. Cu toate acestea, comentariul (în caractere grase) seamănă confuzia o confuzie în beneficiul Khmerilor roşii. O confuzie inadmisibilă din punct de vedere intelectual şi politic. O confuzie care arată o ignoranţă totală sau un dispreţ profund la adresa africanilor pentru care numele este adesea asociat destinului spiritual, iar schimbările de identitate de pe continentul negru au fost efectuate în primul rând în sensul acestei tradiţii (chiar dacă acestea s-au asociat deseori cu dorinţa de afirmare naţională), şi în niciun caz pentru a îi împiedica pe locuitori să se regăsească şi să ia legătura unii cu aM, cum s-a întâmplat în Cambodgia, unde numele schimbate au fost, fără excepţie, de origine asiatică şi nu europeană Toate acestea reduc la zero afirmaţiile din Ie *Monde*.

Cu toate acestea, *Le Monde* se arată un adevărat artizan atunci când trebuie să cizeleze raţionamente din tinichea. Corespondenţa pe care o publicase la începutul evenimentelor din Phnom Penh i-a atras atacul unui confrate, *i' Aurore*. Pe 16 mai 1975, îi răspundea în aceşti termeni:

«... *L'Aurore ne* acuză în numărul din 15 mai de a fi participat la «o campanie cu scopul de a convinge opinia publică de faptul că exodul a peste două milioane de cambodgieni este, la urma urmelor, un fenomen natural». Ni se va permite să-i întrebăm pe autorul acestui text despre felul în care ne citeşte ziarul. Cuvântul «natural» a fost desigur folosit, dar numai pentru a constata («Enigma khmeră», corespondenţă din străinătate din 9 mai) că era în mod cert natural *ca* «enorma masă de refugiaţi să fie trimisă în zonele rurale». Dar am pus imediat întrebarea: «De ce să fie supus şi restul populaţiei la purgatoriul exilului?» şi am conchis că «dogmatismul anonim» al

Khmerilor roşii i-ar putea face să piardă imensul capital de simpatie pe care hau acumulat în tind ani de luptă curajoasă.»

Şi de această dată, siguranţa arogantă a cotidianului frizează insolenţa El are constanţa împăcată deoarece independenţa sa spirituală a mers până la a califica exilul drept «purgatoriu»; oare *infam* n-ar fi fost totuşi mai potrivit? «Purgatoriul» nu implică oare cu suavitate ideea unei purificări prealabile intrării în Paradis? Iar *exilul* corespunde realităţii atunci când este vorba de un *exod*! Ziarul a şi împins curiozitatea până la ai întreba discret pe Khmerii roşii «de ce» au acţionat astfel. A împins severitatea până la a vedea un «dogmatism anonim» în comportamentul lor. Nimic mai puţin, dar, desigur, nimic mai mult în sfârşit rigoarea sa ia permis să identifice adevăratul pericol căruia îi este expusă morala în această poveste: «riscul» khmerilor roşii de a-şi pierde simpatiile. Slavă Domnului, din punctul de vedere al celor de la Le *Monde*, acest risc nu se va confirma…

Mai mult pentru a le închide gura celor de la *l'Aumre*, ziarul încearcă să strecoare dovezi ale bunei sale credinţe chiar şi în interiorul reportajului trimisului său special de la Phnom Penh: extrage din el două paragrafe şi reproduce pasajul în care autorul declară că printre evenimentele pe care nu le-a înţeles a fost «evacuarea totală a spitalelor» etc. Dar Le Monde va suprima fraza scandaloasă: «Câţi ar fi murit oricum din cauza mizeriei?» Se poate vedea imediat cât valorează intransigenta onestitate intelectuală a ziarului. Cea scris, a scris. Şi trebuie să-şi asume responsabilitatea pentru asta. El arată că o poate repeta iară ruşine. Se citează pe sine însuşi. Atunci când efectuează o tăietură, are bunul simţ de a o indica prin semnul convenţional: (…). Din păcate, ascunde faptul că a profitat de ocazie pentru a-şi trunchia propriul text – În acelaşi timp, de dragul cauzei, orgoliosul ziar nu

va ezita să-şi sacrifice mândria şi reputaţia de luciditate şi perspicacitate. Se va preface ignorant, nevinovat naiv. Va fi ultimul care să descopere că invazia nord-vietnamezilor în Vietnamul de Sud din primăvara anului 1975 cântăreşte mai mult decât ridicarea forţelor revoluţionare locale. Idem, într-o corespondenţa străină din 8 mai 1975, consacrată situaţiei din Laos, el scrie:

«Încurajat de de victoria prietenilor săi khmeri şi vietnamezi, Pathet-Lao estimează că a venit momentul de a înainta un pion, dar este încă prea devreme pentru a afirma că vrea în mod serios să «ciuguleas că, din teritoriul deţinut de forţele din Vientiane. A marcat deja atâtea puncte, încât poate fi sigur de victorie la alegerile din 1976.»

Afirmaţii liniştitoare.

— Afirmaţii alarmante, dacă le comparăm cu o altă corespondenţă apărută trei luni mai târziu (marţi, 26 august 1975), după ce revoluţionarii au luat puterea în capitala Laosului: «încă din primăvară, un asemenea rezultat părea urmarea logică a răsturnărilor de forţe care au intervenit în Cambodgia şi Vietnam.»

Când şi-a înşelat *Le Monde* cititorii? Atunci când a afirmat că nu putea să prevadă? Sau atunci când a lăsat să se înţeleagă că prevăzuse?

Pornind de la aceste consideraţii, cititorul va putea judeca felul în care este şi a fost informat de ziarul său preferat asupra evenimentelor din Orientul Mijlociu. Va putea, poate, să vadă câtă încredere să acorde peroraţiei lui Jacques Fauvet (d. replica sa adresată lui Raymond Aron şi Edgar Morin): «Un jurnalist nu este niciodală altceva decât un jurnalist, cel puţin la un ziar care nu este în slujba niciunui partid, niţi unei ideologii şi bineînţeles nici unui interes. Ы nu trebuie să definească o doctrină, ci în primul rând să observe şi să descrie realitatea. Plecând de la aceasta, şi nu de la principii şi teorii, jurnalistul

trebuie, dacă este nevoie, să apere valori.»

Michel Legris. «Le *Monde*» *tel qu'il* est (Pion, 1976)

XII. ROMANUL DEZINFORMĂRII

În mod natural, romancieră au atacate temă care prezenta pentru ei un dublu interes: *pe de o parte, nimic nu este mai actual şi mai alarmant decât problema dezinformară*; *pe de altă parte, aspectul fausdan al posedări sufletelor nu B putea lăsa insensibili*.

Cu atât mai bine. *Mulţi dintre ei să nu aruncăm pripit piatra asupra celor care, trăind într-un regim totalitar, nu găseau un alt mijloc de exprimare – s-au dezonorat iremediabă practicând dezinformarea, dar alţii şvaufoltv*. sitarta *pentru щ descrie realitatea*.

Fără îndoială nu trebuie să confundăm realitatea romanului cu realitatea propitu-zisă Romancierul este în postura de a-l «face să *creadă*» *pe cititor tot ce doreşte*; *am putea spune chiar că în aceasta constă meseria sa, că el este dezinformatorul prin excelenţă* cu *toate acestea, urni romancieri se străduiesc să se informeze serios şi, presupunând că sunt şi de bună credinţă intuiţia literară* le *poate permite să reconstituie elementele care lipsesc din documentarea noastră*.

TIMPURILE EROICE – *

În acest fragment de ficţiune poătkă marele comunist pocăit Arthur Kqestier pune accentul pe aspectul logomahic al unei dezinformări triumfătoare: *în gândirea totalitară cuvântul nu serveşte la exprimarea rea-Stătii, ci la deghizarea şi apoi modificarea acesteia*.

Intrând în casa Gallimardovilor, Sinaidei Bovarovna *va* tresărit inima. De două ori dăduse peste patrule ale Agenţilor Libertăţii între fosta Cafe de Flore şi Barul Podului Proletar. Cei de la A.L. îi scotociseră poşeta şi servieta din piele fără să găsească, bineînţeles, ceva interzis sau chiar suspect şi asta pentru că de la Ziua

Glorioasă a Celei de-a Doua Eliberări (automat buzele sale au început să murmure formula-reflex: Binecuvântată – fie – ziua glorioasă – a – celei – de-a – două – eliberări – când, – graţie – tovarăşului – numărul – unu, – eroicei – armate – de – eliberare – şi – cadrelor – eroice – din – uzine, – Franţa – a rupt – lanţurile – imperialismului – occidental – şi – ale – propriei – sale – burghezii – putrede – ura) – de la Ziua Glorioasă a Celei de-a Doua Eliberări, ea a avut grijă întotdeauna să-şi umple

*

servieta de cârd şi texte conformiste. Aşa, cei de la AL nu găsiseră decât ultimele două volume ale poetului stahanovist Arogan1 – *Le Gonfle-Coeur*[12] şi *Tractoarele Soniei*, ca şi *Memoriile unui poilu 1939 – 1941* de Maurice Thorez1, urmate de de *Gaulle agent petainotrotkistde* Rerre Courtade şi de ultimul număr din *Vremurile eroice* \ conţinând continuarea marelui eseu al Pontifului: «Dialectica Adevărului – Îl: Adevărul aşa-aş «obiectiv» – iluzie. urgheză.»

Bineînţeles a doua oară Agenţii au devenit bănuitori la vederea atâtor hârţoage tipărite; din fericire, unul dintre ei vorbea Dutin franceza şi a surâs larg şi aprobator când a observat mulţimea de nume corespunzătoare. A bătut-o chiar frăţeşte pe umăr cu laba tai zdravănă de proletar «Mai puţin titit – mai mult muncit!», a sfătuit-o.

De fapt, sigur că avea dreptate. Jumătate din inima Bovârovnei îi dădea dreptate; mai mult, această jumătate, sub efectul imensei călduri fraterne care o umplea, se topea continuu, se lichefia într-un fel de marmeladă sângerie, densă şi dulce. Arogan era cel care descrisese cu obişnuita sa uşurinţă în exprimare, acest proces de lichefiere preafericită în *Le Gonăe-Coeur*. Din păcate, însă, Inima Bovarovnei avea două jumătăţi – ea credea uneori că

---

12 Aluzie la poetul francez Louis Aragon, «tovarăş de drum» al stalinismului -n.fr.

era o deformaţie datorată originilor sale burgheze – şi această a doua jumătate era îngheţată, aproape pietrificată de unele experienţe, senzaţii şi emoţii, aparţinâicategoriei Lucrurilor Despre care Nu. Se Vorbeşte. Această *schizocardie*, ca s-o numim aşa, exista dinaintea Zilei Glorioase, (fin perioada primei schisme din cadrul vechii reviste. Pontiful şi părintele Ivan Pavelici se dondăniseră la Barul Totemului pe un subiect cu nuanţă dialectică; Pontiful spunea că umanismul înseamnă lichidarea opoziţiei, pe când micuţul părinte susţinea că umanismul reprezintă opoziţia la lichidare. Din acea zi se formaseră două facţiuni în sânul revistei, cunoscutele sub numele de «existenţiali» şi «neantdd». Tânăra literată, prinsă între cele donă simpatii contradictorii, le-a dat dreptate amândurora şi în acel moment o jumătate a inimii sale a început să se topească, iar cealaltă să îngheţe.

Toate acestea nu fuseseră însă prea serioase; de fapt, orice s-ar crede, nimic din ce s-a întâmplat înaintea celei de-a doua eliberări n-a fost prea serios. Pe atunci încă nu se ştia ce înseamnă libertatea adevărată; nu existau Agenţii libertăţii, Vigilenţii Libertăţii, Tribunalele Libere, Rătăcirile Libere, unanimitatea liberă a presei, a electoratului şi a opiniei publice; şi mai ales nu existau încă CEEA şi «Dispariţiile»…

A doua schismă se produsese între 25 Planidor şi 2 Epurator. În timp ce avioanele Eliberatorilor continuau să bombardeze elementele antisociale cam peste tot între Sedan şi Marsilia, şi înainte ca ceea ce rămăsese din poporul francez să accepte din proprie voinţă să fie liberat de eliberatori, facţiunea neantddlor de la vechea revistă a decis să-i schimbe numele în «Vremurile eroice». Decizia a fost luată în unanimitate, după ce facţiunea opozantă fusese deposedată de dreptul de vot şi alungată. Cu toate acestea, micuţul părinte nu putea accepta înfrângerea; în aceeaşi zi a găsit un alt tipograf şi a fondat «Vremurile

Dezgustătoare». Bineînţeles, noua sa revistă nu a văzut niciodată lumina tiparului Tipograful şi comitetul de redacţie au fost îndepărtaţi de către Vigilenţii Libertăţii Presei; doar micuţul părinte, deghizat în campion al Turului Franţei a reuşit să fugă şi să intre în ilegalitate, îmbrăcat în pantaloni scurţi cu un tricou roşu cu dungi şi un imens număr 3 pe spate…

Gânditoare, Bovarovna ciocăni la uşa Galumardovilor. Era amiază, soarele ardea asfaltul străzii pustii; nu se vedea nimeni de la biserica St Toma d'Aquino până la Rue de LUniversitt, în afară de doi ofiţeri ai Armatei de Eliberare care ieşiseră (fin barul Podului Proletar şi urcau într-o maşină blindată. După câteva clipe, s-a făcut auzită vocea Tovarăşei Vigilente din Loja Portarului:

— Cine e acolo, şi de ce?

— Eu sunt, Bovarovna Trăiască libertatea, vă rog să-mi deschideţi:

Uşa se întredeschise. Bovarovna и arătat Vigilentei paşaportul, permisul de circulaţie prin oraş şi legitimaţia de acces la Casa Editurilor de Stat, respectiva Gaffimardov. Ca din greşeală, a scos şi certificatul PUS1 şi permisul de circulaţie pe o rază de 30 de kilometri. Era foarte mândră să le aibă aceasta era o dovadă sigură că era C.îl

— Ai venit pentru cursuri? întrebă Vigilenta, frunzărind maşinal actele.

— Da, doamnă.

13

— Grăbeşte-te. Ai întârziat

Tovarăşa Vigilentă era o femeie impunătoare, care purta pe bustul semeţ plăcuţa Frontului Francez. Bovarovna nu-şi putea reprima gândul că cei doi F înlănţuiţi de pe plăcuţă aveau aerul de a aştepta să fie decapitaţi de secera care fi încadra, în timp ce ciocanul

---

13 Cetăţean sau cetăţeană de încredere - n. a.

părea gata să cadă peste el. Tânăra roşi; acestea sunt Lucruri care Nu Trebuie Gândite. Pentru a demonstra că avea o conştiinţă curată, spuse pe un ton posac:

— Vă înşelaţi. Tovarăşă Vigilentă. E doar filă cinci.

T.V. O privi cu răceală, şi jumătatea îngheţată a inimii fetei mai îngheţă un pic.

— Hai, nu mai sta la discuţii. Fugi…

Telefonista din loja de la baza scărilor o salută cu un mic surâs patetic. Avea ochii roşii; cu o a înainte, mersese zvonul prin clasă că logodnicul său „dispăruse” înghiţind cianură. Devenea o adevărată epidemie… Bovarovna roşi din nou şi întoarse căput acestea sunt lucruri care nu trebuie observate.

Dinăuntrul vechii săli de conferinţe de la primul etaj se auzea zgomotul înfundat al clasei. Lângă uşă era lipit afişul familiar

FRANCEZI, ÎNVĂŢAŢI FRANCEZA!

Sloganul era pictat cu caractere roşii mari; dedesubt puteau fi citite pasajele cele mai importante din discursul lui André Marty[14] de pe 10 Denunţiar, cu ocazia primirii titlului de doctor honoris causa în filosofie la Sorbona.

«Oare francezii cunosc limba franceză? Sigur că nu. Sigur că toată lumea crede că-şi cunoaşte limba maternă, limba patriei iubite; a acestei ţări eroice de Republicani şi Rezistenţi. Dar această credinţă se bazează pe o iluzie tipic mic-burgheză, pe o manieră tipic mecanică de a vedea lucrurile, ceea ce este un semn tipic de decadenţă burgheză Nu, tovarăşi, sigur că francezii nu ştiu franceză Ei au idei tipic false, tipic burghezo-fasciste despre semnificaţia cuvintelor. Tovarăşi, a venitvremea să începem să învăţăm adevărata semnificaţie a cuvintelor, sensul dialectic al cuvintelor – care, până la Ziua Glorioasă era camuflat, falsificat, deformat de profesorii şi

14 Andre Marty (1886-1956) - om politie francez, membru de frunte al Partidului Comunist - n. tr.

dicţionarele burghezo-fasciste. Jos cu abuzurile limbii troţitistopetainiste, hitlerogaullister blumo-ciankaişiste! Să ne eliberăm limba de toate aceste putregaiuri! Să formăm cadrele Vigilenţilor Limbii! Vigilenţă! Disciplină! Şi iar vigilenţă! Francezi, învăţaţi franceza!»

Bovarovna intră în fosta sală de conferinţe, transformată în sală de clasă pentru Cursul de limbaj Dialectic spre uzul Bărbaţilor şi Femeilor de Litere din regiunea Pariziană, categoria PUS/C.L

Încăperea era deja plină; ca de obicei, toată lumea clefăia sandvişuri – cursul nu se termina decât la 1 şi jumătate, iar CLC-ul se închidea la ora unu. b primul rând, pe banca stahanovişfflor, şedeau poetuktahanovistăărogan şi funcţionara de la cenzură, tovarăşa sananovisia Genevieve.

Ei aveau cele mai bune sandvişuri; pâine albă cu sângerete autentic. Udamicii2 nu aveau dreptul decât la nişte brânză, în timp ce simplii PUS ca Bovarovna trebuiau să se mulţumească, pe durata primului plan cincinal, doar cu heringi în ulei. Cu toate acestea, Bovarovna recunoştea că aşa era cinstit iar cei doi stahanovişti îşi meritau pe deplin sângeretele: fiecare îşi depăşise planul de producţie cu 300%, el furnizând 2000 de cuvinte, dintre care 250 cu rima, în 24 de ore, în timp ce ea bătuse toate recordurile la OCPL suprimând 2.500 de cuvinte într-o lingură 2L

Bovarovna se aşeză pe locul ei obişnuit, în rândul al dndlea. Uneori i se părea că merită pe deplin un loc pe banca udarnicilor, de exemplu alături de echipa Montherlant-Tabouis; dar acestea sunt lucruri care nu trebuie gândite. îs înghiţi rapid heringul şi scoase caietul, pentru a fi sigură că ştia ЫПе ultima lecţie. Era lecţia nr. 4 pentru avansaţi (a se vedea tabelul).

Femeia trebui să-şi întrerupă lectura, pentru că toată lumea se ridică în picioare; întâmpinat cu aclamaţii călduroase, profesorul Oia Ehrentour* intră în clasă.

Era momentul aşteptat cu nerăbdare de Bovarovna în timp ce toate privirile erau fixate asupra profesorului care urca cu paşi grei spre catedră, ea scoase discret o fiţuică tipărită artizanal, ascunsă între paginile *Memoriilor unui poilu*. Cu mâinile tremurânde, o trecu pe sub bancă vecinului său, un bărbat cu gulerul cămăşii descheiat şi un aer obosit El luă foaia fără vreo tresărire şi Bovarovna suspină cu uşurare. Era cel de-al doilea număr clandestin al *Curierului Excentricilor*, care publica pe prima pagină, intram chenar mare negru, lista celor cinci sute de scriitori, poeţi a artişti care dispăruseră discret din Ziua Glorioasă.

Poetul stahanovist şi femeia-cenzor ieşiră împreună de *la* Gaffimardov.[15]

Trecând prin faţa lojei portarului, văzură un bărbat cu un aer obosit pe care Tovarăşa Vigilentă îl controla cu gesturi maşinale.

CURS DE LIMBĂ DIALECTICĂ; SEMNIFICAŢIA FALSĂ ŞI CEA CORECTĂ A TERMENILOR POLITICI (continuare)		
CUVÂNTUL	VECHEA SEMNIFICAŢIE (falsă)	SEMNIFICAŢIA CORECTĂ
DEMOCRAŢIE	Anarhie	Expresa unanimă a voinţei unanime a poporului

15 Desigur, tiuae la Ilia Ehrenburg (1891-1967) - scriitor comunist, celebru luptător pentru pace; romanul său Le Degel (Dezgheţul) din 1954 critică stalinismul - n. tr.

		unanim
LIBERTATE	Anarhie	Dreptul de avota pentru lista unanimă a poporului Unanim
ШΓ R	Aservirea ruşinoasa a cuvintelor de către fapte	Liberandajie dialectică dintre cuvinte şi fapte
MORIE	Prezentul este determinat de un trecut rigid, inalterabil	Trecutul, fluid şi elastic, este determinat de necesităţile prezentului
EGALITATE	Prenumele lui Philippe, duce d'Orléans, aristocrat troţkist din secolul al XVIII-lea	«Toţi oamenii sunt egali, dar unn suntm4 egali decât alţii»[16]
FRATERNI	Noţiune sentimentală mic-bur	Vigilenta revoluţionară; denunţa

16 \utorul ,i и găsit originea acesĂÎ definiţii clasice în opera bunului său prieten, (lounge Orwell. Ferma Animalelor.

TAIE	gheza	reanemiloasă aoricăna devieri de dreapta sau de stânga, din nord, sud, est sau vest
CĂDEREA BASmiEI	Un fel de chermeză eroică	Onţitură a diseţâinei sociale; act de banditism anarhofascist

— Era Touraine, spuse funcţionara de la cenzură după ce au ieşit Pun pariu că a venit să-l vadă pe Joubert Mă mir că tovarăşii vigilenţi n-au îndepărtat vipera asta până acum.

— Joubert? Nu e serios. La urma urmelor, nu putem îndepărta pe toată lumea.

— Mă uimiri, tovarăşe Arogan, spuse femeia sec.

Arogau ridică din umeri cu prefăcută nepăsare. Tocmai făcuse cea de-a visea remarca imprudentă începând de luni şi îşi fixase o raţie de cinci pe săptămâni cu mai puţin de când ar fi fost suspectat de ipocrizie; cu mai mult, ar fi însemnat să exagereze. Câteva versuri pe jumătate formate murmurau în spiritul poetului ca nişte ecouri ale unui trecut îndepărtat – Septembrie ploios octombrie otrăvit

Unde eşti Efise departe în stepe expusă.

Influenţelor combinate ale lunii şi cefaleei

Rămâi calmă inima mea era din necesitate politică şi din ordinul lui Thorez.

Rue du Bac era pustie ca de obicei; s-ar fi zis că sosise ora camuflajului, deşi acesta nu începea decât la opt

seara. La intersecţia Bac-Saint-Germain era un grup de AL care le cerură actele dar insignele E şi Legitimaţia Stahanovistă au avut efectul magic obişnuit n-au fost controlaţi decât de formă

— Mergem să bem ceva la CILLCS?

Femeia-cenzor îşi potrivi ochelarii şi îl privi cu un aer şovăielnic.

— Cred că am da un exemplu rău în timpul orelor de lucru…

— Aveţi totuşi dreptul la treizeci de minute de siestă pentru masa de prânz.

— Da, dar… în fine, dacă găsim o lectică…

Din fericire, erau două la colţul bulevardului Raspail. Purtătorii – puşti în picioarele goale – stăteau în rigolă şi îşi ronţăiau prânzul compus din alune. Cei mai mulţi purtători de lectice erau copii din familiile de Rătăciţi, care se ascunseseră atunci când părinţii lor fuseseră luaţi. Noaptea dormeau pe sub poduri sau în staţiile de metrou; se spunea că ar fi existat chiar şi o bandă de mai multe sute care trăia prin vechile catacombe şi nu ieşea niciodată Autorităţile erau la curent, dar, de când fuseseră rechiziţionate toate bicicletele a celelalte vehicule cu roţi din cauciuc, era mare nevoie de purtători de lectice, aşa că erau toleraţi

— Duceţi-ne la CTLLCS, spuse poetul.

— Сею fi şi asta? întrebă un puşti a cărui faţă era pe jumătate acoperită de laţele brunete.

— Cafeneaua Timpului Liber al Lucrătorilor Cerebrali Stahanovişti.

— Ăştia vor să meargă la Flore, le explică puştiul celorlalţi. Vă costă tariful dublu şi patru chiştoace.

— Merge, ziseărogan. Dargrăbiţ a

Femeia-cenzor păli, iar nasul său păru un pic mai ascuţit, dar nu protestă Ni; reuşise decât o dată să obţină tariful oficial pentru o lectică, ameninţând că va. chema

Agenţii, dar puştii sălbăticiţi o duseseră pe o stradă pustie, o răsturnaseră din lectică de parcă ar fi fost un sac de cartofi şi fugiseră cu tot cu poşeta ei conţinând banii, legitimaţia stahanovistă şi toate actele.

Cei doi lucrători cerebrali luară loc. Lecticele erau de fapt două tărgi vechi în care o gaură lăsa picioarele să atârne perpendicular, iar un sac de paie ţinea loc de banchetă Pentru a nu-şi pierde ediffibrul, pasagerii se agă tău de barele paralele ale tărgii, ceea ce le dădea un aer rigid, mai degrabă faraonic.

Terasa de la CILLCS era goală nu era nici măcar Tzara acolo. Oare şi el…? Doar chelnerul Blaise, cu un aer permanent acuzator, stătea sprijinit de scândurile de lemn care înlocuiau placa de sticlă rechiziţionată; se prefăcea că citeşte L'Humanit & *Soir*, *dar* Curierul *Excentricilor era* strecurat între pagini Arogan a trebuit săltheme de trei ori până s-a învrednicit saşi târşâie picioarele până la masa lor.

— Ce doresc cetăţenii?

— Un pastis şi un suc de morcovi pentru cetăţeana.

— Aveţi la dumneavoastră cupoanele de alcooluri toxice?

Poetul se scotoci prin buzunare. Scoase un permis după altul – cei 30 de kilometri, circulaţia prin oraş, prioritatea pentru cenzura, camuflajul, permisul de a nu dormi acasă – dar nu reuşi să găsească nici măcar un cupon de alcooluri toxice, deşi, ca lucrător stahanovist, ar fi avut dreptul la trei pahare pe săptămână

— Îmi daţi pe încredere până data viitoare? sugeră el timid.

— Nu se poate.

— Totuşi mă cunoaşteţi…

— Vigilenţa revoluţionara este singura garanţie a securităţii revoluţionare, recită Blaise sumbru, deci două sucuri de morcovi.

Chelnerul se îndreptă greoi spre interiorul localului, unde se putea vedea portretul familiar al Numărului Unu strângându-i mâna Tovarăşului Thorez îmbrăcat în uniformă din Primul Război Mondial Pe toţi pereţii erau agăţate banderole cu inscripţii roşii:

vigilenţa şi iar vigilenţă întotdeauna vigilenţă

(Danton)

PARTIDUL ARE RAŢIUNILE SALE, PE CARE RAŢIUNEA NU LE CUNOAŞTE

(Pascal)

LA STÂLPUL RUŞINII CU BШM

(*Noul populai*)

NU VĂ ÎMPĂRTĂŞESC OPINIA ŞI SUNT GATA SĂ VĂ SUPRIM PENTRU A VĂ ÎMPIEDICA SE EXPRIMAŢI

(Voltaire)

STATUL NU SUNT EU

(Thorez)

MISIUNEA PARTIDELOR COMUNISTE ESTE DE A APĂRA SUVERANITATEA ŞI INDEPENDENŢA NAŢIONALĂ A ŢĂRILOR LOR

(*Pravda*, 24 octombrie 1947)

Femeia-cenzor îşi polrivi ochelarii pentru a citi inscripţiile;

— E excelent ca decor, nu-i aşa? zise ea Ambianţa e intima.

Poetul îi aruncă o privire uşor dialectică;

— Veneaţi aici adesea în vechiul regim?

— Niciodată. Nu frecventam mediile intelectuale decadente.

— Ce făceaţi pe vremea aceea?

— Eram pedichiuristă.

... Iarăşi acest murmur de ritmuri, aceste cadenţe învăluitoare:

Trăiască foarfecele unelte dialectice ale revoluţiei

care taie unghii cornoase şi cuvinte vinovate Ghilotine ovulare în slujba libertăţii…

Cu mersul unui cal de dric, chelnerul Blaise aduse sucul de morcovi în două gamele, întrucât paharele fuseseră rechiziţionate, apoi îşi reluă lectura sprijinindu-se de uşă. Femeia-cenzor gustă sucul.

— E bun, spuse ea.

— Da, e sănătos.

— E adevărat, întrebă ea, că aici e cuibul sectei putrede a neantcicilor?

— Aşa se zice.

O lectică străbătu strada pustie purtând un om ţeapăn cu aerul unui *faraon* aşezat pe oala de noapte. Femeia-cenzor îşi goli gamela şi ridică buza superioară în chip de surâs:

— Deci aşa se trage un chef?

— Da, aşa se face.

— Dar nu aveţi un aer prea vesel.

— Ba da…

Şi dintr-odată, fără saşi dea seama că avea intenţia să o spună, el se auzi vorbind:

— Au deporfato pe Elise… Vreau să spun, a fost îndepărtată

Tocmai comisese imprudenţa nr. 7, şi aceasta era irevocabilă nu atât pentru faptul pe care îl anunţase, cât pentru expresia nelalocul ei pe care o scăpase. Condamnarea poetului era înscrisă pe figura femeii aşezate în faţa lui.

— Dacă Tovarăşii Vigilenţi au luat această măsură, zise ea pe un ton glacial, înseamnă că au avut motive serioase pentru a o tace.

Arogan avea o poftă stranie de a-i arunca gamela în faţă

— Motivul, spuse el, e acela că a încercat să intervină pentru nişte prieteni de pe listele de îndepărtare.

Tenul femeii îşi schimbă vizibil culoarea; s-ar fi as că i se tăcuse rău. Privirea sa mătură fugar strada; din fericire, nu era nimeni care să o vadă în compania bărbatului stigmatizat – doar chelnerul imobil de lângă uşă

— V-aţi pregătit declaraţia de desolidarizare?

— Încă nu…

Femeia se ridicase brusc.

— Trebuie să merg la birou. Permiteţi-mi să vă spun că purtarea dumneavoastră mi se pare de neînţeles. La această răscruce a istoriei, orice sentimentalism mic-burghez…

— Da, da, ştiu…

O urmări cu privirea până când dispăru în spatele bisericii Saint-Germain-des-Prés. Murmurul începea iarăşi – alte ecouri…

Voi cei care râdeţi

Fără îndoială credeţi că e nostim

Cu toate astea nu e vesel…

Îşi amintea de o întâlnire, cu câtva timp în urmă, cu un vechi tovarăş din Partid, devenit un renegat Nu se văzuseră de când celălalt părăsise Partidul, şi iată că după cinci ani l-a observat dintr-odată într-un bar aglomerat Nu se salutară, dar privirile îi sau întâlnit în locul urii, tăriei neputincioasa pe care se aştepta să o vadă în ochii celuilalt poetul citi un sentiment nea –, teptat mila…

Un biciclist din Serviciul de Vigilenţă se opri în faţa terasei. Purta un pachet de afişe din care i-a dat unul chelnerului. «Trebuie afişat fără întârziere», explică el, continuându-şi drumul.

Blaise strânse ziarele şi se duse, fără grabă, să caute pionezele după tejghea, după care începu să fixeze afişul pe peretele din lemn. Arogan citi:

POPORUL FRANCEZ CERE ÎNDEPĂRTAREA CÂINELUI TURBAT BLUM ŞI A COMPLICILOR SĂI SOCIALISTO-FASCIŞTI

Voia să plece, dar nu se simţea în stare. Era singur pe terasă; nu se vedea nimeni pe tot bulevardul Saint-Germain. Iarăşi ecourile trecutului…

Focul să-i ardă pe Leon Blum.

Focul să-i ardă pe urşii savanţi ai sociaklemocraţiei

Focul…

Chelnerul reveni cu o gamelă şi.ro puse în faţă. Era un pastis dublu. Fără un cuvânt, Blaise se retrase înăuntrul cafenelei, lăsând poetul stahanovist singur pe terasa pustie de pe strada pustie.

Numitul Joubert a fost arestat puţin mai târziu.

«Mediile literare patriotice», comenta *LHumanité* & *oir* din 13 Lichidor, «au aflat cu profundă satisfacţie de îndepărtarea viperei Joubert, prieten intim al şacalului Malraux, agent al lui Franco, şi al caligularului Camus, agent al Vaticanului. În cursul marii acţiuni de epurare literară, Tovarăşii Vigilenţi au descoperit mai multe manifeste ilegale, dintre care unul îi invita pe terorişti la o întâlnire nocturnă în cimitirul Père Lachaise, pentru a profana mormintele martirilor Comunei din 1871, iar altul chema poporul francez la sinucidere colectivă…»

Arthur Koestler, «Les Temps Heroi ques» în *Cahier de l'Heme*[17]

ICEBERG-UL

În Iceberg, *roman* cu *cheie în cans Secare personaj ascunde sau mai degrabă dezvăluie o personalitate* reali *Amaud de Borchgrave şi Robert Moss se străduiesc să arate în ce măsură au fost penetrate mediile politice americane de agenţii Directoratului* A

Nu mai rămăsese niciun loc pe scaune atunci când senatorii au intrat unu) câte unul în sala comitetului. În aceeaşi dimineaţă, *New York World* anunţa pe prima pagină, sub semnătura setului biroului din Washington,

---

17 Leon Blum (1872-1950) - scriitor şi om politic francez, socialist opus comunismului stalinist Prim-ministru (194647).

Pete Lawry, că ziarul urma să publice întreaga mărturie a lui Viktor Barisov, alias Vernon Bai ton, în ajun Bill Crawiord, directorul CIA fusese audiat în şedinţă publică de către acelaşi comitet O'Reilly, în faţa căruia dăduse seamă de eşecurile spionajului american. *World* acordase mult spaţiu uluitoarei sale interpretări a faptelor conform căreia KGB-ul ar trimis un fals transirg la Washington care să discrediteze un mare număr de personalităţi de prim plan din administraţia Connor.

Crawford revelase adevăratul nume al lui Barisov, iar *World* publica o veche fotografie a transfugului scoasă din dosarele CIA Alături figura un di şeu din sala de audieri în care putea fi văzut impetuosul O'Reilly arătându-i pumnul directorului CIA De fapt, Crawford acuzase comitetul senatorial însărcinat cu probleme de spionaj de «uşurinţă», reproşându-i de a fi dat cuvântul unui fost spion sovietic pe care Agenţia nu fusese autorizată să-l interogheze. Crawford avertizase împotriva intervenţiei lui Barisov, care nu avea, spunea el, decât scopul de-semăna i infuzia şi de af convinge pe aliaţii America de incapacitatea administraţia Connor. Senatorul O'Reilly îi replicase violent că audierile comitetului nu puteau face mare lucru pentru ameliorarea imaginii de marcă a administraţiei.

Articolul hâi Pete Lawry menţiona că, în urma declaraţiilor lui Crawford, tânărul senator democrat de California, Frank Mahee, propusese comitetului să revină la primul vot şi să îl lase pe Barisov să depună mărturie publică. Autorul cita declaraţia lui Mahee:

«OReilly se preocupă de propria sa publicitate şi se foloseşte de comitet pentru a-şi promova aspiraţiile la preşedinţie.»

O altă ştire importantă relatată de ziare: «O nouă expediţie a unor «boapteople» din Vietnam. Sub conducerea unui fost căpitan din Vietnamul de Sud, un

grup de refugiaţi reuşise să pună mâna pe un cargou şi se îndrepta spre Hong Kong».

În sala de reuniuni, vreo sută de ziarişti se înghesuiau într-un spaţiu prevăzut pentru jumătate din numărul lor. Bob Hockney hi salutat cu răceală de şeful biroului de la *World*. Ştia că tot oraşul fusese împânzit de zvonuri despre călătoria sa împreună cu Barisov; din fericire pentru el, niciunul dintre contraţi nu-i puse întrebări. De altfel, să străduit să pară mereu ocupat pentru a evita orice conversaţie, luând note în carnet, încercând saşi amintească audienţele istorice care avuseseră loc în această sală – scandalul Teapot Dome, vânătoarea de vrăjitoare a hâi McCarthy, Watergate… Hockney ridică prirea spre lustrele încărcate şi tavanul înalt sprijinit pe coloane masive; îşi aminti că în chiar acest loc, pe vremea când era adolescent, cei tipi idoli ai săi – Jack şi Bobby Kennedy – îşi anunţaseră candidatura, la preşedinţie…

Îi făcu semn cu ochiul Juiei, care stătea în spatele lui O'Reilly. Ea îşi puse plicul gros de hârtie pe genunchi şi duse mâna la buze, trimiţându-i o sărutare imperceptibilă

La ora zece şi două secunde, motoarele camerelor de luat vederi au început să toarcă şi fotografii au declanşat biltzurile: Barisov intra în sala comitetului, condus de serviciul de securitate al Senatului. În spatele lui se înghesuia mulţimea de reporteri care fi aşteptase la intrarea clădirii Russell şi 3 urmaşe până la sala de întruniri de la etajul al treilea.

— Hockney a putut observa bandajul pătat de sânge care acoperea jumătate din faţa rusului; braţul acestuia atârna într-o eşarfă

— Ce s-a întâmplat? Ce-aţi păţit la braţ? strigă cineva.

— Nu comentez, spuse sec consilierul lui Barisov, un avocat strălucit pe nume Leroy Schein care, în 25 de ani

de carieră, nu pierduse decât trei procese.

Cu un venit anual de zeci de milioane de dolari, Schein acceptase să-i apere pe transfug pentru suma simbolică de un dolar ştia că numai publicitatea pe care k) făcea televiziunea valora mii şi mii, însă mai important decât aceasta era faptul că un membru de statura sa al Mişcării evreieşti unite nu-i putea refuza o favoare lui Gideon Sharon, omul Mossadului.

Deşi era prezidată de un personaj atât de spectaculos ca O'Reilly, şedinţa nu a avut prea mult dramatism în primele douăzeci de minute. Nu s-a făcut auzită decât o singură notă neobişnuită în ritualul de început întorcându-se spre masa martorilor unde Barisov era aşezat alături de avocatul său, O'Reilly anunţă:

— Conveniserăm să vă protejăm identitatea sub pseudonimul de Vernon Barton. Articolele apărute în presă azi-dimineaţă ne scutesc, cred, de aceste precauţii. Bine aţi venit domnule colonel Barisov.

— Ex-colonel, şopti acesta în microfonul din faţa lui.

— Obiectez, domnule preşedinte, strigă senatorul Mahee. După cum a declarat ieri directorul Crawford, bună-credinţa a martorului nu a fost stabilită. Solicit suspendarea şedinţei şi propun ca martorul să fie supus de către CIA unui interogatoriu aprofundat

S-a auzit un murmur de aprobare în rândurile asistenţei, vreo două sute de persoane printre care Reilly a recunoscut mai mulţi membri ai Institutului pentru reformă Rick Adams, directorul executiv al comitetului, aşezat chiar în spatele lui O'Reilly, avea un aer triumfător.

— să-i trimită la el acasă la Moscova, strigă cineva.

O'Reilly Iovi cu ciocănelul în masă pentru a *face* linişte şi le ceru agenţilor de pază să-i scoată din sală pe perturbatorul care se lansă în invective în timp *ee* ordinul era executat *mana militari*.

— Domnule preşedinte, interveni consilierul lui

Barisov. Ţin să subfiniez că nici acest comitet, nici CIA nu au vreun drept asupra clientului meu, astăzi cetăţean britanic, posesor al unui paşaport britanic şi al unei vize de intrare în Statele Unite.

— Vă mulţumesc, domnule Schein, ade O'Reilly. Sunt sigur că domnul senator de California va aştepta să asculte declaraţia pregătită de domnul colonel Barisov înainte de a ridica alte obiecţii.

Barisov deschise un dosar albastru din care luă prima pagină Camerele de televiziune se opriră asupra lui. Foaia de hârtie în tremura uşor în mână

— Mă numesc Viktor Barisov, începu el. Am fost timp de douăzeci şi opt de ani ofiţer în cadru) comitetului pentru securitatea statului, KGB. Am fost pe o durată de şapte ani şef-adjunct al direcţiei A, serviciul răspunzător de operaţiuni de intoxkare în Occident. Tânăr ofiţer, am fost trimis la Accra, în Ghana. Apoi am fost în post la Paris, Washington şi Geneva. La Washington eram consilier la ambasadă Superiorul meu direct era Kramar, creierul şi inima Centrului de la Moscova Funcţiile şi legăturile mele de familie rră au dat acces la un mare număr de informaţii referitoare la agenţii sovietici care acţionează în mediile politice şi de informare în masă sunt gata să dezvălui în faţa acestui comitet identitatea unora dintre aceşti agenţi, care în prezent ocupă posturi-cheie la Washington.

La celălalt capăt al Pennsylvania Avenue, Yankovich şi adjunctul său, Perry Cummings, stăteau în picioare în faţa televizorului din biroul consilierului pe probleme de securitate naţională. Fără a întoarce capul, Yankovich arunca priviri piezişe în direcţia lui Cummings.

— Aşa ceva e imposibil! izbucni Cummings atunci când translugul şi-a anunţat intenţia de a da nume.

Yank clătină din cap.

— Incredibil!

Se întreba ce ar fi avut Cummings de pierdut îşi

amintea de acele desare care fi priveau şi care dispăruseră în mod misterios. Dacă afacerea Barisov reuşea, administraţia Connor s-ar fi prăbuşit, şi el odată cu ea. În caz contrar, el ar fi căzut oricum. Personal, nu se aştepta să obţină nimic din toate acestea, în schimb ţara ar fi avut de câştigat în sala de reuniuni, Barisov începu să expună în mare principiile dezinformării

— Prima funcţie a direcţiei A, explică el este de a înşela publicul şi guvernele occidentale asupra adevăratelor intenţii al „Uniunii Sovietice. Acesta este obiectivul nostru principal. În această privinţă, trebuie să înţelegeţi ca, spre deosebire de ceea ce se întâmplă aici, în Est presa este controlată în întregime; chiar şi buletinele meteo sunt supuse cenzurii. Acum câţiva ani, conducătorii sovietici şi au dat seama că aveau astfel un avantaj hotărâtor în lupta cu un adversar permanent paralizat de crideile mass-media.

Rolul dezinformării sovietice constă în anestezierea opiniei publice occidentale şi în convingerea acesteia de a accepta politica noastră, în timp ce asupra politicii voastre se strecoară îndoiala şi discreditarea Succesul nostru este vizibil în nenumăratele declaraţii şi articole care, în Occident, prezintă obiectivele URSS ca fiind exact opuse celor care sunt în reafitate. Conflictul neîncetat dintre Est şi Vest este o idee constantă a gândirii sovietice – şi aceasta până când URSS va triumfe în lupta de clasă care se desfişoară astăzi pe plan internaţional Am reuşa să creăm to Occident o asemenea stare de spirit, incâtoricme atrage atenţia asupra adevăratelor noastre obiee five este acuzat imediat de adori pe petuanea războiului rece.

— Nimic nou în acest discurs, observă corespondentul unei agenţii de presă aşezat în spatele lui Hockney. Seamănă cu toate declaraţiile care 3 enervează pe Kissinger în ultima vreme. Credeam că o să dea nume.

Cei mai mulţi dintre ziarişti încetaseră să ia notiţe.

Rick Adams se întinse şi căscă afectat Remarcându-l din cabina sa de control, realizatorul trecu imaginea de pe ecranul telespectatorilor de la Barisov la Rick Adams.

Avocatul îi turnă lui Barisov un pahar de apă, în timp ce acesta îşi continua lectura. Senatorul Mahee începu să răsfoiască ostentativ *New York World* Din nou, camerele de televiziune filmară în gros-plan această manifestare de plictiseală şi dezinteres.

— Atunci când lucram pentru direcţia A, reluă Barisov, tăceam parte din echipa care a decis să insiste, în presa occidentală, pe anumite idei pe care voiam să le transformăm în fapte evidente: de exemplu, continuarea înarmării noastre era pusă pe seama protejării împotriva unei eventuale încercuiri din partea Chinei. Un conflict militar între URS şi Statele Unite era prezentat ca fiind de negândit, şi de o parte şi de cealaltă, întrucât dintr-o confruntare nucleară m-ar fi ieşit niciun învingător – când, de fapt, doctrina noastră strategică a susţinut dintotdeauna că puteam învinge într-un război termonuclear. Mai mult, se afirma că era inacceptabil ca într-o democraţie să fie tolerate operaţiunile secrete de spionaj.

Hockney începea să se neliniştească văzând că atenţia publicului era în scădere. Ceea ce spunea Barisov putea să pară cu uşurinţă pentru confraţii săi din presă o simplă retorică a Războiului Rece, chiar dacă venea din partea unui renegat din KGB. De-acum oamenii vorbeau între ei pe faţă aproape peste tot în sală.

Simţind nevoia de a-şi recuceri auditoriul, Barisov ridică privirea de pe textulscris.

— Îmi închipui că mulţi dintre cei de aici se întreabă cum de a reuşit KGB-ul să obţină publicarea acestor lucruri, spuse el. Vă voi da câteva exemple precise. Numele lui Laurie Pritchard este familiar celor mai mulţi dintre dumneavoastră De altfel, am citit chiar săptămâna

aceasta un lung articol de-al său într-unul (fin ziare, în care tăcea apologia sprijinului vietnamez pentru gherila comunistă din Thailanda. În acest articol, Pritchard era prezentat ca un ziarist australian trăind la Paris. De fapt, el este dintotdeauna agent sovietic şi a fost denunţat de un transfug din KGB. Aceasta nu l-a făcut să dispară Producţia sa literară – sau, mai degrabă cea a inspiratorilor săi – continuă să fie impresionantă şi nu se loveşte de nicio piedică alunct când îşi publică articolele şi cărţile. Dacă Pritchard, cane afect domnţat ри Ык ta fiind ageră KGB, poate să-şi continue activitatea, ne putem trKhipd uşurinţa cu care pot acţiona ta presa occidentală zeci de alţi intermediari cu o acoperire solidă

— A, Pritchard, auzi Hockney (era Pete Lawry, care vorbea cu vecinul său), ticălosul ăsta bătrân joacă de ani de zile după cum îi cântă partidul. Dacă asta a fost tot ce-a avut de spus, n-am material de-un articol.

— Pritchard e tipul care se ocupa de trimiterea unor personalităţi la Hanoi în timpul războiului din Vietnam, spuse un alt ziarist. Mda, este un bă trân din vechea gardă

Hockney îşi aminti de prima dată când o văzuse pe Tessa, la o petrecere de strângere de fonduri la New York. Ea tocmai se întorsese dintr-o călătorie la Hanoi, organizată r comuniştii1 australian Laurie Pritchard. Hockney fusese şocat să citească în aceeaşi zi, pe prima pagină din *World*, un articol al lui Pritchard în care acesta era prezentat ca un aarist libera/ *australian trăind la Paris*. Hockney se răsuci pe scaun, vrând să le spună confraţilor care îşi manifestau deschis plictiseam în spatele său: «Aşteptaţi!». Dar se răzgândi…

— Permiteţi-mi acum să citez un exemplu mai recent, acela al unei operaţiuni efectuate de direcţia A, continuă Barisov. Îl cunoaşteţi cu toţii pe fostul ofiţer CIA Phil Kreps.

S-a auzit un murmur din partea în care stăteau

ziariştii. Mahee întoarse cu zgomot o pagină din *New York World*. Mai multe persoane din public începură să vorbească între ele cu voce tore.

Preşedintele O'Reilly a cerut să se facă linişte. Avocatul Schein, acoperind microfonul cu mâna, se aplecă spre Barisov, rugându-l să nu ţină seama de aceste încercări de descurajare.

Barisov luă o înghiţitură de apă şi începu.

— Phil Kreps, spuse el, se află la originea unora dintre cele mai grave atacuri care au vizat CIA. Sunt în postura de a şti că, vreme de cel puţin cincisprezece ani, a fost agent KGB controlat de către cubanezi.

Barisov făcu o pauză

— Munca lui Phil Kreps, continuă el, asemenea cefei a altor agenţi sovietici de dezinformare din Statele Unite, a fost uşurată considerabil de existenţa la Washington a unei organizaţii numite Institutul pentru reformă Acest organism a fost creat sub patronajul KGB – uhii. Preşedintele său fondator, dl Vladimir Merchant, a fost unul dintre principalii bancheri însărcinaţi cu plasarea fondurilor secrete sovietice în Statele Unite. Cum se numeşte asta aici? Spălare de bani?

Rick Adams la descheie gulerul cămăşii, mâzgăli câteva cuvinte pe o foaie de hârtie pe care o desprinse din agendă şi i-o strecură senatorului Mahee.

Mahee aruncă o privire mesajului şi ridică mâna:

— Obiectez, domnule preşedinte, spuse el.

— Nu văd la ce aţi obiecta, răspunse O'Reilly.

— DL Phil Kreps este acuzat în mod grav de acest aşaris transfug, afirmă Mahee. Or el va compărea în curând în faţa acestui comitet Aici este vorba de un demers care vizează discreditarea unui martor înainte ca acestuia să i se dea posibilitatea de aşi exprima punctul de vedere. În plus, se aduc atacuri la adresa Institutului pentru reformă, un organism căruia atât eu, cât şi mulţi

colegi din această sală îi purtăm cel mai mare respect

— Această obiecţie este nefondată, spuse O'Reilly. Continuau, domnule colonel.

— Institutul pentru reformă, explică Barisov, a fost conceput după modelul Institutului pentru relaţii paşnice, care a fost în anii '40 o bază a spionajului sovietic la Washington Operaţiunile organianului modern, însă, au depăşit cu mult anvergura celor desfăşurate de predecesorul său. O politico abilă l-a traitsformat într-un centru de control al unei reţele de agenţ. sovietici infiltraţi în Congres; în mass-media, în mediile academice şi chiar la Casa Albă. Mulţi dintre aceşti agenţi ocupă astăzi posturi de mare însemnătate.

— Ce josnicie! strigă senatorul Mahee. Unde vreţi să ajungeţi? spuse el adresându-i-se lui O'Reilly. La o întoarcere înalele mccarthysmului?

O'Reilly se întoarse pentru a prezenta camerei unghiul cel mai avantajos al profilului său leonin şi ridică ciocănelul, în timp ce din asistenţa se auzea un vacarm general.

— Cred că avem datoria deşi acorda domnului colonel Barisov posibilitatea de a se face aurit

— Sunt total de acord, râse Luther Boh, senatorul republican de culoare din Carolina de Sud.

— Aş dori să vă amintesc, tună O'Reilly peste tumultul general, că astăzi avem privilegiul de a ne găsi în ţaţa unui om care şi-a riscat viaţa pentru a ne avertiza asupra comploturilor puse la cale împotriva noastră de foştii săi colegi Până acum au avut loc trei tentative de asasinat împotriva colonelului Barisov, din momentul trecerii sale în Vest Una dintre ele s-a petrecut ieri. După toate Doverile pe care le ave. îi ea ţintea să-l oprească de la a depune mărturie în fota acestui comitet Nu voi lăsa pe nimeni (fin această sală să-l împiedice să vorbească pe cel pe care gloanţele asasinului n-au reuşit să-i reducă la

tăcere.

— Gogoşi, mormăi Mahee, care se întoarse la lectura ziarului său.

La Casa Albă Cummings Я anunţă pe Yankovich că se duce la toaletă Profilând de întreruperea transmisiunii în direct pentru o pauz de publicitate, se strecură în biroul sau şi-i telefona vicepreşedintelui

— E grav. Sar părea că Barisov este gata să dra nume, a spuse sec Cummings lui Milligan.

Pleca de la ideea că Milligan urmărise, ca fiecare de la Casa Albă audierile televizate.

— Îl putem împiedica, îl asigură vicepreşedintele. Frank Mahee a şi început deja Presa vede clar jocul lui O'Reilly, au înţeles că nu a lansat această afacere decât pentru a te să se vorbească despre el. Nu vă neliniştiţi, Perry. Editorialele de mâine vor fi de partea noastră.

— Sper să aveţi dreptate.

Receptorul era umed de transpiraţie atunci când Cummings închise.

În sala de întruniri, Rick Adams continua sad strecoare mesaje lui Mahee.

— Domnule colonel Barisov? întrebă O'Reilly.

— Aceasta a fost declaraţia pe care am pregătit-o, domnule preşedinte.

— Vă mulţumim. Trecem acum la întrebări.

Bătrânul senator democrat de Wyoming, care moţăia cu gura deschisa, era primul pe listă. îşi citi întrebarea, de fapt un mesaj de-al hn Rick Adams pe care M transmisese Mahee.

— Domnule… ăăă… Barisov, începu el. Acuzaţiile dumneavoastră mi se par atât de impertinente, încât aş dori să ştiu ce documente aţi putea furniza pentru a le justifica.

Sau auzit câteva aplauze în rândurile asistentei.

Barisov îşi consultă avocatul. Leroy Schein acoperi

din nou microfonul cu mâna

— Trebuie să înţelegeţi, spuse Barisov, că am părăsit Geneva în grabă şi ca în acest oraş nu puteam avea acces la dosarele Centrului din Moscova.

— Altfel spus, nu aveţi nând o dovadă, continuă senatorul de Wyoming.

— Fără să vreau să vă jignesc, domnule, spuse Barisov, aş fi crezut că experienţa mea de ofiţer superior al KGB-ului este o garanţie serioasă. Dar, dacă solicitaţi şi documente, vă pot răspunde că am adus cu mine câteva exemplare interesante. Unul dintre ele este copia unui memoriu referitor la o conversaţie pe care am purtat-o acum câţiva ani la Washington cu un om care este astăzi, în ţara dumneavoastră, ofiţer superior în Consiliul naţional de securitate. Mai am şi alte documente privitoare la operaţiuni efectuate asupra presei şi organizate prin intermediul lui Phil Kreps.

Rick Adams se aplecă spre O'Reilly, aşezat în faţa hâi, şi й murmură ceva la ureche, Preşedintele comitetului păru foarte aproape de a-l zdrobi pe directorul executiv ca pe o muscă.

La celălalt capăt de pe Pennsylvania Avenue, stindardul Casei Albe era luminat ca un pom de Crăciun. Echipa de sec & tari care lucra pentru Sam Cody, ataşatul de presă al preşedintelui Connor, nu putea te faţă apelurilor ziariştilor care, din toate colţurile ţării, încercau să afle primele reacţii la mărturia lui Barisov. Sătulă să audă atâtea insulte, Phyllis, cea mai veche angajata a biroului, sfârşi prin a pune în legătură doi solicitanţi, lăsându-i să se descurce între ei.

Sam Cody refuza să facă vreo declaraţie înaintea sfârşitului audierilor din ziua aceea.

În sala de reuniuni era rândul senatorului Mahee de ai pune întrebări martorului

— De ce aţi refuzat să fiţi interogat de CIA? lansă ei

Avocatul hâi Barisov interveni.

— Dl. Barisov nu are de ce să răspundă la această întrebare, zise Schein. Membrii acestui comitet ştiu că el a fost deja supus unui interogatoriu de către serviciile aliate de informaţii, şi că buna sa credinţă nu a fost pusă la îndoială. Modul în care se va prezenta aici a fost aprobat în unanimitate de comitet

Rick Adams u strecură un nou mesaj lui Mahee. Senatorul de California îl parcurse şi clătină din cap.

— Este exact, domnule Barisov, spuse Mahee pe un ton acuzator, că anumite servicii strane de informaţii v-ш organizat călătoria în Statele Unite şi că sunteţi încă sub controlul lor? *Chiar în acest* моiпел t'insistă el

Ascunzându-se în spatele palmei, Schein n vorbi la ureche lui Barisov.

O'Reilly interveni cu o voce tunătoare.

— I-aş fi recunoscător senatorului de California dacă ar înceta să consume timpul comitetului punând întrebări la care s-a răspuns deja

— Dacă revin asupra acestei întrebări, domnule preşedinte, replică Mahee, o fac pentru că am aflat că domnul Barisov este sub controlul serviciilor secrete insraeliene. Posed informaţia de la directorul CIA în persoană Astăzi se cunoaşte că Israelul ea şi unele ţări din Europa este ostil acestei administraţii care ţine cont în sfârşit de noile realităţi ale situaţia mondiale şi nu mai arată aceeaşi teamă iraţională faţă de comunism. După părerea mea este important să ştim că dL Barisov, care ne este prezentat ca un specialist în intoxicare, nea fost trimis de serviciile secrete străine pentru a ne întindea.

Mahee se întoarse spre cameră cu un surâs radios, în timp ce, în asistenţă, grupul de la Institutul pentru reformă aplauda din toate puterile.

Ziaristul de la *World* îl bătu pe Hockney pe umăr.

— Se pare că ţi-au demascat omul, zise Larry

triumfător.

O'Reilly, pe a cărui frunte se ivise o venă albastră, lovi cu ciocănelul în masă.

— Dacă mai continuă vorbăria, ameninţă el, evacuez sala.

— Domnule preşedinte, zise Barisov, aş dori să spun ceva care poate că ar clarifica lucrurile, în şcolile KGB de astăzi, recruţii învaţă care sunt punctele tari şi slăbiciunile serviciilor de informaţii occidentale pe care le vor avea de înfruntat Timp de mulţi ani, foştii mei colegi n-au putut crede că inamicii noştri pnudpali. Statele Unite, deposedaseră CIA de toată puterea. Atunci când am aflat că Agenţia numise un responsabil care să comunice cu publicul în privinţa operaţiunilor secrete, am crezut că era o glumă. Eram convinşi că în spatele perdelei de fum se găsea o altă CIA cu adevărat secretă, în care nu reuşiserăm să pătrundem. Astăzi, KGB-ul a ajuns la concluzia că în spatele perdelei de fom nu se găseşte altceva decât fom, iar studenţii de la KGB învaţă că CIA a fost cu adevărat deposedată de putere, că SIS-ul britanic este un vulpoi viclean şi bătrân care şea pierdut aproape toţi dinţii, că francezii mai sunt încă periculoşi şi că inamicii noştri cei mai periculoşi sunt israelienii.

Senatorul evreu din Connecticut, un liberal care votase legea care cerea Agennei Centrale de Investigaţii să dea seamă în foto Congrese1 u despre toate contactele cu serviciile străine de informaţii, simţi brusc că scaunul îi era incomod şi îşi schimbă poziţia.

— Vă mulţumesc pentru această precizare importantă, domnule Barisoy spuse solemn senatorul Mahee, cu privirea aţintită asupra unei camere de televiziune. Ceea ce tocmai ari spus confirmă cele declarate de mine, adică faptul că serviciile străine de informaţii încearcă să însufleţească Războiul Rece.

Încă o dat O'Reilly hră atitudine:

— Trebuie oare să vă reamintesc, spuse el, că domnul colonel Barisov este urmărit de ucigaşii KGB-ului? N-ar mai fi în viaţă în ziua de azi iară ajutorul anumitor colaboratori Dacă noi neam castrat serviciile de spionaj, poate domnul senator de California să-i acuze pe prietenii noştri din străinătate că foc treabă în locul nostru? îi poate dumnealui reproşa colonelului Barisov că a avut încredere, pentru aşi asigura securitatea, în nişte prieteni mai siguri decât noi?

Cu un gest al mâinii, senatorul Mahee a făcut semn că a terminat

— Timpul repartizat senatorului de California a expirat, anunţă O'Reilly. Are cuvântul rHegatul din Carolina de Sud.

Luther Bolt îşi ridică privirea de pe notiţe.

— Cred că ar fi util, pentru a reveni la dezinformarea despre care colonelul Barisov a venit astăzi să ne vorbească, să-l rugăm să ne explice modul în care fostul său serviciu a intervenit în evenimentele din Arabia hudiţă, declară el.

— Prăbuşirea conducerii saudite – a pândus după plecarea mea din KGB, răspunse Barisov, aşa că nu sunt în postura de a vorbi despre rolul jucat de foştii mei colegi. În schimb, am fost implicat direct în revoluţia iraniană şi pot spune că unele dintre tehnicile care au fost utilizate atuifci asupra mijloacelor de informare în masă au fost folosite apoi, pe o scat-nflai largă, şi în Arabia Saudită «*J*

— Aş dori fapte, domnule Barisov, nu generalităţi.

De pe băncile rezervate presei, Hockney îi aruncă senatorului de culoare o privire recunoscătoare. În sfârşit, Barisov urma să explice evenimentele care aproape că şi distruseseră cariera de ziarist, confirmând ceea ce Hockney afirmase în celebrul său articol din *Reader's Companion* – iar cuvântul rusului avea, în acest domeniu, mai multă greutate decât cel al oricărui occidental.

— Vă amintiţi fără îndoială, continuă rusul, că acea campanie de dezinformare care viza izolarea şahului şi privarea lui de sprijinul Occidentului a durat ani de zile. Ea era condusă (te direcţia *A* Am reuşit să-l facem pe suveranul iranian să pară un tiran sângeros, pe când regimul său era relativ blând în comparaţie cu acelea ale vecinilor. Campania noastră a fost condusă cu o asemenea eficienţă în mass-media occidentale, încât nu am avut nevoie să lansăm atacuri directe, ci, dimpotrivă, am reuşit să menţinem imaginea unor relaţii cordiale până în momentul în care răsturnarea a părut inevitabilă

Domnul senator doreşte fapte. Ei bine, vă voi da un exemplu asupra felului în care fostul meu serviciu a aplicat metodele iraniene în Arabia Saudită înregistrarea difuzată de mediile americane în care regele Ahmed putea fi auzit, la puţin timp după fuga sa în munţi, punând la cale războiul civil cu un agent CIA. Această înregistrare semăna mult cu aceea pe care am fabricat-o de la cap la coadă – şi aceasta la instrucţiunile mele – în care şahul pregătea o contrarevoluţie împreună cu generalii săi.

— Cum aţi reuşit să faceţi ca aceste înregistrări să fie difuzate? întrebă Boit înregistrarea din Iran a ţinut prima pagină a ziarelor americane timp de trei zile. Înainte ca experţii să afirme că era vorba de un fals, pagubele au fost deja produse.

— Nu a fost greu, explică Barisov. Prin intermediarul partidului Tudeh din Berlinul de Est am transmis banda studenţilor iranieni din Texas. Aceştia au oferit-o unui post local de radio, explicând că provenea de la un dezertor din Savak, poliţia secretă a şahului. Celelalte posturi de radio au prelua mreuistrarea. Dezminţirile care au urmat nu au schimbat nimic Ceea <vornează este socul iniţial şi nu ceea ce se spune după

— Spuneaţi că veţi da nume, îi aminti lui Barisov senatorul de culoare.

— Desigur, spuse rusul Dar aş dori să insist, domnule preşedinte, asupra anvergurii operaţiunilor de intoxicare conduse de KGB. Atunci când mi-am… ăăă… părăsitserviciul – Barisov, la fel ca şi concetăţenii săi trecuţi în Vest, nu suporta să vorbească despre «dezertare» – direcţia A efectua între cinci şi şase sute de operaţiuni pe an…

— Asta înseamnă aproape două pe zi, remarcă Luther Boit neîncrezător. Exista un plan de ansamblu în care să se înscrie toate aceste operaţiuni? întrebă el.

— Evident Primeam instrucţiuni de la Kramar, de la Centul din Moscova.

Unul dintre membrii comitetului îi spuse ceva la ureche lui O'Reilly.

— Kramar, explică Barisov, ocupa, sâanca ocupă, o poziţie singulară la Centru. Nu este răspunzător doar de campaniile de intoxicare în sensul cel mai larg – ceea ce se numeşte oficial «măsuri active» – ci şi de un anumit număr de operaţiuni de nfiltrare deosebit de importante şi delicate. Infiltrarea constituie nudeul acestui plan pe termen lung care vizează înfrângerea Occidentului şi ceea ce se numeşte codificat planul Azev, după numele celebrului agent dublu al ţarului.

— Vorbiţi-ne despre planul Azev, spuse senatoryl Boit

— Uniunea Sovietică a urmat mai multe căi paralele pentru a încerca să obţină suprematia asupra alianţei occidentale. Printre aceste căi, trebuie să remarcăm dezvoltarea vertiginoasă a maşinii ruseşti de rădtoi, sau străduinţa sistematică de a priva Occidentul de acces la resursele petroliere sovietice şi la materiile prime ieftine. Cea de-a treia linie de acţiune consta în infiltrarea agenţilor şi a persoanelor de încredere cu acces la anumite posturicheie din societăţile occidentale, în sperial în mediile de informare.

— Aceasta era un fel de coloană a cincea sovietică?

întrebă senatorul Boit, care simţea nevoia unor lămuriri.

— Ceva în genul acesta. Acum, dacă mă întrebaţi care a fost lucrul cel mai important realizat atât pe planul intoxicării, cât şi al infiltrării, la care am participat personal în perioada în care am fost la post în Statele Unite, aş spune că este treaba făcută de Institutul de reformă de aici. din Washington. Prin intermediul acestui organism, direcţia A a putut să acţioneze asupra mijloacelor de informare în masă şi să influenţeze reacţiile Congresului faţă de politica sovietică De asemenea, a slujit drept bază pentru recrutările de agenţi de influenţă la Washington, în ultimele trei administraţii.

— Domnule preşedinte! strigă Adams, sărind în picioare.

Estima că era mai bine să creeze dezordine decât să-l lase pe Barisov să-şi continue mărturia transmisă în direct la televiziune.

— Nu aveţi de ce să interveniţi, domnule Adams, mugi O'Reilly în microfon. Vă rog să vă aşezaţi.

Ultima frază se pierdu în vacarmul sălii.

— Domnule preşedinte! strigă mai tare Adams.

— Domnule preşedinte! interveni senatorul Mahee.

— Domnule preşedinte! (Adams gesticula cu pumnul) Mai muM membri ai acestui comitet, printre care şi eu, întreţinem legături cu Institutul.

O'Reilly agita ameninţător ciocănelul.

— Repet că nu aveţi de ce să interveniţi.

— Senatorul Harmon, urlă Adams fără să ţină cont de vorbele preşedintelui, este unu] dintre membrii fondatori ai Institutului.

— Aşezaţi-vă sau părăsiţi sala, ordonă O'Reilly.

— Domnule preşedinte! (vocea lui Adams mai urcă în intensitate cu câţiva decibeli) Vicepreşedintele Statelor Unite încurajează activitatea Institutului încă de la crearea acestuia. Cum putem să-l lăsăm pe un obscur agent

sovietic sub control sionist să continue să mintă astfel naţiunea care ne priveşte şi ne ascultă?

Adams avu un gest teatral în direcţia camerelor de televiziune.

— Domnule preşedinte! interveni pentru prima oară Abe Zwislocki, senatorul evreu din Connecticut Proteste contra limbajului directorului executiv al comitetului Propun ca (iomnul Adams să fie rugat să părăsească sala

— Aprob, spuse Luther Bolt pe un ton tăios.

— Domnule Adams, anunţă O'Reilly. Acesta este ultimul meu avertisment Ori va aşezaţi şi tăceţi, ori veţi fi scos din încăpere.

Adams se aşeză, iar vociferările asistenţei se potoliră.

— Domnule preşedinte, reluă Luther Bolt încă mai am cuvântul?

O'Reilly încuviinţă dih cap, ştergându-şi fruntea

— Domnule Barisov, spuse senatorul de culoare, poate acum veţi face cunoscute comitetului numele agenţilor sovietici care au fost controlaţi la Washington prin intermediul Institutului.

Barisov aşteptă să se facă linişte în sală.

— Fostul meu serviciu a menţinut contacte directe cu un număr de membri şi foşti membri ai Institutului, printre care era, desigur, şi fondatorul şi principalul contribuabil financiar, Vladimir Merchant Alţii au fost controlaţi prin intermediari, în special cubanezi De exemplu, am primit adesea la Moscov „rapoarte de la stafia DG1 din New York trimise prin unul dintre cei mai buni agenţi ai noştri; numele lui de cod este Ricardo; a fost recrutat de către cubanezi. Se bucura de întreaga încredere a comitetului senatorial însărcinat cu probleme de spionaj şi avea acces la cele mai secrete informaţii.

Poarte repede, Rick Adams murmură ceva la urechea senatorului Mahee.

Maheeridică mâna.

— Obiectez, domnule preşedinte.

— Nu aveţi niciun motiv de a obiecta, decretă O'Reilly. Domnul senator de Carolina de Sud are în continuare cuvântul.

Luther Bolt se aplecă înspre microfon şi spuse cu Ъ voce profundă de bariton:

— Domnule Barisov, cine este acest Ricardo care are aoces la documentele secrete ale comitetujui?

Netezindu-şi pe spate părul aspru şi grizonant, Boit părea să aibă cu zece ani mai puţin – nimehi nu i-ar fi dat cincizeci şi cinci, cât avea. «E ciudat, îşi zise Hockney, că Luther Bolt e acela care pune întrebările potrivite.» Nepot de sclavi, Boк militase pentru drepturi civice alături de Martin Luther King, apoi se separase de grupul de culoare din Congres atunci când Andy Young legitimase masacrul misionarilor din Rhodesia şi declarase că fanaticul ayatollah Khomeyni, conducătorul religios iranian, era «un fel de sfânt».

«Al cărei biserici? întrebase în public senatorul din Carolina de Sud. Nu e vorba de a mea, în niciun caz.»

Deşi laic, Bolt era un predicator pasionat.

— Agentul cu numele de cod Ricardo, începu Barisov, se găseşte în această sală.

Cu braţul întins, degetul său desenă încet un arc de cerc pornind de la dreapta spre stânga; se opri asupra lui Rick Adams.

— Iată-l declară rusul.

Boit se aplecă în faţă pentru a vedea pe cine indica Barisov. Livid, Adams se ridică pe jumătate.

— Vă referiţi la domnul Adams? întrebă Boit pentru confirmare.

Barisov încuviinţă din cap.

Cu buze tremurânde, Adams strigă:

— Mincinos nenorocit!

S-a scurs un moment de tăcere înainte ca sala să

explodeze din nou într-un vacarm teribil Un tânăr cu părul vâlvoi se repezi la Barisov, încercând să-l agate din spate. A fost stăpânit de agenţii de securitate şi scos din sală.

Preşedintele Connor privea scena pe ecranul televizorului din sala Consiliului, în compania celor mai apropiaţi consilieri ai săi.

Arnaud de Borchgrave şi Robert Moss. *Iceberg* fi. C. Lattes şi Librăria jules Tallandier, 1980)

Vladimir Volkoff imaginează în le Monta? (*Marele Premiu pentru Roman al Academiei Franceze, 1982*) *recrutarea unui viitor agent de* influenţa (*Aleksandr Dmitrid Psar*) *de către un* ofiţer *KGB, Iakov Moiseid Pitman. Cd doi stau pe frontonul Himerelor care uneşte cele două turnuri ale catedrala Notre Dame din Paris.*

— Aleksandr Dmitrid, reîncepu Kiman pe alt ton – uneori i se adresa celui mai tânăr cu prenumele-patronim de curtoazie-ştiţi dumneavoastră care este cea mai veche meserie din lume?

— Da, dar dacă aveţi de gând să terminăm priveghjul într-o casă de toleranţă, duceţi-vă la naiba.

Pudibonderia exprimării se potrivea cu atitudintea întotdeauna crispată aluiălexandr.

— Vă înşelaţi Pentru a merge acolo unde spuneţi dumneavoastră, trebuie totuşi să ştiţi adresa. Aceasta este o Jumă dea ofiţerilor de informaţii Vrem să credem că meseria noastră este cea mai veche din lume.

Aleksandr privea drept în faţa lui.

— Înţeleg. Azi aţi decis să mă recrutaţi de-aatvarat. Dar de unde ştiţi că sunt dotat pentru munca aceasta sau, pur şi simnlu. că mă interesează? Nu vreau cu niciun chip să vă jignesc, Iakov Moiseid, dar pentru mine meseria asta miroase a poliţie murdară. Trimiteb-mă să rup oasele cuiva, m-aş pricepe mai bine la asta. Dacă nu mă înşel, Lisenko a demonstrat ereditatea caracterelor dobândite, iar familia mea nu face altceva de douăzeci de generaţii

încoace. Presupun că un bolşevic nu mi-ar reproşa-o. Aş spune chiar că acesta este punctul în care ne-am înţelege cel mai bine, pe barba burghezilor.

— Se încaseze în figură este la îndemâna oricărui imbedl îmi închipui că este deja o satisfacţie mai mare să le-o tragi altora, replică Pitman, scuzându-se cu un zâmbet pentru grosolănia termenului Dar nu mai trăim în vremea orint lui Serebriann sau a *bogaârilor*, pe vremea aceea, o conştiinţă absoluţă şi o măciucă zdravănă ajungeau pentru a câştiga un război. Din nefericire pentru ambiţiile dumneavoastră, viitorul nu mai aparţine unei arte a războiului atât de rudimentare. Americanii au bomba atomică, noi o s-o avem în curând. Rezultat nu se mai poartă ruperea oaselor. A! Or să fie întotdeauna, pe ici pe colo, lovituri de forţâsoldate din păcate cu morţi, acte de eroism şi desigur atrocităţi, dar fără consecinţe reale: schimburi de pioni în avanposturi, partide de skanderberg, nimic mai mult Adevăratul război modern, Aleksandr Dmitrid, nu va provoca decât puţine decese, nicio tortură şi trid o pagubă materială. El va fi perfect economic şi îi va permite învingătorului să stăpânească teritorii şi popoare mai îndeaproape decât a. făcut-o vreun rege vreodată Trăim, dumneavoastră şi cu mine, în zorii dezvoltării und arme noi, care este cu atât mai eficienta cu cât nu udda Dacă vreţi să purtaţi un război rentabil, trebuie să renunţaţi la visurile dumneavoastră cu răni şi oase rupte şi să deveniţi un ofiţer al acestei cavalerii. (Pitman era sincer emoţionat şi conta pe această sinceritate pentru a transmite emoţia şi celuilalt). Desigur, sunteţi liber să nu mă urmaţi pe calea pe care v-o arăt, dar veţi vedea peste douăzeci sau treizeci de ani că astăzi şveairi dreptate: armatele sunt mai numeroase şi mai bine echipate ca niciodată şi de aceea nu vor mai lupta. Vor fi ca nişte săbii imense ţinute întotdeauna în teacă

— Ded înţelesesem bine, vreţi să mă faceţi agent de

informaţii.

— Aleksandr Dmitrid, acum o să vă fac o destăinuire. Ceea ce dumneavoastră desemnaţi cu un termen aproximativ «informaţii» se prezintă sub două aspecte…

— Ştiu: spionajul şi contraspionajul.

Pitman surâse cu indulgenţă

— Spionajul şi contraspionajul sunt două momente ale aceluiaşi aspect, care este departe de a fi neglijabil, dar rămâne, totuşi, simplist A încerca să ştii ce face adversarul, a) împiedica să afle ce fad tu – toate acestea sunt o activitate destul de pasivă Lucrurile încep să devină interesante din momentul în care tu eşti acela care îi sugerează adversarului intenţiile pe care va încerca pe urmă să le pună în aplicare. Închipuiţi-vH pe Kutuzov conducând Marea Armată prin intermediul lui Napoleon, sau, întrucât sunteţi fiu de marinar, pe Rojdestvenski în fruntea flotei japoneze de la Tsushima[18]. Nu v-am trezit pofta?

Tânărul Aleksandr ridică privirea; ochii săi căprui păreau acoperiţi cu un văl. Spuse din vârful buzelor

— Treaba asta ar putea fi distractivi

— Acesta este ceea ce numim noi aspectul activ al operaţiunilor secrete care poartă numele generic de informaţii.

— Şi credeţi că se poate cu adevărat…

— Tovarăşul Mao Tb & Dun spune că trebuie să se «toarne în formă» conştiinţa maselor adverse; în măsura în care noi suntem aceia care am conceput forma, îi avem apoi la îndemâna noastră (Pitman se prefăcu că ezită). La urma urmelor, nu văd de ce nu v-aş dezvălui că deosebim

18 în strâmtoarea dintre insulele Tsushima a avut loc în 1905 o bătălie navală între ruşi (conduşi de amiralul Rojdestvenski) şi japonezi (amiralul Tojo), care s-a soldat cu înfrângerea totala a flotei ruseşti venite din Marea Baltica sa ajute la deblocarea asediului de la Port-Arthur - n. tr.

cinci procedee care permit ca adversarul să fie făcut să acţioneze aşa cum dorim noi.

În primul rând este vorba de propaganda albi care se joacă în doi şi constă doar în a repeta «sunt mai bun decât tine» de milioane de ori. În al doilea rând, propaganda neagră care se joacă în trei: se pun pe seama adversarului afirmaţii Active concepute pentru a-l oeranja pe un al treilea Pe urmă vine intoxicarea care se poate juca în doi sau trei: aici, înşelădunea se produce prin metode mai subtile decât acelea ale minciunii; de exemplu, nu v-aş furniza informaţii false, dar as tace în aşa fel încât să mi le furaţi. În sfârşit, avem dezinformarea cuvânt pe care-l folosim şi pentru a desemna toate aceste metode la un loc. În sens restrâns, dezinformarea este pentru intoxicare ceea ce este strategia pentru tactici

Pitman se opri. Privea Sena oglindă care-şi pierdea ludul Un vaporaş plin de turişti cu haine pestriţe ajunsese în dreptul und penişe pe care erau puse la uscat un şir lung de cămăşi şi o ghirlandă de chiloţi.

— Şi în al cincilea rând?

Peştele începea să muşte din nadă

— Cea de-a rincea metodă este secretă Aleksandr Dmimd suntem singura putere mondială care a pus la cale anumite orocedee. Dacă vile-aş dezvălui ar fi ca şi cum v-aş fi livrat, acum d-na ani, secretele bombei atomice.

— În cazul ăsta înseamnă că numi spuneţi nimic, zise tânărul Aleksandr, recăpătându-şi răceala.

— Pitman îşi reglătirul

— Doar un cuvânt: acest al cincilea procedeu poartă numele de influenţă şi în comparaţie cu ea celelalte patru nu sunt decât) joacă de copii. În privinţa asta o să vă spun un lucru care s-ar putea să vă şocheze. Vă amintiţi fără doar şi poate cuvintele lui Karl Marx: «Vremea revoluţiilor înfăptuite de…

— Minorităţi conştiente aflate în fruntea maselor

inconştiente a trecut». Ştiu bine această tablă a înmulţirii.

Pitman cobori uşor vocea.

— Ei bine, nu mai este adevărat

— Profetul a zbârcit-o?

— И avea dreptate în umpul său, dar acest timp s-a dus demult Ştiinţa sociologiei a făcut progrese, şi acum ştim că o revoluţie poate declanşată nu doar pornind de la unele condiţii socioeconomice obiective, ci şi de la o opinie publică făcută să creadă că acestea există, chiar şi în pofida evidenţei.

— Vreţi să spuneţi că nu mai avem nevoie de găini care să cloceasu. uuale pentru că avem incubatoare?

— Vreau să spun că avem acum incubatoare care nu doar clocesc, ci fac şi oui După Karl Marx, revoluţia corespundea unui anumit moment istoric determinat de o evoluţie prealabila, ea ftebuia să înlocuiască o ordine veche cu alta nouă al cărei program fusese deja formulat şi constituia în mod necesar un episod violent, – o convulsie a istoriei. Toate acestea nu mai cores pune realităţilor secolului XX.

Pitman nu crezuse niciodată în convertirea lui Aleksandr la marxism: tânărul Psar ar fi intrat cu mai mult entuziasm într-un sistem în care patriarhul din Trier[19] ar fi fost supus revizuirii.

— La ora actuală, noi declanşăm «momentul istorio agitând clopoţelul lui Pavlov, lucru pe care Marx nu putea să-l prevadă Am descoperit că nicio «nouă ordine» nu poate fi propusă în schimbul cela vechi, deoarece va constitui imediat o ţintă Sincer vorbind, nimic nu ne deranjează mai mult decât partidele comuniste străine – corporaţiile, cum le numim noi – care spun oricui vrea să le audă că Uniunea Sovietică este un paradis: nu este un paradis, este uşor de demonstrat, iar inamicii noştri o fac fără greşeală Credem că va deveni un paradis, dar pentru

19 Kaiî Marx s-a născut la Trier în 1818-n. tr.

aceasta este nevoie de credinţă şi nu-i putem cere majorităţii să sacrifice o societate pe care o cunoaşte într-un pariu de felul acesta. Ceea ce trebuie făcut este să discredităm vechea ordine fără să prорошктштkЬ schimb: doar atuocicândvafiabeahit iacapa Mă să se apere vom putea introdm* noua ordine. În sfârşit, nimic nu este mai demodat decât schema conform căreia se face mai întâi propagandă şi apoi se declanşează o insurecţie. În realitate, teroarea este indispensabilă, dar numai pentru a amorsa explozia care nu are de ce să fie violentă Karl

Marx încă se mai gândea la binomul enaclopedişti-iacobini, dar noi am făcut progrese: acum, terorismul nu mai este util decât pentru a ne furniza ocazia de a ne exercita influenţa, şi aceasta graţie unor mijloace tehnice la care Karl Marx nici nu visa: mass-media.

În Evul Mediu, asasinarea unui individ, să spunem a unui prinţ, putea transforma istoria unei ţări; apoi au intrat în scenă popoarele, şi acest tip de acţiune localizată n-a mai slujit la nimic; astăzi ne îndreptăm cu paşi mari spre o societate în care individul va fi din nou hotărâtor, nu din cauza propriilor sale calităţi, ci prin simplul efect al informaţiei. Nu ştiu dacă vă daţi seama: fizionomia umană, care a fost deja multiplicată de fotografia de presă şi de cinema, va mai fi multiplicată încă o dată, în sfertul de secol care va urma, de către televiziune. Nu cred că mă înşel: în douăzeci şi cinci de ani, luarea unui ostatic sau asasinarea unui inocent vor avea mai mult răsunet decât un război colonial din secolul al XIX-lea.

Acesta este trenul pe care-n-aş vrea să-l pierdeţi, Aleksandr Dmitrici.

Aleksandr îşi prezenta faţa osoasă şi palidă acestui Paris care părea să urce mereu înspre el rămânând, de fapt, în acelaşi loc. Pe măsură ce după-amiaza se scurgea, adolescentul vedea din ce în ce mai clar că asista la începutul unuia dintre marile dueluri ale vieţii sale.

Miza lui era întoarcerea care, dintr-o dorinţă, devenise o datorie. Şi apoi mai erau şi alte interese care să-i bântuie imaginaţia pe cât de clocotitoare, pe atât de închistată într-o răceală căutată. Dacă într-adevăr psihologia şi sociologia modernă permiteau să se domnească asupra sufletelor… tânărul Psar nu era omul care să refuze riscurile.

— Mi se pare destul de ciudată, spuse el, această, influenţă”.

Pitman îşi îndreptă nasul mic şi rotund spre cer. Căuta fraze sentenţioase şi misterioase. Ştia că în acest stadiu trebuia mă degrabă să intrige decât să instruiască, dar, în acelaşi timp, prins de pasiunea arzătoare a novicelui, dorea din tot sufletul să k) transmită acestui băiat care îi inspira afecţiune, chiar simpatie, şi o anumită formă de respect

— Am primit de la Departament râse el în sfârşit un manual conţinând doctrina noastră sau, cel puţin, ceea ce le putem comunica agenţilor noştri. Acest manual a fost scris de către şefii noştri, în special, după câte cred eu, de cel mai mare dintre ei. Poate într-o zi o să aveţi, ca şi mine, plăcerea de a-l întâlni

Pitman scoase o exclamaţie naivă de adoraţie:

— Când spun cel mai mare, e în ambele sensuri.

Văzu silueta binefăcătorului său apărând în faţa lui, la fel de înaltă ca frontonul Himerelor, la fel de înaltă ca săgeata cupolei de la Notredame, încă şi mai înaltă. Matvei Matveici ţinea lumea în căuşul palmei. Şi, cu toate acestea, nu era el cel mai drăguţ dintre oameni?

— Manualul său se numeşte *Vademecun HII unui agent de influenţi* El glumeşte: *Quo* vadis? *Месит*, băiete, mecum! Şi vă tace semn cu degetul. Bineînţeles, noi *vadăm* toţi *secum*, cum e şi normal.

Pitman fusese întotdeauna sensibil la emoţiile generoase ale apoteozei, deşi latina lui lăsa de dorit

— Şi acest Vademecum…?

— Cred că n-ar fi crimă mă mare… (Pitman, pe jumătate perfid, pe jumătate candid, se sprijinea pe propriile sale slăbiciuni, ca un mare negociator ce era)… decât să vă dezvălui că… uitaţi-vă, privind această himeră cu trei capete, mi-am dat seama că seamănă extraordinar cu noi Doctrina noastră este unică, însă se prezintă sub o formă triplă. Esenţialul, după cum v-am spus deja, este ci nimic din tot ceea ce facem nu poate fi întreprins în mod direct Aţi văzut acest clopot ca să sune, nu trebuie lovit cu pumnul, ci tras cu ajutorul unei frânghii. Frânghia noastră, Aleksandr Dmitrid, este lungă, foarte lungă, iar fără ea noi nu am fi nimic, aşa cum un om care ar încerca să facă să sune acest clopot lovindu-l rrar face decât să se rănească la degete.

— Doctrina voastră nu poate ţine de o sfoară.

Pitman ghicea că Aleksandr recurgea la şiretenie pentru a-l ace să vorbească; Aleksandr ghicea că Pitman ghidse. Mai ghicea şi că Pitman voia să-i trezească curiozitatea şi că pentru aceasta avea nevoie să-l iniţieze, cel puţin până într-un anumit punct Pe de altă parte, Pitman ghicea că Aleksandr dorea să afle mult şi să promită puţin, dar niciunul dintre ei nu era incomodat de acest joc.

— Nu, recunoscu Pitman, nu de o sfoară.

Era încă foarte tânăr, lucru de care Aleksandr nu-şi dădea seama: pentru el, treizeci de ani era deja o vârstă venerabilă. Nu şi pentru Pitman, care simţea, aşa cum spusese, zorii unei aventuri grandioase. Avea îndoieli asupra capacităţilor lui Aleksandr Psar, dar nu a asupra propria sale credinţe. Desigur, în cursul acestei prime iniţieri se ferise să depăşească limita permisă, dar, de vreme ce era permisă, de ce să n-o atingă 1 Nu stănânul său, omukmmte, ar fi fost cel care să i-o reproşeze.

— Doctrina noastră, aşa cum este expusă în

Vademecum, constă în trei arhetipuri, deşi cuvântul arhetip nu face parte din vocabularul nostru. Să spunem în trei articulaţii, în trei imagini. Aceste imagini sunt în acelaşi timp atât de secrete încât nu ar trebui să vile dezvălui şi atât de preţioase încât nu mă pot împiedica» o fac>în ciuda tuturor diferenţelor dint e noi, noi doi avem raaaoni comune: Rusia, credinţa noastră politici... Ştim amândoi că Rusia roşie este aceea care va salva lumea. Şi mai este un lucru: acest fapt cât se poate de simplu că în această după-amiază stăm amândoi, împreună, să privim acelaşi peisaj, să resimţim aceeaşi admiraţie şi aceeaşi înstrăinare de ţară Neam îmbarcat pe acelaşi vapor. Şi lucrul acesta era prevăzut dintotdeauna.

Pitman era exaltat, şi ştia că era bine să fie (până la un anumit pune), iar Aleksandr, deşi tânăr, ştia că Pitman n-ar mai fi fost exaltat dacă rar fi vrut în privinţa vaporului, era adevărat în acel loc, între ceт şi pământ, pe o pasarelă înaltă, agăţat de o navă, se simţea ca pe arca esoterică a lui Noe. Aleksandr tăcea, ştiind că, dacă punea întrebări, Pitman ar fi avut ocazia de a refuza să-i răspundă; Pitman înţelegea că această tăcere nu se datora indiferenţei, ci şireteniei, şi decisese să hrănească această viclenie bob cu bob.

— Aş putea să vă mai spun câte ceva despre aceste trei arhetipuri, dar apoi va-trebui – sunt sigur că un om atât de generos ca dumneavoastră mă va înţelege – va trebui să-mi daţi cuvântul, să încheiem un acord... Astăzi ar fi o я foarte convenabilă pentru a o face.

Fără să vrea, Aleksandr căută cu privirea sudul, Sainte Genevieve, mormântul, sicriul, corpul acela.

— Cele trei arhetipuri sunt... începu Pitman.

Ceea ce era pe cale să spună i se părea atât de frumos şi de plin de semnificaţii, încât îşi închise ochii pe jumătate şi se opri o secundă, de data aceasta nu din talcul, ci din respect şi dintr-un fel de senzualitate.

— ...Pârghia, Triunghiul şi Sârma.

Aleksandr fit uimit Aceste imagini i se păreau cât se poate de banale.

— O să dezvolt puţin subiectul, zise Pitman, tulburat de propria sa evanghelie.

Porumbeii zburau jos de tot Sena pustie reflecta norii în trecere. Codoabele din capătul pieţei se pregăteau de culcare.

— Cea dintâi imagine este Pârghia. Cu cât distanţa este mai mare între punctul de sprijin şi cel de aplicaţie, cu atât se poate ridica o greutate mai mare la aceeaşi torta depusă Trebuie să reţineţi că distanţa este esenţială pentru pârghie, şi că este important ca aceasta să crească, şi să nu se micşoreze niciodată De aici rezultă că în domeniul influenţei nu trebui niciodată să acţionăm noi înşine, ci printr-un intermediar sau, de preferinţă, prim tr-un lanţ de intermediari. O să vă dau un exemplu istoric, pentru că marii oameni din trecut au intuit uneori metodele noastre, dea nu le-au reunit niciodată într-o doctrină Filip Macedoneanul doreşte să ocupe Atena va folosi el propaganda albă: «Voi, atenienii, veţi fi mai fericiţi dacă vă veţi lăsa conduşi de mine»? Nu: se mulţumeşte să infiltreze partidul pacifist al lui Eubul, şi Atena îi cade la picioare ca un fruct copt Acest partid a fost pârghia lui FIKP. De altfel, folosirea pacifiştilor a devenit o metodă clasică, o veţi afla dacă veţi urma cursurile noastre: atunci când se doreşte acapararea una ţări, se creează un partid al păcfi, care este & ut popular, şi un altul războinic care se discreditează singur, căci puţini oameni raţionali pot dori râdxnul

— Când eram mic, mulţi părinţi francezi refuzau să le dea băieţeilor lor jucării războinice. Bieţii copii au crescut & a soldăţeii de plumb, fără puştile Evrika.

— Propaganda pacifistă din Franţa era o operaţiune de influenţă condusă de către Hitler care, în Germania,

întreţinea cultul armatei Rezultat înfrângerea ruşinoasă din 1939.

— Iar noi suntem pe cale de a face acelaşi lucru, la o scară mai mare, cu apelul de la Stockholm?

Pitman îşi suflă în pumni pentru a se încălzi.

— Aţi văzut afişul reprezentând o mamă ţinându-şi fiul în braţe, cu sloganul: «Să luptăm pentru pace»?

— Desigur.

— E o idee a Departamentului nostru. În Uniunea Sovietică, pentru a susţine aceeaşi chemare, avem un afiş cu acelaşi slogan, dar ştiţi dumneavoastră ce reprezintă? Un soldat al Armatei Roşii cu o mitralieră în mână

— Afişul reprezintă pârghia?

— Nu! Raighia este naivul care rriveşte afişul şi îşi însuşeşte mesajul; de exemplu, ziaristul de buna credinţa care, crezând în virtuţile păcii, nu se poate împiedica să creadă în sinceritatea oricui o proslăveşte. Ştiţi că putem finite faine să stajgămun bou şi să facem contrariu dac rugătuleste destul de putennc, nu este remarcat decât ci, dacă opinia pubfică a fost pregătită în mod corespunzător, iar fepta nu mai este băgată fr> seamă De aceea presa este pârghia ideali şi la fel vor-ţi în curând şi celelalte mass-media. O dată făcută pregătirea, nici măcar nu mai este nevoie de dirijarea informaţiei: aceasta este lăsată să «rezoneze». De exemplu: v-aţi hotărât să semănaţi teroarea într-o anumită populaţie. Provocaţi un act terorist izolat Presa conservatoare se dezlănţuie pentru a condamna acest aci Dar, cu cât îl condamnă mai tare, cu atât îi dă mai multă importanţi aşa ci până la urmă ea ajunge să lucreze pentru dumneavoastră.

Până în acea zi, Aleksandr se crezuse un mare scriitor de perspectivă. De altfel, nu doar de perspectivă: scrisese deja poezii, nuvele, două romane de care era mulţumit Dar Pitman îl făcea să descopere dintr-odată un alt domeniu, care i se părea cu mult mai tentant Cât de

sărac n-are teatrul de umbre al personajelor imaginare, atunci când pot puse în scenă asasinate şi iubiri adevărate! Ce regat poate mai minunat decât acela al sufletelor şi al dorinţelor? Ce poate fi mai savuros decât să i se ia fluierul lui Guildenstem pentru a-i face să danseze pe Hamlet şi danezii săi?

— În concluzie, zi se aleksandr, căutând un ton ironic fără a-l găsi însă, cântăreţul din fluier din Hameln era membru al Departamentului dumneavoastră.

— Doar că ambiţiile noastre sunt mai nobile decât de a deratiza lumea. Gândiţi-vă ce bine e că noi suntem cei care am descoperit acestă muacă de fluier, şi nu capitaliştii. Ştiţi, Aleksandr, nu cred că este vorba de o întâmplare. La urma urmelor, o anume cantitate de determinism şi o anume cantitate de Providenţă nu sunt cumva acelaşi lucru?

— Mi-aţi spus că opinia publică trebuie pregătită pentru ca asemenea acţiuni să reuşească. Cum o faceţi, Iacov kfloiseid?

Pitman suspină urma să mai arunce încă din lest

— Prin procedeul informaţiei tendenţioase. Pentru aceasta ne infiltrăm într-un ziar respectat de pubec Dacă ne ferim să-i compromitem în mod deschis, întreaga presă se va lua după el şi va multiplica la infinit ideile furnizate de noi.

— Şi această informaţie tendenţioasă consta în…?

— Aleksandr luase un aer degajai Pitman se prefăcu că a căzut în capcană

— Vademecumul dă zece reţete pentru compunerea informaţiilor tendenţioase. Aţi vrea să cunoaşteţi aceste zece reţete?

— M-ar interesa

— *Contraadevărul neverificabil, amestecul adevărat-fals, deformarea adevărului, modificarea contextului, atenuarea* cu varianta sa *adevărurile selecţionate,*

comentariul accentuat ilustrarea, generalizarea, părţile inegale, părţile egale.

— Aţi putea să-mi daţi câteva exemple?

— Voi încerca să refac expunerea îndrumătorului meu din timpul stagiului. «Presupuneţi, spunea el, faptul istoric următor Ivanov îşi găseşte soţia în patul lui Petrov.» (Aleksandr şi încordă nu-i plăceau glumele vulgare. Bine. francezii nu se puteau lipsi de ele, dar spera să scape de asta cu un rus; se vede că greşise: Pitman avea un zâmbet deocheat) «Vă voi arăta diferitele moduri în care puteţi trata acest subiect dacă dintr-un anumit motiv politic, vreţi săi prezentaţi între manieră tendenţioasă.

Primul caz. Niciun martor. Publicul nu ştie ce s-a întâmplat şi nu are niciun mijloc de a se informa. Anunţaţi pur şi simplu că Petrov este cel care şa găsit nevasta în patul lui Ivanov. Este ceea ce numim un *contra-adevăr neverificabil*.

A doua reţetă. Există martori. Scrieţi că Ivanovii nu se înţeleg prea bine şi admiteţi că, sâmbăta trecută, Ivanov şi-a surprins nevasta cu Petrov. Este adevărat, adăugaţi dumneavoastră, că, cu o săptămână în urmă, Ivanova îşi surprinsese soţul cu Petrova. Acesta este procedeul *amestecului adevărat-fals*. Desigur, proporţiile pot varia Atunci când vor să «pună la pământ» adversarul, tipii care se ocupă de intoxicare dau până la 80% de adevăr faţă de 20Ж de minciună, pentru că la nivelul lor este important ca un fapt precis să fie reţinut ca adevărat. Noi ceilalţi, dezinformatorii şi agenţii de influenţă, ne jucăm cu cantităţile şi credem, dimpotrivă, că un singur fapt adevărat şi verificabil ajută să treacă multe altele care nu sunt nici adevărate, nici verificabile.»

— Aşa se face că făuritorii imensului clopot la care ne-am uitat de curând au turnat puţin aur în masa de bronz.

— Exact

«Al treilea truc. Recunoaşteţi că doamna Ivanova se găsea acasă la Petrov sâmbăta trecută, dar ironizaţi subiectul patului Mobilierul, veţi spune, nu are nicio legătură cu afacerea Mai degrabă, Ivanova era pur şi simplu aşezată pe un scaun sau într-un fotoliu, iar tot scandalul s-ar datoră lui Ivanov, care nu pierde niciun prilej de a-şi bate şi calomnia biata soţie. Ce voiaţi să facă ea? Să se lase călcată în picioare de beţivanul ei de bărbat A trebuit să se refugieze la Petrov, fiind, după toate aparenţele, însoţită de copii, cad nimic nu ne permite se acuzăm că ia abandonat la îndemâna ticălosului. De asemenea, nimic nu ne indică faptul că doamna Petrova n-ar fi asistat la întrevederea Ivanova Petrov, şi lucrul acesta este chiar probabil, de vreme ce scena s-a petrecut în camera pe care Petrovii o ocupă în apartamentul pe care îl împart cu Ivanovii. Acesta e trucul *deformării adevărului*

Al patrulea artificiu. (Pitman număra pe degete.) Recurgeţi la *modificarea contextului*. Este exact veţi spune, Ivanov şi-a găsit nevasta în patul lui Petrov, dar cine nu-l cunoaşte pe Petrov? Este un monstru libidinos. N-ar fi imposibil să fi fost condamnat de paisprezece ori pentru viol. În ziua aceea, a întâlnit-o pe Ivanova pe hol, s-a repezit asupra ei, a traso la el în casă şi era pe punctul de a o agresa când, din fericire, cetăţeanul Ivanov, întorcându-se de la uzina unde luase din nou premiul pentru trei mii de piuliţe înşurubate în două ore şi douăzeci şi cinci de minute, a spart uşa, salvându-şi soţia inocents de la o soartă mai rea decât moartea. Iar dovada, veţi striga tare, dovada este faptul ca informaţiile iniţiale nu conţin niciun reproş adresat Ivanovei de către Ivanov.

Al cincilea procedeu: atenuarea înecaţi faptul real într-o masă de alte informaţii: Petrov, veţi spune, este un stahanovist, cântăreţ vestit din muzicuţă şi bun jucător de dame, s-a născut la Nijni-Novgorod, a fost artilerist în timpul războiului, ki oferit un canar mamei sale când a

împlinit 60 de ani, are amante, printre care şi o anume Ivanova, îi plac cârnaţii cu usturoi, înoată bine pe spate, ştie să prepare colţunaşi siberieni etc.

Mai există o metodă, contrară atenuării: *adevărurile selecţionate*. Alegeţi din incidentul pe care trebuie să-l relataţi unele detalii reale, dar incomplete. De exemplu, veţi povesti că Ivanov a intrat la Petrov fără să bată la uşă, că Ivanova a tresărit pentru că este nervoasă de obicei, ca Petrova părut şocat de manierele proaste ale lui Ivanov şi că, după ce au schimbat câteva opinii asupra extremei libertăţi a moravurilor care constituie una dintre sechelele Vechiului Regim, soţii Ivanov s-au întors acasă.

A şasea metodă: *comentariul accentuat* Nu modificaţi cu nimic faptul istoric, dar introduceţi, de exemplu, o critică la adresa apartamentelor comune, care, deşi dispar cu rapiditate, permit încă întâlniri între amanţi şi soţi mai dese decât le prevede planul cincinal. Pe urmă descrieţi un oraş modern în care fiecare pereche de turturele are propria sa garsonieră în care poate gânguri după voie şi insistaţi asupra tabloului idilic al soarta de invidiat care îi aşteaptă acolo pe Ivanovi.

Al şaptelea truc este o aha forma a celui de-al şaselea: constă în *ilustrare*, în care se merge de la general la particular şi nu invers, ca mai sus. Puteţi dezvolta acelaşi subiect fericirea cuplurilor în noile oraşe ridicate graţiei eficienţei binefăcătoare a regimului Sovietelor, dar încheiaţi cu o exclamaţie ca aceasta: Ce progres faţă de vechile apartamente comune în care se desfăşurau scene deplorabile, precum aceea în care Ivanov şi-a găsit nevasta în casa vecinului!

Cea de-a opta tactică este *generalizarea*. De exemplu, din comportarea Ivanovei deduceţi concluzii asupra nerecunoştinţei, infidelităţii, desfrâului femeilor, fără să menţionaţi complicitatea lui Petrov. Sau, dimpotrivă, Îl condamnaţi pe Petrov-Casanova, seducătorul

ticălos, şi o achitaţi în aclamaţiile juraţilor pe nefericita reprezentantă a sexului exploatat în mod ruşinos.

Cea de-a noua tehnică poartă numele de *părţi inegale*. Vă adresaţi cititorilor şi le cereţi să comenteze incidentul, Publicaţi o scrisoare care o condamnă pe Ivanova, chiar dacă aţi primit o sută, şi zece care o justifica, chiar dacă nu le-aţi primit decât pe cele zece.

În sfârşit, cea de-a zecea formulă este aceea a *părţilor egale*. îi cereţi unui profesor universitar, polemist competent, iubit de public, o apărare a amanţilor pe cincizeci de rânduri, şi îi comandaţi prostului satului condamnarea aceloraşi amanţi tot pe cincizeci de rânduri, ceea ce demonstrează imparţialitatea dumneavoastră.»

Iată, Aleksandr Dmitrici, aceasta vă va da o idee asupra informaţiei Tendenţioase şi a exerciţiilor pe care le veţi face în timpul stagiului, desigur, pe teme ceva mai serioase.

— Mi se pare, zise Aleksandr, ca ştiu un ziar franţuzesc care procedează exact aşa cum spuneţi Dar… nu mi-aţi vorbit şi de Triunghi?

— Nu va săturaţi niciodată! Vă închipuiţi că o să vă dezvălui toată doctrina noastră aşa, pe balconul acesta, doar pentru a vă distra?

— Chiar, dacă aţi vrea, aţi putea să-mi povestiţi tot înaintea închiderii turnurilor?

— Sigur că nu. V-am dat zece reţete copilăreşti în chip de exemplu. Noi am elaborat sute de procedee pe care le putem aplica împreună sau separat, o întreagă interpretare a istoriei, o întreagă *Weltanschauung* a influenţei, aş spune chiar un fel de cosmogonie…

— Atunci aţi putea să-mi povestiţi despre Triunghi? Doar despre acesta…

— Bine, dar pe scurt Este vorba tot de o aplicaţie a principiului de bază: nimic nu se face direct, întotdeauna trebuie să existe relee, nu se lupta niciodată pe propriul

său teren, nici pe acela al adversarului, conturile se reglează în altă parte, în altă ţară, într-un alt context social, într-un alt domeniu intelectual decât cel în care se desfăşoară cu adevărat conflictul Această concepţie presupune trei participanţi: noi, adversarul şi un perete, adică un element care reverberează la manevrele noastre. Să presupunem că doresc să atac un mare imperiu: no s-o fac în mod direct, ci îi voi discredita aliaţii, clienţii, pe toţi cei pe care se bazează puterea sa mondială. Veţi vedea ca în scurt timp însăşi existenţa ţărilor subdezvoltate ne va da ocazia exercitării unei influenţe antiamericane deosebit de puternice. Să presupunem acum că urăsc o anumită ţara: o să-i fac demonstraţii de prietenie şi o s-o descompun din interior până în momentul în care, cu toate structurile putrede, se va prăbuşi de la sine.

— Cum o puteţi descompune din interior?

— Prin metode care se învaţă, Aleksandr Dmitrici. Dintru început, trebuie să cunoaştem perfect societatea respectivă. De aceea, metodele pe care noi le-am descoperit şi inamicii noştri le vor descoperi după noi nu le vor servi la пите capitaliştii sunt mult prea leneşi şi înfumuraţi pentru a învăţa să se comporte «ca peştele în apă» într-un mediu străin. Trebuie să facem efortul de a cunoaşte societatea-jintă mai bine decât o cunosc înşişi membrii săi. Pentru aceasta posedăm tehnici pe care nu o să vi le explic astăzi şi pe care le grupăm sub numele de «intrism».

Să presupunem că am hotărât să-mi extind influenţa asupra unei anumite ţări. Triunghiul va fi compus din mine, din autorităţile acestei ţări şi din poporul său. Nu voi considera poporul ca adversar, ci ca perete – punct de sprijin. îmi voi propune trei obiective: în primul rând, dezintegrarea grupurilor tradiţionale de referinţă care ar putea proteja poporul împotriva acţiunii mele; în al doilea rând, discreditarea adversarului, a autorităţilor,

sprijinindu-mă pe perete, pe popor; în al treilea rând, neutralizarea poporului însuşi. În fiecare dintre cele trei momente ale acţiunii voi pune în practică tehnici speciale. Pentru a dezintegra grupurile tradiţionale, mă voi strădui, pe de o parte, să le culpabilizez din exterior şi din interior voi lăsa să se creadă de către restul populaţiei şi de către membrii mai slabi ai acestor grupuri că ele au făcut mult rău în trecut şi continuă să îl Facă; pe de altă parte, fără să-mi pun problema contradicţiei, voi arăta că aceste grupuri sunt inutile, parazitare, iluzii şi nu realităţi. Astfel voi crea o felie între copii şi părinţi, între angajaţi şi patroni, între turmă şi păstor. Agenţii mei vor avea o lozincă triplă: bună credinţă, dreptate, bun simţ. Plecând de la această poziţie de forţă, ei vor ataca autoritatea făcând-o răspunzătoare de toate relele din societatea-ţintă, atât de cele reale, cât şi de cele imaginare. O societate cu adevărat autoritară va folosi mijloacele de represiune care îmi vor furniza martiri şi îmi vor permite să fac apel la opinia publică mondială o societate liberală se va prăbuşi încă şi mai repede, deoarece, demonstrând că o pot ataca fără să fiu pedepsit – acesta este obiectivul principal al terorismului inteligent – voi ajunge la cea de-a treia etapă a acţiunii mele. În trecere, voi face puţină propagandă de proiecţie, adică îl voi acuza pe adversar de utilizarea metodelor la care intenţionez să recurg eu însumi: astfel, voi apărea în legitimă apărare. Nu uitaţi, Aleksandr, spre deosebire de revoluţiile din trecut, revoluţiile moderne se fac împotriva unei majorităţi şi nu împotriva unei minorităţi. Ori această majoritate intră în stăpânirea noastră în momentul în care am adus-o la paralizie generalizată la acest efect se poate ajunge pe diverse căi. Uneori este posibil ca majoritatea să fie transformată într-o imensa societate sportivă: ridicaţi piciorul drept, ei îl ridică; ridicaţi stângul, îl ridica; ridicat He pe amândouă şi se trezesc pe spate. Alteori, dimpotrivă populaţia trebuie

împărţită în milioane de indivizi, fiecare cetăţean găsindu-se singur în faţa capului Gorgonei pe care îl arătam, simţindu-se dezarmat şi gata să capituleze.

Această panica tăcută se creează prin întreţinerea legendei superiorităţii inamicului, prin câteva acte teroriste, prin această fascinaţie pe care o exercită năpârca asupra broaştei. Uneori se adaugă un întreg arsenal pseudo-natural cu profeţii şi viziuni demne de Rasputin. În orice caz, atunci când vorbim de «mobilizarea» maselor nu avem, de fapt, decât un singur scop: imobilizarea acestora. Atunci când am reuşit, peretele fiind fixat pe locul său, – adversarul real ne cade în mână ca o piatră desprinsă dintr-un zid.

Iată, pe scurt, teoria Triunghiului.

— O mai aveţi, zise Aleksandr, şi pe aceea a Sârmei.

De data aceasta Pitman ezită cu adevărat Făcu câţiva paşi într-o parte şi în alta Ghidul îşi privea ceasul După ce îi digeraseră pe barbari, autocarele se îndepărtau în direcţia Operei Lumina îşi schimba culoarea diminuând în intensitate. Nu mai era albă, încă nu devenise aurie; s-ar fi spus că ajungea pe marele cuirasat Notredame trecând prin nu se ştie ce vitraliu colorat imperceptibil.

Cele trei principii din *Vademecum*, expuse fără tehnicile de aplicare, nu constituiau, desigur, o iniţiere completă, ci de-abia un embrion al acesteia. Important era că embrionul exista. Aleksandr Psar, deşi cetăţean sovietic, provenea dintr-o familie revoluţionară, fusese educat în Franţa şi putea întreţine cu inamicul legături ascunse care să nu fi fost descoperite la anchetă, într-o zi, doctrina influenţei va fi cunoscută în lumea întreagă, dar, deocamdată, era vorba de unul dintre cele mai mari secrete ale regimului. Cădea în întregime în responsabilitatea lui Iacov Moisdd Pitman de a dezvălui acest ultim articol cu riscul unei trădări sau de l-disimula cu riscul unei eschivări cel mai probabil definitive.

— Auziţi, spuse el apropiindu-se din nou de Aleksandr, chiar că nu pot decât să deschid subiectul Imaginea Sârmei vine de la faptul că, pentru a o rupe” trebuie să o răsuceşti în două sensuri opuse. Aici ne apropiem chiar de fundamentele artei noastre, şi nu folosesc aiurea acest cuvânt Agentul de influenţă este opusul unui propagandist sau mai degrabă este propagandistul absolut cel care face propagandă în stare pură, niciodată pentru, întotdeauna contra, fără vreun alt scop decât de a face ca totul să se mişte, să se dezlipească, să se deznoade, să se desfacă, să se descuie. Dacă veţi continua să vă interesaţi de ceea ce facem, vă voi împrumuta o carte de-a gânditorului chinez Sun Şi care a trăit acum douăzeci şi cânţi de secole. Era un Clausewitz al epocii sale. Printre alte lucruri admirabile, el le spune pe acestea care urmează; Sun Ţi le aplica dispunerii trupelor în faţa inamicului, dar. cuvintele sale ni se potrivesc perfect şi nouă: *Ideea esenţială* este *de a nu prezenta o formă care să poată S* definitei *în mod clar. În acest caz, veţi 6 scutiţi de indiscreţiile spionilor celor mai eficienţi, şi nici chiar minţile cele mai isteţe nu vor putea pune la punct un pian împotriva voastră*. De exemplu, agenuri de influenţă sovietic nu se va da niciodată drept comunist şi la stânga, şi la dreapta, va uia sistematic în ordinea existentă. Este tot ceea ce trebuie să tacă, şi, în acest rol, se bucură de o imunitate totală. Nicio lege, Aleksandr Dmitrid, vreau să spun nicio lege octidentală, nu-mi interzice să deteriorez societatea în care trăiesc. E de ajuns să joc pe roşu şi negru, pe par şi impar.

Aleksandr privea soarele care se îndrepta spre apus asemenea unui vapor care se întoarce în port

— Într-o zi, spuse el, când eram mic, tatăl meu m-a dus la serbarea câmpenească Ne-am oprit în faţa unei loterii: o roată imensă decupată în sectoare roşii şi albastre. Puteam miza pe o culoare sau pe alta şi câştigam

un peşte într-un acvariu. Îmi doream mult peştele şi tatăl meu a găsit prin buzunare bani pentru două pariuri «Tu ia roşul şi eu albastrul. Aşa suntem siguri că vom câştiga.» Peştde costa mai puţin decât cele două mize, probabil mai puţin chiar decât una. Cu toate acestea, m-am întrebat dacă manevra noastră era cinstită. Dar i-am zis tatălui meu: «Aşa tăcem.» El a câştigat peştele şi mi l-a dat mie. Am fost foarte mulţumit

Pitman lăsă să se scurgă un lung moment de tăcere. Aleksandr nu adăuga nimic. Atunci se hotărî:

— Trebuie să iau fabula asta ca pe un răspuns?

Tânărul schiţă un surâs trist

— Da, dar cu o condiţie. Vă voi sluji cu fidelitate, fără sărai măsor eforturile, fără să-mi protejez viaţa, vreme de treizeci de ani. Dar înainte de a împlini cincizeci, mă veţi lăsa să mă întorc, aşa cum doresc, aşa cum mi-a cerut tatăl meu…

— Aveţi cuvântul meu de ofiţer şi bolşevic, spuse Pitman, întinzându-i mâna.

— Inchiiideeem, zise ghidul meridional căscând.

După ce în sfârşit recrutatul şi cel care l-a angajat sau despărţit la baza scării în spirală, Pitman se repezi din nou la telefon:

— Mohamed Mohamedovid, am câştigat

La rândul „au, Aleksandr se întoarse în camera pe care o împărţise înainte cu tatăl său şi începu să plângă Ş din cauza morţii bietului marinar bă trân, dar încă şi mai mult din cauza pierderii propriei inocenţe. Tocmai îl citise pe Goethe şi ştia cum nu se poate mai bine ce făcuse acolo sus, pe frontonul catedralei Este deja malefic faptul de ai priva pe oameni de libertatea lor de acţiune, dar el ţintea încă şi mai departe: să se substituie celui care, în fiecare dintre noi, spune: «Eu aleg.» întins în întuneric pe patul său cu arcuri rupte, cu privirea fixată pe trapezul violet proiectat de fereastră pe tavan, el murmură, cu

grandilocvenţa specifică vârstei:

— Voi fi incubus-ul presei franceze.

Mai târziu (în 1981), Pitman pune la cale o operaţiune de dezinformare în care rplul principal va S jucat de Psar, şi oferă o interpretare personală a scandalului Soljenişn.

De la înfrângerea, care poate fi considerată definitivă, a ceea ce numim cu un termen vag dar comod fascism, şi care ar fi caracterizat mai bine de sintagma socialism naţionalist (National Sozialismus), pe plan mondial au rămas să se înfrunte două forţe: una, energică, constructivă, agresivă, însufleţită de o mare credinţă în ea însăşi: mandsm-leninismul, cealaltă, apatică, conservatoare, pacifistă, lipsită de orice ideal, de orice inspiraţie: capitalismul Presupunând că nu se va aduce nicio modificare acestui echilibru sau mai degrabă dezechilibru de forţe, este deja posibil să se parieze pe victoria marxism-leninismului, fie că va triumfe prin el însuşi, fie că socialismul ne-naţionalist va interpreta pentru el rolul jucat de calul troian pentru greci.

Cu toate acestea, nu ar trebui să ne lăsăm legănaţi de un optimism exagerat Dacă luăm ca exemplu o ţară occidentală, Franţa, se pare că, dimpotrivă, efervescenţa intelectuală care şi-a făcut apariţia aici ar putea duce la crearea, unei a treia mişcări ideologice, ale cărei şanse de succes sunt deocamdată imprevizibile. Apărută într-o anumită naţiune, o asemenea mişcare s-ar putea extine rapid, graţie mijloacelor de comunicare, în întregul Ocrident, iar atunci ne vom găsi în faţa necesităţii de a declanşa un conflict deschis, în loc de a ne mulţumi să aşteptăm putrezirea adversarului şi moartea prăzii.

Să fim realişti: nu numai că o asemenea mişcare rămâne posibilă, dar, cum regulile dialecticii sunt acelea pe care le cunoaştem, prezenţa ci ar deranja serios realizarea proiectelor noastre. Nu ştim dacă această

mişcare va fi fondată pe valori revoluţionare sau progresiste, religioase sau umanitare, dacă va veni din adâncul poporului sau de la elite, dacă va avea şanse serioase de a ne pune în dificultate, dacă va fi urmată de unele naţiuni care beneficiază deja de o structură comunistă – dar putem face calcule raţionale în privinţa apariţiei unor manifestări de acest fel. Din această perspectivă, tendinţa actuală din Marea Britanie, Germania Federală, Australia, Suediaşi mai ales din Statele Unite nu este contrazisă în niciun fel de aceea care pare să fi fost câştigătoare la ultimele alegeri din Franţa: trebuie doar să ne amintim ea francezii au particularitatea de a trimite în opoziţie facţiunea pe care o simpatizează mai mult, pentru că temperamentul lor respinge orice fel de autoritate.

În cazul în care capitalismul pur şi simplu nu reuşeşte să-şi regăsească vigoarea, putem considera drept probabilă crearea unui al Treilea Partid mondial, care va fi teoretic la fel de ostil faţa de capitalismul burghez şi de comunismul proletar, dar, în măsura în care nu va avea libertatea de a se constitui decât în ţările capitaliste, putem prevedea că va fi deosebit de sensibil la ameninţările comunismului, care va rămâne singurul capabil să-l distrugă. Bucurându-se de o vitalitate mai mare decât capitalismul, acest al Treilea Partid va putea, cel puţin pentru câtăva vreme, să împiedice marşul nostru către un viitor luminos.

Distrugerea violentă a acestui grup o dată format va pune numeroase probleme şi nu ar fi total compatibil cu spiritul în care s-au obişnuit să acţioneze organele de securitate a statului sovietic. În schimb, infiltrarea sa nu s-ar putea dovedi în niciun fel jenanta pentru ţara noastră, şi ar face din aceasta armata îndreptată împotriva noastră unul dintre instrumentele cele mai utile. Ritem, deci, deduce din acest procedeu că, în cazul în care un

asemenea partid ar întârzia să se formeze, ar fi în spiritul strategiei corecte să-i furnizam catalizatorii necesari, pentru a aduna în jurul unei baze sigure toate elementele susceptibile de a adera la acest gen de activităţi. Cu alte cuvinte, avem tot interesul de a introduce în Occident un magnet care ne-ar aparţine şi care ar atrage pilitura ideilor noi şi a susţinătorilor acestora. În mod evident, Directoratul este mai potrivit decât orice alt organism pentru a conduce o asemenea acţiune.

Să amintim că alte operaţiuni de acest gen, deşi la o scară mai mica, au fost deja efectuate cu succes: reţeaua *Trust* ne-a permis nu doar să drenăm o fracţiune considerabilă a emigranţilor albi, ci şi să finanţăm multe dintre operaţiunile noastre pe cheltuiala Statelor Unite care credeau că sprijină un grup contrarevoluţionar, iar partidul Tinerii Ruşi, condus de unul dintre agenţii noştri de penetrare, a permis fragmentarea emigraţiei în generaţii ostile, ca şi absorbirea şi sterilizarea tuturor talentelor care ar fi putut fi atrase de fascismul propriu-zis.

Dar situaţia internaţională a evoluat mult în special emigraţia rusă, total izolată în anii douăzeci şi treizeci, joacă acum un rol important pe plan mondial: reprezentanţii săi, chiar şi cei lipsiţi de orice calificare, sunt primiţi de şefii de stat, declaraţiile lor sunt publicate în presă, pot fi văzuţi la televizor, impresionând opinia publică Ceea ce intenţionăm în cadrul operaţiunii *Semn dur* este să ne folosim de această pătrundere a dizidenţilor noştri în lumea occidentală pentru a pătrunde şi noi, la rândul nostru. Dacă dorim, acest al Treilea Partid a cărui creare ne pare inevitabilă ar putea fi făcut să se cristalizeze în jurul acestor dizidenţi, deoarece ei sunt aprioric de partea opiniilor liberale.

Consultat asupra deciziei ce trebuia luată în privinţa lui A.I. Soljeniţîn, Directoratul a recomandat o simplă expulzare, în speranţa de a vedea formându-se în jurul lui

o magmă de extrema dreaptă constituită nu atât din emigranţi, cât din occidentali; de fapt, concentrarea adversarului într-un spaţiu bine definit ameliorează condiţiile de tir, atât psihologic cât şi material (vezi *Vademecumul agentului de influenţa*, pag. 47: *Fiecare lovitură data trebuie să plaseze bila roşe şi cea albă a adversarului într-o poziţie care să ne permită să facem un nou carambol*). Această operaţiune nu a dat rezultatele scontate deoarece subiectul i-a nemulţumit imediat chiar şi pe occidentalii care 3 priveau cu bunăvoinţă iar, cum noi am omis să infiltram în anturajul său un manipulator, Soljeniţîn a devenit victima propriei sale intransigenţe.

În schimb, pe teritoriul Uniunii Sovietice, atunci când subiecţii rămân în inimile noastre, operaţiunile de acest gen se desfăşoară cu succes graţie colaborării cu al Douea Directorat principal (vezi referirile din anexă).

Cu alte cuvinte, secretul reuşitei unui plan precum *Semnul* dur constă într-o manipulare bine calculată a catalizatorului de către agentul de influenţă atunci când, ca în exemplul deja menţionat al Tinerilor Ruşi, executarea nu este încredinţată direct agentului de influenţă supravegheat de un agent de legătură Totuşi, în cazul discutat mai sus, această soluţie simplificată nu era recomandabilă din următoarele motive:

— Catalizatorul nu va putea evita să trezească bănuielile organelor adverse, iar povestea sa, dacă are una, va fi demontată bucată cu bucată cea mai mică greşeală va fi descoperită şi operaţiunea va deveni imposibilă

— Dezinformarea şi influenţa nu pot fi practicate, se ştie, decât prin intermediul unor relee ale căror inocenţă şi îndepărtare crescândă tatii de sursă le permit să furnizeze informaţii false credibile.

Ni se pare, deci, esenţial ca subiectul să fie ales drept catalizator, dar fiind în acelaşi timp dublat de un bun

agent de influenţă (...)

Vladimir Volkoff *Le Montage*

(billiard / L’âge d’homme, 1982)

În sfârşit, Alexandre Zinoviev oferă în Homo Sovieticus, o *imagine înfricoşătoare a dezinformării văzute ca o boală contagioasă de care ar suferi cei mai mulţi dintre cetăţenii sovietici şi pe care aceştia o exportă atât voluntar, cât şi Stă se dorească Cum să nu cităm în această privinţă marea idee a lui Soljeniţîn*: singurul remediu, singura speranţă, este să nu se mai mintă?

Pentru Alexandre Zinoviev, Occidentul nu este doar dezinformat c*i încearcă o satisfacţie morbidă de a* fi *astfel*.

UN ROMAN POUTIC

În prezent simt dorinţa de a scrie un roman. De ce nu? Toţi emigranţii sovietici scriu. De ce aş fi eu mai prost decât ei? Deci, un roman. Unde este vorba de dragoste, în sensul dintâi al cuvântului. Dar de o dragoste deosebită, între Uniunea Sovietică (Moscova, pentru a fi mai scurt) şi Occident «Ce fel de dragoste ar putea fi asta? – vă veţi întreba indignaţi – dacă.» Exact acest «da că, arată că dragostea aceasta este chiar autentică. O dragoste dusă până în mormânt s-ar putea spune. Dacă aţi citit moto-urile care preced acest text ar trebui să ştiţi despre ce este vorba. Dacă le-aţi sărit citiţi-le negreşit Nu vă va lua Tecât un minut şi veţi face provizii de înţelepciune pentru tot restul vieţii.

Dragostea dintre eroii mei nu este doar autentică, ci şi actuală: este o dragoste homosexuali şi Moscova este partenerul xtiv. Cereţi oricărui cetăţean sovietic să vă spună ce face Moscova cu Occidentul şi veţi primi un răspuns care vă va confirma spusele mele. Locuitorii ţărilor occidentale vă vor povesti acelaşi lucru, frânai că în termen, mai decenţ Numai modul nostru de a privi această legătură este radical diferit Occidentul crede că este sănătoasă şi obţine de la ea o satisfacţie voluptuoasă. Cât

despre noi încercăm un sentiment de ruşine şi de dezgust Nu faţă de noi înşine, se înţelege, ci faţă de Occident o мАетииЕ autentica

Cunosc pe cineva care a lucrat vreme de vreo zece ani ca spion într-o ţară occidentală. De curând a fost descoperit de altfel cu totul şi cu totul din întâmplare: într-un moment de beţie, îi declarase prietenului de pahar (un ziarist din partea locului) că era în stare să organizeze o-manifestaţie de protest pe orice temă dată dinainte. Incidentul a făcutvaluri şi tipul a fost expulzat

Toate acestea s-au produs lent şi fără tragere de inimă; ţara în chestiune avea interesul de a menţine relaţii amicale cu Moscova. O dată întors acasă, el a povestit fin stare de ebrietate, se înţelege de la sine), ca «toţi aceşti avortoni»

(se referea la stângista occidentali, pacifişti, partizanii neutralităţii şi intelectuali) meritau să fie... Şi a folosit exact cuvintele pe care nu am îndrămit să le reproduc mai sus.

Naivitatea *occidentalilor nu încetează să uimească personajul lui* A *Zinoviev*:

MICILE BUCURII

Tocmai să anunţat că unul dintre angajaţii ambasadei sovietice era agent KGB. Ştirea a trezit vreme de o zi întreagă o ilaritate generală la Pensiune: „vă daţi seama, un agent, unul singur! Oare este vreo ambasadă sovietică în care un singur angajat să nu fie agent KGB?

CONVERSAŢIE CU UN POST SPION

— De ce aţi lucrat în Germania de Veşt? Sunteţi rus. Spionii est-germani nu mai sunt de ajuns?

— Ba da. Dar fi foloseam mai ales pentru a atrage atenţia Lucrurile importante le făceam noi înşine.

— Ciudat Credeam că...

— Ideea pe care v-o faceţi despre activitatea spionilor noştri în Vest nu are nimic de-a face cu realitatea

— Bine, dar tot trebuie să fie ceva asemănător.

— Desigur, la cega ce priveşte detaliile. Dar în chestiunile de fond, re. pet şi insist nu este nimic de felul acesta. Am lucrat mai mult de zece ani în Germania de Vest

— Unde aţi fost?

— La M... Un orăşel. Ştiţi câţi agenţi aveam acolo? Mai mult de zece, şi asta doar în grupul meu. Şi cine ştie, poate mai erau şi altele. Mai adăugaţi şi cel puţin douăzeci de persoane care ne tăceau servicii.

— Un coşmar! Pentru un asemenea orăşel, o reţea de spionaj atât de mare trebuie să coste o avere!

— Cine v-a spus că era scump? Guvernul nostru n-a avut nimic de dat Lucram cu toţii la firme şi întreprinderi germane şi eram plătiţi excelent Germania era cea care ne întreţinea. În plus, mulţi dintre noi îşi donau o parte din salarii guvernului. De exemplu, unul dintre agenţii noştri era profesor la universitate. Primea când mă de mara pe luni După ce plătea impozitele, asigurările şi chiria îi mai rămâneau două mii când sute, aşa că putea dona o mie. Un alt agent fusese chiar cooptat în conducerea unei mari firme şi dona lunar câte trei mii de mara.

— Şi aceste douăzeci de persoane care vă făceau servicii, cine erau? Voluntari? Erai obligate se va «gute?

— Depinde. În parte voluntare. În parte obligate, în parte chiar fără să o ştie.

— Şi cum aţi ajuns acolo?

— Însoţeam un grup de savanţi la un congres şi, cum se spune, am ales libertatea

— Dar nemţii nu sunt totuşi idioţi. Trebuie să fi ghicit cine eraţi

— N-am ascuns nimic. Aţi citit cărţile noastre, aţi văzut toate filmele noastre şi credeţi cu naivitate că apartenenţa la KGB trebuie ascunsă. Adevărul este exact contrariul în Vest sunt preferaţi oamenii angajaţi faţă de

cei inocenţi. Inocenţii nu sunt crezuţi Imaginaţi-vă că tăceţi parte din contraspionajul lor. Eu sosesc şi spun că sunt ofiţer KGB, că vreau să rămân aici, că sunt gata să povestesc tot ce ştiu. Ce veţi face? Să verificaţi? Perfect, daţi-i bătaie! Toate informaţiile mele vor fi autentice şi valoroase. Mă veţi bănui şi veţi începe să mă filaţi? Nu vă jenaţi! Ce veţi obţincu asta? În tot timpul sejurului meu la M… nemţii ştiau perfect că eram în misiune, dar credeau că e mai avantajos să aibă un spion ca mine decât un tip pe care ar fi trebuit să-l dibuiască. În plus, din când în când le răceam unele servicii, iar ei închideau ochii asupra micilor mele afaceri. Şi ei sunt oameni ca toată lumea, au nevoie să le arate superiorilor că fac treabă bună.

— Dar de ce v-aţi întors? Aţi avut vreun eşec?

— Nu, eşecurile sunt practic excluse. M-am înmrsâa Moscova pentru a mă odihni, pentru a-mi vedea familia. Acolo a apărut un tip care dorea să trăiască în Vest şi care s-a folosit de această situaţie pentru a progresa în carieră. Având pile serioase, a fost trimis în locul meu. Ca pretext a fost folosit un mic scandal pe care l-am provocat aici după ce am băut prea mult

— Şi tipul ăsta v-a luat locul?

— Sigur că nu. Trebuie să cunoşti tehnica M-am întors în Germania Sub un pretext oarecare am fost concediat de la firma la care lucram. Am mers mai întâi în Anglia apoi la Moscova Pur şi simplu, postul meu a fost transferat în oraşul în care succesorul meu reuşise să se implanteze. În Occident acest gen de lucruri nu pune probleme.

— V-aţi temut să fiţi demascat?

— În dele noastre, denunţul este o acţiune politică de un tipspedal. Dacă ei m-ar fi ales să fiu un spion demascat, ar fi trebuit să execut o pedeap” ° Ştiţi, închisorile de-acolo seamănă rutilt cu casele de odihna de pe la noi. Apoi m-ar fi schimbat cu un spion deal lor sau mi-ar fi propus să

lucrez pentru ei şi m-ar fi eliberat S-a dus vremea spionilor romantici.

— Şi unde intervine conspiraţia în toată treaba asta?

— Poţi să strigi oriunde hi Europa că eşti spion sovietic. Toţi purta o pancartă pe care să scrie: «5 unt spire sovietic». Oamenii vor râde şi poate вe va vurti despre fine în dare Nu ta cefe serioase, desigur, ci ta fi de de scandal. Şi aşa mai departe! Este chiar jignitor.

— Şi-atunci înseamnă că nu e niciun risc? Nicio dificultate? E simplu ca hună ziua, asta vieţi să spuneţi?

— Riscul există, la fel şi greutăţile, dar ele sunt de alt ordin. Trebuie să le fi îndurat pe propria ta piele pentru a şti despre ce e vorba

— În general, merită să?

— Smca cum! Dacă apare cea mai mică şansă trebuie să spui da, oricare ar fi condiţiile! mai bine să crăpi acolo decât să mucezeşti aici.

CENTXUL

Crearea Centrului a fost anunţată în presă cu această ocazie, Profesorul a fost numit membru al Academiei de ştiinţe a URSS (ex-membru, se înţelege), deşi n-a fost niciodată profesor cu adevărat la fel şi Doamna. Bineînţeles, atât unul cât şi celălalt sau ferit să deanintă Nu am primit nicio propunere de a lucra în acest centru. Nici măcar o invitaţie la inaugurarea solemnă Entuziastul, în schimb, a primit una. Priveşte pe toată lumea de sus. Este: mulţumit că n-am fost cooptat şi nu-şi ascunde satisfacţia Spune că e bine că sunt sociolog de profesie, căci această «afacere» a fost privită atât de prost la Moscova, încât el. Entuziastul, «se descurcă în sociologie mai bine decât toţi sociologii sovietici la un loc» acestea sunt propriile sale cuvinte).

La Pensiune se poartă discuţii aprinse despre problema Centrului.

— Este un cadou pentru KGB.

— Ba nu, este chiar dimpotrivă

— Corect, e un cadou al KGB-ului.

— Să lăsăm sofistica!

— Mai degrabă ar fi organizat un centru special numit «Modul de viaţă sovietic». S-ar fi organizat acolo viaţa ca în URSS. Accesul s-ar fi făcut pe baza bonurilor de sejur. Ar fi avut un succes nebun.

— Mă îndoiesc. Occidentalii n-au nevoie de asta pentru a se duce acolo. Pot să meargă când vor şi nu e atât de departe.

— Depinde de ce li se arată. Iar ei trăiesc în condiţii speciale, în timp ce în acel centru ar trăi ca nişte sovietici de rând.

— Nu cred că aşa ceva ar avea succes. Pentru a simţi cu adevărat modul de viaţă sovietic, un an nu este de ajuns. Poate zece. În plus, vizitatorii acestui centru ar trăi cu speranţa de a-l părăsi în curând, pe când adevăratul model de viaţă sovietic exclude orice speranţă de a ieşi. Şi ce veţi face cu educaţia copiilor, cu carierele etc.?

— La ce-ar folosi un centru special, când ar fi mult mai corect să descriem viaţa în Uniunea Sovietică…

— Ceea ce este corect nu reprezintă niciodată soluţia cea mai simplă. Şi nu acest fel de descriere ne va aduce bani, pe când un asemenea centru ne-ar aduce sume mari.

— În cazul acesta, dacă ne luăm după legile businessului, trebuie să-i pă călim. Pentru ca un astfel de centru să aducă bani, trebuie ca oamenilor să le placă să trăiască în el în condiţii de teroare. Altfel spus, oroarea trebuie să fie decorativă

— Corect Este ceea ce voiam să spun. Oamenii nu vor trăi în Uniunea Sovietică ci de parcă ar fi în Uniunea Sovietică

— Şi acest centru nu va studia Uniunea Sovietică ci ceea ce vom spune noi că este Uniunea Sovietică

Occidentul fiind *complicele propriei sale*

dezinformări, cei care încearcă să spună adevărul nu se pot face auziţi.

— Ce-i de făcut? spuse scriitorul.

— Denunţaţi, zisei, dar în mod corect şi inteligent Aţi trăit în Rusia vreme de şaizeci de ani. Aţi participat la colectivizare, la război, pe urmă la lupta împotriva stalinismului… Vorbiţi despre toate acestea, dar cu sinceritate şi onestitate.

— Nu mă vor publica, spuse el. Sau, dacă o vor face, voi fi tratat drept agent sovietic.

— Ei bine, atunci minţiţi, zisei.

— Nu reuşesc, suspină el.

Sovieticii sunt conştienţi de toate posibilităţile pe care Occidentul le pune la dispoziţia lor, în special în domeniul influenţei…

Dezinformarea, armă de război IA CEL MAI ÎNALT NIVEL

Înainte să plec, un tip plasat sus în ierarhie a dorit să discute cu mine. Й voi numi Secretarul în biroul său erau agăţate un portret enorm al lui Bre} nev, unul mai mic al lui Lenin şi altul şi mai mic al lui Marx. Portretul lui Marx părea nelalocul lui s-ar fi zis că mă privea cu un aer sfătos, îmi înţelegea situaţia şi mă compătimea. «Răspunde „da” la orice, spunea privirea lui, orice ar fi. mai bine să trăiesc în Vest decât aici, în ţara în care mi-au fost aplicate ideile. Ş încearcă să le sugerezi idioţilor ăstora de occidentali să uite toate prostiile pe care le-am spus» Secretarul a debitat banalităţile obişnuite, mi-a urat succes, apoi m-a lăsat singur cu adjunctul său.

— Oare le urează astfel drum bun tuturor?

— Doar în mod excepţional.

— Cum ar trebui să-i înţeleg cuvintele?

— Simplu: Încearcă să semeni zâzania. Vorbeşte întotdeauna în aşa fel încât să nu se poată distinge adevărul de авкшва. Afund când oamenii au mintea

mnliira, r> uşor gaj dirijam acolo unde dorim.

— Dar adversarul poate profita şi el de această confuzie!

— Şi nu ezită s-o faci Dar se foloseşte de ea pentru sine şi nu împotriva noastră în fiecare zi trebuie să le inculcăm occidentalilor ideea că noi suntem cei mai tari.

— Aceasta poate trezi frica şi spori vigilenţa!

— Exact Dar, în acelaşi timp, aceasta îi demoralizează pe oameni, iar munca noastră va fi mai uşoară Ajuţi cu mai multă tragere de inimă un inamic atotputernic decât un prieten slab. Nu trebuie să ne fie teamă să exageram. Trebuie să facem senzaţie. Occidentul nu rezistă în faţa senzaţiilorţuperficiale şi primitive. De exemplu, un student sovietic pe care îl cunoşti şi care de altfel nu şi-a terminat studiile a spus o dată o chestie absolut incredibili că Uniunea Sovietică urma să se prăbuşească în curând. Este genul de predicţii care se fac neînoetat de când există această ţară şi mulţi dintre cei care le-au anunţat au fost ei înşişi distruşi de acest «colos cu picioare de lut»; cu toate acestea, Occidentul încă nu a învăţat lecţia, fa orice caz, prezicerea acestui student sovietic a făcut senzaţie. Oamenii de-acolo încă nu şi-au revenit Numai atât le mai lipsea Asta da ştire! Uniunea Sovietică pe punctul de a-şi înceta existenţa fără ca Occidentul să ridice vreun deget Chinezii ar fi făcut asta spre binele Occidentului. Viaţa putea deci să continue ca înainte, lejer, fără a fi nevoie de cheltuieli imense pentru apărare, fără a fi nevoie de limitarea consumului, fără a fi nevoie de efectuarea serviciului militar. Acum toată lumea îşi dă seama că ideea studentului era o inepţie, iar Europa Occidentală se teme ca anul care, conform previziunii, ar fi fost cel al dispariţiei URSS, să nu fie de fapt cel al propriului său declin. Ceea ce dovedeşte că ideea a funcţionat, favorizând atitudinile pacifiste din Occident Senzaţiile de acest fel ne sunt foarte utile. De-acum înainte trebuie să imaginăm ceva

asemănător, să provocăm adversarul. Chiar în acest moment, unul dintre «denunţătorii» noştri pregăteşte o carte senzaţională despre armele psihologice şi bacteriologice. Să o facă! Chiar noi îi vom furniza câteva informaţii. Închipuie-ţi panica pe care o va provoca acolo apariţia cărţii! Desigur, trebuie ales momenul oportun.

— Dar El este la curent?

— Şi-nca în ce fel! Toate deciziile au fost luate la cel mai înalt nivel. Acordăm multă importanţă misiunii tale. Felicitări şi succes!

… şi atacă *Occidentul cu mijloacele potrivite*:

Dacă vom câştiga următorul război, şi trebuie să-l câştigăm, va trebui să mulţumim agenţilor noştri şi nu tancurilor şi focoaselor nucleare. Următorul război va fi, înainte de toate, un război al spionilor, iar noi suntem adevăraţii soldaţi şi generali.

— DESPRE URMĂTORUL RĂZBOI

— La sfârşitul celui de-al doilea război mondial s-a crezut că următorul conflict va fi de natură chimică şi că întreaga omenire va pieri din cauza gazelor toxice, spunea Inspiratorul. Dar războiul care a urmat nu a fost chimic, iar omenirea nu a pierit, ba chiar şi-a dublat numărul.

Acum se crede că al treilea război mondial va fi atomic şi că toată omenirea va pieri din cauza bombelor şi a radiaţiilor. Dar nu va avea loc niciun război atomic, iar omenirea va rămâne intactă, ba, după toate probabilităţile, se va mări încă şi mai mult De ce acest rabd nu va fi atomic? Deoarece nu avem niciun interes ca să fie astfel. Şi nu ne putem permite să se întâmple aşa ceva. Vom impune lumii tipul de război care este profitabil pentru noi, iar adversarii noştri vor intra în joc Acestea nu sunt nici ipoteze, nici delirurile unui nebun. Ne-am consacrat toate forţele rezohăiji acestei probleme, şi în principiu avem deja soluţia Nu avem nevoie decât de câţiva ani pentru a fi cu adevărat siguri pe noi, şi acesta este motivul pentru care

luptăm cu atâta înverşunare pentru pace.

Următorul război, spunea Inspiratorul, va fi în orica caz un război între oameni şi nu doar o luptă a tehnologiilor. Omul va rămâne întotdeauna arma mindpaia a războiului, pentru ca el este cel care 11 puaria. Teatrul principal al operaţiunilor va fi iarăşi Europa Occidentali Aceasta este dorinţa noastră, pe care o vom impune lumii Inn egi. Iată de ce trebuie să dezmembrăm Europa Occidentală cu orice preţ, se neutralizăm, se demoralizăm şi s-o dezbinăm. Iată de ce prezenţa noastră acolo constituie un scop strategic.

Pasajele cek mai revelatoare din Homo Sovieticus *sunt cele* în *care emul – agent KGB care a primit ordin* să *emigreze – este interogat de oSterii serviciilor speciale occidentale*.

— Ultima data aţi evocat un anume Comitet al Intelectualilor (CI) dirijat de KGB. Ce fel de organizaţie este aceasta?

— Este un grup informal. Membrii săi nu sunt colaboratori ai KGfkilni. Ei lucrează în alte părţi şi au profesiuni dintre cele mai variate. Participarea la CJ nu le aduce niciun câştig suplimentar. Sunt nişte entuziaşti care se satisfac cu un simplu joc intelectual, având impresia că fac parte din sferele conducauiar şi că sunt utili. Ei acţionează în aşa fel încât guvernanţii să capete o imagine «exactă asupra situaţiei interne şi internaţionie *i* se străduiesc să găsească mijloacele potrivite pentru a ameliora această situaţie. Organizatorul şi Inspiratorul CI era unul dintre prietenii mei…

— Şi dumneavoastră eraţi membru în CI?

— Aveam relaţii amicale cu Inspiratorul şi cu alţi membri din CI Examinam împreună diferite probleme, dar nu eram membru.

— De ce?

— Pur şi simplu nu mi s-a ivit ocazia. De altfel, nici n-

am căutat-o, ar fi fost inutil. În plus, eu reprezentam un punct de colectare a informaţiei, şi aceasta excludea orice posibilitate de apartenenţa la EI.

— Adică?

— Membrii CI aveau propria lor reţea de informatori selecţionaţi în mod special, graţie cărora adunau informaţiile de care aveau nevoie pentru activitatea lor intelectuală.

— Vreţi să spuneţi turnători?

— Nu, lucrurile sunt complet diferite. Pur şi simplu, membrii CI indicau întrebările la care doreau să obţină un răspuns ţinând cont de regulile se dologiei aplicate, informatorii erau selecţionaţi în aşa fel încât datele furnizate de ei să fie de încredere Alnnd când, de exemplu, lui Brejnev i s-a acordat titlul de mareşal, am primit un telefon de la Inspirator, care m-a întrebat ce părere am. Eu reprezint anumite medii ale societăţii şi opinia mea o reflectă pe a lor. Inspiratorul ştie că nu voi juca rolul «bunului comunist», ci voi spune efectiv ceea ce aed. Ştiam că răspunsul nu-mi va atrage nicio pedeapsă, aşa că i-am spus că idioţii ăştia (vreau să spun membrii Biroului politic) au luat-o complet pe ulei. S-au pus şi alte întrebări despre discursurile lui Brejnev, despre deciziile Comitetului central, despre dizidenţi, dar pentru Comitet acest gen de activităţi nu era de prim ordin.

— Şi ce era primordial?

— Reflecţia politică privind problemele de strategie. De exemplu, planul vizând utilizarea ultimului val de emigranţi a fost pus la punct la EI.

— Despre ce era vorba în mod concret?

— Despre transformarea unei emigraţii sporadice într-una de masă.

— Recurgând la forţă?

— Nu, provocând o emigraţie de masă voluntară. Făcând în aşa fel încât mii de oameni dă dorească să

emigreze.

— În ce scop?

— Pentru a debarasa ţara de elementele nesănătoase. Pentru a le priva de orice bază socială în URSS. Pentru a trimite agenţi în Vest Pentru a mări numărul propagandiştilor sovietismului E o formă de infiltrare într-un corp advers. A-i arăta Occidentului adevărata faţă a opoziţiei. A semăna zâzania printre dizidenţi. A provoca enervarea Vestului. A-i inculca idei false despre societatea sovietică. A tulbura apele pentru a pescui pe urmă. Este foarte comod din atâtea puncte de vedere.

— În ce măsură a fost realizat acest plan?

— Suta la sută. Am obţinut rezultate nesperate. De exemplu, deruta Occidentului în faţa fluxului de imigranţi sovietici. Deruta serviciilor occidentale de informaţii în lupta lor împotriva activismului sovietic din Vest

— La ce scară era concepută această operaţiune?

— Am sfătuit să fie expulzate în Vest cel puţin un milion de persoane, în special evrei Dar autorităţile s-au speriat de acest număr şi s-au oprit, ca întotdeauna, la jumătatea drumului.

După această discuţie despre CI, întrevederea a decurs absolut banal.

— Când v-aţi început activitatea în KGB?

— N-am începută încă Timp de mulţi ani am lucrat pentru KGB la fel ca numeroşi aM cetăţeni sovietici dar nu am lucrat încă fiidodată la KGB.

— Am acceptat să devin agent sovietic pentru a obţine autorizaţia de emigrare.

— Eraţi informatorul KGB-ului? Care era numele dumneavoastră de cod?

— Nu am fost niciodată informator al KGB-ului.

— Este imposibil!

— Nu toţi sovieticii sunt automat informatori ai KGB-ului. Oricare cetăţean sovietic poate în principiu să fie

folosit de KGB pentru a furniza informaţii sau pentru orice aha operaţiune, dar asta este cu totul altceva. De exemplu, KGB-ul se foloseşte de serviciile occidentale de informaţii. Dacă m-aş lua după dumneavoastră, ei ar fi…

— Vi s-a propus să deveniţi informator?

— Nu ştiu cum să vă răspund. Uneori aceasta se face în mod voalat, deci nu este vorba de o propunere formală. În orice caz, am refuzat

— Nu este posibil!

— Acolo, acceptul sau refuzul nu au aceeaşi semnificaţie ca în Occident Am cunoscut om acare au acceptat să devină informatori şi care, de fapt, m-au devenit, şi alţi oameni care au refuzat, dar au hxiatfainoddedivpenini KGR în mnmpnint arerfa, multe ряяпяпр execută misii mi ale KGR – ofai fără să соЫюкае cu acesta îi mod formal. De exemplu, eu am redactat dări de seamă pentru prezidiul Academiei de ştiinţe, care erau transmise automat la KGB.

— Altfel spus, aţi colaborat totuşi cu KGB-ul! Nu sunteţi total sincer cu dumneavoastră înşivă.

— Spunet Hni până unde merge sinceritatea şi vă promit să mă îndrept într-acofo feri ezitare, ba chiar şi mai departe.

Nu au înţeles ambiguitatea cererii mele.

INTEROGATORIU

Clădirea în care mă duc din când în când pentru aceste întrevederi a fost construită în timpul lui Hitler, ceea ce explică asemănarea sa cu imobilele moscovite din epoca stalinistă. Faţada este ornată de trei sculpturi: un muncitor, un ţăran şi o femeie cu copilul său. Muncitorul este înfăţişat cu ciocanul în mână, ţăranul ţine o fascie. Dacă ar fi avut o seceră, asemănarea cu Moscova ar fi fost perfecta. Femeia cu popilul simbolizează Patria. Ea taie pâine. Mâinile fi sunt ocupate. Nu ţine copilul, care se agaţă cu mânuţele de carotida maică-sii. O impresie

cumplită.

— Ce credeţi despre acţiunea de propagandă occidentală în Uniunea Sovietică?

— Este tăcută pentru a provoca în Uniunea Sovietică unele fenomene care să poată fi interpretate aici, în Occident, ca o justificare a cheltuielilor care i se consacră, ceea ce face ca ea să lucreze în mod esenţial pentru sine.

— Şi prin ce ar trebui, după dumneavoastră, să se exprime eficacitatea reală a propagandei noastre în Uniunea Sovietică?

— Prin fenomenele vieţii interne sovietice, altfel spus prin fenomene care nu au nimic de-a face cu senzaţionalul şi care în cea mai mare parte a timpului le sunt inaccesibile observatorilor străini. Oamenii care sunt supuşi influenţei propagandei occidentale trebuie să rămână în URSS, să trăiască şi să acţioneze în profunzimea vieţii sovietice şi să nu viseze niciodată la celebritatea şi la ajutorul oferite de Occident

— Dar atunci ar fi imposibil să controlăm munca acelora care suni însărcinaţi cu această propagandă.

— Această muncă trebuie făcută de oameni inteligenţi şi cultivaţi, de adevăraţi cunoscători ai vieţii sovietice în care să se poată avea încredere.

— Dar unde pot fi găsiţi?

— Unii sunt deja gata, pot fi pregătiţi şi alţii.

— Aceştia nu sunt decât câţiva, cel mult câteva zeci, ori noi avem nevoie de mii.

— Ceea ce contează înainte de toate este calitatea, şi nu cantitatea Un articol bine gândit transmis de mai multe ori la radio este mai valoros decât zeci de documente lipsite de interes care defilează fără să lase vreo urmă. E mai bine să trimiteţi multe exemplare dintr-o carte care merită decât zeci de broşuri bune de aruncat la coş.

— O asemenea schimbare totală…

— Nu vă propun să schimbaţi nimic, ci doar, pe lângă

ceea ce aveţi deja, să puneţi la punct un studiu serios al societăţii sovietice. Pentru a lovi inamicul cu eficalitate, trebuie să-i cunoaşteţi adevărata sa natură Treaba dumneavoastră este de a-i da lovituri adversarului, a mea este de a-l studia.

— Este şi adversarul dumneavoastră.

— Societatea sovietică nu este inamicul meu, ci doar un obiect de studiu. INTEROGATORIU

— Cum se poate resuscita terorismul în Uniunea Sovietică?

— E foarte simplu. E suficient să trimiteţi acolo arme, mai ales materiale ipksve, şi de ai învăţa pe oameni şase shgească de aceste arme şi să fabrice bombe. Apoi va trebui să le furnizaţi mgloace de transport, apartamente şi case individuale, acte, hrană şi multe alte lucruri. Va trebui să suprimaţi sistemul naţional de înregistrare a indivizilor şi obligaţia de a lucra într-o anumită întreprindere. Se înţelege de la sine că va trebui abolită şi pedeapsa cu moartea, înlocuită cu procedura occidentală, iar condiţiile de detenţie vor trebui îmbunătăţite. Când veţi fi făcut toate acestea, credeţi-mă că nu veţi duce lipsă de oameni care să înfăptuiască acţiuni teroriste.

— Aş prefera să discutăm serios.

— Nu glumesc. Ştiţi dumneavoastră care este diferenţa esenţială dintre Uniunea Sovietică şi Occident în acest domeniu? Aici luptaţi împotriva terorismului pe când la URSS se luptă împotriva eventualei sale apariţii. Aici boala este tratată. Acolo se face profilaxie. Ştiţi ce îi indignează cel mai mult pe emigranţii sovietici din Occident? Terorismul.

SUPUN EUROPA

— Ce aţi face dacă aţi fi şeful conducerii sovietice?

— Nimic. El nu are decât o putere aparentă şi strict simbolică.

— Să presupunem că aţi dispune de o putere reală.

— Primul lucru pe care l-aş face ar fi să opresc transporturile de hrană către Cuba. Ceilalţi să facă ce vor.

— Excelent!

— Aş face acelaşi lucru cu Africa şi Asia. Puteţi să luaţi toţi arabii în grija voastră.

— Magnific.

Dacă m-aş fi oprit acolo, anchetatorii mei şi-ar fi întrerupt probabil investigaţia şi mi-ar fi dat «verde» pentru această activitate. Dar vanitatea m-a dus mai departe.

— Acţionând astfel, nu aş provoca niciun rău ţării mele. În orice caz, în această parte a lumii evenimentele se produc întotdeauna aşa cum o doreşte Moscova Ar merge încă şi mai bine fără amestecul URSS. În plus, v-aş lăsa toate grijile legate de Africa, Asia şi America Latină, dar nu pe gratis, ci în schimbul livrării de grâu, carne şi produse electronice. Ş aş înceta să mă amestec în problemele Europei de Est

— Hm!

— Aş consacra toate forţele ţării îmbunătăţirii nivelului de viaţă al populaţiei, educaţiei tineretului, reprimării opoziţiei şi modernizării industriei. Şi, desigur, întăririi armată.

— Mda!

— Aş anima viaţa culturală Aş dezvolta contactele cu Vestul. Aş consolida penetrarea noastră paşnică în Occident

— Staţi puţin!

— Aş pândi momentul în care Occidentul s-ar împiedica în contradicţii şi s-ar pierde în micile sale afaceri din Asia, Africa şi America Latină.

— Şi?

— Şi aş ocupa Finlanda, Suedia, Norvegia, Austria, Olanda, Danemarca şi Belgia.

—!

— De asemenea, Franţa şi Italia.

— Cum îndrăzniţi?

— De ce nu, dacă se va ivi posibilitatea?

— Dar asta va însemna un nou război mondial!

— Şi ce? Oricum războiul va avea loc, mai devreme sau mai târziu!

— Dar este inuman!

— Să nu uitaţi că, în imaginaţie, sunt un conducător sovietic atotputernic!

— Dar ce credeţi dumneavoastră înşivă despre toate acestea?

— Conducătorii sovietici nu sunt atât de inteligenţi şi de hotărâţi încât să adopte o asemenea strategie. Puteţi deci să dormiţi liniştiţi. De-acum înainte, Uniunea Sovietică va trebui să poarte povara stupidităţii politicii sale externe.

— Pe ce se bazează programul dumneavoastră de conducător politic imaginar?

— Atunci când un boxer pregăteşte un med decisiv, dă jos kilogramele în plus, îşi întăreşte musculatura şi se concentrează psihologic asupra luptei şi adversarului. Asta mi se pare evident – Aşa şi este, într-adevăr.

Pasajul precedent *poate 6 considerat ca* un *model de dezinformare*. *Agentul furnizează un amestec de idei corecte şi false, se foloseşte până şi de sinceritate, pentru a încheia*: «*Puteţi deci* să *dormiţi liniştiţi*». *Întrevederea continuă, iar agentul poate de-acum să spună adevărul, deoarece ştie că interlocutorii sunt incapabili să tragă concluziile care se impun*.

Apăr EUROPA

— Dacă aţi fi un [xjlitidan occidental, dispunând de o putere reală, ce aţi face pentru a apăra Occidentul?

— Aş încerca să fi împiedic pe conducătorii sovietici să aplice strategia expusă mai sus. M-aş strădui să provoc URSS la noi cheltuieli care să îi depăşească forţele şi aş

implica-o în noi probleme. Aş accentua cursa înarmării. Aş împiedica-o să depăşească dificultăţile interne.

— Este evident

— Da, dar mai este un lucru mai puţin evident – Care este acesta?

— Că toate acestea sunt evidente.

În sfârşit, toate aceste interogatorii se încheie.

SFÂRŞITUL CONTROLULUI

Astăzi interlocutorii mei au fost deosebit de ospitalieri. Mi-au oferit cafea şi ţigări. Mi-au spus că investigaţia se terminase şi că nu-mi mai rămânea decât să aştept decizia în privinţa sorţii inele Am simţit un fel de tristeţe: în tot acest timp, interogatoriile reprezentaseră o parte importantă a vieţii mele. În chip de rămas bun, le-am povestit cazul spionului occidental demascat la Moscova şi care reuşise să-şi procure, în schimbul unor sume fabuloase, schiţele ultrasecrete ale unor instalaţii militare; aceste schiţe erau de mult depăşite în Vest, de unde fuseseră aduse de un spion sovietic în schimbul unor sume încă şi mai mari. Au râs cu lacrimi, bătându-mă pe umăr. Au spus că noi, ruşii, suntem nişte tipi de ispravă» şi m-au întrebat ce s-a întâmplat cu spionul occidental.

— L-au schimbat cu unul sovietic, le-am spus.

Alexandre Zinoviev. *Homo Sovieticus*

(Julliard / L'âge d'homme, 1983)

XIII. O PRIMĂ ESCHIVĂ?

Toată lumea se *plânge de relele cauzate de dezinformare. Unii încearcă să le pareze*

Într-o e.ne consacrată dezinformării din Statele Unite, James Tyson denunţă în special două simptome uşor de identificat

Atât *Paralelismul în zigzag*, cât şi aplicarea principiului *Două greutăţi, două unităţi de măsură* denota

o manipulare comunistă în *Paralelismul în zigzag*, unele persoane aparţinând lumii presei sau vieţii publice îşi schimba opiniile în mod brusc şi radical, mergând paralel cu o schimbare în linia partidului comunist o întoarcere de acest fel a putut fi observată la unii oameni politici şi ziarişti americani în 1978, când Vietnamul a început pregătirile pentru invadarea Cambodgiei. Aceste persoane, care până atunci îi susţinuseră pe comuniştii cambodgieni, i-au atacat dintr-odată cu virulenţă, reproducând ceea ce observatorii dezinteresaţi spuneau demult şi aliniindu-se la noua tendinţă a partidului din Vietnam şi Uniunea Sovietică

Ilustrând simptomul *Două greutăţi, două unităţi de măsură*, unii ziarişti şi oameni politici vociferaseră împotriva politicii americane din Vietnam şi nu încetaseră să critice «tirania» guvernului din Vietnamul de Sud. Cu toate acestea, după victoria comunistă când mărturiile despre represiunea brutală condusă de nord-vietnamezi au devenit zdrobitoare, iar *boat-people* ajunseseră la sute de mii, aceleaşi persoane au refuzat să recunoască faptele. Nu numai că încercau să nege represiunea, dar mulţi dintre ei se opuneau activ eforturilor întreprinse de către liberalii autentici pentru a-i convinge pe nord-vietnamezi să-şi schimbe atitudinea

Dar James Tyson merge mai departe. *Am putea spune că face primul pas al unei operaţiuni de anti-dezinformare, propunând două metode care vor putea B utilizate atât de persoanele particulare, cât şi de către cercetători*. *Este remarcabil faptul că, în viziunea lui Tyson, aceste metode nu conduc la represiuni asupra indivizilor*. *Este* suficient *să se demaşte cutia de rezonanţă sau un agent de influenţă pentru a-i neutraliza capacitatea de a face tău*.

METODA «CREDIT-DEBIT»

@Faceţi o listă cu toate textele, articolele sau

rinriiiuHHirâi-nniilitaţii din – presă pe care doriţi se analizaţi. În coloana «debit» puneţi-le pe acelea care par să susţină linia partidului comunist din momentul respectiv; în coloana «credit», pe acelea care sunt în opoziţie cu linia comunistă Numeroase elemente din coloana «debit» vor părea fondate pe fapte adevărate. Comuniştii îşi lansează deseori campaniile de propagandă pe terenuri în care realitatea, indubitabilă se acordă cu interesele lor (de exemplu, corupţia sau lipsa de democraţie într-o ţărişoară care a devenit ţinta comuniştilor…) Dar, dacă observaţi că «debitul», coloana procomunistă este plin, în timp ce «creditul» este gol, atunci, fără a avea dovada că personalitatea analizată este un agent, ştiţi că activitatea sa este utilă Uniunii Sovietice.

METODA «CAZURILOR CONCRETE»

Faceţi un scurt istoric al modului în care mass-media au tratat un anume Subiect important despre care se ştia acum că era fondat pe informaţii atât de departe de adevăr, şi urmărea atât de strâns linia partidului, încât trebuie să fi fost lansat într-o operaţiune de manipulare comunistă

James Tyson. *Target America*

(Regnery Gateway, Inc., Chicago 1981)

Este evident că aceste două metode n-ar 6 servit la nimic dacă opinia publică n-ar fi fost alertată. Acum, însă, când mass-media înseIe *devin conştiente de responsabilităţile lor ca organe de informare obiectivă şi caută mijloacele de a se proteja împotriva unui atac ale cărui victime şi purtătoare ar Sin acelaşi timp, nu este absurd să vedem în aceasta o primă lucire de speranţă.*

Desigur, ar fi de dorit ca prezentul volum, consacrat teoriei dezinformării, să se *urmat de un al doilea, consacrat practicii acesteia. Ne putem imagina un grup de cercetători care să facă fişe din unele publicaţii recente şi să comunice publicului rezultatele lor. Acest al doilea*

volum s-ar numi: «*Dezinformarea*: *cazuri concrete*»...

Să amintim, în această privinţă, cuvintele superbe ale lui Lawrence Durrell:

«A VEDEA ÎNSEAMNĂ A EXORCIZA.»

BIBLIOGRAFIE

I. ROMANE

A. de BORCHGRAV ŞI R MOSS, *L'Iceberg*, J.-C. Lattes et librairie Jules Tallandier, Lattes 1980.

V. VOLKOFF, lemontage Julliard/ L'âge d'homme, 1982.

A. ZINOVIEV, *Homo Sovieticus*, Julliard/ L'âge d'homme, 1983.

II. GENERALITĂŢI ŞI ESEURI

R ESCARPIT, Theorie de l'lnformation et pratique politique, Le Seuil, 1981.

R MUCCHIEUJ, *La Subversion*, Bordas, Paris, 1971, CLC, 1976.

V. PACKARD, *La Persuasion clandestine*, Calmann/Levy, 1958.

S. CEAHOTIN, *Le Viol des* f*oules par la propagande politique*, Gallimard, 1952.

SUN Tzi - *L'Art de la guerre*, Flammarion, 1972 (Ediţia în limba română; *Arta războiului*, Ed. ANTET, 1995)

G. SORMAN, *La Révolution conservatrice americaine*, Fayard, 1983.

B. DELMAS, *La Desinformation arme de la guerre psychologique*, la Revue Generale.

R MOSS, *The Collapse of Democracy*, 1979.

III. ISTORIE

J. BARRON, *KGB*, Elsevier-Sequoia, 1975

E NORD, *L'intoxication*, Editions Rencontre, 1971.

L BUTMAN, *The Deception Game*, Ballantine Books,

1981.
F BOLKENSTEIN, R GIRARDET, J. ROVAN, J. VOORHOEVE, *Pacifisme et neutralisme en Europe*, Ass. Franç. Pour la Comm. Atlantique, 1982.
A. BOYLE, *Un climat de trahison*, Lattes, 1980.
A. CAVE BROWN, *La Guerre secrete*, Pygmalion, 1981, 2 vol.
H. ROSITZKE, *CIA*, Elsevier-Sequoia, 1978.
IV. PRESĂ ŞI INFORMARE
O. BOYD-BARET ŞI M. PALMER, *Le Traffic des nouvelles*, A Moreau, 1981.
D. HALBERSTAM, *Le Pouvoirestla*, Fayard, 1979
J.-J. SERVAN-SCHREIBER, *Le Pouvoir d'informer*, Laffont, 1972 J.TVSON, *Target America*, Chicago, 1981.
R LANDVAI, *Les Fonctionnaires de verité, L'information dans* les *pays de l'Est*, the Bureaucracy oi truth.
J.E. REVEL, *Comment* l*es democraties finissent*, Grasset, 1983. Raport la Congresul asupra măsurilor active împotriva Uniunii Sovietice, 13, 14 iulie 1982, Guvernul USA
V PSIHOSOCIOLOGIE
R. BOUDON, *Effets pervers et ordre social*, PUF, 1977.
B.CATHELAT, *Les Styles de vie des Français*, Stanke, 1977.
G. DURANDIN, *Les Mensonges en propagande et en publicité*, PUF, 1982.
J.N. KAPFERER, *Les Chemins de la persuasion*, Gauthier-Villais, 1978.
G. LE BON, *La psychologie des foules*, PUF, 1971...
S. MOSCOVICI, *L'âge des foules*, Fayard, 1981.
M. – L ROUQUEITE, *Les Rumeurs*, PUF, 1975.
M. OLSON, *Logique de l'action collective*, PUF, 1978.
P REWALD, *De l'esprit des masses*, Delachaux-

Niestle, 1949.
J. STOETZEL, *La Psychologie sociale,* Flammarion, 1963.
E. TODD, *La Troisième planete,* Le Seuil, 1983.

Cuprins

În loc să plasăm trupe la frontierele ţării pe care vrem s-o cucerim, vom iniţia în interiorul acestui stat, prin acţiunea unor agenţi subversivi antrenaţi, un proces de disoluţie a autorităţii.

Între timp, mici grupuri de partizani, prezentaţi ca «*emanaţi din rândurile poporului*» *şi constituiţi* «*spontan*»*, vor angaja un nou tip de luptă cu intenţia decorată de a începe un* «*război revoluţionar de eliberare*»*, dorind, în realitate,* şi *accelereze procesul de putrefacţie a statului, pentru ca, în final, să preia puterea.*